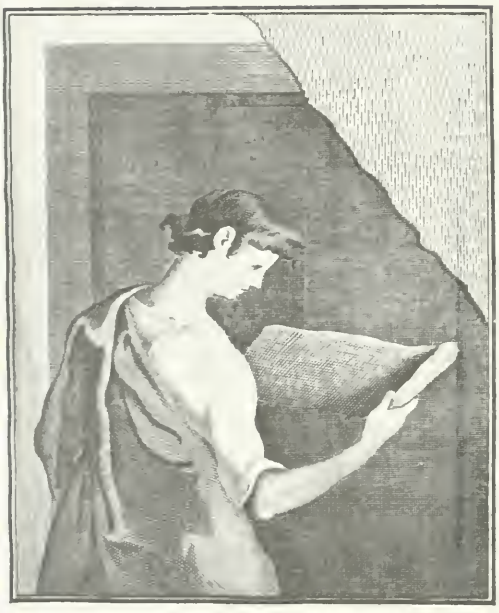

THE J. PAUL GETTY MUSEUM LIBRARY

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XI.

POLITICKÝ OKRES CHRUDIMSKÝ.

NAPSAL

DR. KAREL CHYTIL.

V PRAZE 1900.

NAKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

CHRUDIMSKÉM.

NAPSAL

DR. KAREL CHYTIL.

SE 203 VYOBRAZENÍMI
(Z TĚCHTO 1 V ZINKOGRAFII A 6 VE SVĚTLOTISKU NA ZVLÁŠTNÍCH PŘÍLOHÁCH)
A 10 ZNAČKAMI.

V PRAZE 1900.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKL ALOIS WIESNER V PRAZE.

THE J. PAUL GETTY CENTER
LIBRARY

PŘEDMLUVA.

Politický okres Chrudimský, jehož soupis předkládám, sestává ze tří soudních okresů, jichž sídlem jsou Chrudim, Nasavrky a Hlinsko. Tento rozlehlý okres není po stránce umělecké naveskrz jednotný; celkového rázu dodává mu působení města Chrudimě, jakožto starého střediska krajského, jehož vliv sahal daleko za hranice nynějšího obvodu politického a kromě toho, jmenovitě ve stol. XVII. a XVIII. přispívá k jednotnosti charakteru uměleckých, zvláště stavitelských památek jistá míra umění-milovnosti majitelů velikých dominií. Některé památky poukazují ku souvislosti s Moravou, zvláště v okresu hlineckém, bezprostředně s ní sousedícím; krom toho zasahuje sem Morava prostřednictvím kláštera hradištského, jemuž přináleželo zde ve století XVIII. panství týnecké.

Starších i novějších prací historických a topografických, týkajících se Chrudimska, je poměrně hojně. Považuji za svou povinnost, vzpomenouti na tomto místě zvláště činnosti Antonína Rybičky, jenž ve svých četných pracích a studiích, pojednávajících o Chrudimsku, spojoval s mravenčí pílí vřelou lásku, kterou do posledního dechu svého ku milé své Chrudimi lnul.

Buď celým obvodem neb jednotlivými místy a objekty zabývali se jmenovitě Karel Adámek, JUDr. K. Adámek, Karel Lábler, Moric Lüssner, J. Nechvíle, Vinc. Paulus, Rud. Pokorný, Aug. Sedláček, Frant. Schmoranz, Ant. Šolta a j. v.

Při soupisných pracích na místě samém, jimž mohl jsem v posledních letech věnovati jen krátkou část doby letní, dostalo se mi všestranné podpory. Přede všemi zavázán jsem díkem p. konservátorovi Fr. Schmoranzovi, staviteli v Slatinanech, jednateli kommise archaeologické, který přispěl svými bohatými zkušenostmi a jmenovitě svým veškerým materiálem obrazovým, jejž po drahná léta nastřádal.

Kromě toho poskytli mi informace, zprávy, radu i pomoc jmenovitě pp. Josef Ježek, vrchní zemský ingenieur, Karel Lábler, jednatel kuratoria a Jos. Poslt, ředitel Průmyslového musea pro Východní Čechy v Chrudimi, pánové Karel Adámek a Bohumil Adámek v Hlinsku a Vincenc Paulus, ředitel měšťanských škol v Chrasti. Materiál týkající se prachistorie poskytl

p. Václav Diviš Cistecký ze Šerlinku, přednosta stanice severozápadní dráhy v Pardubicích, a dotyčné partie redigoval p. Dr. Fr. L. Píč.

Přístup k veškerým objektům zjednán byl všude s největší ochotou Vlídnou svojí přízní provázely práce soupisné veškeré kruhy a to jmenovitě J. Milost Eduard J. Brynych, biskup královéhradecký, pan Frant Walter, arciděkan v Chrudimi a veškeré duchovenstvo; dvojctihodní p. pastorové; ctěné učitelstvo; úřady obecní i majitelé a správcové zámků a sbírek.

Značná část vyobrazení tohoto svazku opatřena byla obětavou ochotou. Platí to o četných půdorysech a jiných kresbách propůjčených p. Fr. Schmoranzem, z nichž zvláště uvádím půdorys a nárys hlavního kostela chrudimského (obr. 31. a 32.), pohled a řez kostela sv. Kateřiny v Chrudimi (obr. 63. a 64.). Kresbu dle malby na skle z kostela sv. Michala (obr. 105.) provedl a věnoval p. Josef Poslt. Půdorysy, řezy a detaily provedli jednak na základě materiálu p. Fr. Schmoranzem a J. Ježkem poskytnutého, jednak direktně dle objektů samých pp. R. Vanderlind a Ant. Martínek.

Z řady fotografií, jichž použito k reprodukci pro soupis, značná část věnována Průmyslovým museem cís. a krále Františka Josefa pro Východní Čechy v Chrudimi, jehož kuratorium dalo k disposici výběr ze svých starších i novějších desek, provedených jednak zvěčnělým již A. Šoltou, jednak p. adjunktem musea Janem Štěrbou. A. Šolta opatřil též některé fotografie přímo pro soupis a na žádost redakce provedl p. adjunkt J. Štěrba řadu fotografií v místech na mnoze vzdálených a těžko dostupných s ochotou hodnou uznání. Při opatření některých fotografií a kreseb z okresu hlineckého nápomocen byl p. JUDr. Karel Adámek. Krom toho poskytli fotografie: Umělecko-průmyslové museum obchodní a živnostenské komory v Praze, p. Josef Dušek, správce rafinerie v Rosicích u Pardubic (Seč) a Vlad. Sekera, katecheta Rudolfina v Hradci Králové (některé objekty z Hlinecka). Fotografie nákladem komise pořízené provedl umělecký ústav K. Bellmanna v Praze. Dr. J. Podlaha a Dr. J. Zahradník, vydavatelé »Pohledů Willenbergových« se vzácnou ochotou povolili, aby desky s pohledem na Chrudim bylo použito v soupise a se stejnou ochotou přenechal p. Dr. Fr. L. Píč, jakožto redaktor »Památek« otisky reprodukcí ze článku o »Zkamenělém zámku«.

V PRAZE na den sv. Václava r. 1900.

Dr. Karel Chytil.

Babáky (Babákov) Dolní.

Adámek K. V., Sborník okresu hlineckého. 1897. Str. 33.

KAPLE bývalá, zděná, barokního slohu, nyní zrušená, sloužící jako obytní stavení. Zřízená v době, kdy Babáky, přináležející ku panství Hrochova Týnce, patřily klášteru Praemonstrátů v Hradišti na Moravě. Stavení jednoduché; nad vchodem tesaný znak: na pravo (herald.) kartuše s postavou sv. Norberta, na levo koruna a lilie; nad tím poprsí infulované postavy s berlou a křížem; písmena R S A G (Robert Sancius Abbas Gradicensis), pod znakem letopočet 1729. Nad znakem ovální okno. Uvnitř kaple stopy nástěnné malby.

KAPLIČKA nynější, zánovní, s věžkou, na této zvonek s nápisem

»ORA PRO NOBIS SANCTE EUSTACHY«

pod tím na jedné straně postava opata s berlou, na druhé světce s korouhví. XVIII. stol.

Bítovany.

Sommer, Das Königreich Böhmen. V. 269. Památky archaeologické II. 40. (Rybička). Sedláček, Hrady a zámky. I. 170.

KOSTEL SV BARTOLOMĚJE (filiálný), připomíná se r. 1350 jako farní (Byetowan); pozbyv faráře ve válkách husitských, měl později do r. 1621 zvláštního správce duchovního pod obojí; na to přivtělen k faře skutečské; r. 1677 patřil k faře žumberské. Kostel upraven r. 1652, pak v XVIII. st. za panství hrabat ze Schönfeldů; r. 1881—83 renovován patronátem kníž. z Auerspergů od *Fr. Schmoranze.*

Stavba zděná, jednolodní s věží, orientovaná (obr. 1.) Věž čtyrhranná před průčelím slouží v přízemí jako předsíň, zevně na bočních stranách vchody (nyní zazděné) pískovcové, gotické s obloukem lomeným; hrany jednoduše sříznuté. V prvním patře za kruchtou, prostranný sínec; báň druhdy cibulovitá, nahražena při poslední opravě hrotitým krovem.

Presbyterium, pěti stranami osmiúhelníku zavřené, s pěti opěracími pilíři, pískovcovými o dvou ústupech a podvalu. Okna gotického slohu nová.

Vnitřek kostela nově upraven; klenutí presbyteria a oltář hlavní pocházejí z doby poslední opravy. Loď dlouhá 10·90 *m*, široká 8·45 *m*, oblouk triumfální 0·68 *m* silný, 4·95 *m* široký; presbyterium dlouhé 7 *m*, široké 5·50 *m*, strana závěru 2·33 *m*, věž dlouhá 7·45 *m*, šířka předsíně 3·60 *m*, síla zdi věžní 1·42 *m*.

Dva poboční oltáře v lodi; stejně upravené s rámci a ozdobami dobré řezbářské práce; oba skládají se ze čtverhraného rámu, obklopeného širokým a silně vystupujícím lupenovým ornamentem, v hoření části ovální medailon. V oltáři na straně evangelia zánovní socha panny Marie lourdské. Oltář sv. Jana Nepomuckého na straně epištolní, zachoval původní podobu; po stranách tohoto oltáře postavy horníků, dvě větší a dvě drobnější (černý šat, žluté nohavice, punčochy po kolena).*) Rámování obou oltářů z konce XVII. neb poč. XVIII. věku; postavy horníků ze středu XVIII. stol. Pod obrazem sv. Jana skřinka rocailového tvaru; v ní relief panny Marie boleslavské. Po stranách této dva rámečky s výjevy z legendy sv. Jana N.: Zpověď královnina a sv. Jan před králem Václavem. XVIII. st. střed.

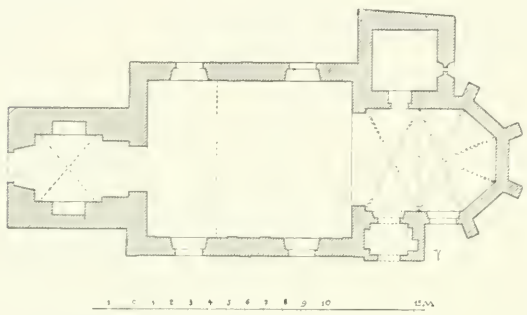

Obr. 1. Bítovany. Kostel sv. Bartoloměje.

Kristus na kříži, řezba ve dřevě, v presbyterii zavěšená; dobrá práce barokního rázu, nohy na levo skleslé, hlava na pravo schýlená; bok opásaný rouškou zlacenou. (Dle nového nápisu připsán XVI. věku.) Práce XVII. st. neb z poč. XVIII. st. V. 1·50 *m*.

Náhrobky pískovcové, většinou obvyklých rozměrů, zazděny nyní do zevní (severní) zdi kostela.

1. Fragment se znakem Závišů z Osenic (ve štítu jehně), někdejších držitelů Bítovan (ve stol. XVI.).

2. »L. PANIE 153 . . . . TRZI KRALU UMRZELA DOBRA A UROZ . . . . . NICZ A NA BITOVANECH GEGIZTO GMENO BYLO MANDALENA TU ODPOCZIWA V PA . . «

Nápis na okraji pokračuje na vnitřní desce; pod touto dobře sekaný znak Osenických.

3. „Leta Panie 1609 w patek . . . 1610 Dorotha, Trz
Letha 1611 . . . . z Rokytnie a na Bitowach."

Nápis na okraji, na desce tři dítky, chlapec a dvě holčičky, na levo znak Ostromířských z Rokytníka; u postav nápisy: Girzj (?); Dorota; Ewa.

*) V Bítovanech bývaly doly; dosud doluje se v blízkých Lukavicích.

Tvar náhrobku obdélný výška 0·88 *m*, šířka 1·65 *m*.

4. „Leta Panie 1614 w sobotu postni . . . . P. Anna Wostromirska z Bubna."

Vnitřní deska s nápisem otřeným; pod ní znak pánů z Bubna.

5. Kámen otřelý; kartuše, pod ní znak; ve štítu půl lidské postavy v loďce. (Bořků z Poličan?)

6. »LETA 82 NA DEN . . . (MAG)DALENA WCHINSKA ZE WCHINIC DCERA UROZENEHO A STATECZNEHO RYTYRI PANA GYRIKA WCHINSKA ZE WCHINSKA NA HUSTITAVSI . . . ZIWOT SWU DOKONALA A USNULA.«

Pod nápisem znak Vchinských; terč bez helmice.

7. Nápis otřelý; kartuše a znak Poličanských (?).

8. »LETA 1613 17 DNE MIESICE LEDNA V NEDIELI PO SWATEM ANTONINU UMREL UROZENY PAN HYNEK BERNART ZAWISS Z OSENICZE A NA BITOWANECH MEZI 12 A 13 TUTO POCHOWAN . . . «

Na kameni vytesán rytíř v celé postavě v plném brnění; u pravé nohy znak, u levé přilba. Nápis na okraji

9. »LETA 81 . . . . . PAN JAN STARSSI ZAWISS Z OZINICE A NA BITOWANECH ZIWOT SWI DOKONAL . . . . «

Se znakem Závišů z Osenice.

10. Kámen otřelý.

Na jižní straně presbyteria kámen v podobě kříže z r. 1781.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·84 *m*, výška 0·53, přelitý ze staršího od Karla Bellmanna v Praze r. 1838.

2. Průměr 0·72 *m*, výška 0·60; kol koruny nápis

ano ✠ do ✠ m° ✠ cccc° ✠ xc° ✠ kyrieleyso ✠ u krysste ✠ eleyso ✠ we gimenu ✠ pana ✠ Krysta ✠ gest ✠ zwon ✠.

Bojanov.

Sommer, Das Königreich Böhmen V. 266.

Prvotně ves přináleževí s panstvím ku klášteru Vilémovskému; r. 1329 najal si panství toto Jindřich z Lichtemburka; v XV. st. příslušelo k panství Ohebskému a od r. 1628 k Nasavrkům. R. 1564 připomíná se jako městečko.

KOSTEL SV. VÍTA (farní).

Kniha pamětní, rukopisná z r. 1836. Matrika z r. 1674.

Kostel připomíná se r. 1350 jakožto farní (Boyanow).

V nynější podobě a rozsahu vystaven r. 1730 za panství Josefa Františka hraběte ze Schönfeldu. Kostel stojí uprostřed města na mírném svahu.

Stavba zděná, jednolodní, bez věže; slohu barokního, jednoduchá ale úměrná. Façada se štítem, pilastry členěná, vchod jednoduchý; na bočních stranách po třech oknech, mezi nimi a při nároží pilastry; římsy podstřešní silně profilované: presbyterium zevně třemi stranami, uvnitř polokruhem uzavřené. Vnitřek lodi silně vystupujícími pilastry, mezi okny umístěnými, rozdělen v tři oddíly; klenutí valená. (Obr. 2.)

Loď dlouhá 21 *m*, široká 11 *m*, presbyterium dlouhé 11·20 *m*, široké 5·80 *m*.

Malby al fresco v presbyteriu a v lodi. Hlavní oltář znázorněn nástěnou malbou; barokní architektura sloupová, v pravo a v levo postavy sv. Petra a Pavla.

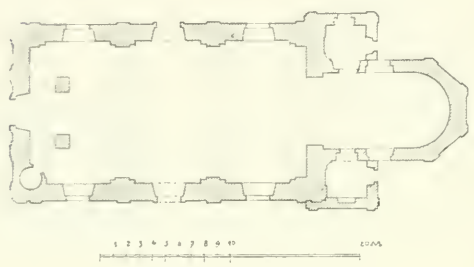

Obr. 2. Bojanov. Kostel sv. Víta.

Na stěně strany evangelijní: svatí patronové čeští k diváku kráčející, v pozadí architektura s kruchtou, z které vyhlíží postava mladistvého kněžice; za tímto bitva jizdecká a nad ním vznáší se sv. Václav na koni a orel (dvojhlavý). Freska na straně epištol: odevzdání ramene sv. Víta na sněmu wormském sv. Václavovi; osobnosti oděny v kroj XVII. st.

Na klenbě: Umučení sv. Víta a jeho na nebe vzetí. Nad kruchtou sv. Trojice a kůrové andělští. Na oblouku triumfálním znak hrabat Schönfeldů a začáteční písmena

I · F · C · E S ·

(Johannes Franciscus Comes E Schönfeld.)

Malby zajímavé, zručně provedené, místy (umučení sv. Víta) obhroublé; opravou z r. 1880 zbaveny na mnoze původního rázu a nabyly vzhledu suchopárného a tvrdého. Jelikož Jan Frant. hr. Schönfeld zemřel r. 1737, pochodí malby z let 1730—1737.

Při hlavním oltáři umístěn obraz sv. Víta na plátně, od Ant. Machka (dle fp. knihy r. 1839 za 88 zl. objednaný). Malba dosti suchopárná, ze slabších prací Machkových.

Pobočni oltáře mají barokní rámy vyřezávané s lupením a mřížováním. XVIII. st. střed. Obrazy olejové: Sv. Anna sama třetí; sv. Anna pravicí drží Ježíška, v levici karafiát; za ní Panna Maria, nad nimi andělé se vznášejí. Dobrá malba z konce XVIII. stol. (pochází ze zrušené lokalie v Krásném). Sv. Prokop a sv. Vojtěch (pendenty), značných rozměrů; sv. Prokop nohou stoupá na démona, v ruce drže kříž; v pozadí obou obrazů krajinomalba. Dobrá práce XVIII. st. pol.

Kazatelna dřevěná, barokního slohu, s postavami sedícími otců církevních. XVIII. st., pol.

Křtitelnice cínová, tvaru hrncového, bez noh (podstavec s nohami, železný); plášť hladký; v dolní části pruh s rytým nápisem v gotické minuskuli. XVI. st.

Výška 0·22 *m* (bez víka); průměr 0·30 *m*.

Kasule s příslušenstvím; látka zlatem protkaná; střední pruh se zlatem, postranice růžová a zelená; dole plasticky vyšité znaky Auersperský a Schönfeldovský. Patrně dar Kateřiny, dcery a dědičky Jos. Frant. ze Schönfeldu, provdané za Jana Adama z Auersperka, zemřelé r. 1754.

Zvony na zvonici, o sobě stojící; tato jest dřevěná s podezdívkou.

1. Průměr 0·94 *m*. Výška 0·78.

Ew † ego † campana † nunquam † pronuncio † vana † ignem † belum † vel † festum † aut † funus † honestum † in † laudem † genitricis † dei † fecit † me † magister † georgius † dyrdimensis 1510.

2. Průměr 0·66 *m*, výška 0·56 *m*.

Tento † zwon † udielan † we gmeno † buoži † he vzti † a † dwale † pann † bohu †.

3. Průměr 0·48 *m*, výška 0·38.

Goss mich Nicolaus Löw von Löwenberg in Prach
Anno Domini 1699
Josephus Franciscus S · R · J · C lomes de Schönfeld.

4. Nejmenší bez nápisu.

Kostnice vedle kostela. Kobka zděná s množstvím narovnaných lebek.

Pečetidlo městské, na úřadě obecním, průměr 0·032; štít kartušový v něm skřížený meč a klíč, opis

✪ SIGILLUM ✪ OPPIDI ✪ BOGANOW ✪

Století XVI.

Bořice.

Řadové hroby (*s* ovité naušnice, smaltované korálky).

Bylany.

Předhistorické sídliště v kruhovce (kamenné nástroje a hlíněné nádoby); u občana Pollaka (zásobnice atd.); na poli občanů: Petráně, Žáka, Linharta (jámy s kulturními odpadky); hroby la Téneské v hliništi Radoušově. (Památky arch. XI. 470. 663 XII. 333.

Čelákov (Včelákov).

Sommer, V. 96. Pamětní kniha rukopisná na faře.

KOSTEL MAŘÍ MAGDALENY (farní); uvádí se r. 1350, v r. 1624 filiální do Skuče, v r. 1677 do Hlínska, fara založena r. 1738

Štěpánem hrabětem Kinským. Starý kostel snešen r. 1851; presbyterium bývalo kamenné, gotické; v lodi strop a kruchta ze dřeva. Kostelík založen prý horníky; ještě v 1. polov. našeho věku (Sommer l. c.) zde dolováno na kyzy sírné. K novému kostelu položeny základy r. 1844, r. 1848 dokončen, r. 1850 posvěcen. Budova kostelní stojí na jednom z nejvyšších bodů (507 *m*) celého okolí a viditelna jest zdálí se strany chrudimské i hlínecké. Stavba zděná, obdélníková loď, chor čtverhranný, za ním věž čtverhranná; vchod hlavní čtverhranný, nad ním na volutách římsa; okna polokruhové. Střízlivý sloh s reminiscencemi slohu empirového. Zařízení zánovní; hlavní oltářní obraz, Kristus a Maří Magdalena, od Umlaufa; pobočni, Matka Boží a Kristus Ukřižovaný, od malíře vídeňského školy Führichovy.

Obraz Maří Magdaleny v sakristii, podřízené hodnoty umělecké se zajímavým nápisem:

Nakladem horníkůw Wčelakowskich
dne 29 Mage 1831.

Zvony na věži:

1. Průměr 1·05 *m*; výška 0·76 *m*.

LETHA PANIE MDLXXXVIII SLYT ZWON TENTO KE CTI A K CHWALE BOZI K OBCI ROSOSSSKY ZA PANA RYCHTARZE BRYCHTY A PANA MARTINA RYCHTARZE KUNDRATICKEHO PUWODEM MARTINA Z BLAZIEGOWIC OD M. ELYASSE V HRADCIJ KRALOWY NAD LABEM.

Nad tím ornamentální pruh s postavami, jež vybíhajíce v ornament, drží štít; dole ornamentální pruh, v něm lov na medvěda.

2. Průměr 0·75 *m*, výška 0·55 *m*.

LETA ✠ PANIE ✠ MDLV ✠ TENTO ✠ ZWON ✠ SLIT ✠ V MIESTIE ✠ HRADCI ✠.

Na hranici, na níž zvon visí, vyřezáno:

LĚTA PANIE 1644 DILO JAKUBA DANDY

3. Průměr 0·35 *m*; výška 0·25 *m*.

TENTO ZWONEC GEST UDIELAN KE CTI A CHWALE PANU BOHU

4. I · GK · 1778.

Socha sv. Jana Nepomuckého vedle kostela pod lípami; pěkná postava životní velikosti s křížem v ruce, vedle dva andělé, z nichž jeden drží zámek. Na podstavci nápis z předu:

S Ioanes NepoMVCene
In tVo PatroCInIo nos protege
et In fIne VItae nostrae
gratIa DeI frVI eX pete

V zadu A · D · 1740.

Dvakačovice.

Předhistorické sídliště starší.

Hamry (u Hlínska).

Adámek K. V. Sborník o. h. 36.

Osada původně slula Přerostlé; hamry železné, nyní zaniklé, nacházely se zde již v XVI. věku; dle nich nynější jméno.

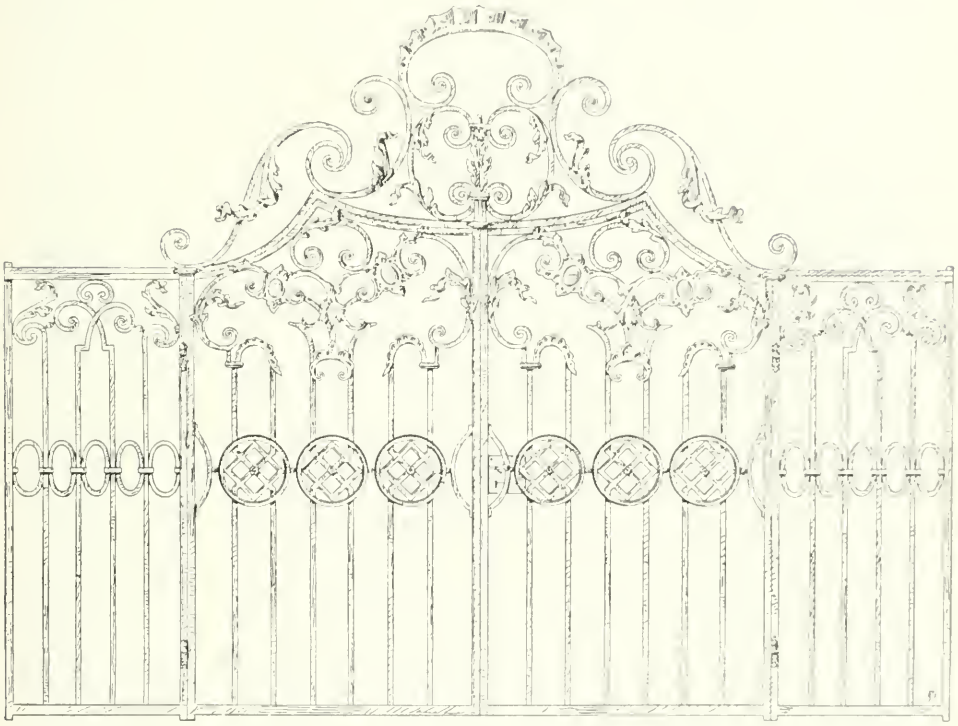

Obr. 3. Hamry u Hlinska. Mříž z kaple sv. Jana v Lázních.

KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO nad studánkou léčivé vody (Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen XI. 178. Sommer, V. l. c. 250.) pochází z XVIII. stol. Jednoduchá stavba s dřevěnou věžkou. Uvnitř v polookrouhlém choru oltář se sochou polychromovanou sv. Jana. Před oltářem po celé šířce kaple mříž železná; čtyrhranné pruty se zátočemi, na nich tepané hřebínkové ozdoby. Výška (s nástavcem) 2·78 *m*, délka 3·60 *m*. XVIII. stol. 2. pol. (Obr. 3.)

Hamry svobodné.

Schaller l. c. XI. 20. — Sommer, V. 256.

ZÁMEČEK, v základu pochází z XVIII. st.; o jednom poschodí; nyní přestaven po požáru; někdejší kaple panny Marie vzala za své.

Socha sv. Jana Nepomuckého u cesty vedle zámku; dobrá kamenická práce XVIII. st.

Hlinsko.

Sommer, V. 249. — Brichta A. Památky I. 175. — Adámek K. K dějinám Hlinska a okolí. Památky 1871. — Týž: Paměti o školách v okresu hlineckém. — Adámek K. V. Sborník okresu hlineckého. 1897. — Týž: Hlinsko město. Časopis společnosti přátel starožitností. 1897. Znaková příloha.

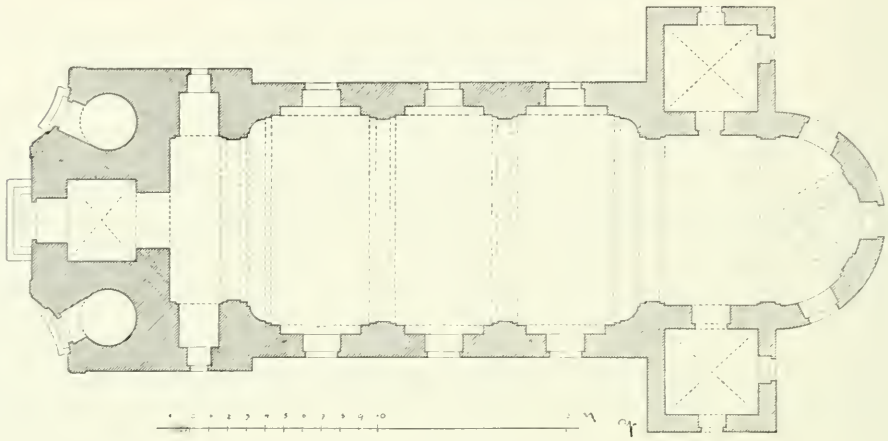

Obr. 4. Hlinsko. Kostel Panny Marie.

Hlinsko, Hlinské, příslušelo ku panství Rychemburskému; jakožto městečko připomíná se výslovně teprve l. 1392. R. 1568 obdrželo majestát na trhy výroční a téhodní přímluvou Zdeňka Berky z Dubé. Bohuslav Ferdinand Berka shodl se r. 1652 s Hlinskými v příčině prodeje vína, vážného a cla a propustil jim odúmrtí. R. 1742 město zapáleno od vojska pruského.

V městě a okolí kvetlo za starodávna hrnčířství; cech však dle řádů krále Vladislava II. ustaven zde teprve 1652 a r. 1706 privileje jeho od Františky Berkové, provdané Vchynské potvrzeny.

KOSTEL NAROZENÍ PANNY MARIE (farní).

Adámek K. V., Kostel v Hlinsku. Časopis sp. př. st. 1897. 50. Kniha pamětní farní z r 1836.

Připomíná se již r. 1350 jakožto farní; za dob husitských byla zde fara kališnická až do r. 1624, kdy zavedena duchovní správa katolická ve spojení se Skučí a Rannou; mezi r. 1655—1662 dostalo se Hlinsku fary samostatné. Kostel původní stával poblíž místa, kde stojí nynější a jen čá-

Obr. 5. Hlinsko. Vnitřek kostela Panny Marie.

stečně v ně zasahoval; součást jeho zachována v novější stavbě věžní. V nynější své podobě pochází kostel z let 1730—1745; zbudován za faráře Fr. Ant. Prenze, nákladem Štěpána Viléma Kinského ze Vchynic a osadníků. Zároveň postavena i fara; práce řemeslnické při obou budovách (vyjma materialie a potahy) stály 6337 zl. 44 kr. 2 d.

Obr. 6. Hlinsko. Křtitelnice.

Budova nynější zděná, jednolodní, s presbyteří polokruhovou (obr. 4.) obrácena jest k severu položena jest na stráni, po níž vedou ke kostelu pěkně založené schody. Starý kostel, jehož základy odkryty částečně při opravách r. 1887, směřoval od věže na východ; stará věž pojata v zdivo nové věže; v sínce na pravo dosud výklenek goticky sklenutý; v patře věže stará ostění okenní; profily gotické (Viz Adámek, kostel v Hlinsku, nákresy starých partií). Věž nynější vystupuje mírně z průčelí kostelního, na nárožích proláklého. Vchody jednoduché čtverstranné, okna v celé budově podlouhlá, polokruhem uzavřená. Zevnějšek jednoduchý; prostorný a úměrný vnitřek pilastry, výklenky a římsami rozčleněný. Presbyterium klenuté, pasy klenutí spočívají na pilastrech se silně vyloženými římsami; v lodi po každé straně po dvou mohutných pilastrech a po jednom užším pilastru u kruchty. Strop plochý, na rákos. (Obr 5.)

Loď dlouhá 25 *m*, široká 11 *m*, presbyterium dlouhé 11·50 *m*, široké 9 *m*; síň dlouhá 7·40 *m*, široká 4·30 *m*; sakristie a kaple po stranách presbyteria: délka 5 *m*, šířka 4·50 *m*.

Oltář hlavní, s obrazem Narození panny Marie; kol tohoto složitá architektura o mocných sloupech, nad architravy nástavek, v něm obraz sv. Trojice. Po stranách oltáře dřevěné sochy sv. Václava a sv. Víta. Hlavní obraz realisticky znázorňuje scénu po porodu; lože s matkou obklopeno příbuzenstvem; z předu kiečící žena, jež chystá se vykoupati novorozeně;

na vaničce sign. »P. Johann Worliczek 1840. Obraz živě komponovaný, jest dle podání kopie někdejšího obrazu.

Oltáře pobočni. Na nárožních segmentech v lodi bohaté rámování, skládající se z lupení, dobrá řezaná práce XVIII. stol. Obrazy sv. Jana Nepomuckého a sv. Terezie, nové od J. Papáčka.

Hluboké kobky ve zdi pod kruchtou chovají Betlem (»Největší radosť«) a Boží hrob (»Největší žalosť«).

Křtitelnice cínová (obr. 6.), na třech nohách, končících nahoře v lidské hlavy, dole vybíhajících v pazoury. Nápis na víku:

LETA PANIE 1628
TOHO CZASU SPRAW
CZE CZIRKEWNIHO
KNIEZE JANA HAGKA
LITOMISSLSKEHO PANA
DIEKANA SKUTECKIHO
A PANA FARARZE HLI-
NECKEHO

Kol kotle pod hořením okrajem a dole pruhy s nápisy:

»letha p. 1628. dne 2 m. unora ſlyta geſt krztitedlnicze tato w nakladem p. tomaſſe nechuty prymaſa mieſtys hlinſkym«

»a p. ſalomeny manzielky geho ke czti a chwale boži a blahoſlawene P. M. obietowana geſt.«

Obr. 7. Hlinsko. Monstrance.

Mezi oběma pruhy obraz panny Marie kojící, kol paprsková zář; na druhé straně dvě zkřížené sekery, a po stranách tohoto odznaku písmena t a n (Tomáš Nechuta).

Monstrance stříbrná, noha oválná; na přední a zadní straně vysoko tepané festony, na postraních hlavičky; nodus hruškovitého tvaru s hlavičkami andělů; rámec lunuly srdcovitý, obklopený deseti andělskými hlavičkami tepanými, v oblacích; kol paprsky. (Obr. 7.) Na obrubě nohy značka: IK XVIII. st. střed. Výška 0·50 *m*, šířka 0·19 *m*.

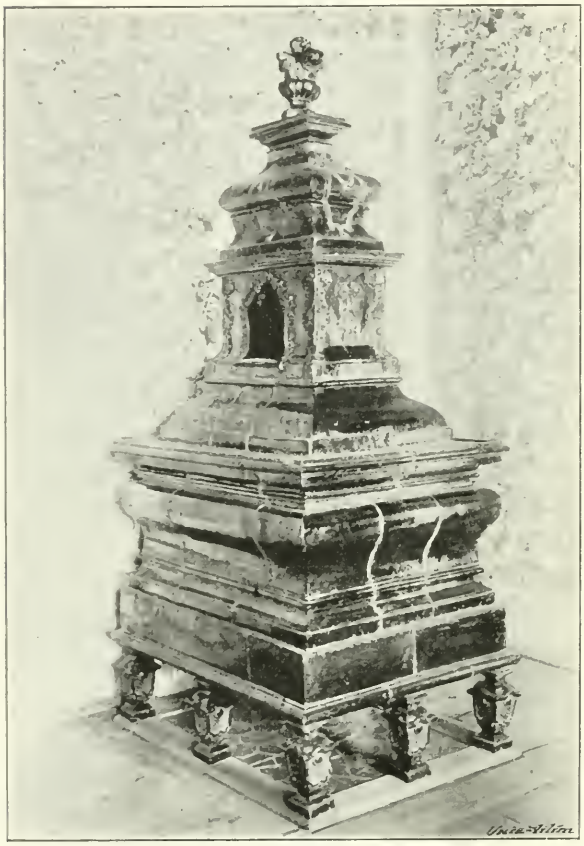

Obr. 8. Hlinsko, fara. Kalina. (Nyni v museu v Chrudimi.)

Pacifikal mosazný, ovální, proláklá noha s tepanými lupeny a kartušemi; okolek tepaný a prolamovaný, stříbrný, v podobě kartuše s mřížkami, za deskou paprsky.

V noze založena authentica, daná v Praze 15 septembris 1741 (Joannes Martini), stvrzující, že zde založeno lignum sancti crucis. Výška 0·33 *m*, průměr 0·14 *m*.

Kalich, na spodu stříbrné kupy obal tepaný s třemi hlavičkami andělskými, mezi nimi festony ovocné. XVIII. st. střed. Noha a nodus z mosazi s tepanými lupeny, empirového slohu. XIX. stol. poč. Výška 0·24 *m* průměr hoř. 0·09 *m*.

Zvony na věži:

1. Průměr 1·10 *m*, výška 1·00 *m*.

anno ✠ domini ✠ m° ✠ v° ✠ xx° ✠ ad laudem ✠ dei ✠ omnipotentis ✠ et ✠ beate ✠ marie ✠ virginis ✠ et ✠ omnibus ✠ sanctis ✠ hec ✠ campana ✠ fusa ✠ est ✠ per ✠ magistrum ✠ danielem ✠ de montibus ✠ cutnis ✠ impensis ✠ dominorum ✠ totius ✠ communitatis ✠ civitatis ✠ dicte ✠ hlinsky ✠ amen aleluia.

Pod spodní řádkou liliový vlys.

2. Průměr 1·04 *m*, výška 0·86 *m*.

JHESUS MARIA ET (?) IGNATIUS GA WOLAM ZWUKEM SWEHO PANU BOHU KE CZTI A CHWA GĚHO A KAZDEHO CZASU CZLOWIEKA SMRTEDLNEHO 1617.

Nad nápisem plastické ornamenty, hlavičky a festony, pod ním vlys akanthový.

Farní budova současně s kostelem postavená, prostranná; v 1. patře kamna hnědě polévaná; spodní část spočívající na nožkách balustrových silně profilovaná; v hoření části uprostřed otvor; na vrchu vása; ozdoby ornamentální v podobě lambrequinů a hřebenů. Místní neb Svratecká práce ze středu XVIII. st. (Obr. 8.) (Nyní v průmyslovém museu v Chrudimi.) V místnosti vedlejší kamna bíle polévaná v slohu empirovém s rosetami a hlavičkami; na vrcholi vása. XIX. st. poč. (Rovněž v museu v Chrudimi.)

Kování dveřní a zámky na většině dveří, dobré řemeslné práce z XVIII. st.

Obr. 9. Hlinsko. Pečetidlo 1615.

Obr. 10. Hlinsko. Socha sv. Jana na náměstí 1723.

RADNICE (Adámek K. V. Tvrz a radnice v Hlinsku. Časopis př. st. č. 1897. 108.), dostavena r. 1792. Stavení o jednom poschodí s markyrovaným středem, nad nímž čtverhranná věž se pozvedá; tato o dvou patrech; dolní odděleno od ostatní budovy balustrádou; hoření ukončeno pádnou římsou, tvořící na středu strany průčelní oblouková segment. V detailu a profilech převládají ještě tvary barokové.

PEČETIDLA (Adámek K. V. Časopis sp. př. st. č. 1897. Znaková příloha), na radnici chovaná:

1. stříbrné na mosazném držadle (obr. 9.)

SIGILLUM · OPIDULI · HLINSKI · 1615

uprostřed terč se znakem městským (půl koně) *Dm* 0·032 *m*;

2. mosazné ellipsovité

SIGILLUM · MESTIS · HLINSKI · 1714 ·

Uprostřed znak městský;

3. mosazné okrouhlé

SIGILLUM ✪ MESTIS ✪ HLINSKI ✪ 1714 ✪

Průměr 0·036 *m*, uprostřed terč se znakem.

SOCHY před radnicí.

Socha sv. Jana Nepomuckého, zhotovená *Janem Devotym* (za 50 zl. r.), baroková, na vysokém podstavci (obr. 10.); na zadní straně tohoto nápis:

Tento obraz gest postawen ke cti a slawie
Jana swateho nakladem wiernych ctitelu geho
RokV toho kDIž KareL ssesteg CIsarz RžIMskeg
kraL nass v Praze korVnoVVan gest.
Z Przicinieni P. Matiege Prokopa toho času Primatora.

Obr. 11. Hlinsko. Sbírky K. Adámka. Svícen gotický.

Kříž a socha sv. Floriana, podřízené ceny umělecké, stojící jako pendant sochy svatojánské, pořízeny r. 1779.

TVRZ (Adámek JUDr. Tvrz a radnice v Hlinsku l. c. s vyobrazením. Adámek. Posel z východních Čech 1873), stavení v ulici vedoucí z náměstí do Olšínek, nazývané »ve tvrzi«; jednopatrové, zděné s předsíňkou dřevěnou. R. 1873 při opravách učiněn zde nález grošů z doby Václava III.

SBÍRKA KARLA ADÁMKA, spisovatele, chová vykopaniny ze »zkamenělého zámku« starého Karlštejna u Svratky a četné předměty historické a národopisné z Hlinska a okolí. Mimo jiné zejména: svícen mosazný, gotický, noha šestilaločná, dřík šestihranný. XV. st. Výška 0·215 *m*. (Obr. 11.)

Biblí pražská z r. 1480; na listu se stvořením světa okrajová malba miniaturní.

Keramické předměty; zejména koutní hrnec s černým klejtem, plastické ozdoby znázorňují císaře na koni, v plášti a brnění doby Leopolda I.; součástky jeho formy se opětují, mezi nimi císařský orel a poprsí dámy (císařovny?). Kadluby pocházejí z konce XVII. stol. Výška hrnce 0·30 *m*, průměr 0·22 *m*. Džbán s hubičkou a uchem, zeleně polévaný; v plastických ozdobách podoba Panny Marie a srdce protknuté dvěma meči. XVIII. st. Výška 0·28 *m*; průměr (nahoře) 0·135 *m*. (Obr. 12.)

Železné předměty, nálezy, pak závěsy a kování ze zámečku v Chlumu.

PEČETIDLA CECHOVNÍ, mosazná. (Adámek, Sborník o. h. str. 301.)

1. Pečetidlo řeznického cechu v Hlinsku z r. 1606, okrouhlé, uprostřed štít terčovitý, v něm lev se širočinou; po stranách 1606; opis

PECET ✶ REZNICKA ✶ MESTIS ✶ HLINSKIHO.

Průměr 0·037 *m*.

2. Pečetidlo cechu kovářů, kolářů a bednářu, elipsovité, odznaky tří řemesel v oválních polích; po stranách letopočet 1649, nad znaky nápis:

W HLINSKYM

I · S · C

Osy 0·035 *m* : 0·032 *m*.

3. Pečetidlo těchže cechů, okrouhlé: terč čtvrcený, v něm podkova, zámek, tlouk bednářský a kolo; nad štítem 1719; opis:

PECEŤ CECHU KOWARSKE° · KOLARSKE° A PILARSKEHO MES · HLIN

Průměr 0·034 *m*.

Obr. 12. Hlinsko. Sbírky K. Adámka. Koutní hrnec a džbán.

4. Pečetidlo sloučených cechů kovářů, kolářů, truhlářů, zámečníků, bednářů se sedmi odznaky a opisem. Průměr 0·034 *m*. XVIII. st.

5. Pečetidlo cechu hrnčířského, okrouhlé: terč, v něm Adam a Eva pod stromem; nad terčem 1 · 6 · 5 · 2 · Opis:

PECZT : POCTI · REMESLA · HERNCZ · MES · HLINCKIHO

Průměr 0·034 *m*.

6. Podobné z r. 1752 s opisem:

PECZET · POCTI · RZEMES · HERNCZIRSKEHO · MIESTIS · HLINSKO ·

Průměr 0·035 *m*.

Pečetidla cechu pekařského a pernikářského z roku 1732, cechu mezuláníků (bez letopočtu) v Hlinsku a spojených řemesel kolářů, kovářů, bednářů a zámečníků ve Svratce z r. 1752.

Honbice.

Rybička, Památky 1869. VII. 566. — Nechvile, Method. 1882. VIII. 94 — Sedláček, Hrady a zámky. I. 219.

KOSTEL POVÝŠENÍ SV. KŘÍŽE (filiálný); připomíná se roku 1350 (Hombicz) druhdy farní, byl v XVII. st. filiálný do Trojovic a od přeložení fary z Trojovic (r. 1704) do Hrochova Týnce. Po válce třicetileté velice sešlý, opraven byl nákladem Maxmiliany Zárubové, rozené z Lisova († 1694). Nově opravován kostel r. 1881 od *Františka Schmoranze.*

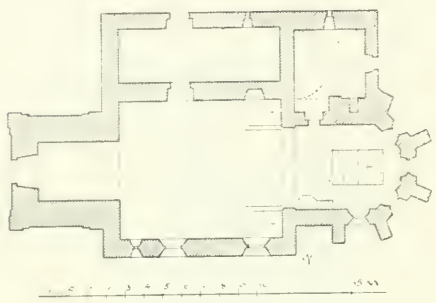

Obr 13. Honbice. Kostel sv. kříže.

Stavení orientované, zděné, jednolodní, s presbyteří pěti stranami osmiúhelníka uzavřenou; před lodí čtyrstranná věž. (Obr. 13.) Na presbyteriu, jež zachovalo celkem původní podobu, čtyři opěrné pilíře pískovcové, o dvou ústupech a podvalu; tolikéž oken gotických, vysokých, bez kružeb. Fragmenty starých kružeb zazděny do zdi zevnější, pak dva kameny náhrobní otřelé, jeden se znakem Lukaveckých. V předsínce, zřízené na severní straně, zazděny tři otřelé kameny, jeden se znakem Talacků z Ještětic.

Presbyterium vnitř klenuté, klenutí s hlubokými kuklami a širokými pasy bez žeber v nynější podobě ze XVII. stol. Loď s plochým stropem, upravena v XVII. st., okna v lodi při poslední opravě obdržela tvar gotický. Presbyterium jest uvnitř 4·70 *m* široké, 5·80 *m* hluboké, strana polygonu měří 1·90 *m*, loď 8·60 *m* dlouhá, 7·35 *m* široká; věž 4·30 *m* dlouhá, 3·10 *m* široká.

Sanktuarium na straně evangelií, gotické, čtyrstranné, se štítem trojbokým, vyplněným kružbou. (Obr. 14.) Široké 0·76 *m*, vysoké (bez štítu) 0·87 *m*, štít vysoký 0·70 *m*.

Hlavní oltář; obraz Povýšení sv. kříže; sv. Konstantin na koni, bílém, nese kříž, před ním kráčí biskup, nad ním vznášejí se andělé; sv. Konstantin v kroji a typu z doby Ferdinanda III. Obraz zajímavý, obstojně malovaný, pochází as z doby Maxmiliany Zárubové; XVII. st. 2. pol.

Obraz panny Marie na plátně, napnutém na desce dřevěné; stojíc na měsíci drží Ježíška nahého v náručí; svrchní šat modrý, spodní fialový; tvář široká, kulatá, ret kyprý, oči sklopené. (Obr. 15.) Ve způsobu chrudimského mistra M. Radouše. XVI. st. konec. Pohříchu silně přemalován 1881 J. Papáčkem; nepravý letopočet 1513 přidán při opravě. Výška 1·05 *m* šířka 0·65.

Svícny dva, mosazné, gotické.

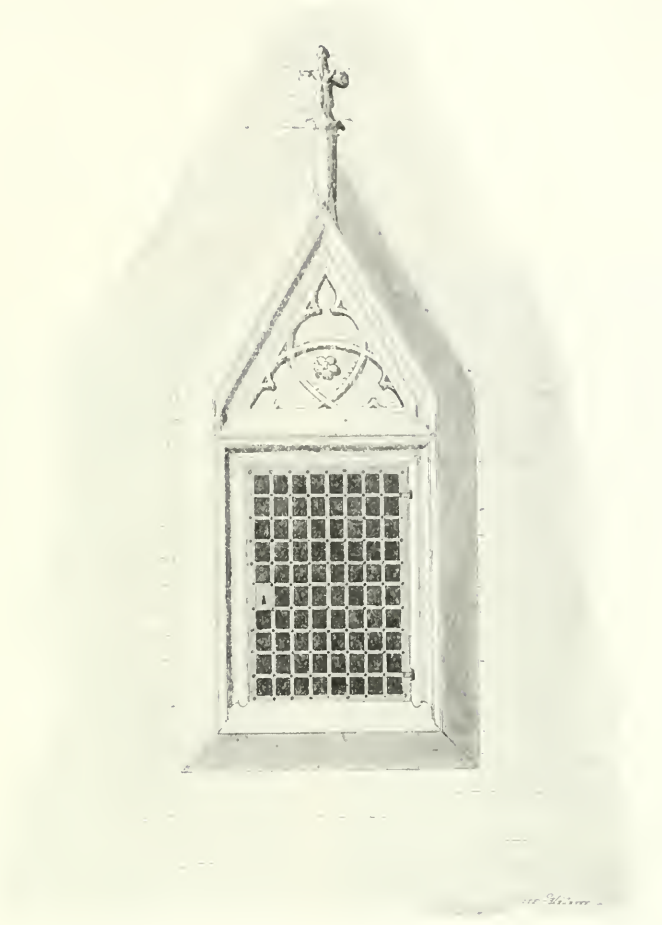

Obr. 14. Honbice. Sanktuarium.

Kalich, kupa stříbrná, obklopená prolamovaným a tepaným obalem v medailonech vysoce tepaná poprsí panny Marie, sv. Josefa a Krista co dítěte; v ratolestech mezi medailony květy; nodus rytý. XVII. stol. střed. (Mosazná noha z poč. XIX. stol.) Výška 0·23 *m*; kupy výška 0·07 *m*, průměr 0·085 *m*.

Na kruchtě dřevěná tabule náhrobní s erbem Lukavských, pěkně malovaným; kol něho nápis

»Urozený a Statečný Rytíř Pan Antonin Lukavský z Lukavic a Na Valíjch nad Labem wieku swého 31 roku zradnie zabit dne 17 Nov. 1681.«

Křtitelnice dřevěná vyřezávaná ze XVII. st. 2. pol., nyní v městském museu v Chrudimi. (Obr. 16.) Archa skládací, v starších popisech uváděná, již neexistuje.

Pod kostelem hrobka, zděná, klenutá, v podobě sklípku; r. 1873 otevřena a ohledána; nalezeny kosti setlelé, pozůstatky rakví a rubášů, křížky a knížky modlitební (ze XVII ? st.). Viz Nechvíle l. c.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·87 *m*, výška 0·72 *m*.

Tento † zwon † dielal † mne † Gyra † dobri † dila † kto † geho (?) † bude † posslouchati (?) † ten † bude † na boha † zpominati † amen.

Obr. 15. Honbice. Obraz Panny Marie z XVI. stol.

Obr. 16. Honbice. Křtitelnice dřevěná. XVII. stol.

2. Průměr 0·63 *m*, výška 0·55 *m*.

℣ rex gloriae criste veni cum sancta pace - mathaeus - marcus - lucas - iohannes.

Nápis v hoření části. Ucha zdobená lištami gotickými. XV. st. konce.

Horka u Chrasti.

KAPLE SV. ANNY, prosté stavení, zděné, čtverhranné, postavené roku 1803.

Obrazy staršího původu než stavba; na oltáři hlavním obraz sv. Anny s pannou Marií a sv. Josefem; ve způsobu chrudimského malíře J. Cere-

gettiho. Obraz Krista se zákoníky (peníz daně) rovněž ve způsobu Ceregettiho. Výška 0·60 *m*, šířka 0·84 *m*.

SOCHA sv. Jana Nep., poblíž kaple; barokní slušná práce. XVIII. st.

MYSLIVNA na cestě u osady Silnice, vystavěná r. 1825 biskupem hradeckým Aloisem Josefem hrabětem Kolovratem-Krakovským; v průčelí pěkně tesaný jeho znak s letopočtem 1825.

Hradiště u Nasavrk.

Památky. II. 92.

U vesnice nad Chrudimkou na vysokém ostrohu rozsáhlé předhistorické tábořiště, dvojitými mohutnými valy opevněné; náleziště kamenných nástrojů.

Modlitebnice protestantská (s pastorem); postavena r. 1785; přestavěna r. 1847. Prosté stavení zděné, čtverhranné; s reminiscencemi na sloh empirový; pod kruchtou čtyři sloupy nekanelované, s dorskými hlavicemi.

Hrbokov (Chrbokov).

Sommer. V. 24. — Rybička, Památky II. 156.

KOSTEL SV. VÁCLAVA (filiálný), připomínaný r. 1350 jakožto farní; v XV. a XVI. st. přináleželo podací s kolaturou městu Chrudimi, která je držela do r. 1593, kdy prodala Chrbokov Václavu Plesovi Heřmanskému na Stolanech. Později byl filiálným do Heřmanova Městce, nyní k Podolu Vápennému.

Stavení orientované, zděné, čtverhrané s polokruhovou apsidou, sloužící za sakristii; věž v průčelí nově přistavěna (r. 1874), před tím bývala zde malá předsíňka. Okna v lodi polokruhová, trojdílná; v nynější podobě celá stavba pochodí z XVIII. st.; opravována v r. 1874. Lodi délka 15 *m*, šířka 7·60 *m*.

Obrazy namnoze slušné práce XVII. a XVIII. st.

1. Obraz panny Marie sedící s Ježíškem a sv. Janem; komposice opírá se o Rafaela. XVII. st. 2. p. Výška 1·20 *m*, šířka 1·00 *m*.

2. Sv. Jan Nepomucký, poprsí; v ruce palmu a kříž, vedle lebka; pozadí modravé. XVIII. st. Výška 0·75, šířka 0·55 *m*.

3. Salvator, poprsí, v ruce drží zeměkouli, kteréž žehná. XVIII. st.

4. Panna Maria, modlící se. XVIII. st.

Zvony na nově postavené zvonici novější a malého objemu. Staré zvony přeneseny do Podola.

Chlum.

Adámek K., Sborník o. h. 48.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA (expositura); druhdy do r. 1682 filiální do Hlinska, pak do Krucemburku. Kostel vystavěn za biskupa královéhradeckého J. Fr. z Talenberka (biskupoval 1677—98) jakožto majitele statku chlumského.

Budova zděná jednolodní, s presbyteří polokruhovou; bez ceny umělecké, rozměrů neznačných. Štít průčelní jednoduchý, trojboký, proláklý, okna polokruhová; presbyterium klenuté (šířka 5·20 *m*); v lodi plochý, rákosový strop. Vnitřní úprava zánovní. Socha Kristova ležící (»Boží tělo«) dřevěná; charakteristická, poněkud brutální barokova práce; vlas kadeřavý; ruce pozvednuté, ale při trupu přimknuté; kolena pozdvižená. Věnována sem z Hradce Králové. XVIII. st. Délka 1·70 *m*.

Ciborium mosazné, tepané, s víkem; noha čtyrlaločná, mezi laloky úzké pruhy s tepanými rocailovými ozdobami; široká kupa postříbřená; v dolní polovině tepané ozdoby rocailové; víko dělené jako noha; ornamentika skládá se z rocailových kartuší a tvarů hřebenovitých XVIII. st. 2. pol. Výška 0·3 *m*. Průměr (dolení) 0·165 *m*.

Zvony na zvonici dřevěné, zřízené r. 1804.

1. Průměr 0·46 *m*

JESUS NAZARENUS REX JUDAEORUM

pod tím kříž s Kristem a nápis:

FUNDIRT CARL SEBALD A. 1750

2. z r. 1835, byl ulit za biskupa K. Hanla;

3. z r. 1875.

ZÁMEČEK; druhdy též letní sídlo biskupů hradeckých; prosté stavení, o jednom poschodí; v patře dosud namnoze původní stropy a dveře s pěkně profilovanými dřevěnými zárubněmi; křídla dveřní o dvou výplních; závěsy železné, rozvětvené; zámky s tepanými krytinami. XVIII. st.

Chrasť město.

»Pamětní kniha« rukopisná od r. 1715 (na radnici). — Schaller, XI. 187. — Sommer, V. 101. — Rybička, Památky. VII. 347. — Adámek K., Chrudimsko. — Paulus V., Z pamětí města Chrasti. I. II. (1897). — Paulus V., Památky cechovní města Chrasti na Chrudimsku. 1895.

Naleziště kamenných a kostěných předmětů.

Osada Chrasť jmenuje se poměrně dosti pozdě; s okolím svým přináležela klášteru podlažickému a přešla po válce husitské se zbožím klášterním nejprvé v držení Jana Pardusa z Vrátkova, pak rodu Kostků z Postupic. V listině Zdeňka II. Kostky

z r. 1493 (v archivu města Chrasti) nazývá se městečkem. Bohuše III. Kostka prodal r. 1542 Podlažice a Chrasť Michalovi z Chlumu; po smrti Albrechta Slavaty z Chlumu r. 1600 koupil Chrasť Václav Berka z Dubé. Za Slavatů bylo zde sídlo bratří českých, kteří zde měli sbor; »bratrský dům«, jenž stál na náměstí, sloužil později jako škola (sbourán byl roku 1877.).

Při zřízení biskupství královéhradeckého r. 1664, přikázáno panství chrastecké, jež r. 1656 kardinálem Arn. z Harrachu bylo zakoupeno, biskupství. Biskupové zařídili zde své letní sídlo.

Nynější podoby nabylo město hlavně po dvou požárech r. 1709 a 1725. Z XVIII. věku pocházejí ještě některé domy privátní, slohu barokového neb rokokového, jednoduché, bez ozdob; zvláštností jest způsob, kterým se dodává mnohým domům vzezření budov jednopatrových pomocí slepé zdi s fingovanými okny, za níž se kryjí podkrovní místnosti. Brány městské dvě, horní a dolní, rozbourány r. 1829 za stavby silnice z Chrudimě do Skutče.

KOSTEL SV. TROJICE (děkanský), ve stol. XVII. byl filiální do Rosic; po zřízení biskupství děkanský. Původní kostel, mírné velikosti (délka cca 22 *m*, šířka 9 *m*), jehož základy r. 1896 odkryty (Paulus l. c. 123), nacházel se před průčelím nynějšího; za své vzal při požáru dne 15. srpna 1709. Novou stavbu podnikl biskup Tobiáš J. Becker, jenž k ní dne 12. dubna 1710 první kámen položil; stavbu provedl pak nástupce jeho Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic, jenž nový kostel dne 31. října 1717 spolu s hlavním oltářem a dvěma pobočnými zasvětil (Memorabilia na děkanství).

Před tím dne 23. dubna 1717 posvětil dva zvony, jež ulil Jan Brückweg (Pryquay) zvonař z Mladé Boleslavi. Při požáru dne 23. listop. 1725 postižen i kostel a zvony se rozlily. Kostel znovu upraven a roku 1727 (30. března) posvěceny dva nové oltáře, r. 1728 zřízen oltář sv. Jana Nepomuckého. Ze zvonů opatřen roku 1727 malý zvon (33 *ℓ*) posvěcený (14. srpna) ke cti sv. Jana Nepomuckého. Dva další zvony ulil Jan Priquey z Mladé Boleslavi a sice v Bítovanech (Memorabilia) r. 1728 menší, 7 centů 15 *ℓ.*, stál 102 zl. 6 kr., r. 1729 větší (14 centů $4^1/_4$ *ℓ.* za 182 zl. 48 kr. $4^1/_2$ *d.*). R. 1774 shořela poznovu hoření část kostela a věže a zvony se rozlily. Opravy provedeny r. 1775 a 1776.

Kostel stojí na prostranném náměstí, obrácen na jihovýchod; budova zděná, trojlodní, s polokruhovým presbyteriem, s dvěma věžema v průčelí, jež ze všech vyšších míst celého okolí, jmenovitě na severozápadě, jest patrno.

Zevnějšek i vnitřek jest prostý, nečlánkovaný; vyšší loď hlavní má klenutí valené. Loď dlouhá 22·45 *m*, šířka 17·40 *m*, šířka lodi hlavní 9·30 *m*; presbyterium dlouhé 8·53 *m*, široké 7·50 *m*, zevní průčelí 19·10 *m* široké. Hlavní oltář nový, věnován biskupem Haisem.

Obrazy v hlavní lodi, sv. Jan Křtitel a Rodina Páně od M. L. Willmanna. Výška 1·80 *m*, šířka 1·00 *m*.

Obr. 17. Chrasť. Kostel. Oltář sv. Jana Nep. z r. 1728.

1. Sv. Jan Křtitel, mladistvý, nah, oděn toliko houní, drží na prsou v levici beránka, v pravici kříž; v pozadí krajina s potoky a lesy. Nahnědlý ton.

2. Panna Maria, sedící s Ježíškem na klíně, vedle beránek, za nimi sv. Josef. Malba slabší, ztemnělá a méně dobře zachovaná. Rámce barokové.

Oltáře v lodích pobočních:

Na straně evangelia velký oltář barokní s dobrými sochami vyřezávanými, v pravo a v levo sv. Gabriel a sv. Michael; na vrchu oltáře Bůh otec; XVIII. st. Obraz oltářní smrť sv. Josefa podřízené ceny.

Na straně epištolní: Oltář sv. Jana Nepomuckého, architektonicky bohatě vyvinutý, zaujímající výšku boční lodi; (Obr. 17.) na tumbě oltářní okrouhlý medaillon s řezbou: svržení sv. Jana do Vltavy; architektura sestává ze čtyř sloupů, kladí a oblouků středního a postranních segmentů; v dolení části sochy sv. Jana Křtitele a sv. Václava; v hoření části svatý

Štěpán a svatý Leopold. Působivý celek. Šířka oltáře 3·60 *m*. Obraz oltářní novější. Oltář zřízen r. 1728 z větší části nákladem Jana Leopolda Záruby, purkrabího Novohradeckého; vysvěcen 16. května 1728.

Skupina dřevěná, vyřezávaná, na kruchtě literátské, představující anděla, jenž žehná otroku bílému a černému; XVIII. st. Zajímavá, ač bez značné hodnoty umělecké.

Náhrobek na straně evangelií na pilíři.

1752 † RENATA AGNES MALOWETZ
NATA COMITISSA A WRATISLAW.

Znaky alirované v barokní tesané kartuši. Náhrobek proveden z opuky Přibilovské (u Skuče); výška 1·65 *m*, šířka 0·82 *m*.

Prapory cechovní; tkalcovského cechu, s obrazem: anděl a sv. biskup, zjevují se tkalci vedle stavu klečícímu. XVIII. st. (?)

Prapor cechu tesařského, s obrazem panny Marie a sv. Josefa.

Ornát, zelený, hedvábný, se vzorem jablka granátového XVI. st.

Kalichy, dva, s kupami stříbrnými, tepané podoby andělů a květy; XVIII. st. nohy nové.

Pacifikál dřevěný, paprskový s hlavami andílků XVIII. st.

Nádržka pro umývadlo, cínová, v podobě kule s křídly. XVIII. st.

Pohárek mosazný, zlacený, s ozdobami tepanými; XVII. st. poč. nyní v Umělecko-průmyslovém museu v Praze.

Zvony na věži.

1. Průměr 1·05 *m*, výška 0·93 *m*.

ZU GOTTES EHR BIN ICH GEGOSSEN, IGNATIUS DRACK HAT MICH GEGOSSEN. 1779.

TVA BEATA TRINITAS
ATQVE VNA DEITAS
HONORIS PLENA
CONSONAMVS VOCE

Podoby Ukřižovaného, sv. Trojice, Jana Nepomuckého a sv. Josefa.

2. Průměr 0·93 *m*, výška 0·80 *m*.

ZU GOTTES EHR BIN ICH GEGOSSEN. IGNACIUS DRACK HAT MICH GEGOSSEN IN KÖNIGGRÄTZ A. D. 1775.

Nápis umístěn mezi dvěma kruhy rokokových ornamentů; na plášti postava sv. Floriána, nápis:

S. FLORIANE INTERECEDE PRO NOBIS

na straně druhé sv. Václav. Na dolním okraji ornamentální pruh. Ucha zvonu s plastickými hlavami.

3. Průměr 0·57 *m*, výška 0·47 *m*. Nápis majuskulní, nesrozumitelný.

4. Umíráček, malého rozměru:

GOSS MICH IGNACIUS DRACK IN KONIGGRATZ.

ZÁMEK, sloužící jako letní residence biskupů královéhradeckých zaujímá prostranství za kostelem po celé šíři náměstí. S části stál již r. 1601, pak r. 1605 rozšířen Markétou Berkovou rozenou Trčkovou, která r. 1607 slavila »v nové panské budově« sňatek svůj s Ferdinandem z Donína. V XVII. stol. nazývá se již »residencí.« R. 1709 přistaveno nové křídlo (východní), r. 1742 dostavena nynější průčelní část.

Budova zámecká o jednom poschodí obklopuje čtverhranný dvůr, na straně jižní jen částečně, na stranách ostatních (Obr. 18.) úplně. Průčelí na náměstí obrácené má v poschodí okna barokova, ozdobena motivem mušlo-

Obr. 18. Chrást. Nádvoří biskupské residence.

vitým a silnými chambranami. Nad vchodem do zámku znak vratislavský s letopočtem 1742 a nápisem:

JOAN : JOS : D. G. EPISCOPUS RAE : HRADECENSIS
S. R. J. COMES WRATISLAW DE MITROWICZ FIERI FECIT.

Levé (severní) křídlo zámecké jest nejstarší částí; v přízemí má úzkou otevřenou chodbu se silnými pilíři; v ní nad dveřmi znak Trčkovský, letopočet 1605 a písmena M B (Markéta Berková).

Trakt zadní (východní) má ozdobnou façadu do dvora obrácenou; na ní znak biskupa Václava Fr. z Košínů (1721—1731); nad prvním poschodím štít barokní se sochami: víra, naděje a láska. (Obr. 19.)

V části této v přízemí průjezd vedoucí do zahrady; nad ním zámecká kaple.

KAPLE sv. Jana Nepomuckého, v prvním patře zadního traktu r. 1728 zřízená, znatelna jest svou apsidou zevně jen na straně do zahrady obrácené; zde na zdi letopočet 1728. Vnitřek uměrný a přívětivý;

po stranách pilastry vystupující, se silně vyloženým kladím; klenutí s kuklemi. V presbyteriu pětihrotá hvězda. Nynější malba a výzdoba provedena mnichy beuronskými z Prahy.

Obraz sv Jana Nepomuckého na hlavním oltáři, poloobloukem zakončený; světec drží kříž, k němuž se sklání; malba jemným citem prodchnutá, XVIII. stol.

Sošky sv. Václava a sv. Floriana v brnění s praporci; dřevěné se sádrovým bílým pokrovem; živě pohnuté; barokní, XVIII. stol. 1. pol.

Kalich stříbrný, tepaný; noha šestidílná; na ní na kupě třikrát se opětují sdvojené hlavičky andělské, mezi nimi odznaky, na noze: hrozen, obilí a beránek; na kupě: květ, víno a klasy obilné. XVIII. stol. Výška 0·26 *m*.

Monstrance, tepaná, na ovální noze evangelisté; kol lunuly kartuše rocailová, obklopená rohy hojnosti; nad ní podoby andělů. Slabšího provedení. XVIII. stol.

V místnostech a na chodbách.

Kamna hnědá, empirová, v místnosti nedaleko kaple. Domácí výrobek. XIX. stol., poč.

Obrazy na chodbách; z podobizen vynikají uměleckou hodnotou: podobizna kardinala Harracha (poprsí), podobizna Ant. Petra Přichovského, poprsí, roucho nádherně vyšité; podobizna biskupa Josefa Adama, hraběte od Luku (ab Arco) (1776—1780), po kolena, přívětivého výrazu a detailního provedení. Obraz Krista na kříži, dobrá malba, opírající se o Rubense.

Malby pokojů freskové; v předpokoji audienční síně znázornění ptactva, XVIII. stol. konec; v pokoji billardovém pohledy na zříceniny římské, mezi nimi pilastry s modrými medailony a podobami spisovatelů římských. Sloh Ludvíka XVI. XVIII. stol. konec.

Zahrada za zámkem, pravidelného rozvržení se skleníkem a fíkovnou; založena v XVIII. stol.

Děkanství, založeno r. 1664; budova r. 1709 ohněm zničena Václavem J. Erythreyem, děkanem (r. 1712—1722) znovu zbudována. Prostranná, jednopatrová budova, nade dveřmi ve výklenku socha sv. Floriana s nápisem z r. 1738:

DIVO FLORIANO
MAGNO IN PERICVLO IGNIS
PATRONO EREXIT ATQVE
POSVIT I. G. S. D.

t. j. Johannes Georgius Schneider, Decanus.

RADNICE chová archivalie a pečetidla:

Pečetidlo městské, stříbrné z r. 1544 (obr. 19.); uprostřed v srdcovitém štítu dva kohouti proti sobě stojící; opis

✻ SIGILLVM : CVRIAE · CHRASTENSIS

Průměr 0·04 *m*.

MUSEUM ve školní budově; toto založeno přičiněním p. řídícího V. Paulusa; chová praehistorické nálezy z okolí (Synčany), nálezy z dob historických, ostruhy, šípky (jmen. z hradu Žumberka); listiny a pečeti cechovní.

Obr 19. Chrasť. Biskupská residence; façada zadní části.

1. Pečetidlo cechu krejčovského z r. 1583, mosazné; v kartuši dvojí nůžky a písmena A S M C H, nad kartuší malý ovální štít se znakem Slavatovským. Opis:

PECET CECHMISTRU · REMESLA · KRGCAVSKHO

Průměr 0·035 *m.*

2. Pečetidlo tovaryšů tkadlcovských, mosazné z r. 1575, odznaky tkadlcovské v kruhovém poli; opis:

PECET · TOWARISA · REMESLA · TKADLCWKEO · MESTEC · CHRASTI ·

Průměr 0·037 *m*.

3. Pečetidlo cechu kožešnického, mosazné; znak ve štítu: kožešina a pták s ratolestí; na přilbě pták s ratolestí. Opis:

PECZET · P · CZECHU · KOZESNICKEHO
W MESTIS · CHRACTI · LETA 1772

Pěkně ryté; průměr 0·05 *m*.

4. Pečetidlo spojených řemesel, železné z r. 1745; šest kruhů s odznaky. Opis:

P : CECHU : TRUHLAR : ZAMECNI :
SKLENAR : KOWAR : BED : M : CHRA

Průměr 0·047.

Obr. 20. Chrast. Pečetidlo městské z r. 1544.

5. Pečetidlo cechu obuvníků z roku 1747, ovální, mosazné, znak cechovní. Opis:

⁘ P · CE : PO · RZE · SSEFCOFSKIHO · MIES
· CHRASTI 1747

Výška 0·047.

6. Pečetidlo zedníků, železné z r. 1785. Odznaky; opis:

PECOFT CECHOWNI REMESLA ZEDNICKEHO Z CH

Medailon mosazný, znak a nápis:

JAKUB KOCZKA Z KATZENSTEINA

Předměty národopisné z okolí; skizzy malíře Kokeše.

Chrašice, Chraštice.

Rybička, Památky VII Str. 355. — Paulus, Z pamětí města Chrasti I., II.

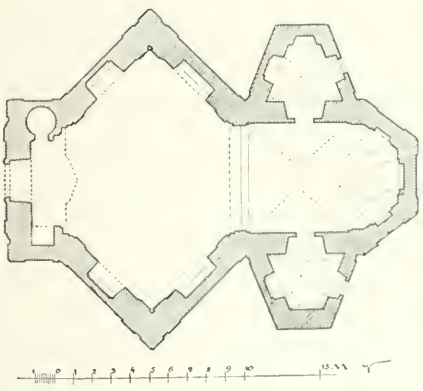

Obr. 21. Chrašice. Hřbitovní kostelík sv. Martina

HŘBITOVNÍ KOSTELÍK SV. MARTINA, jakožto filiální uvádí se r. 1349 (Chrasticz); v nynější podobě postaven na místě staršího kostela roku 1721. od Adama hraběte Vratislava z Mitrovic biskupa hradeckého. Presbyterium třemi boky uzavřené, kuklami zaklenuté; loď v podobě šestiúhelníka, před ní čtverhranná síň (obr. 21. a 22.). V presbyteři na pravé stěně nápis, dle něhož r. 1721 biskup Jan Adam z Mitrovic světil oltář velký a vedlejší oltáře sv. Vojtěcha a sv. Briccia.

Obr. 22. Chrašice. Hřbitovní kostelík sv. Martina.

Obrazy sv. Martina na oltáři hlavním a sv. Vojtěcha a Briccia na vedlejších oltářích pochodí od jedné ruky; figurální část nevalná: krajinomalba prozrazuje upomínky na školu nizozemskou.

V kostele a na hřbitově náhrobky pískovcové a sice za hlavním oltářem:

1. Leta Panie 1613 tu ſobotu dne ſwateho Warlawa Pan Buh racził powolat z tohoto ſwieta urozeného pana Gyndrycha Saka z Bohunowicz .....

Dole znak Saků (ostrve o čtyřech sucích křížem položené).

2. Leta 1615 we czwrtek po pamatce Nanebewzeti panny Marie Urozeny a ſtateczny rytiz pan Jan Adam Klusak z Koſtelce na Raubowicich dokonal żiwot ſwug w Panu Kryſtu po dewate hodině a tělo geho geſt pochowano w koſtele Chraſſticich v pondělij na Sw. Matauſſe.

Nápis na tabuli, pod ní znak Klusáků z Kostelce (dvé veřejí).

3. Leta panie 1588 ... umrzela urozena Panna Johanna dcera urozeneho pana Waczlawa Dzbanowſkeho z Dzbanowa a na Wladiczkych Roſiczich .....

Se znakem Džbánovských (dvé žezel, křížem přeložených).

4. (Písmo ryté): . . . 1584 W AVTEREY PRED SW. BARTOLOMEJEM UMREL . . . PANA ALBRECHTA SLAWATY Z CHLUMU, Z KOSSUMBERKU, NA KLASSTERCI CHRASTI GMENO WACSLAW . . .

Se znakem Slavatovským, dole obraz ležícího dítka s nápisem:

HODIE MIHI CRAS TIBI.

Na bočních stranách presbyteria:

5. Leta 1555 w sobotu po prwni nedeli w poste umrel gt Diwiss syn urozene. pana Albrechta Slawathy z Chlumu a Koss. etc. gehozto telo v nadegi dobre tuto odpoczywa; ziw byl hodin gedenacte.

Znak Slavatovský a pod ním podoba ležícího dítka.

6. Letha Panie MDC dne 27 dubna umrela urozena Slechticzna P. Katerzina Slawa . . . . . gegiz tielo radostne⁰ wzkrisseni w nadiegi oczekawa.

Podoba šlechtičny se znakem Slavatovským.

7. Leta 1592 umrzela Katerzina dcera urozeneho Pana Gindrzicha Saka z Bohuniowicz ten (pa)tek przed Swatou Katerzinau gegizto tielo tuto odpoczywa stary 17 letu.

Podoba dívky prostovlasé s knížkou v ruce, u nohou znak; dosti zdařilá práce sochařská.

8. Leta Panie 1591 tu strzedu prwnie pustie umrzela urozena pani Ludmila Sakowa ze Smogna, gegizto dussi Pan Bu milosti byti.

Podoba matrony v kuklici; u nohou znak Sákovský (štít rozpoltěný, v pravé polovici na příč břevna). Nápis rytý.

9. LETA PANIE 1591 W BILU SOBOTV UMRELA GEST UROZENA PANI ANNA SAKOWA Z TROPINA A TUTO POCHOWANA GEST OCZEKAWAGICZ WZKRISSENII TIEL Z MRTWI. AMEN.

Se znakem Tropinovským (štít rozpoltěný, v pravé půli dvé příčních břeven šachovaných, levá strana celá šachovaná). Nápis rytý.

10. Letha panie 1610 tu strzedu po Swatym Filippu a Jakubu umrzel gt urozeny pan Gindrzich Sak z Bohuniowicz, gehoz tielo tuto odpoczywa a oczekawa radosneho z mrtwych wzkrzisseni k zywotu wiecznemu.

Podoba rytíře v plné zbroji, v pravici kladívko (odznak hejtmanský)! po boku meč; u nohou znak Sakovský.

11. Leta 1595 w strzedu pr S. Michalem Archandelem umrzela urozena panna Anna Katerzina dcera uroz. pana Albrechta Slawaty z Chlumu, z Kossumberka na Chrasti magicz wieku sweho 29 n. tuto odpo . .

Znak Slavatovský, a podoba dítka. Nápis rytý.

12. Leta Panie MD85 w patek po S. Witu umrl gt Adam Giri Slawata Syn uroze. Pana P. Albrechta Slawaty z Chlumu z Kossumberka a na Chrasti, gehožto tielo tuto a dusse w rukou bozich odpocziwa cekaje weseleho wzkrzisseni.

Znak Slavatovský, pod ním podoba ležícího dítka.

Hodie Mihi Cras Tibi.

13. Uprostřed v lodi chrámové (nad hrobkou rodu Slavatovského) kámen se znakem Slavatů a nápisem:

Letha Panie MDC dne 23 Ledna ... Urozeny pan Albrecht Slawata z Chlumu z Koſſumberku a na Chralti ....

Mimo kostel některé náhrobky na márnici a ve zdi hřbitovní.

V zevní zdi márnice:

14. Letha Panie MDXCIX dne XX m. czerwence zywot swuog ſtaſtně a potesſeně dokonala urozena panna ſſlechticzna Hedwika Slawatowna z Chl · a Koss · w letech 18 gegiz telo tuto w giſte nadegi ocekawa radoſtneho wzkrisſeni.

Postava šlechtičny s vínkem na hlavě.

15. Leta 1604 24 7br Katerzinka .. 28 8br Samuel, ditky wlastni ctihodně K. Mathauſſe S. Czernohorſke ... naproti gak teto kame ukazuje w ze pohřbene odpočiwagi.

Postavy dívky a chlapce, tento v kroji s visutými rukávy; u postav nápisy:

Neumrelak gt dieweczka ale ſpi Mat. 9 · Aetatis ſuae 9 heb.

Neplacz Luk. 8 · Ay ſyn zzw gt · Ja 4 · Aetatis ſuae 4 An.

Ve zdi hřbitovní:

Náhrobek s podobou dítka v kroji s visutými rukávy; nápis otřený.

Náhrobek s podobou dívky; malého rozměru; nápis otřený.

Při kostele několik zajímavých památníků doby novější.

Památník biskupa Jana z Haje, mramorový v podobě stely, v antickém slohu Ludvíka XVI.; berla a pochodeň a nápis:

Zde sobě vyvolil odpočinuti Jan Leopold biskup Kralohradecký by ani po swé smrti (tak geho posledni wůle zní) od sweho mileho Lidu oddělen nebyl, mezy nimž Blahoslawenstwi spokogeneho žiwobyti požiwal. Wyslowně odpiral wšech pamětných náhrobků, spokogen gich w srdcich tychž dosahnauti, ktereż oštastniti taužil. Ach! on gich dosáhl, on byl hoden gich dosahnauti.

Na druhé straně týž nápis německy:

Hier wachlte ſeine Ruheſtätte Joann Leopold Biſchof von Königgrätz um auch nach ſeinem Tode (ſagt ſein letzter Wille) von den lieben Menſchen nicht getrennt zu ſein, unter denen Er das Glück ſeines ruhigen Lebens fand. Ausdrücklich verbot er jedes Denkmal, zufrieden eines in den Herzen derjenigen zu finden, die er glücklich zu machen wünſchte. Ach! und er wird, er war würdig es zu finden.

Vedle Haje odpočívá kanovník hradecký Jan Venuto, milovník umění a sběratel; zemřel 1. dubna 1830. Náhrobek v podobě stely v antikisujícím slohu.

Náhrobek pískovcový Anny Tomsové z r. 1843; truchlící anděl, práce J. Maxe; signatura:

Jos. Max f. Pragae.

V márnici obraz na plátně, chatrný, zajímavý symbolikou. Uprostřed ukřižovaný Kristus, kol něho »VII signa stupenda,« a »VII Christi verba« Pod ním znaky a český nápis, dle kteréhož

Rosina Weyrichowa z Gembzenfeldu wieku swe poczinagicz 95 leth 1674 dne 27 miesyeze brzezna

zemřela a na její památku tento obraz věnoval Theofil Müller.

Chrudim.

Ceregetti, Historie chrudimská, z rozličných starých knih shledaná a v pořádek uvedená. 1771. (Rukopis v museu chrudimském). — Benedetti, Chronologický výtah z kronik a knih zápisů až do r. 1693. Rukopis v museu chrudimském. — Schaller, XI, 5. — Sommer, V. 5. — Heber, Böhmens Burgen 1847, V. 151. — Rybička, O starožitnostech a umělcích chrudimských. Č. Č. M 1848. — Kořán, Chrudim

Obr. 23. Pohled na Chrudim kol r. 1570. Z kancionálu literátů chrudimských.

a její památky. Světozor 1871 č. 3. — Skutečský (Svoboda) V. Z paměti města Chrudimi. Posel z Východních Čech 1874, č. 18—22. — Adámek K., Příspěvky k dějinám někdejšího kraje chrudimského. Posel z V. Č. 1877, č. 16 a násl. — Adámek, Chrudimsko 1878. — Rybička, O erbovních a patricijských rodinách v XV. a XVII. stol v městě Chrudimi usedlých. Zprávy kr. č. sp. n. 1883. — Týž, Z dějin města Chrudimi. Památky XIV. — Adámek K., Městští písaři chrudimští. Český Východ 1887. — Sedláček, Hrady a zámky I. — Preininger V. D. Chrudim. Průvodce městem a okolím 1897.

Vyobrazení města starší a hlavní:

1. Malba miniaturní, v Českém kancionálu literátů chrudimských z doby kol r. 1570. Se strany severovýchodní. (Obr. 23.)

Obr. 25. Chrudim. Řezba ve dřevě s pohledem na Chrudim. kol r. 1720.
(V městském museu v Chrudimi.)

2. Kresba J. Willenberga, v knihovně kláštera strahovského. (Podlaha a Zahradník J. Willenberga Pohledy. 1900. Obr. 24. v příloze vyňat z jmenovaného díla.) Circa 1600. Od jihozápadu.

3. Dřevořezba J. Willenberga v Paprockého Diadochu (str. 193) z r. 1602. Od jihozápadu.

4. Rytina Hollarova (?) na okraji Sandrartovy mapy Čech z r. 1666. Se strany jihozápadní. (Při drobném rozměru povšechný a neúplný).

5. Rytina Chr. Fr. Kriegera (?) ve Vogt M. Das jetztlebende Königreich Böhmen z r. 1712. Se strany západní, povšechná.

6. Řezba ve dřevě (reliéf) z někdejšího oltáře sv. Jana Nep. v hlavním chrámě chrudimském, nyní v museu. cca. 1720. Se strany severozápadní. (Obr. 25).

7. Kresba kolorovaná, v Ceregettiho Historii chrudimské z r. 1771. Se strany západní. (Obr. 26).

Obr. 24. Chrudim. Kresba Jana Willenberga z počátku XVII. století.

(Z publikace Dra A. Podlahy a Dra I. Zahradníka Jana Willenberga »Pohledy.)

9 Kostel hlavní. 10. Mlýn pod fortnou. 11. Valcha. 12. Věž »Hláska« 13 Kostel sv. Michala 14. Kostel sv. Kateřiny.

Obr. 26. Chrudim. Kresba Ceregettiho z jeho historie chrudimské z r. 1771.

1. Velký kostel. 2. Děkanství. 3. Klášter Kapucínů. 4. Dům radní. 5. Dům sekretáře. 6. Kostel sv. Jana. 7. Brána dolení. 8. Dvůr Nejperovský. 9. Salatryna. 10. Zahrada. 11. Dům Sochorád zvaný. 12. Věž Žižkova. 13. Školy. 14. Kostel sv. Michala. 15. Brána hoření. 16. Kostel sv. Kateřiny. 17. Vodárna Puše. 18. Valcha. 19. Kopec Baumberg. 20. Nové Město. 21. Bašta citadela. 22. Dům Milerovský. 23. Lékárna. 24. Předměstí svatojanské. 25. Předměstí svatokateřinské. 26. Cesta ku spravedlnosti. 27. Dům »u modré hvězdy«. 28. Dům Vodičkovský.

Předhistorické valy a sídliště »Pumberky.« Památky III. 45. Naleziště hliněných nádob: pod Pumberky blíž silnice k Topoli a staveniště krajského soudu. Jámy s kulturními odpadky na »Májově.« Žároviště při stavbě heřmanoměstecké dráhy nově objevené mezi silnicí pardubickou u gymnasia a severozápadní dráhou. Naleziště bronzů: stanice severozápadní dráhy a okolí hlavního chrámu Páně. U kříže proti střelnici popelovité jámy (nádoba hruškovitá s píchanou ozdobou) a pohřby se skrčenými kostrami (Pam.

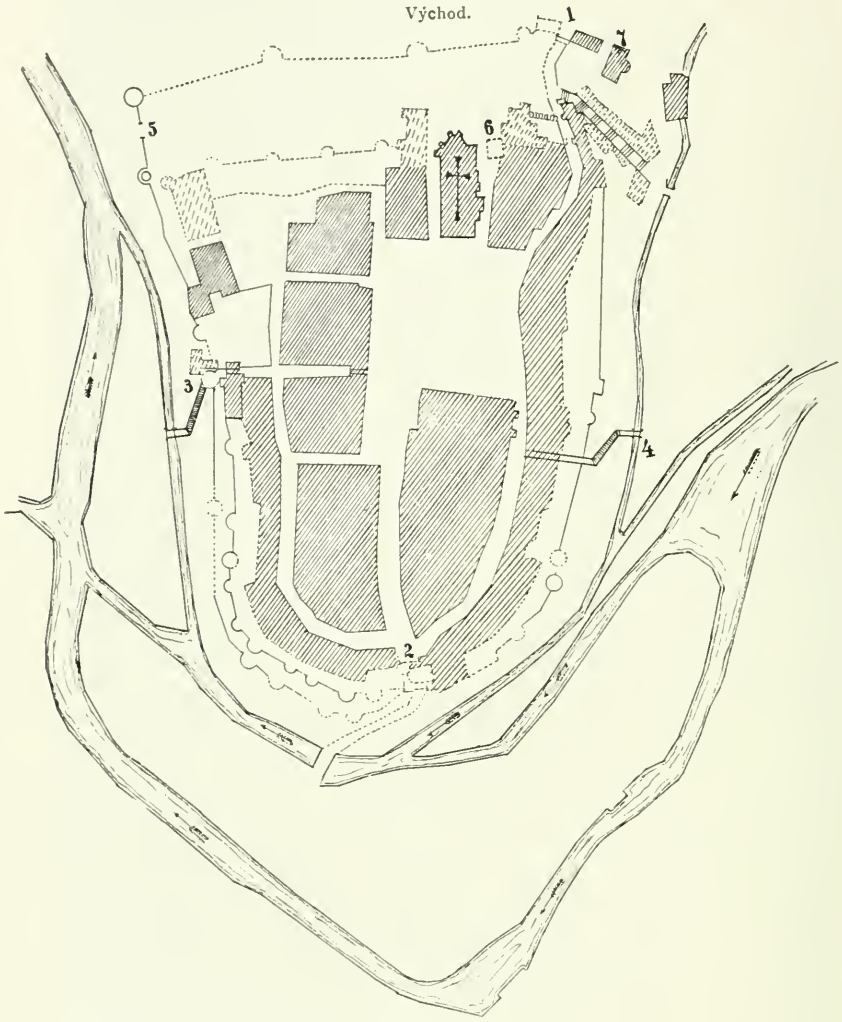

Obr. 27. Chrudim. Bývalé opevnění. (Plné čáry označují součástky dosud existující.)
1. Brána hoření. 2. Brána dolení. 3. Fortna pardubická. 4. Fortna tmavá se sestupem. 5. Branka. 6. Žižkova věž. 7. Puš.

III. 45); na hřbitově sv. Kříže a při stavbě školy hroby s Sovitými náramky. Pam. VII., 318. V. 286. (Předměty nalezené chovají se v městském museu v Chrudimi a v zemském museu.

V Chrudimi za doby historické stával hrad, založený na rozhraní nynějšího vnitřního a Nového Města, při němž nacházel se kostel, jehož podací náleželo klášteru Břevnovskému (uvádí se v podvržené listině z r. 993.) Na hradě zemřel kníže Břetislav

r. 1055. Za Přemysla Otokara II. založeno kol r. 1260 nové, nynější vnitřní město; k němu pojila se podměstí; jedna z osad starého původu, jež, jak se za to má, se rozkládala při kostele sv. Kříže, zanikla. Hlavním střediskem ostal hrad s kostelem, rynkem a vnitřním městem, obehnaným hradbami. Po smrti králů Václava a Rudolfa († 1307) dostala se Chrudim věnem královně Elišce; později zapisována královnám (1363 Elišce Pomořské; 1412 Žofii, 1437 Barboře, pak královně Johanč choti Jiřího Poděbradského). Za válek husitských hejtman Jan Městecký z Opočna, obležen Pražany a Tábory r. 1421 vzdal Chrudim; klášter dominikánský před tím zde založený, při příležitosti té pobořen. R. 1469 předměstí Chrudimě spustošena za vpádu Matyáše krále uherského.

Koncem století XV. a počátkem století XVI. Chrudim se zvelebovala. Kostel sv. Michala založen, sv. Kateřiny rozšířen a četné privátní stavby úpravně zřízeny v městě i podměstích.

R. 1547 skonfiskovány Chrudimi statky a jen malá část jich vrácena. Nicméně i pak v 2. polovině XVI. stol. a počátkem XVII. stol znovu se vzmohla. R. 1620 podruhé zbytek jmění konfiskaci propadl.

Město trpělo svízely válečnými, vystěhováním se části obyvatelstva, jež nechtělo přestoupiti na víru katolickou, i požárem, jenž r. 1641 město zachvátil. R. 1643 vypleněno Švédy. Po válce třicetileté znenáhla se zotavilo a vzmohlo se hlavně jako město poutní, následkem uctění obrazu sv. Salvatora. R. 1656 založen klášter kapucínský. Za děkana Václava Samuele Hataše (1670—1685) všechny kostely valně sešlé opraveny a ozdobeny,

Za válek XVIII. stol., ač dvakrát (1742 a 1744) obsazeno Prusy, neutrpělo město značnějších škod. Častěji stíženo živelními pohromami; r. 1734 a 1804 povodní, r. 1740 vichřicí a r. 1850 požárem, jenž část předměstí Kateřinského s kostelem v popel obrátil.

Kromě řemesel v městech z pravidla pěstovaných kvetly za starodávna v Chrudimi zvláště některé živnosti, jmenovitě koželužství, soukenictví a i různá odvětví umělecká. Za všech dob, pokud zprávy jsou po ruce, vykazuje Chrudim dosti značné množství malířů, řezbářů a sochařů. Největší část uměleckých děl v Chrudimi a v celém okresu se nacházejících lze považovati za výtvory chrudimské.

Obr. 28. Chrudim. Fortna pardubická.

HRADBY MĚSTSKÉ s branami zachovány byly téměř úplně ještě na počátku XIX. stol. a jejich umístění, jakož i celé původní založení města patrny jsou, nehledíc k pohledům a zbytkům, ještě z katastrální mapy z r. 1830.

Pro opevnění města využito vhodně polohy a terénu(obr. 27). Na straně jižní, západní a severní obklopují vrch chrudimský ramena řeky Chrudimky, k níž schylují se úbočí na straně jižní a severní mocným srázem, který jmenovitě na straně severní na tak zvaných »valech« při značné výši spadá těsně až k samé řece. Na straně východní zřízen k ochraně hluboký příkop, nyní až na část děkanské zahrady zavezený. Příkop tento po obou stranách, zevní i vnitřní opevněn byl hradbami. Brány nyní vesměs zrušené a odstraněné byly jedině na dvou stranách. Na dolejší straně směrem vedoucím od pardubské silnice svatojanským podměstím přes most byla brána »dolejší« (2),

Obr. 29. Chrudim. Pohled od jihu.

jež skládala se ze tří věží za sebou položených, spojených dlouhým průjezdem vedoucím do ulice široké (nyní Martiniovy). Po boku brány na straně jižní vedla branka k sestupu směrem k mlýnu koželužskému. Na straně východní, kudy vedla silnice Vysokomýtská Novým Městem, nacházela se v zevní hradbě brána hořejší, »svrchní« (1), za ní od strany jižní z podměstí Kateřinského vedlo do města příkré »dláždění« (nyní »Na schodech«.) Za bránou vedoucí z »dláždění« následovaly v úzké ulici (někdy klášterní nyní Břetislavově) ještě další tři brány v menších distancích za sebou; první z nich spojena byla s někdejším starým hradem (nyní školy měšťanské); nad poslední bránou vypínala se vysoká čtverhranná věž »Hláska«; nejvyšší

opevňovací věž tato zřítila se r. 1717; ostatní hoření brány odbourány r. 1801, 1803.

Kromě bran hlavních byly branky pro chodce, či fortny, jež dosud se zachovaly.

Fortna pardubská, (3) »stará fortna« (uvádí se již 1459): čtverhranná věž s průchodní brankou; vchod na straně města polokruhový; vchod na straně venkovské o dvojích částech (obr. 28), vnitřní v gotický oblouk sklenutá; zevní vyšší zavřená plochým kruhovým segmentem; mezi oběma žlábek pro spouštěcí dvéře; veškerá ostění vchodů z pískovce. Na zevní straně věže nad vchodem okénko čtverhranné s rumpálem; v hořeních poschodích nad tímto okénko slepé a výše druhé otevřené.

Obr. 30. Chrudim. Fragment opěrného pilíře.

Poblíže fortny stávala bašta v XVIII. stol. zvaná »Citadela«, válcového tvaru, vysoká, nahoře zúžená.

Fortna tmavá (4); dlouhá šíje, zděná z opuky s klenutím valeným, vedoucí z podloubí v ulici nyní Štěpánkově za hradební zeď směrem jižním; vchody jednoduché, na straně podloubí 2·20 *m* vys., 1·20 *m* šir.; na straně zevní 3·20 *m* vys., 1·93 *m* šir. Délka celé fortny, zpředu úzké, zevně se rozšiřující, 27·5 *m*. Zevně schody na hradební val, odtuď schůdky po příkrém úbočí k říčnímu rameni.

Hradební zdi byly na rozích četných záhybů opatřeny okrouhlými baštami se střílnami a cimbuřím. Zbytky bašt i hradební zdi místy se zachovaly.

Na straně severní velká bašta nárožní válcového tvaru, nyní zvaná »prachárna,« a další menší bašta v zahradě děkanské: u této vedla branka (5), nyní zazděná. Od fortny pardubské k dolní bráně táhla se dvojí zeď s baštami, spodní zevní, a horní vnitřní. Četné zbytky zdí a bašt hořeního pásu v zahrádkách a dvorech domů ulice filištínské (zejmena při č. 5 a 11). Od bývalé brány dolní až k tmavé fortně zdivo hradební namnoze zachováno; zbytek (spodní část) větší bašty při domě č. 17 v ulici Štěpánkově. Pozůstatky hradební zdi od fortny tmavé po bývalou horní bránu. (Obr. 30.) Zdivo vesměs z opuky, tvořící dosti pravidelné vodorovné vrstvy, pilíře místy z pískovce.

K opevnění města přináležela t. zv. věž Žižkova (6), čtverhranná, která stála při staré škole vedle jižní strany choru kostela hlavního, s nímž spojena byla gotickou bránou. Snesena r. 1846. (Vyobrazení v Hebers Burgen 5. 151. a kresba v městském museu chrudimském.) Fragment pilíře ze staré budovy školní, někdejšího hradu, vezděn v novější budovu; po stranách plastické podoby: hlava vousatá se šišákem, hlava obludy a hlava bezvousá, infulovaná; nad nimi terčové štíty. XV. stol. (Obr. 30.)

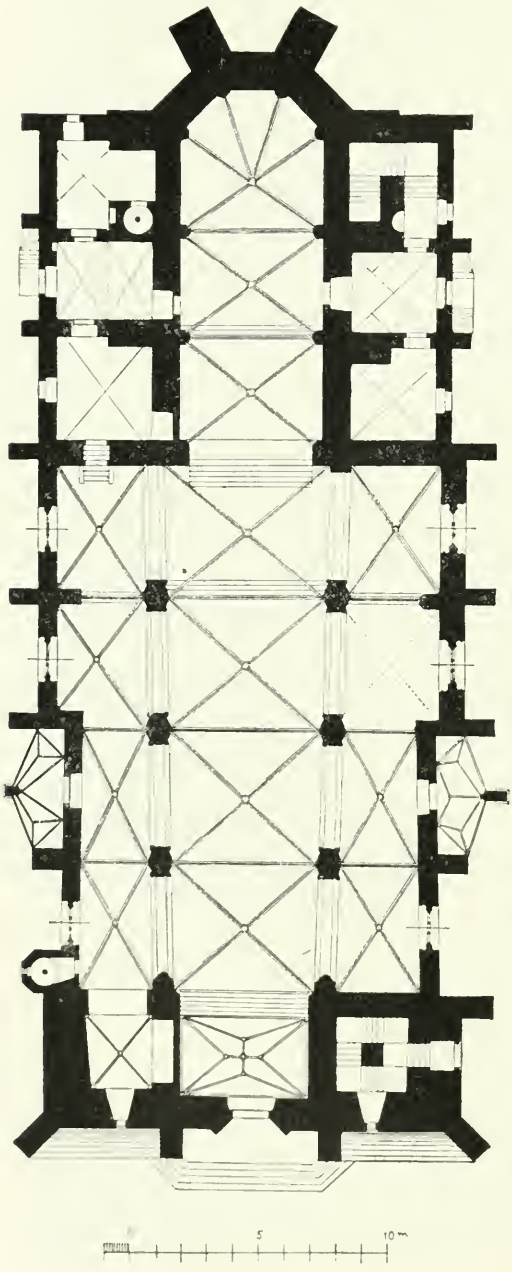

Obr. 31. Chrudim. Půdorys kostela hlavního.

Pozůstatek hradu vně hradeb nad bývalou zevní bránou »svrchní«, věž čtverhranná (vodárenská) a stavení s polookrouhlým zakončením (7). Název »na Puši«, dosud užívaný přichází již v XV. stol. (r. 1444).

Předměstí ohrazena byla hrázemi a palisadami. Zbytky hráze na Kateřinském podměstí v zahradě při domu č. 86; pak v zahradách na Novém Městě mezi Tejneckem a ulicí Rubešovou; pod touto zřízeny na svahu k Chrudimce »parkáně«.

CHRÁM NANEBEVZETÍ P. MARIE (arciděkanský).

Rybička, Kněží chrudimští z XV. a z XVII stol. Věstník král. uč. spol. nauk 1891. Dodavky 1893. — Petržilka V B., Nebeský lékař Kristus Ježíš v svém obraze zázračném v kostele děkanském v Chrudimi od 5. dubna 1676 k veřejnému uctění vystavený, co zvláštní spomocník v těžkostech k němu se utíkajících. 1735 (II. vydání 1764). — Svoboda Jan, Nebeský lékař etc. (týž titul. Nové, rozšířené spracování). Kolin 1880. — Umlauf Fr. Historie divotvorného obrazu sv. Salvatora v chrámu páně Nanebevzetí B P. Marie 1895 (II. vyd.)

Kostel hlavní přináležel prvotně jakožto beneficium klášteru břevnovskému, jemuž potvrzeno právo podací r. 1379 Albrechtem ze Šternberka, biskupem litomyšlským a r. 1395 králem

Václavem. Kostel nynější založen dle nezajištěné zprávy r. 1291; r. 1350 podřízeo spnlu s farním chrámem sv. Kříže na předměstí a klášterem dominikánským biskupství litomyšlskému; před válkou husitskou již úplně byl dobudován.

Četných změn a oprav doznal v XVI. stol., jmenovitě zřízením krucht literáckých, jež nyní již neexistují; pak v stol. XVII., když chrám stal se proslaveným chrámem poutním; upravena façada s věžemi cibulovitými a zřízen t. zv. parapet, nyní odstraněný. Až do XVII. stol. rozkládal se kol kostela hřbitov. R. 1850 shořely bánč

Obr. 32. Chrudim. Kostel hlavní, strana jižní.

jižní věže, druhdy »Trubačkou« zvané, načež i s druhé musely býti sneseny; tím zavdán podnět k opravě chrámu valně sešlého. Oprava provedena v letech 1850—1880 dle plánů a vedením Fr. Schmoranze. (Schmoranz Mittheilungen der k. k. C. C. 1865 LXXVI.; Rybička, Památky XI. 635.)

BUDOVA CHRÁMOVÁ orientovaná, z pískovce stavěná; trojlodní s dvěma věžema v průčelí. (Obr. 31.)

Západní průčelí obdrželo nynější svou tvářnost při posledních opravách; z té doby pocházejí opěrné pilíře průčelní a věžní, i nynější dělení ve vertikálním směru římsami. K původnímu stavu patří toliko velké střední okno, vyjma kružbu, která jest nová; pak dolení obdélná okénka

Obr. 33. Chrudim. Kostel hlavní, arciděkanský

Obr. 34 Chrudim. Vnitřek hlavního kostela.

ve věžích a okna hrotitá v třetím patře věží, která toliko na dolní straně prodloužena a kružbou opatřena. Okna hoření části věží byla podvojná, ale polokruhem uzavřená; pocházela již z doby pozdní. Původní věže byly vyšší, a přecházely v hoření části v osmihran. Hlavní vchod a hoření štít průčelní pocházely z doby barokní a zaměněny při opravě nynějšími gotickými tvary. Před průčelím rozkládal se malebný parapet z pískovce zřízený v letech 1727—1728.

Z náměstí uprostřed vedlo naň trojdílné schodiště, z obou stran bočních stupně; na parapetních zdech do vnitř proláklých a zohýbaných stály sochy. Z fragmentů parapetu zřízena kašna novoměstská (viz níže); některé sochy osazeny na mostech.

Strany boční rozčleněny jsou v části podélné tím, že pobočni lodi jsou nižší, než loď střední, která nad střechou pobočních lodí má nízká gotická okna. (Obr. 32.) Pilířů opěrných na bočních stěnách vedlejších lodí nebylo, vyjma první nejvýchodnější travé, následující za partií věžní; oba pilíře severní a jižní jsou jednoduché o jednom sestupu. Strana jižní, která byla obestavena různými přístavky upravena v nynější podobu při opravě. Na straně severní, která celkem zachovala původní ráz, nachází se vedle věže věžka se schody šnekovými, kteráž vystupuje zevně pěti boky osmiúhelníka; patra její odpovídají patrům věže, které na bocích označeny jsou římsami; v jednotlivých patrech věžky okénka gotická, dole lomeným obloukem zakončená, v hořeních patrech obdélníková; nad okénkem prvního patra pěkně tesaný baldachin; věž velká severní má na boční straně toliko v 1. patře okénko; věž jižní měla po obdélníkových okénkách též v 3. a 4. patře. Počínajíc třetím oddílem klenebním vystupuje zdivo bočních lodí z čáry; mezi tento výstup a pilíř položeny po obou stranách síňky vedoucí k postranním vchodům. Před opravou byly zazděny, nyní jsou opětně otevřeny. Pěkná jich klenutí z pozdní doby gotiky (XV. stol.) sbíhají zevně na pilíř, vnitř na straně kostela, na jednoduché konsoly Hlavní loď má zevně po obou stranách po třech opěrných pilířích zakončených štítky ozdobenými trojlistem. Na nároží na straně severní jednoduchá fiála, pod ní podoba dračí.

Chor skládající se ze tří oddílů klenebních, z nichž poslední ukončen trojbokým závěrem osmiúhelníka, opřen zevně mohutnými pilíři opěrnými; dva volné pilíře na nároží závěru mají tři sestupy a vysoký podval; ostatní pilíře jsou ve svých doleních částech zabrány do zdiva místností, jež po obou stranách dolní část presbyteria, vyjma závěr obklopují; na straně severní jsou síň, stříbrná komora (na levo) a sakristie (na pravo); síň a stříbrná komora patří k původním partiím chrámu. Ze stříbrné komory vedou vzhůru pod krov šnekové schůdky umístěné ve zdivu pilíře, širšího a mohutnějšího ostatních. Přístavba na jižní straně choru, nově upravená, skládá se ze síně, komory (na levo) a schodiště (na pravo), kteréž vede k oratoři, zaujímajícímu horní patro. Oba přístavky končí na straně východní hladkými stěnami, a způsobují ve spojení se závěrem dojem rozloži-

tosti a imposantnosti. Stěna severní části opatřena okrouhlým oknem stříbrné komory, jež ozdobeno plamenitou kružbou. Okna chorová, vysoká a štíhlá, dělena jsou dvěma pruty. Kružba skládající se ponejvíce z trojlistů a čtyřlistů jest namnoze nová.

Ve vnitru chrámu (obr. 34) působí dvojí zvláštnost, šíření se střední lodi směrem k choru a vzestupování podlahy chrámové, následek to stoupajícího terrainu; krom nynějších schodů průčelních, nacházejí se stupně při východu z mezivěží do lodí, před posledním travé v lodi pod obloukem triumfálním a po prvním travée choru.

Vysoký chor skládá se ze dvou obdélníkových oddílů klenebních a oddílu se závěrem; žebra klenební hruškovitého profilu (viz obr. 36) vycházejí od společných podvalů šestistraných a pokračují nepřetržitě ke svorníkům; klenba chorová o hlubokých kuklách; svorník v presbytéři nese poprsí Kristovo, ostatní dva ozdobeny růžicemi.

Na stěně na straně evangelií ve výši nápis:

I X-R
1551.

V druhém travé na straně epištol otevřen výhled z oratoře arkádami.

Oblouk triumfální, lomený, dosahuje téměř výše klenby; hrany jeho proláklé.

Podélná část sestává (oddíl kruchty v to nečítaje) ze čtyř travé; dvě poslední travé (směrem k presbyteři) šíří se ven bočními loděmi, jaksi na způsob lodi příční. Loď střední oddělena od vedlejších třema páry pilířů o základně obdélné se zaoblenými stěnami; delší osou postaveny směrem podélným; silné profily na nároží tvoří nepřerušenou obrubu arkád o lomeném oblouku. Jen vnitřní strany (do středu lodi) pilířů mají ozdobné ohlavení, skládající se z motivu arkádového, a římsy s liliovitým ozubím, nahoru obráceným; nad tímto štíty, nyní ozdobené malovanými znaky. Nad oblouky římsa podokenní, která úplně dělí arkády střední lodi od klenby; římsa prostoupena konsolami neb ukončením žeber klenebních. Nad kruchtou a nad posledními pilíři (k presbyteři) konsoly hranolové v jehlan vybíhající, ozdobené na bocích hrotitými obloučky s nosy; u oblouku triumfálního končí žebra prostými jehlanci. Zakončení ostatních žeber v hlavní lodi, jakož i žeber v lodích vedlejších prostě združená. Klenutí jsou křížová, klenba lodi střední ve stejné výši s presbyteří. Svorníky ozdobeny v lodi severní štítem s motyčkami (?), hvězdou s půlměsícem a rosetami; v lodi jižní rosetou, měsícem s hvězdou, monogramem složeným z A a N a rosetou.

Založení věží, mezivěží a prvních pilířů k tomuto přiléhajících přináleží spolu s presbyteriem první době stavby, která při pokračování v lodi doznala změn a zjednodušení detailu.

Ve severní věži kaple s původním klenutím, korespondující kaple ve věži jižní zrušena vestavením schodiště do věže, v mezivěži staré konsoly,

o něž opřeny žebra, klenutí nové. Konsoly v kapli a mezivěži mají tvar jehlance s arkádami; ve schodišti věžním fragmenty někdejšího klenutí a dvě konsoly v podobě dvounohého dráčka (dipsy), dvou netvorů navzájem spletených a jehlance s arkádami. Dobrá kamenická práce v pískovci z první poloviny neb středu XIV. stol. (Obr. 35.)

Pilíře při mezivěži, dělící hlavní loď od vedlejších, nebyly dokončeny; jsou bohatě profilovány; profily tvarem odpovídají profilaci přípor v presbytáři; pilíře zakončeny pod kruchtou stejně jako vnitřní lice pilířů loďových. (Obr. 36.). Klenutí při nich založené nebylo v původní podobě dokonáno, zůstaly jen v koutech konsoly s fragmenty žeber; tvar konsol jehlancový, namnoze složený z desk, jedna pokryta lupením.

Obr. 35. Chrudim. Hlavní kostel. Konsoly při mezivěži a ve věži.

Pilíře v posledním travé u oblouku triumfálního stejné výše ale jednoduché, na nárožích proláklé, pod ohlavením tvary ptáků.

V jižní lodi v posledním travé na hladkém pilíři do vnitř kostela obráceném, hlava lidská, jakoby ze zdi vyhlédající.

Veškerá délka chrámu (uvnitř) 38·50 *m*, délka mezivěží 4·10 *m*, šířka 4·80, délka lodi 20·50 *m*, šířka lodi pod kruchtou 13·10 *m*, u oblouku triumfálního 14·50 *m*, loď střední u kruchty 5·10 *m*, u oblouku triumfálního 6·25, in erkolumnium od osy k ose u věži 4·90 *m*, pak 5·20 *m*. Kaple pod věži 2·90 *m* hluboká. Síla triumfálního oblouku 1 *m*. Délka presbyteře 13·20 *m*, šířka 5·40, šířka stran závěru 2·20 *m*. Předsíň sakristie o dvou klenebních polích s původním klenutím křížovým, svorníky hladké, 3·70 *m* hluboká, 2·90 *m* široká, komora široká 3·30 *m*. Sakristie nynější zřízena r. 1635.

Vnitřek kostela nově polychromován dle návrhu arch. *G. Schmoranze*; na podélných stěnách presbyteře postavy apoštolů od *F. Jenneweina*.

Velké tabernakulum zřízené v letech 1507—1512 neexistuje více, nepochybně z něho pochází fragment zdobený kružbou, zasazený v severní zdi sakristie.

Kazatelna gotická (obr. 37.), částečně původní, tvar hranolu, na podvalu osmistěnném; stěny vyplněny jsou jemnou slepou kružbou o třech prutech, v kružbě tvary troj a čtyřlistů a plamenů, na dvou stěnách krom toho terče heraldické, na dolní straně pod římsou obruba obloukova (vždy dva odpovídají jedné stěně); celkem jest šest stěn, ostatní otevřeny jsou pro vstup. Výška 1·20 *m*, šířka 1·20 *m*. Pracováno z jemné opuky. XV. stol. druhá pol. Úprava z r. 1869; nové polychromování; podstavec a schodiště z pískovce nové, rovněž příkrov dřevěný. Starý zbytek této kazatelny nalezen pod dřevěným obložením doby barokní.

Z oltářů měl do nedávna boční oltář v jižní lodi původní, jednoduchou tumbu; při rozebrání nalezen v této r. 1896 voskový obal, v němž se nachází olověná destička, nepochybně s ostatky svatých. Voskový

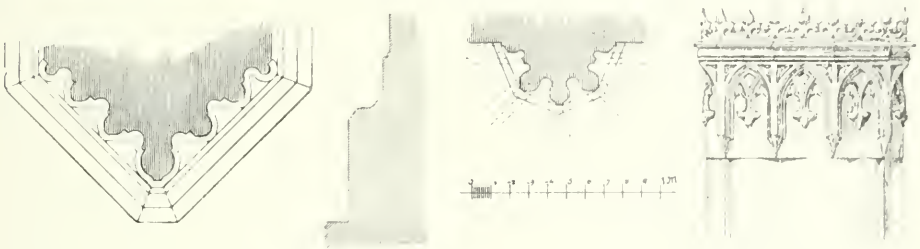

Obr. 36. Chrudim. Hlavní kostel. Pilíř v lodi a (uprostřed) přípory v choru.

obal má podobu hranole s tupými hranami, 0·085 *m* dlouhého, 0·06 *m* širokého, 0·055 *m* vysokého. Na dvou stranách otisky pečetí, sešlé, částečně neznatelné. Jedna mandorlová, s podobou biskupa, opis:

S · FRIS · HERM · · NI · DEI · GRA · EPI · NARETENEN ·

(Sigillum fratris Hermani dei gratia episcopi Naretenensis); Herman, biskup nazaretský, byl světícím biskupem pražským 1359—1370. Druhá pečeť okrouhlá s podobou Panny Marie s dítětem; opis;

+ S · MAR · V · SECRET . . . .

(Sanctae Mariae Virginis secretum). Relikviář uložen jakožto majetek kostela chrudimského v museu království Českého v Praze. (Smolík, Památky XVIII. 1898. Str. 123).

Hlavní oltář, zřízený počátkem XVIII. věku, skládá se z tumby oltářní se sanktuariem a obrazem sv. Salvatora a bohaté architektury s obrazem Nanebevzetí Panny Marie.

Na dvířkách sanktuaria ve způsobu výklenku prohloubených stříbrný krucifix a po stranách jeho postavy sv. Jana a Panny Marie; XVIII. stol.

Nad sanktuariem obraz sv. Salvatora (obr. 38.), v těžkém, stříbrném ámci s paprsky.

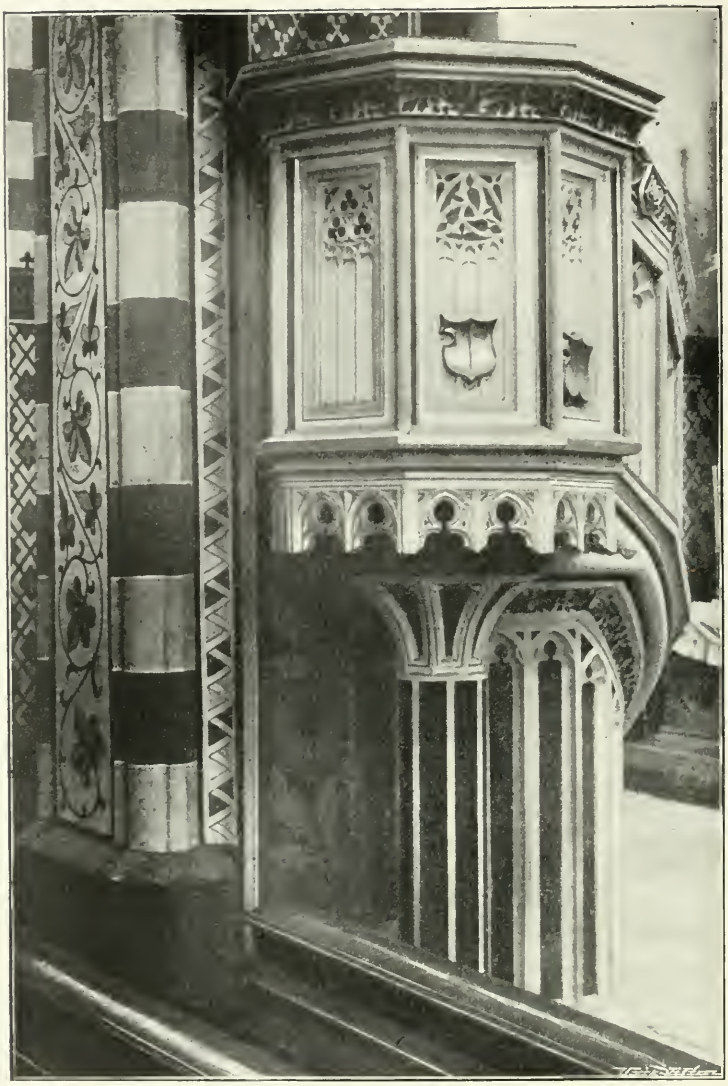

Obr. 37. Chrudim. Hlavní kostel, kazatelna.

Ve válce třicetileté byl obraz majetkem Jana Pfeifera, měšťana chrudimského, do jehož rukou z Prahy se dostal; byl-li obraz dříve ve sbírkách Rudolfa II., jak za to se má, není zjištěno. R. 1648 obraz při obsazení Chrudimě od Švédů potupen; od r. 1674 v kostele vystaven, stal se hlavně působením děkana Samuele Václava Hataše předmětem uctění. V době moru 1680 a v dobách následujících až do dnes konána k němu hojná procesí. R. 1687 zřízen pro obraz zvláštní stříbrný oltář, jehož součástky v 1811 do mince odvedeny. Rám stříbrný, dosud zachovaný. věnoval hrabě Kolovrat Libštejnský, zlatou korunu, která již neexistuje, císař Leopold I.

Obraz malován na dřevě; deska 0·505 *m* vysoká, 0·445 *m* široká, připnutá v zadu na kovovou desku. Ušlechtilá, mírně pohlížející hlava

Obr. 38. Chrudim. Hlavní kostel; obraz sv. Salvatora.

s temnými kadeřemi a vousy, šat modrý, pozadí tmavé. Neznámý mistr XVI. stol.

Rámec vnitřní stříbrný, tepané ozdoby, na nároží hlavičky andělů, kolem ozdoby z dracounu a perel, zevní rám široký, bohatě profilovaný s nasazenými tepanými ratolestmi a květy. XVII. stol. 2. pol.

Obr. 39. Chrudim. Hlavní kostel; stříbrný reliquiář.

Po stranách sanktuaria dva stříbrné stojany s barokními rámci na relikvie (obr. 39); na čtverhranném podstavci ovální destička s rytým nápisem:

JOANNES
CAROLUS COMES STRAKA
DE NEDABILITZ DOMINUS IN LIB
SCHAN OCKROUHLITZ WECKELS
DORF SACRAE CAESA · MAJE ·
CAMERARIUS
ETC.

Nad tím v kartuši na oválním štítu znak Strakovský — kohout. Rámec bohatě tepaný a ciselovaný vybíhá nahoře ve věnec palmový.

Na kraji oltáře dřevěné sochy klečících andělů, pěkně řezané a zlacené; anděl na straně epištol drží lodičku, na straně evangelií kaditelnici. V zadní architektonické části oltáře, po stranách po dvou sloupech ze šedého mramoru podolského; korintské hlavice zlacené nesou trámoví, jež vypíná

se ve středu v oblouk. Nad ním dřevěné zlacené sochy: po stranách postavy proroků, na hranách andělé, ve středu Bůh otec.

Před patkami krajních sloupů rocailové dřevěné rámečky s výjevy majícími vztah k událostem s obrazem za dob okkupace švédské.

Hlavní obraz oltářní Nanebevzetí Panny Marie na plátně, vzletně malovaný, Panna Maria v modrém rouše volně spočívá na oblacích, kol andělé, dole kol hrobu apoštolové v pohnutí a úžasu; v předu sv. Jan s rukama rozpjatýma, v pravo pěkná, pohnutím uchvácená postava; za hrobem žena, ukazující k prázdnému prostěradlu. Výborná malba z první polovice XVIII. stol. Šířka ca. 2·50 *m*.

Archa dřevěná, vyřezávaná (obr. 40.), v jižní lodi, nepochybně bývalý hlavní oltář. V oddílu prostředním Nanebevzetí Panny Marie, kol otevřeného hrobu apoštolé, nad nímn Panna Maria v oblacích. Křídla na dvé dělená; na pravém křídle Zvěstování a Narození Krista, na levém křídle Navštívení Panny Marie a příchod sv. Tří králů. Nad středem i obrazy křídelními oblouky z gotických ratolestí. Půda zlacená, vzorkovaná, na rámci tlačená lišta, skládající se z kadeřavých lupenů. Řezba byla zlacená a mírně polychromovaná. Při opravě oltáře shledán na něm letopočet 1527. Nynější polychromie nová, rovněž tympanon a gotická architektura. V predele staré sošky sv. Alžběty, Markéty, Kateřiny a Barbory. Rub křídel tvořily tabulové obrazy, nyní na jižní zdi vedle vchodu zavěšené. (Obr. 41.). Křídla dělená. 1. v hořením poli podoba proroka neb člena příbuzenstva Kristova, v dolením Panna Maria v modrém šatě, s nízkou korunou, na klíně Ježíšek, oděný šatem sivým, lapající ptáčka; 2. v hořením poli tři mužské podoby, v doleníni sv. Anna, s bílou plenou na hlavě, hoření roucho rudé, spodní zelené. Markantní tahy, tváře Marie a děcka plné, šťavnatý kolorit; koberce s granátovými vzory, hotově malovanými. Výška oltáře 2·04 *m*, šířka středu 1·59 *m*, křídel 0·78 *m*.

K oltáři tomuto přináležela patrně též křídla, chovaná nyní v museu chrudimském. (Obr. 42.). Jsou na licu stejně na výšku dělená; v hořeních polích za poprsní zdí skupiny mužů a žen. Na jednom křídle tři muži a dvě ženy, z nichž jedna drží dítko; toto má v ruce pásku s nápisem:

Servacius

na druhém křídle tři muži a žena s dítkem, kteréž má pásku s nápisem:

Johannes baptista.

V dolních polích na kamenných lavicích ženy s chlapci; na jednom křídle dva chlapci s nápisy:

»Johannes ew.«, »Jacobus maior«,

na druhém čtyři chlapci; nápisy:

»Judas« »Simon« »Joseph« »Jacobus minor.«

Na rubu malby nyní vybledlé a porouchané; každé křídlo rozděleno na výšku na dvé polí, v nich čtyři biskupové se svými atributy, sv. Mikuláš

Obr. 40. Chrudim. Hlavní kostel; archa řezaná.

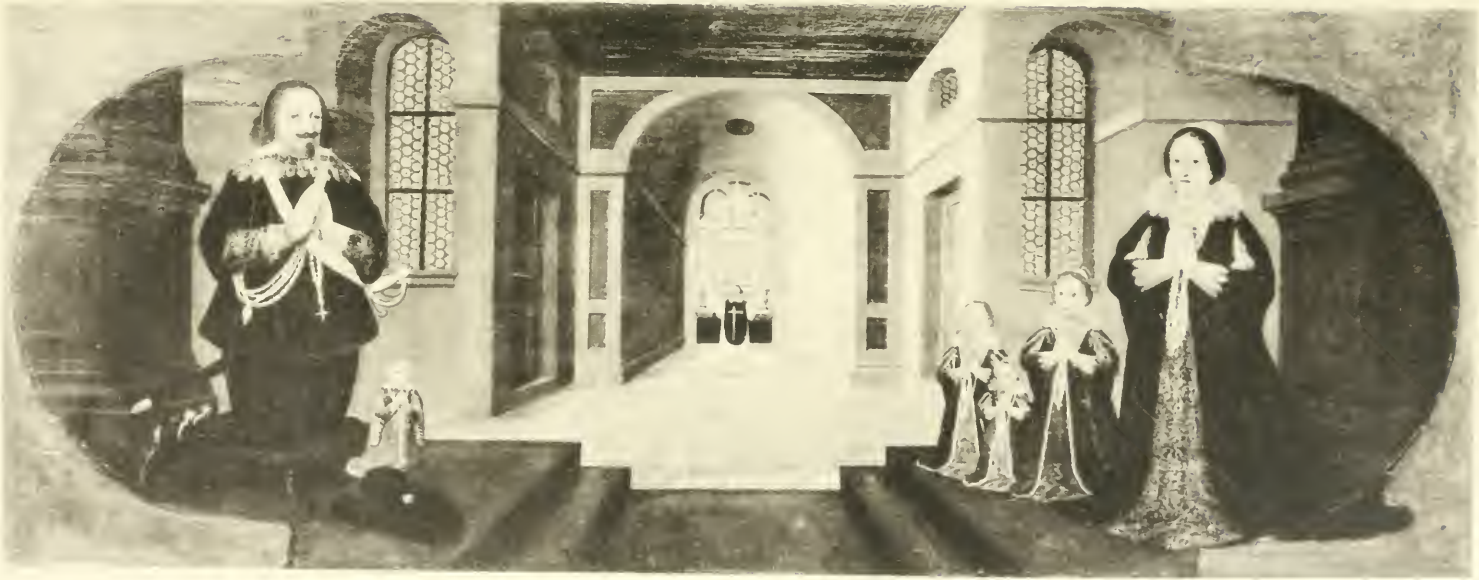

K. BELLMANN PHOTOTYP

Obr. 44. Chrudim. Epitaf Mat. Cyrilla Heina z Heinbergu.
1640.

z Bari (na knize drží tři kulovaté chleby), sv. Martin, biskup tourský, oblékající žebráka; sv. Valentin s postavou chlapce; sv. Erazim, držící rožeň otočený střevy. Určité obrysy, výrazné hlavy. Výška křídel 2 *m*, šířka 0·77 *m*.

Oltář křídlový Panny Marie, v severní lodi, (obr. 43.), spojený s různými jinými součástkami v nový oltář. Uprostřed Panna Maria, oděná v modré roucho, s královskou korunou na hlavě, v náručí nahé děcko; na pravo světice bez odznaku (sv. Kateřina), na levo sv. Barbora; za nimi koberec v zlatě ornamentovaný. Na křídlech vždy po třech apoštolech na zlaté půdě. XV. stol. z konce. Výška 1.60 *m*, šířka středu 1·16 *m*, křídel 0·58 *m*. (Oltář stával druhdy u sv. Kříže). Nad středním oddílem v nástavku v oblouku vypjatém »Ecce homo« se znameními umučení. V nově zřízené architektuře po stranách archy pod baldachýny staré sošky dřevěné, nově polychromované; na levo Panna Maria s děckem, toto s korunou na hlavě, v ruce jablko; v pravo sv. Markéta, s korunou na hlavě, v ruce drží dráčka a žezlo. Postavy bokem vypjaté, tváře ploché. XV. stol.

V predele zasazen:

Epitaf Matěje Cyrila z Hainperku, (obr. 44. Příloha II) druhdy na (odstraněném) oltáři svaté Markéty z roku 1640. Obdélná deska dřevěná, 0·38 *m* vysoká, 1·02 *m* široká; v předu na levo klečící postava Hainova se synáčkem, na pravo manželka jeho v bohatém rouchu s třemi dceruškami, pozadí tvoří vnitřek chrámový s oltářem, při němž kněz mši svatou slouží. Provedení jemné, téměř miniaturní; límce s krajkami, vyšívání a ozdoby roucha do detailu vypracovány; kolorit svěží a delikátní. Mistr neznámý.

K epitafu vztahuje se nápis na desce kamenné v posledním travée levé boční lodi umístěný:

Jn Aenam Memoriam
Anno Aerae CHristianae
MDCXL.
Ad Maiorē Dei glam Imaculatae Mris
Laudē Totis Curiae Coelestis Iubilū S Mrgrtae
Horē ℔ Salute animae Posteritatisq suae
Altare istud Fundavit Erexit atq dotavit
Nobilis Strenus Eques D Matthias Cyrillus Hein
ab Heinberg Cum certo onere ndī.
Ut quouis semestri unū Sacrū ℔ defuncta
Familia Heinbergiana dicatur, sub trans-
latione Dotis ex negligetia futurorū Decanorū.

Epitaf Samuele Fontina Klatovského z r. 1614. (Obr. 45.). Dva obrazy tabulové v dřevěném architektonickém rámci; na hlavním obraze klečící postavy Fontina a jeho dvou manželek, v pozadí město Klatovy (viz

Obr. 41. Chrudim. Hlavní kostel; křídla archy, malovaná.

Soupis VII. Politický okres Klatovský, str. 40.) V hoření části obrazu oblaka, v nich andělé rozdávající nahým šat; andělé se širokými pestrými křídly oděni jsou v řásnatá roucha. Charakteristická malba živého koloritu. Na hoření, menší tabuli, horem zaokrouhlené, anděl, sedící na umrlčí lebce. Po stranách hlavního obrazu po jednom sloupci a kanelovaném plochém pilastru; mezi tímto a sloupem výklenek, v něm na pravo vyře-

Obr. 42. Chrudim. Křídla archy v městském museu.

závaná postava Mojžíše, na levo Arona; okraj po obou stranách pilířů kartušovitý. Pod obrazem nápisová deska, po její stranách dřevěné volutové konsoly, na nichž spočívají sloupce a pilířky rámce; tyto nesou trámoví, na hladkém středním vlysu nápis, římsa ozdobena vejcovcem. Hoření část tvoří nástavek, po stranách obrazu kariatidy s trámovím a nízkým kartušovým štítem; po stranách kariatid podoby delfínů.

Veškeré architektonické součástky polychromované, sochy bíle natřené.

Nápisy pod hořením obrazem:

QUIS EVADET.

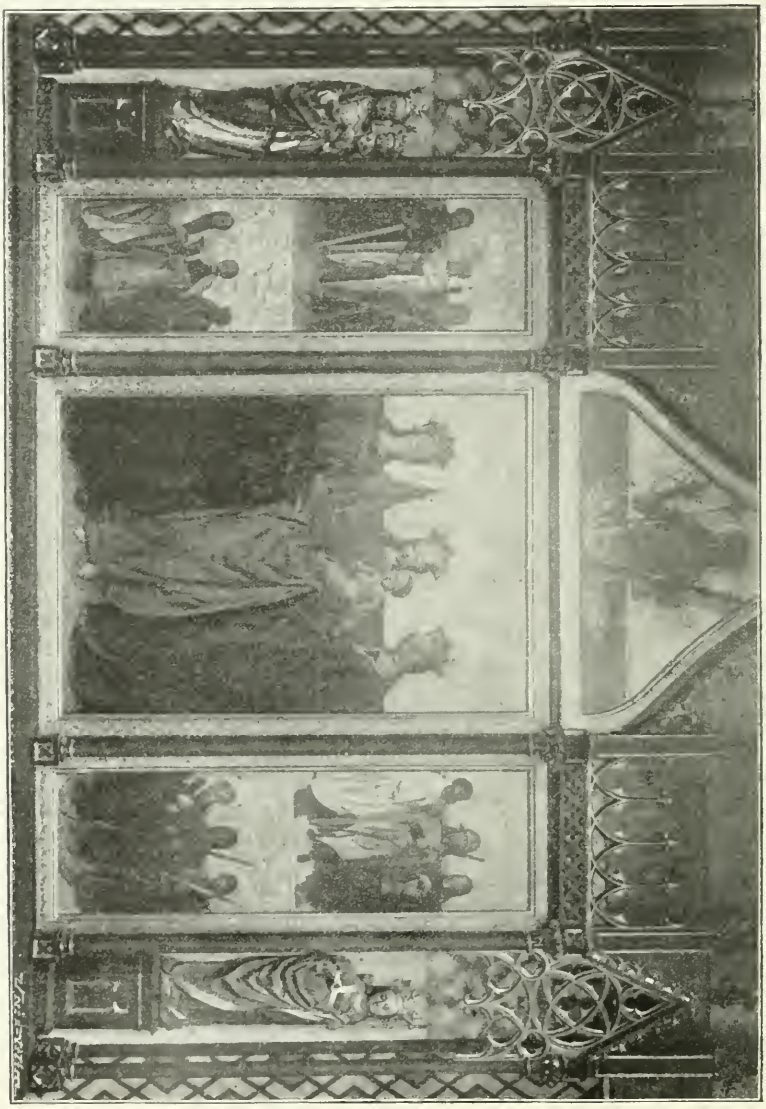

Obr. 43. Chrudim. Hlavní kostel; oltář skládací.

Na vlysu nad hlavním obrazem:

»SAMUEL FONTINUS GLATOVINUS CIVIS HUIUS REIPUB. CONSULARIS AC POLYTARCHA MULTIS EXANCLATIS LABORIBUS MORTALITATIS SUAE MEMOR MONUMENTUM HOC EXILE SIBI CONJUGIBUSQ. SUIS, QUARUM CUM ALTERA SALOMENA OLEYNICIA ANNOS 14, M. Q.

Obr. 47. Chrudim. Epitaf Sam. Lagarina.

Maloval Matouš Radouš.

CUM ALTERA ELISABETHA KODESSIA AN JAM 13. CUM UTRAQUE PACATISSIMO SINE LITE, SINE JURGIO ET SUSPICIONE ORSEIT EX QUOAD DEO PLACUERIT VICTURUS EST CONJUGIO; VIV. HIC. ITA S. P. Q. CHR. ANUM, UT ILL. POSTERI VIXISSE SCIRENT PONI CURAVIT 1614.«

Na spodu břevna:

»ET ERIT IN PACE MEMORIA EIUS«.

Pod obrazem hlavním na desce černé v zlaté litefe verše latinské (viz Rybička Č. Č. M. 1848), pod nimi signatura:

S. A. G. F. 27. Junii posita 1614.

Výška 3 *m*, šířka 2 *m*.

Epitaf Tomáše Lvíka Domažlického z r. 1619. (Obr. 46.) Uprostřed tabulový obraz s klečícími postavami Lvíka a manželky jeho Salomeny, rozené Francové z Liblic; v pozadí alegorický výjev: u kříže s ukřižovaným Kristem stojí mužská postava, již ohrožují smrť, dábel a personifikace pýchy, násilí (s mečem) a hladu. Skupinu osvětluje nápis:

KDO NÁS ODLAUČI OD LÁSKY KRISTOWY? ZDALIŽ ZÁRMUTEK NEBO AUZKOST NEB PROTIWENSTWÍ, ZDALI HLAD, ČI NAHOTA, ČILI MEČ? ANI TA SMRT NEODLAUČÍ NÁS OD MILOSTI BOŽÍ V KRISTU JEŽÍŠI. K Řím. VIII. kap.

Nad obrazem a pod obrazem desky s nápisy, po stranách pilastry, kol býval druhdy kartušový okraj.

Nápis nad obrazem:

CONSULT. CIVI CONSULARI DM THOMÆ LEONI DOMAZLICENO 11. NOV. 1616. SALOMENÆ FRANCIÆ A LIBLIC EJUSDEM UXORI 13. JAN. 1619 PIE IN CHRISTO DEFUNCTIS POSUERUNT AMICI.

Pod obrazem disticha:

TUSTA MIHI CUNAS DEDIT, ARTES LAUNEA, LAURUM
PRAGA, MARITALES INCLYTA CHRUDA THOROS.
TRES HABUI UXORES QUARUM SALOMENA SEPULTO
EST MIHI POST ANNOS MORTUA JUNCTA DUOS.
QUALIS ERAM DICENT SACRA LUMINA, CURIA, MUSÆ
VOSQUE IN QUOS COMIS SEMPER AMICUS ERAM.
SUB CHRISTI EXEGI TREDECIM PIO LUSTRA TROPHÆIS,
NUNC CHRISTO AETERNOS SUB DUCE VIVO DIES.

Výška 1·80 *m*, šířka 1·22 m.

Epitaf Samuele Lagarina († r. 1630). (Obr. 47. Příloha III.) Obraz tabulový s nápisem, po stranách pilastry. Na obraze klečící postavy Lagarinova se sedmi dítkami a jeho manželky, za nimi pod obloukem neseným krátkými sloupy Panna Maria v oblacích sedící, ruce sepjaté nad Ježíškem, v košilku oblečeným, spočívajícím na její klíně; pod nohama veliký

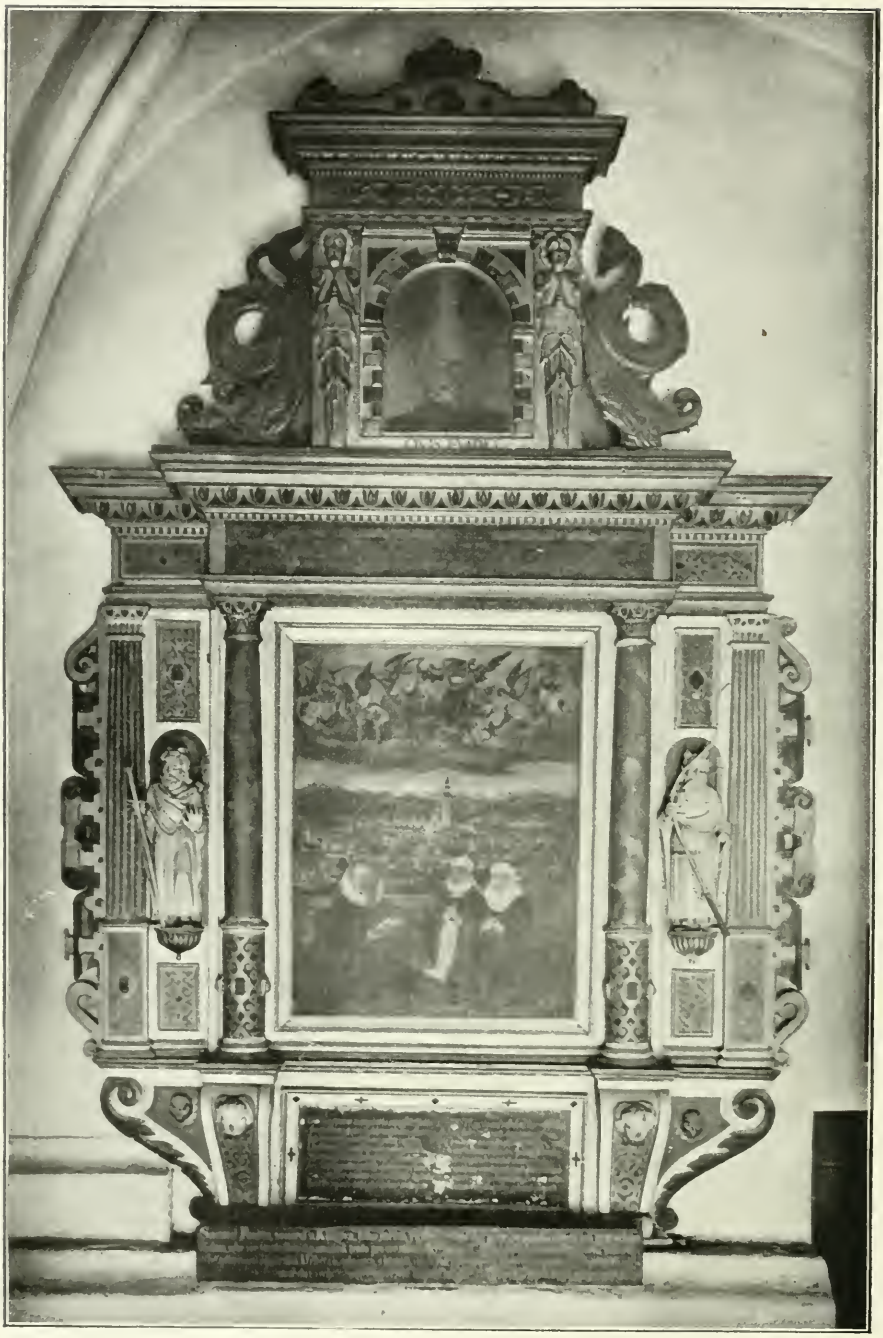

Obr. 45. Chrudim. Hlavní kostel; epitaf S. Fontina Klatovského, 1614.

Obr. 46. Chrudim. Hlavní kostel; epitaf Tom. Lvíka Domažlického, 1619.

Obr. 48. Chrudim. Hlavní kostel; epitaf neznámého malíře.

měsíc (srpek); po stranách v oblacích postavy a hlavy andělské, dvě dětské postavy andělské s obou stran palmami drží korunu nad ozářenou hlavou Mariinou. (Koncepce s použitím rytiny dle *Bloemaerta*.)

Nápis na desce pod obrazem:

HIC CUM SEPTENA LAGARINUS PROLE QUIESCO,
OCTAVUS NUMERUM PERFICIO IPSE PAREM.
HOSPITA TERRA VALE; CHARISSIMA TURBA VALETE,
HOSTILI SOLVOR CARCERE, VIVO DEO.
SAT λαγαρος FUERAM, TERRESTRI IN SEDE LOCATUS:
JAM LASSUS μαγαρος SIM, PIE CHRISTE TIBI
ARRHA MANES: NITIDIS ANIMAS ORNATO COROLLIS,
UT SINT AETHEREO CASTA BRABAEA TORO.
OSSIBUS HIC NOSTRIS PLACIDAM LARGIRE QUIETEM
AC SANCTO EXCITOS ASSERE, CHRISTE GREGI.

MR. B.

Signaturu lze vyložiti: Mathaeus Radouš Bohemus. Radoušovi dle slohové příbuznosti s tímto dílem a malbami kancionálu králové-hradeckého možno přisouditi též epitafium Tomáše Lvíka Domažlického.

Výška 1·60 *m*, šířka 1·22 *m*.

Epitaf neznámého malíře. (Obr. 48.) Obraz tabulový, bez nápisu; uprostřed Pieta: Panna Maria nese na klíně nahé, ssinalé tělo Kristovo; na levo klečí Maří Magdalena, na pravo dva andělé. Pod Pietou na levo muž v měšťanském kroji, v levé ruce paletu, v pravé zlomenou hůlku; vedle něho čtyři dítky, jedno v peřince; na pravo dvě ženy. Práce z počátku XVII. stol. ve způsobu Radoušově. Výška (bez rámu) 1·15 *m*, šířka 0·83 *m*.

Obr. 49. Chrudim. Hlavní kostel; křtitelnice cínová, 1462.

Křížová cesta. Dvanáct obrazů od *F. Ceregettiho*; částečně dle *Willmanna*.

Dva oltáře nové; jeden s obrazem sv. Františka z Assisi, od *F. Jennewcina* a dvěma řezanými sochami od *J. Kastnera;* druhý s obrazem sv. Jana Nepomuckého od *V. Hradeckého*. Pod tímto relikvie sv. Viktorina; v rakvi se skleněnou stěnou ležící postava, oděná v hedvábný šat bohatě vyšitý zlatem s cetkami a dracounem. XVIII. stol.

Křtitelnice cínová (obr. 49.), kotlík, spočívající na třech nohách, jež nahoře končí podobami mnichů vousatých s kápími, dole vybíhají v pazoury; na plášti kotle plastické ozdoby a sice gotické arkády, v nichž umístěno Ukřižování Krista a 14 postav apoštolů a svatých. Nápis jednořádkový (jediné poslední slovo pod řádkem).

anno ✠ dom ✠ m ✠ ccc ✠ LXII ✠ iste fons ✠ usus ✠ et sub ✠ f regime ✠ sacerdotis benedicti ad regracionem omni credenti i ✠ deum.

Výška 0·93 *m*, průměr horení 0·85 *m*.

Víko dřevěné z XVIII. stol. s řezanou a polychromovanou skupinou křtu Krista v Jordaně sv. Janem Křtitelem.

Kropenky kamenné, žulové, dvě u hlavního vchodu. Kuželková noha ozdobena akanthem a mísa na spodu ozdobena vějířovitě složenými vyboulenými pruhy. XVII. stol.

Ramena železná, kutá; dvě v choru před oltářem, trojboká, s točenými pruty, XVII. stol.; menší raménka svícnová v lodi, s tepanými rocailovými lupeny, XVIII. stol.

Zpovědnice, dvě, trojdílné; střed vypouklý, dvířka vykládaná s podobou hvězdy. Po stranách pilastry; silně profilovaná římsa. XVIII. stol. Z téže doby lavice kostelní v lodi, při nich dvě korouhve; jedna mlynářů a sekerníků; stříbrné raménko, uprostřed dva lvi drží odznaky cechovní Pod raménkem dvoucípá korouhev, po jedné straně obraz sv. Salvatora, po druhé klečící muž (Doupovec?). Žerď částečně řezaná, XVIII. stol. konec, XIX. stol. poč. Druhá korouhev procesijní, raménko utvořeno z rozvilin a květů. Obrazy sv. Salvatora a Panny Marie na zeměkouli stojící. Proti kazatelně na pilíři veliký krucifix dřevěný, polychromovaný z XVIII. stol.

Obrazy krom vnitřku kostela nacházejí se v sakristii, předsíni, na oratoři a v depositu (na děkanství).

Narození Páně a Svatí tři krále, tabulové malby, XVI. stol. střed (v depositu). *a*) Chýše s vysokým dřevěným krovem podepřeným o sloup renaissanční, korintisující; Panna Maria klečí s rukama skříženýma nad novorozeným na zemi ležícím, za nimi sv. Josef; vedle sloupu dva pastýři, za chýší vůl a osel. V pozadí krajina hornatá, v ní stádo ovcí s pastýřem. *b*) Panna Maria sedíc drží nahé novorozeně, za ní sv. Josef s výraznou bělovousou hlavou, na levo klečí jeden z králů, stařec s obnaženou hlavou, v ruce skřínku; za ním král mouřenín v bílém rouchu a třetí král s korunou v ruce a vysokou nádobou; v pozadí zřícenina. Volná komposice, kolorit měkký, provedení místy povrchní.

Výška 2·00 *m*, šířka 1·20 *m*.

Sv. Barbora, tabulový obraz (v sakristii), XVI. stol. druhá pol. neb XVII. stol. počátek; deska osmistranná. Světice klečí, čelem k diváku obrácená, v pravici drží meč, v levici palmu; přiléhavý pancéřový život se sukní rudou, v pozadí věž a krajina. Svěží, plynný kolorit. Výška 1·20 *m*, šířka 0·70 *m*. Rám dřevěný má svrchu nástavek v podobě ratolestí a lupenů.

Panna Maria v růžích (na oratoři), tabulový obraz z konce XVI. neb počátku XVII. stol. Deska osmistranná. Madonna drží na klíně Ježíška bílou košilkou oděného; před ním dva klečící andělé, za těmito dva jiní, dlouhými rouchy oděni; nad madonnou vznášejí se dva nazí andílkové. Všichni andělé drží věnečky neb kytice, v pozadí košík s květinami. Výška 1·48 *m*, šířka 0·94 *m*.

Kladení Krista v hrob (na oratoři). (Obr. 50. Příloha IV.) Malba na plátně se signaturou (dole v levo) *Jiřího Mydláře*, zvaného Smilipaeus, žáka MatoušeRadouše a letopočtem 1632. Obraz nahoře omezen polokruhem. Hluboká jeskyně, do níž z předu světlo padá, v pozadí výhled na návrší, uprostřed kamenný hrob, do něhož vkládá se mrtvola Kristova; vedle hlavní skupiny dva muži s pochodněmi, z předu poloviční postava Maří Magdaleny. Postavy

Obr. 50. Chrudim. Obraz kladení Krista v hrob.
Maloval Jiří Mydlář r. 1632.

dlouhé, roucha měnivých barev, pleť (kromě Kristovy) narůžovělá. Ráz mistrů Rudolfínské doby, některé motivy dle van Achena. Výška 1·50 *m*, šířka 1·10 *m*.

Zvěstování Panny Marie (v sakristii). Malby na plátně, dvě poprsí, kol deska a nápisy. *a*) Panna Maria, mladistvá jemná hlava, pozvednutá. Nápis:

ECCE ANCILLA DOMINI ·

b) Archanděl s ušlechtilou kadeřavou hlavou. Nápis:

AVE GRATIA PLENA ·

Kopie dle starého vzoru provedená as v I. polovici XVII. stol.

Votivní obraz obce Slatinan na paměť moru r. 1680 (v předsíni sakristie). Před oltářem s obrazem sv. Salvatora slouží mši děkan Hataš; na pravo klečí Jaroslav Puchart z Voděrad, majitel Slatinan, v čele osadníků, na levo stojí smrť (kostlivec) s lukem. Maloval dle nápisu na stupni oltáře *Samuel Andrez* r. 1681. Pod obrazem nápis pamětní o moru v Slatinanech r. 1680. (Svoboda, Nebeský lékař, str. 58. 73).

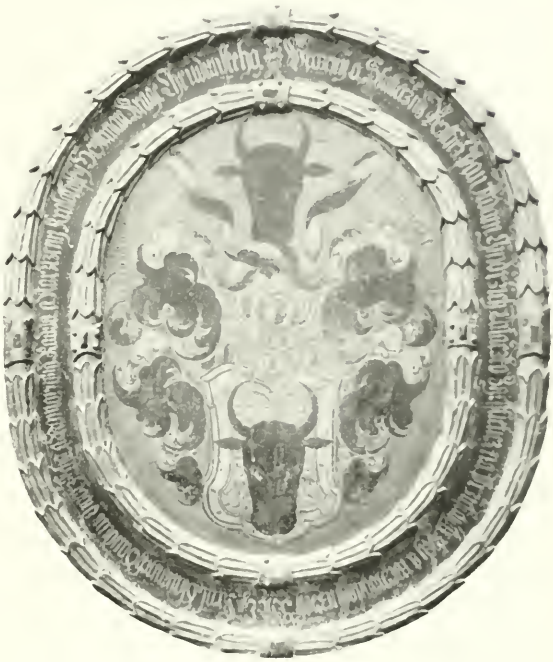

Obr. 51. Chrudim. Hlavní kostel; štít pohřební A. Talacka z Ještětic, 1668.

Sv. Starosta (v depositu). Světice vousatá, oděná bohatým krojem z 2. polov. XVII. stol., visí na kříži; pod ním mladík s houslemi. Zajímavé předmětem a krojem; hodnota umělecká podřízenější. XVII. stol. 2. polovice.

Dvanáct apoštolů (v depositu). Jednotlivé malby na plátně od chrudimského malíře *Jiřího Vojtěcha Kubaty*, pořízené nákladem děkana Václava Pecolda a šlechticů z Chrudimi a okolí. Visívaly druhdy v presbytéři. Postavy v životní velikosti; v pozadí drobné sceny umučení dotyčného apoštola. Dole v rozích vždy znak dárce. Dobré postoje, hlavy výrazné, kolorit mdlý, sivých a hnědých tonů. Výška 1·74 *m*, šířka 1·10 *m*. Řezané a prolamované rámce.

Čtrnáct pomocníků (na oratoři), v jednom obraze, na plátně, od *Davida Kubaty*, syna předchozího; prostřední práce, valně porušená, z počátku XVIII. stol. Pěkný, vyřezávaný rám, tvary lupenovité. Šíře lišty rámové 0·17 *m*.

Sv. Alžběta (na oratoři), v ruce drží palmu a košík s květy, před ní andílek. Půvabný, koketní výraz, kolorit světlý. XVIII. stol. střed. Rámec s nástavkem vyřezávaným, mřížovaným. Výška (rámu) 1·92 *m*, šířka 1·08 *m*.

Jiné obrazy XVIII. věku (sv. Jan almužník, sv. Dominik v předsíni sakristie), podřízenější ceny umělecké v dobrých řezaných rámcích.

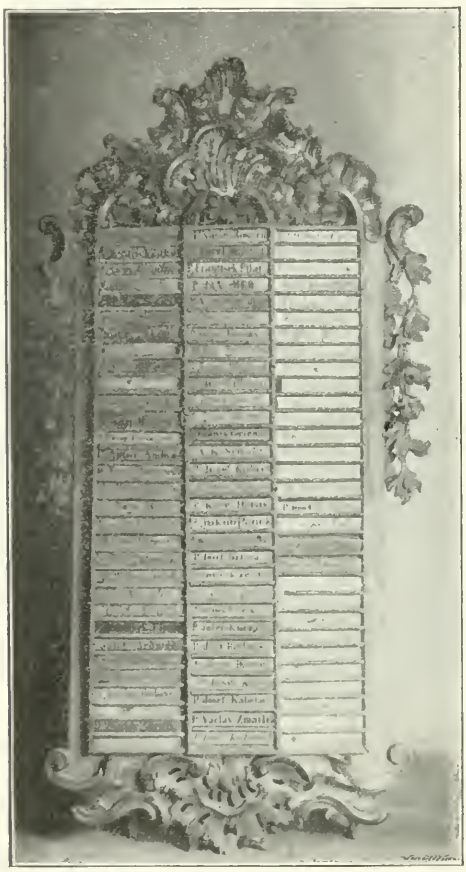

Obr. 52. Chrudim. Hlavní kostel; tabule sboru literátského.

Štíty pohřební, znakové, na oratoři:

Pohřební štít Jindřicha Kustoše ze Zubřího z r. 1648, na prkně malovaný; deska bez rámu, výška 1·20 *m*, šířka 0·88 *m*. Nápis:

Erb.

Urozeneho Pana Pana Gindřzicha Kustosse Swobodnyho Pana z Zubřziho a Lypky a na Nowym Studenczy G. M. Cz. Raddy Kralowskyho Mistodrziczyho GENERAL Proffiantmistra a Gegi Mi: Owdowieli Czysarzowy Rzimsky Eleonory Miesl Wiennich Podkomorziho w Kralowstwi Czeskem.

10 dne Miesycze Listopadu Letha Panie 1648.

Pod znakem hotově malovaným:

Henricus Custos, Baro Subramerarius Urbis,
Haec picta Indultu Caesaris arma gerit,
Gemma, Lorumque lenens patrii pro tempore Regni,
Regi a Consiliis Liber ubique Baro est.

Pohřební štít Adama J. Talacka z Ještětic z r. 1668 (obr. 51); dřevěná deska ovální, uprostřed znak hotově malovaný. Kol nápis. Kraj a vnitřní pole obroubeny plasticky řezaným věncem. Výška 0·98 *m*, šířka 0·84 *m*.

Nápis v obrubě:

Urozený a Slateczný Rytirz Pan Adam Gindrzich Talaczko z Gesslieticz na Przestawlczich a Wegwanowiczich G. M. Cz. kral. Slawnych Sauduw dworskeho a komorniho Radda a Narzizeny Kralowsky Heyttman krage Chrudimskeho.

Nad znakem ve vnitřním poli:

dokonal ziwot swug v Panu 1668 dne 23 Januarij.

Pohřební štít, deska čtverhranná, se znakem Lažanských. Výška (bez rámu) 0·60 *m*, šířka 0·48 *m*. Nápis:

Mikulás Lazanský z Bukové a na Chuchly nekdy krage czaslawského hegtman 1678.

Znak malovaný na plátně s nápisem:

Johann Wolfgang Böhm von Löwencron 1708.

Rámec dřevěný, vyřezávaný a zlacený, se jmény zesnulých členů literátského sboru; nahoře a dole vyřezávané nástavky v podobě mušlí a hřebenů; po obou stranách hoření části rámu větvice s lupeny a květy. Rám z XVIII. stol., druhé pol., tabulky s jmény většinou z XIX. stol.

Bohoslužebního náčiní a klenotů v XV. a XVI. stol. bylo značné množství. (Rybička, Seznam klenotů atd. Věstník kr. č. společnosti nauk 1895); v letech 1630—1634 staré náčiní zničeno a nové pořízeno.

Obr. 53. Hlavní kostel; monstrance, 1630.

Monstrance stříbrná (obr. 53), pořízená za děkana Frant. Čichovského, jemuž vydala městská rada staré »bludařské« kalichy jakožto materiál k roztavení; monstranci zhotovil *David Klement*, zlatník v Hoře Kutné, jemuž dáno 656 uncí stříbra, 24 dukáty na zlacení a 60 kop grošů na drahé kameny; celkem stála spolu s kaditelnicí 878 zl. rýnských a 30 kr. a ponejprv vystavena o slavnosti Božího těla r. 1631. Počátkem stol. XIX. masivní noha odevzdána do mince a nahrazena nynější.

Hoření čásť trojdílná, napodobující tvar gotický, vybíhá ve tři čtyrboké prolamované věžky; střední nejvyšší, zakončená krucifixem, pne se

nad Melchisedechem. Lunula provedena prací klenotnickou s diamanty, kol ovální rámec složený z klenotů v podobě růžic, hvězdic a knoflíků, za lunulou a rámečkem paprsková záře; nad lunulou mezi sloupky stříbrná soška Panny Marie, nad ní »Ecce Homo, po stranách pěkné sošky (0·15 *m* vysoké) sv. Vojtěcha a sv. Václava; nad nimi sv. Norbert a sv. Ivan (?).

Baldachýny prolamované, tvaru renaissančního, rovněž ozubení pruhu obrubujícího základnu celé hoření části; pod touto a po stranách stáčené

Obr. 54. Chrudim. Hlavní kostel; kalich bydžovský, 1716.

Obr. 55. Chrudim. Hlavní kostel; kalich stříbrný.

proutky, vybíhající v rosety ozdobené studeným emailem. Celá výška 1·60 *m* šířka 0·53 *m*.

Ciborium stříbrné, obhrouble tepané, na noze, nodu a na koši kupy andělské hlavy; víko v podobě koruny. XVIII. stol. Výška 0·31 *m*.

Kalich stříbrný (v sakristii) (obr. 54.); noha šestilaločná, tepaná, s třemi medailony, mezi nimi vysoce tepané květy a mušle, v oválních medailonech podoba sv. Salvatora, sv. Vavřince a nápis:

HaeC offere
Neo - By DCzo
WIVM

Nodus hruškovitý, s podobami andílků. Kupa ve spodní části tepaná, se třemi medailony; v nich postavy (po kolena) sv. Šebestiána, sv. Jakuba a Maří Magdaleny. Kol medailonů a na okraji koše kupy granáty.

Značka:

Votivní kalich bydžovský z r. 1716. Výška 0·26 *m*, průměr dolní 0·15 *m*, hoření 0·10 *m*.

Kalich stříbrný (obr. 55), noha šestilaločná, nad ozubeným okrajem tepaný vlys květinový, v něm třikráte podvojné hlavy andělské; na šesti dílech

Obr. 56. Chrudim. Hlavní kostel; kalich, 1714.

Obr. 57. Chrudim Hlavní kostel; kalich stříbrný

stojanu páskový ornament, nodus litý, ciselovaný, s hlavičkami a květy; na spodu kupy tepané ovální medailony, v nich: Hlava sv. Salvatora (dle obrazu), poprsí sv. Petra a Pavla, sv. Jan Křtitel a sv. Josef. Značky:

XVIII. stol. Výška 0·275 *m*, průměr dolní 0·18 *m*, hoření 0·10 *m*. Na spodu nohy napsáno inkoustem:

A · R · D · Joannes Nebožiček Curatus Kralicensis in Moravia jam modo defunctus.

Kalich stříbrný (obr. 56), noha šestilaločná s okrajem vroubkovaným, tepaná, s třemi oválními medailony a festony; v medailonech celé postavy Krista, Panny Marie a sv. Jana Křtitele, kol barokní kartuše. Na nohou podoby andělů, na spodní části kupy tři medailony v kartuších, mezi nimi páskové a listové ornamenty; v medailonech podoby sv. Uršuly, sv. Václava

a sv. Jana Nepomuckého, nad košem prolamovaný pruh. Na spodu nohy na desce rytý nápis:

DICaVIt
SaLVatorI Iannes
PaLMa
Vrsula quem genuit
Cum Daniele Patre.

(Dle chronogramu 1714.) Označeno jen repuncí. Výška 0·275 *m*. průměr dolní 0·19 *m*, hoření 0·10 *m*.

Kalich stříbrný, noha šestilaločná, na ní tři okřídlené hlavy andělů, mezi nimi květy slunečnice, bodláku a růže. Na nohou podvojné hlavy andělů. Koš kupy se šupinovitou obrubou, tepané hlavy sv. Salvatora, Panny Marie a sv. Josefa v oválních medailonech, orámovaných kartušem i mezi nimi hlavy andělů a květy. Práce vysoce tepaná, poněkud obhroublá. XVIII. stol. Na okraji nohy nápis:

ANNA MARIA BÖHMIN GEBORENE SKIDINZKIN DE SKIDIN.

Značky: Výška 0·275 *m*, průměr dolení 0·165 *m*, hoření 0·10 *m*.

Kalich stříbrný (obr. 57.), noha šestidílná, rocailová, s ozdobami laločnatými, růžemi a klasy, nodus mušlovitý, spod kupy silně vyboulený, s třemi rocailovými kartušemi, v nich rožně. XVIII. stol. střed. Výška 0·235 *m*, průměr dole 0·145 *m*, nahoře 0·09 *m*.

Kalich stříbrný, noha šestidílná, na ní tři ovální medailony v malovaném emailu s poprsími sv. Jana Evangelisty, sv. Anny a sv. Barbory, mezi nimi tepané hlavy andělů, kupa nezlacená s emailovými medailony, na nich sv. Salvator, sv. Simeon s Pannou Marií co dítětem a Panna Maria; mezi medailony podoby andělů a prolamované ozdoby. XVIII. století. Značky:

Výška 0·25 *m*, průměr dole 0·17 *m*, nahoře 0·095 *m*.

Kalich, noha mosazná, kupa stříbrná, na spodní části koš prolamovaný se znameními umučení a květy; setřeno a poškozeno. XVIII. stol. Průměr nahoře 0·085 *m*.

Kalich sestavovaný a porouchaný, noha šestidílná, tepaná, s květy; nodus rytý, XVIII. stol., poč.; kupa hrubší práce pozdější. Značky na noze nezřetelné: zídka s pěti (?) věžemi a letopočtem 1712 a ovál s písmenami I · K · Výška 0·215 *m*. Průměr dolení 0·13 *m*.

Pacifikál, noha mosazná, hrubě tepaná, kříž sám starší z XVIII. stol., ozdoben páskovými a mušlovými ornamenty, na konci trojlistých ramen kříže nasazená skla; tělo Kristovo plně modelováno. Na zadní straně kříže schránka s ostatky sv. Petra a Pavla. Kříž vys. 0·24 *m*, šir. 0·23 *m*.

Kříž; ovální noha tepaná, na širších stranách medailony se sv. Václavem a Janem Nep., na úzkých mušlové tvary; na nodu hlavy andělské; na kříži,

jehož ramena vybíhají v mušlové tvary, po jedné straně sv. Salvator, na druhé P. Maria. Slabší práce. Výška 0·33 *m*.

Ciborium stříbrné, obhrouble tepané; na noze, nodu a spodní části kupy hlavy andělské; příkrov v podobě koruny. Výška 0·31 *m*.

Misály dva, jeden v starší vazbě sametové s mosazným, obhroublým kováním; uprostřed sv. Jan Nep. co almužník, XVIII. stol.; druhý v kožené vazbě se stříbrným kováním slohu Louis XVI.

Pluviál ze žlutého hedvábí, s kvítky vyšitými zlatem; XVIII. stol

Kasule, bílá, vyšívaná pásky, šňůrkami a cetkami; ve středním pruhu růže a různé květy, na postranicích karafiáty a lupeny. XVIII. stol.

Nebesa ze žlutého hedvábí; okraje bohatě vyšité stříbrem a hedvábím, v nároží a uprostřed obruby fantastické květy a klasy, střed rovněž bohatě vyšitý; v krajích čtyři císařští orli. XVIII. stol. Délka 2·25 *m*, šířka 1·80 *m* K tomu žerdě řezané, zlacené.

Nábytek: Skříň v sakristii, vykládané pruhy a hvězdy, ozdobné nástavky. XVIII. stol. Skříň do rohu podobně upravená. Jarmara v (komoře), dvoukřídlá, malovaná; na dveřích dvě výplně s malovanými vásami po stranách květy: růže, tulipány, konvalinky, narcis a mečík. Z konce XVII. stol.

Křeslo pro celebrujícího, nohy vybíhají v pazoury, podpěry postranní v hlavy, lenoch ozdoben lupenovými ornamenty. XVIII. stol. Rám čtyrhranný, vyřezávaný a prolamovaný, lupenové motivy. V hoření části ovální medailon, v něm obraz Nalezení sv. Kříže Výška 1·05 *m*, šířka 0·80 *m*, tlouštka rámu 0·37 *m*.

Náhrobky. 1. Náhrobek z červeného mramoru v presbyteriu na straně epištol. Postava kněze s holou tváří, držícího kalich; nápis na okraji částečně otřelý:

. . . . . S. panny Markyty umrzel Cztihodny kniez Jan diekan Chrudimski a niekdy dobre pamieti opat klasstera slowansky° a tuto pochova gt pste za ge° d. p. b.

Výška 1·90 *m*, šířka 0·85 *m*.

2. Náhrobek pískovcový, na zevní straně presbyteria

LETA BOZI MDXIII KNIEZ JAKUB RODIC CHRU . . .

Pod nápisem štít s kalichem.

3. Náhrobek pískovcový, zevně zazděný, blíž vchodu do sakristie:

REVERENDISSIMUS AC DOCTM · D · PAULUS : ZIAK DEC · CHRU · L · D · D · CAR · AB HARRACH VI FO - MORITUR CORPORE AO 1666 14 JUNII E · I · V · . . . . FAMA SANCTORUM . . . .

V kartuší kalich, pod nim průpověď:

CALICEM SALUTARIS ACCIPIAM ET NOMEN DOMINI INVOCABO.

Zvony na věži severní:

1. Vavřinec. Průměr 1·46 *m*, výška 1·20 *m*. Nápis ve dvou řádkách bez rozdělovacích znamének:

Anno domini mccccci hec campana fusa est ad honorem dei omnipotentis et beatae marie virginis dominorūque chrudimensium s̄ub juris consulto dn̄o petro ſſyndel plebanoque wenceslao humpolecensi baccala° per magistrum andream dictum ptaczek ĩ mõtibs chut:en.

Na plášti postavy Krista a Panny Marie.

2. Dominikán; Průměr 1·05 *m*, výška 0·85 *m*. Nápis dvouřádkový, pod nim gotická obruba s liliovitým ozubím.

Ja ✤ hlas ✤ wolagici ✤ podte ✤ dobrzi ✤ i hrisnici ✤ sem do ✤ bozieho ✤ domu ✤ wzdaite ✤ czest ✤ a chwalu ✤ tomu ✤ genz ✤ wſſemohouci ✤ gest ✤ gemuzto ✤ wſſemohuczi ✤ pane ✤ gezu Kriste ✤ pro ✤ twe ✤ narozenie ✤ z panni ✤ cziste ✤ bud chw ✤ ala ✤ i cest ✤ i hoine diekowanie na wieki bez skon ✤ anie amen.

3. Cymbál hodinový, s ozdobami barokními; na hoře i dole lišty, v nich hlavy andělské a volutové motivy, mezi nimi postavy andělské.

Dva zvony věže jižní »Poutník« (s nápisem: Tento zwon gest slitey za pana Samuele z Liblic primasa ke cti a chwale panu Bohu Jakub konwarz A. D. 1582) a »Václav« (s nápisem: Sit nomen domini benedictum 1751 Alto Mautae Fudit Joannes Zeida.) rozlily se při požáru r. 1850. Místo nich pořízeny zvony nové.

Budova arciděkanství nová postavena na místo staré, sešlé budovy, zřízené v stol. XVII.

V místnostech četné obrazy XVIII. stol. Zvláštní zmínky zasluhuje pěkná podobizna Liboslava Zieglera, děkana chrudimského od *A. Machka*. Na rubu obrazu nápis:

Pinxit 30 Nov. 1833
Antonius Machek
natus Podlažicii
31 Octob. 1775.

Patří k nejlepším obrazům Machkovým. Výška 0·80 *m*, šířka 0·64 *m*,

KOSTEL SV. KATEŘINY.

Kostel, druhdy farní, nyní filiálný, vznikl po válkách husitských; první zmínka o faře svatokateřinské r. 1461.; v letech 1463.—1470. opětují se odkazy ku »dolnímu kostelu«. Počátkem XVI. stol. kostel rozšířen; po r. 1514. počalo se stavěti a stavba lodi ukončena r. 1536. Náklad veden z darů a odkazů za přispění obce, která r. 1539. provedla k účelu tomu půjčky. Na věži stavěno ještě r. 1559. R. 1850 shořel krov kostela a věž Na to nejprve vybudována znovu hoření část věže a provedeny další opravy dle plánů Fr. Schmoranze. V podstatě oprava dokončena r. 1888.

Budova orientovaná, z pískovce stavěná, jednolodní, při lodi na jižní straně u presbyteria věž. (Obr. 58.).

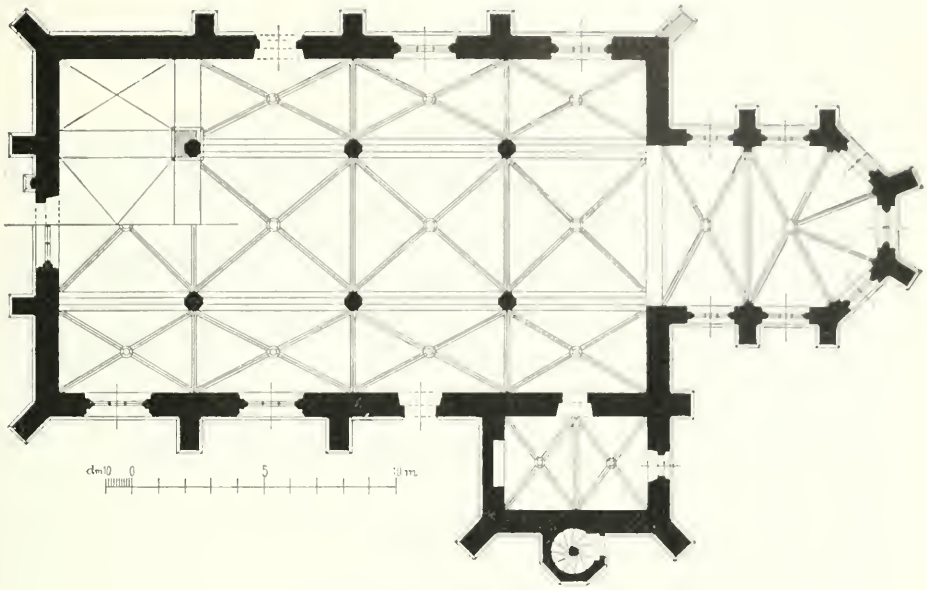

Obr. 58 Chrudim. Kostel sv. Kateřiny.

Obr. 59. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; okno presbyteře a lodi.

Presbyterium se závěrem trojbokým značně nižší než loď. Oken sedm, tři v závěru děleny jedním prutem, čtyři postranní dvěma pruty; v kružbách převládají troj- a čtyřlisty a plameny, jež na dvou pobočních oknech seřaděny koncentricky. (Obr. 59.).

Obr. 60. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; hlavní vchod.

Na nároží a mezi okny opěrné pilíře, nepřerušeně vystupující od podvalu; tento běží kol celého chrámu a jest u presbyteria následkem různosti terénu nižší než u lodi. Presbyterium, starší než nynější loď, pochází z XV. věku. Opěrné pilíře podélné budovy o jednom sestupu. Do lodi vedou tři vchody.

V c h o d h l a v n í v průčelí, se sloupovím. (Obr. 60.) Oba sloupy po stranách stojící renaissančního slohu. Vysoké stylobaty, ve stěnách těchto výplně

s renaissančními ornamenty; na podvalu ploská, z několika desk složená noha; dřík tenký, rovný, po výšce kanelovaný, kanelury nahoře skřížené; hlavice

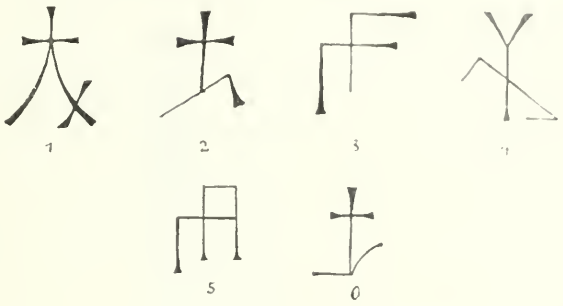

Obr. 61. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; značky kamenické: 2—6 na vchodu hlavním, 1 též na pobočním.

nepoměrně těžká, lupenová, lupeny na nároží vybihají v kotouče zdobené rosetami; abakus dovnitř proláklý nese na čelní straně hlavičky, břevnoví těžké, s profilací částečně gotickou. Vchod gotický v lomeném oblouku; mělké profily, oddělené plochým pásem od zevního silnějšího prutu, spočívajícího na rýhovaných nožkách; nad obloukem vrch čtverhranného rámu, ve výsečích mezi oběma květy s kadeřavými lupeny; vše z pískovce. Portál tento tvarem svým jest příbuzen portálu kostela sv. Petra a Pavla v Čáslavi z r. 1537., označenému téměř těmitéž kamenickými značkami, jako tento. (Obr. 61.).

Na obou vnitřních stranách ostění vchodu červenou hrudkou nakreslená značka. Okno nad vchodem hlavním čtyřdílné, dělené třemi pruty; oddíly končí trojlisty, nad nimi kružba plamenová s čtyřlistem.

Obr. 62. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; vchod pobočni.

Vedle vchodu prolomen při poslední opravě nový vchod na kůr, nad nim zazděny výplně z pažení kruchty.

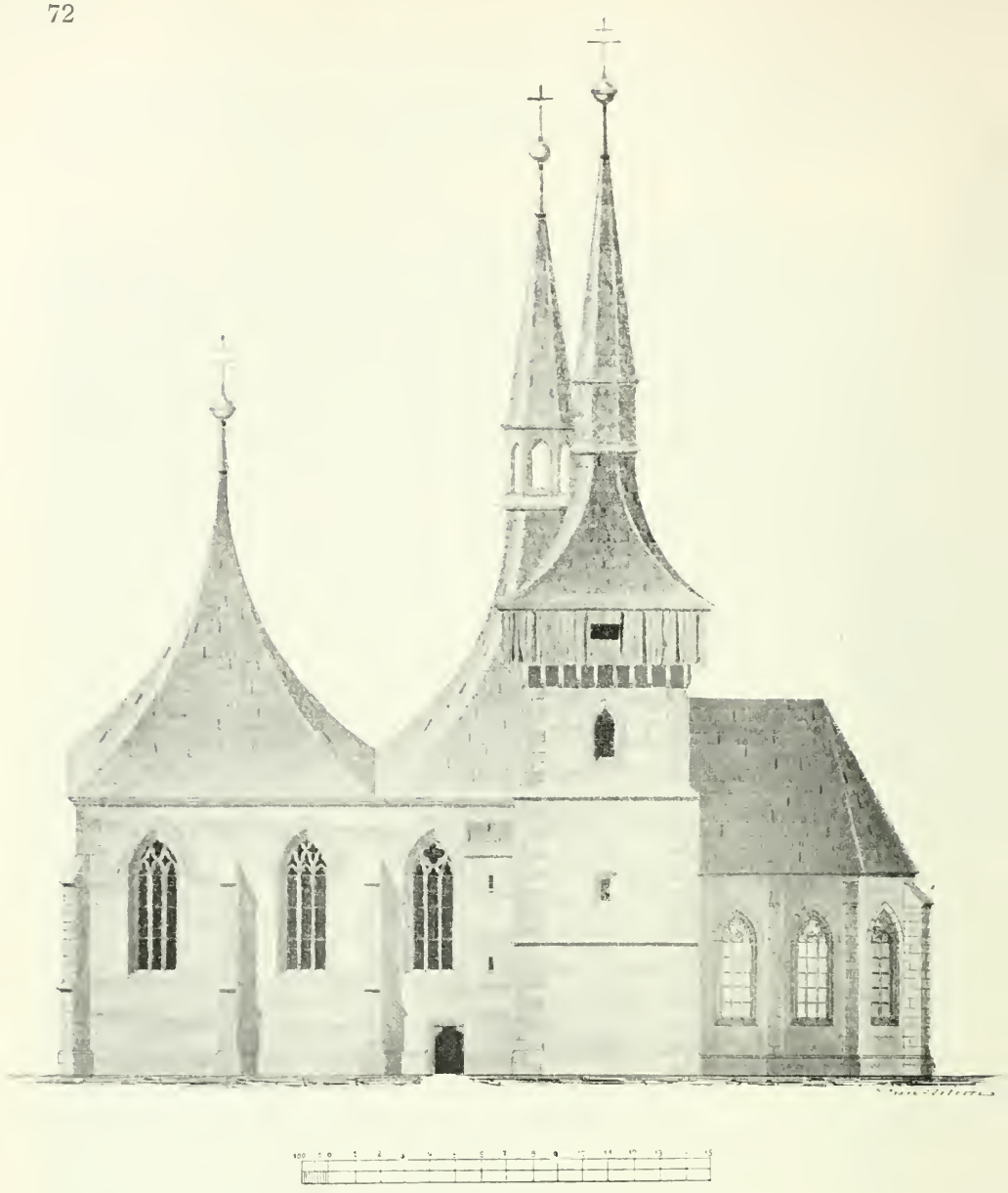

Obr. 63. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; starý pohled před požárem.

Vchod boční na straně jižní nízký, čtverhranný, v ostění oblouk mírně vypjatý, cípy vyplněny renaissančním lupením. (Obr. 62.) Na středu kamenická značka. (Obr. 61. č. 1.).

Vchod boční na straně severní v lomeném oblouku; nad podvalem, (0·90 *m*) složeno ostění z tří žlábků oddělených dvěma silnými pruty, které spočívají na nožkách válcových šikmo (šroubovitě) kanelovaných. V oblouku protínají se vnitřní pruty, kdežto zevní se spojují.

Oken v lodi postranních (mimo průčelní) šest, trojdílných, dělených dvěma pruty. Kružba složena volně a často neorganicky z čtyřlistu, trojlistů, plamenů a pozdních útvarů. (Obr. 59.)

Věž na jižní straně lodi starého založení, nově upravena.

Krov lodi kostelní byl před požárem dvojdílný, šindelem krytý, v předu měl tvar čtyrbokého jehlance, v zadní části k presbyteři vybíhal ve vysokou štíhlou vížku. (Obr. 63.) Věž nyní na veskrz zděná a břidlicí krytá, měla zvonici dřevěnou ve způsobu podsebití s vysokou šindelovou vížkou.

Uvnitř chrámu odlišuje se též presbyterium tvary svými od lodi. (Obr. 64.) Klenutí choru jest poměrně nízké, s hlubokými kuklami (Obr. 65.); žebra

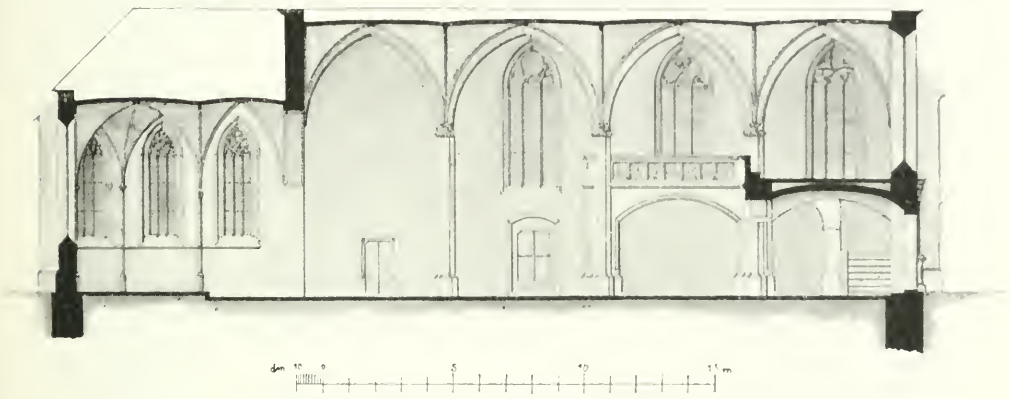

Obr. 64. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; řez podélný (před poslední opravou).

klenební po stranách proláklá, (Obr. 66.) s úzkým pruhem středním sbíhají v šestistranné dříky jdoucí od země; stěny prutů do vnitř proláklé hraničí ostrými hranami. Dříky spočívají na podnožích, tři přípory v koutech choru mají prosté, čtyrboké, nálevkovité konsolové hlavice, na dalších dvou protilehlých dřících místo konsol poloviční postavy sv. Jana Evangelisty a sv. Petra. Vnitřní dvě žebra vedoucí do koutů vedle triumfálního oblouku sbíhají ke konsolám (bez dříků). Na svorníku klenby plastická hlava Kristova. Oblouk triumfální polokruhový.

V presbyteři, na straně evangelia; sanktuarium; ostění pískovcové: výklenek uzavřen železnými dvířky (Obr. 67.); tato ozdobena nasazovanými tepanými výplněmi v podobě stočených a prolamovaných ratolestí lupenových. Sanktuarium vysoké 2·25 *m*, široké 0·65 *m*, dvířka vysoká 0·88 *m*, široká 0·41 *m*.

Loď rozdělena třema páry pilířů na širokou loď střední a dvě postranní; první pár pilířů (směrem k průčelí) pojat v dolní části ve stavbu

kruchty. (Obr. 68.). Veškeré klenutí v jedné výši. Při štíhlosti pilířů a poměrně značné své šířce činí celá loď příznivý dojem prostorné dvorany. Osmistranné pilíře spočívají na jednoduchém podvalu, (Obr. 69.) místo hlavice

Obr. 65 Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; vnitřek presbyteria.

věnec listů, poněkud skadeřených, vedle sebe řaděných; nad ním zakončují žebra klenebná; tato jsou úzká, s ostrými hranami, v hlavní lodi sbíhají v jakési podlohy ve tvaru skadeřených lupenů; u jedné z nich ve středu umístěna lilie (heraldická), od níž na obě strany se vyvinují lupeny s troj-

listy. Žebra bočních lodí spočívají na pilíři prostě, bez konsol, na zdích podložena jsou poduškou, utvořenou z lupenů. Svorníky okrouhlé nesou namnoze plastickou ozdobu. V lodi hlavní: 1. kalich, 2. prázdný, 3. lev, 4. znak nožířů; v boční lodi levé (severní) 5. odznak pekařský, 6. postřihačů, 7. tesařů, 8. soukenníků (obr. 70.); v boční lodi pravé (jižní): čtyrlisty.

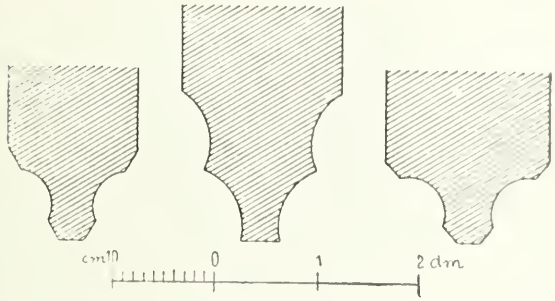

Obr. 66. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; Profily žeber v choru, lodi a sakristii.

Kruchta na straně průčelní, která dříve vystupovala po obou stranách do bočních lodí, pokračuje nyní v těchto v jedné čáře se střední částí. V tomto dřívějším uspořádání byl kostel tento typem chrámu, sloužícího zpěvu sborovému. Uprostřed pažení části střední znaky, lev český a orlice (chrudimská?) v terčovitých štítech; na nich kolčí helmy a přikryvadla, prostřed se propletající. (Obr. 71.). Mezi znaky a pod nimi nápis:

Leta panie
ZC XXX VI
poczatek
stawenij
To^to Chra̅ panie ke cztij chwa^e Bo^zi
a S^e pan^e Katerzy^e doko^o jest.

Ve vyplních pažení na pravo a na levo po dvou postavách proroků s páskami; postavy po kolena, neobratně a naivně tesané; na krajích renaissanční rosety. Na pažení na straně jižní tři apoštolové; další tři a sv. Vavřinec zazděni ve stěně; na straně druhé postavy 6 apoštolů, výplň s kružbou a výplň s odznaky tesařskými. Ostatní výplně zazděny zevně. Pod kruchtou ploché, stlačené oblouky, profily mělké.

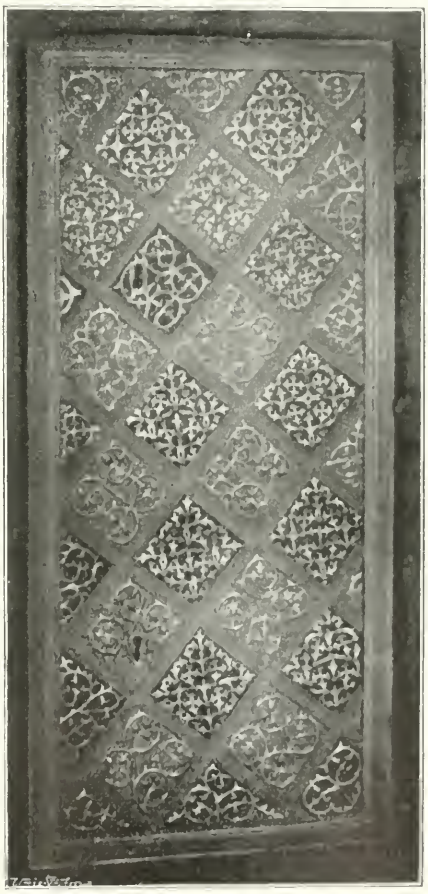
Obr. 67. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; dvířka sanktuaria.

Sakristie pod věží pochází z doby původní; vchod do ní z lodi čtyrhranný, s obloučky na hořeních rozích; ostění skládá se z dvou prutů

a dvou žlábků. Dvéře železné, kuté, s pásy se křižujícími, držadlo gotické, podloha prolamovaná, zámek uvnitř (na straně sakristie) gotický, jednoduchý, s ořechem a spouští. Obdélná sakristie rozdělena ve dva klenební oddíly, žebra o seseknutých, uprostřed dovnitř proláklých stranách, mezi

Obr. 68. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; pohled do lodi s kruchtou.

nimi tenký pruh. Sbíhají v koutech a uprostřed na stěnách v konsoly, které mají ve třech koutech a na jedné stěně tvar hlaviček; z nich jedna zpitvořená, dvě vousaté, jedna holobradá; ostatní dvě konsoly mají jednoduchý konický tvar.

Obr. 72. Chrudim. Archa v kostele sv. Kateřiny,
z počátku XVI. stol.

Délka chrámu uvnitř 31 *m*, presbyterium 8·60 *m*, loď 22·40 *m*; šířka presbyteře 5 *m*, lodi 12·70 *m*; sakristie dlouhá 5·70 *m*, široká 3·50 *m*. Vnitřek chrámový nyní polychromovaný, hlavní oltář nový, též malby na skle v presbyterii.

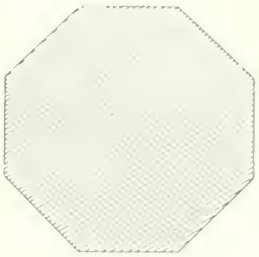

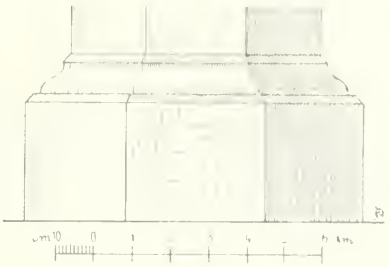

Obr. 69. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; pilíře v lodi.

O b r a z sv. Kateřiny z bývalého oltáře hlavního v lodi. Sv. Kateřina v disputaci se čtyřmi mudrci. Maloval *F. Ceregetti*. Dřevěný rámec se zlacenými ozdobami rocailovými.

Naproti o l t á ř s k l á d a c í, nepochybně původní oltář hlavní. (Příloha V.; obr. 72.). Na střední části modrá půda, uprostřed dvě řezané, částečně zlacené fiály, s vrchu se zatáčející, ohraničují střední pole, nyní prázdné, v němž nepochybně původně se nacházela soška. Po každé straně fiál andělská postava malovaná, do středu obrácená; andělé mají vysoká, nahoru obrácená zlatá křídla, určitě se vzletem rýsovaná; roucha jahenská, na svrchním šatu brunátné barvy jemný dessin, jmenovitě u anděla levého zřetelný; pruhy s mystickým nápisem (. . . aviol hum.), mezi nimi lev

Obr. 70. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; svorníky v lodi.

a pták. (Obr. 73.) Tváře andělů ovální, oči sklopené. Pod nohama andělů trávník.

Křídla dělená na výšku ve dva obrazy.

Křídlo levé: 1. Sv. Kateřina s mečem v ruce, korunována dvěma anděly v bílém rouchu. 2. Sv. Alžběta, vedle pachole, jež pravicí podává jí ratolest, v levicí drží košík s jablky. Podlaha šachovaná, v pozadí pažení s kobercem,, nad ním dva andělé ve světlých oděvech, s pestrými křídly.

Křídlo pravé: 3. Stětí sv. Kateřiny; tato klečí, majíc ruce spjaté, nad ní dva andělé, vedle kat dvojručním mečem se ohání. 4. Sv. Barbora, v širokém rouchu, s kalichem a knihou, za ní věž a pažení; nad ní dva andělé držící korunu.

Půda obrazů částečně zlatá. Roucha světic temných barev, zdobená jemným vzorem granátového jablka. Rámce tlačené, se vzorem prutu otočeného gotickým lupením; vedle rámce jako obruba ploch obrazových řezaná obruba, složená z plochých trojlistů. Výška 2·50 *m*, šířka střední desky 2·25 *m*, křídel 1·09 *m*.

Obr. 71. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; střed kruchty.

Archa tato přináleží k nejlepším výtvorům českým gotické periody. XVI. st. poč.

Nad střední částí deska s vypjatým obloukem; obraz kamenování sv. Štěpána z doby pozdější (XVII. st.).

Predella oltáře pochází od jiné ruky, než archa; na bledě modré půdě poprsí Krista a apoštolů; práce přihroublé, ale charakteristické, jednotlivé emblemy apoštolů stříbrné. XVI. st. poč.

Archa s Nanebevzetím Panny Marie, která se zde druhdy nacházela, umístěna nyní v kapli špitálské. Řezba s korunováním Panny Marie (dle Rybičky: vys. 4′10″ šir. 3′6″) s rámem, na němž se nacházelo devět medailonů s poprsími českých patronů, zmizela v letech padesátých (zaprodána pod rukou nepovědomo kam).

Krom těchto oltářů, jež patřily k původní výzdobě chrámu, několik oltářů a obrazů z XVIII. stol. a doby novější:

Oltář Panny Marie sedmiradostné; hlavní obraz matky Boží těhotné, na plátně. Pod ním nápis s chronogramem 1716.

MatrI FILII Dei FILIae PatrIs saCratae SpIrItVI.

Kol obrazu řezaný rám s plochými lupenovými ornamenty, v nich medailony se znázorněním sedmi radostí Panny Marie; na predele oltáře očistec. Malba medailonů hotová, ale povrchní.

Obraz sv. Antonína Paduanského, prostřední práce. Rám vyřezávaný, složený z pásků a květů. XVII. stol.

Pohřební štíty, malované, se znaky a nápisy: 1. Václava Šťastného Straníka z Kopidlna na Vlčnově z r. 1680 (na plátně). 2. Anny Margarethy Marie Kaučžovny z Kaučže z r. 1716 (na prkně oválním).

Obr. 73. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; vzorek roucha anděla na arše.

Kazatelna dřevěná; na podpěrném sloupu kůželkovitého tvaru; článkovaná sloupky korintskými; na dolení části věnec, v něm obraz Panny Marie boleslavské, nad ní klobouk prelátský. Na výplních stěn kazatelny Kristus dobrý pastýř, postavy evangelistů a učitelů církevních. Malby obstojné ze XVII. věku od *Samuela Gindtera*.

Náhrobní kameny, pískovcové, ve zdi v lodi, velikosti obvyklé.

1. Kartuše, v ní průpověď latinská; pod ní druhá kartuše, v ní odznak: měděný had, a nad tímto kalich; mezi oběma kartušema značka (kameníka?) WK.

Nápis na okraji:

Leta Panie 1606 dokonal Zivot 24. Julij Tu Hodinu Večer Knez Vaclav Agricola Leta toho Deran Chrudimsky Jehoz telo v tomto Kostele pochowane odpocziva v Panu.

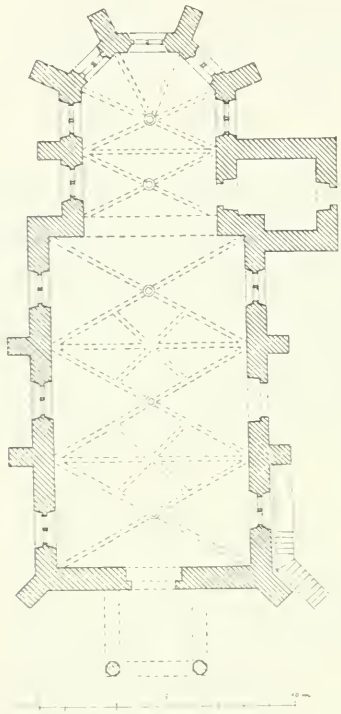

Obr. 74. Chrudim. Kostel sv. Michala.

2. Deska s dvojitým křížem a kalichem. Letopočet a nápis:

1677.

»HODIE MIHI CRAS TIBI.«

3. Znak Franců z Liblic (beran); nápis: Leta ꝛc MDlVI v auteri po B. Křtu Tuto leží tělo urozene° pa Vaclava Francе z Liblic a vocekaje kralovske mi°. Kriste Smiluj se. P. B. nad nim!

Zvony staré, tří, při požáru se rozlily; dle Rybičky pocházely z XV. neb počátku XVI. stol.; nápisy v gotické liteře.

KOSTEL SV. MICHALA; do nedávna hřbitovní. Kostel zřízen počátkem XVI. stol. Hlavní doba stavby 1520—1530. (R. 1521 Jan Hnat kolář veškeré své jmění (44 kop gr. a 2 hřivny stř.) odkázal na stavbu kostela sv. Michala.) V ohledu stavitelském, doznav málo změn, zachovává celkem ráz oné doby.

Budova orientovaná, jednolodní ležící uprostřed bývalého hřbitova proměněného nyní v sad; zděná, (obr. 74.) podval, nároží, pilíře a ostění z pískovce. V průčelí se štítem vchod hlavní; před tímto síňka čtverstraná, otevřená; její polookrouhlé, ploše článkované oblouky spočívají zpředu na dvou pilířích, tyto mají čtverhrané podvaly a čtverhrané římsové ohlavení; dřík na nárožích sříznutý přechází v tvar osmistěný. Nad síňkou štít cimbuřovitý o devíti stupňovitě do středu řaděných zídkách; v těchto otvory v podobě křížů; uprostřed štítu pod středním stupněm úzké gotické okénko. (Obr. 75.). Vchod do chrámu gotický; profily, dosti mělké, počínají ve výši 0·90 *m* nad prahem a křižují se v lomeném oblouku.

Nad vchodem prostranné okno gotické, v dolení části polozakryté střechou síňky; trojdílné, s kružbou tvarů trojlistých a plamenových; nad hrotem okna terčovitý štítek, v něm kalich. Nad římsou pospod žlábkovanou

vysoký průčelní štít; ve střední části, zakončené trojbokým štítkem (pozdějším, než ostatní části) dvě slepá, štíhlá gotická okna; postranní díly vybíhají po obou stranách ve tři cimbuřovité, stupňovitě zvýšované zídky, opatřené ústupky. Zadní štít lodi ozdoben analogicky devíti zídkami. Na

Obr. 75. Chrudim. Kostel sv. Michala.

nároží façady šikmo postavené pilíře opěrné o jednom mělkém sestupu v dolní části; stejného tvaru i ostatní pilíře, jichž podvaly běží kol celého chrámu. Na stranách lodi po dvou pilířích, na straně severní dvě, na jižní tři okna štíhlá o ostrém oblouku.

Dolní část krajního okna jižní strany (dvojdílného) proměněna ve vchod na kruchtu, k němuž vede na zevní straně kostela schodiště s gotickým obložením z pískovce. (Obr. 76.). Hoření parapet schodů ozdoben pěti výplněmi (dvě větší a tři menší) vkusně tesanými, slepá kružba skládá se z plamenových motivů koncentricky seřaděných. (Obr. 77.).

Druhé okno dvojdílné, třetí trojdílné; v kružbě zde i v presbyteři převládají motivy plamenové. Ostění oken v lodi ploché, v presbyteři a na průčelí žlábkované; na průčeli o dvou hlubokých žlábcích a vysoké střední liště, v presbyteři o hlubokém žlábku.

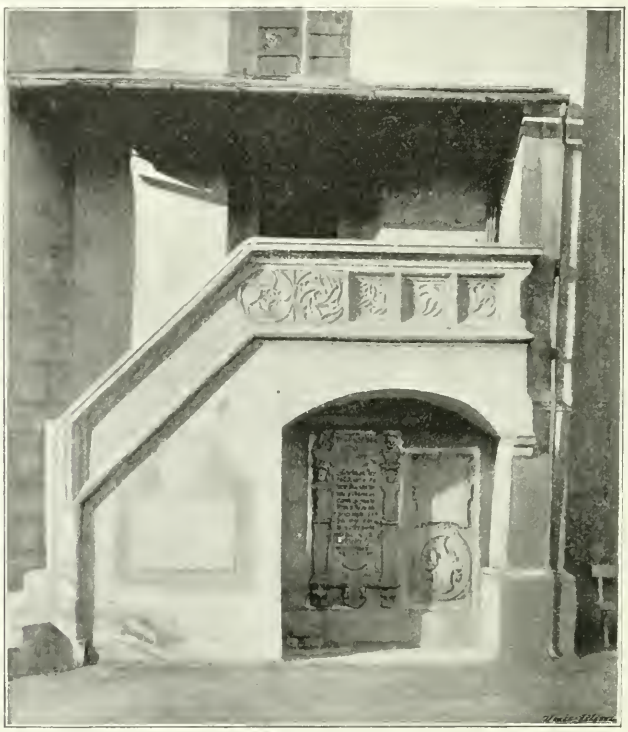

Obr. 76. Chrudim. Kostel sv. Michala; schodiště.

Pod druhým oknem jižní strany vchod postraní (nyní zazděný), gotický s lomeným obloukem. Na rozhraní lodi a presbyteria zřízena sakristie, jejíž jižní čelo opatřeno štítem (pozdějším než ostatní budova).

Na presbyteři pět opěrných pilířů, tři na závěru, dva na bocích. Mezi pilíři pět oken, většinou až po kružbu zazděných. (Obr. 78.).

Věžka na slemeni přední části střechy lodní v nynější podobě z let nedávných. Ostatek celá stavba až na malé změny (na štítu průčelním a sakristii) pochází z 1. poloviny XVI. věku.

Vnitřek architektonicky jednolitý, v původním stavu. Presbyterium užší než loď jest téměř stejné výše s touto. (Obr. 79.). Klenba jeho skládá se

z jednoho pole a závěru. Žebra klenební krom předních, jež sbíhají u triumfálního oblouku na konsoly, spočívají vesměs na polosloupcích; podval těchto vykazuje šroubovité a prismatické tvary; v závěru jsou dříky polygonní se stěnami do vnitř prohlýmí, a s jehlancovými hlavicemi. Prutovité sloupky boční jsou okrouhlé bez hlavic.

Obr. 77. Chrudim. Kostel sv. Michala; paženi schodiště.

Oblouk triumfální, ostrý, skládá se z dvou hlubokých žlábků, střední lišty a krajních pruhů.

Loď skládá se ze tří travé. Klenba křížová, vnitřní širší kukle rozděleny (vyjma kukli na straně průčelní) křižujícími se žebry v menší podružná klenební pole. Hlavní žebra sbíhají na konsoly vyhráněné, konické, ozdobené v dolní části slepými arkadkami. Na svornících hvězdy v plochém reliefu

Délka (vnitřní) celého chrámu 20·80 *m*; lodi 13·40, presbyteria 7·40, šířka lodi 7·60, presbyteria 5·20 *m*.

Obr. 78. Chrudim. Kostel sv. Michala.

Na hlavním oltáři obraz sv. Michala od *J. Cervegettiho*. Sv. Michal v brnění antickém drží v pravici plamenný meč, v levici řetěz, na němž přikován satan pod nohama anděla se svíjící. Kol obrazu bohaté rámování rocailové, vyřezávané a zlacené, tvary hřebenovité a ploutvovité, na vrcholku lambrequin, od něhož po stranách splývají záclony; nad nimi podoba Hospodina až ke klenbě sahající a hlavičky andělské. Dole po stranách obrazu nad vchody vedoucími za oltář dřevěné postavy andělů, Rafaela a Gabriela. Mezi vchody a schránkou na sanctissimum rocailové vázy a podoby andělů. XVIII. stol. 2. pol.

Před oltářem na stupni mříž kutá železná o čtyrech polích a dvojkřídlých vrátkách; točené pruty vybíhají v široké tepané

listy; místy nasazeny okřídlené hlavy andělů a poloviční postavy. XVII. stol. 2. pol. (Obr. 80.)

Na dveřích do sakristie vedoucích zámek gotický, ústrojí jednoduché, na straně sakristie; na straně kostelní rukověť železná, gotická; pevná,

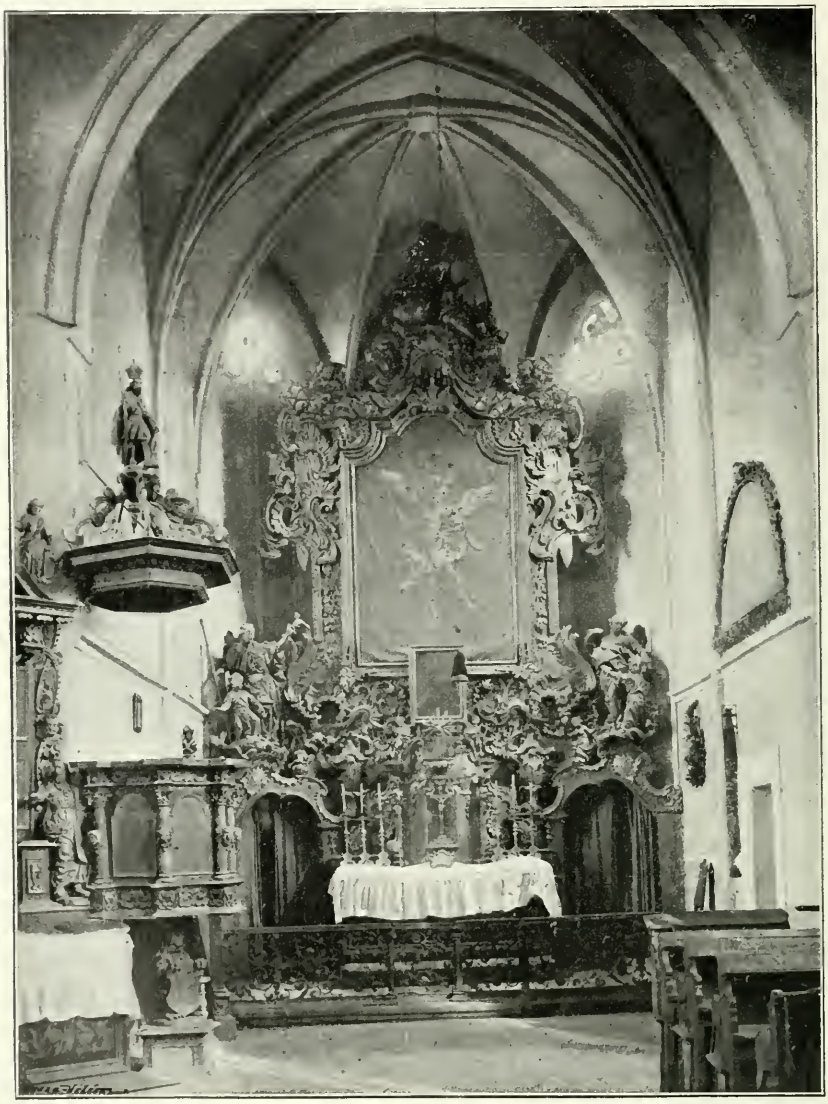

Obr. 79. Chrudim. Kostel sv. Michala; vnitřek presbyteře.

vertikálně postavená, ovální, s prstenem uprostřed; podloha kruhová, prolamovaná s pěkně tepanými a rýsovanými květy bodláku. XVI. stol. poč. Průměr 0·15 *m.*

Kazatelna dřevěná, na levé straně na nároží presbyteria; spočívá na lvu sedícím na zadních tlapách, držícím v předních tlapách štít, na

něm vymalovaná P. Maria boleslavská; letopočet Anno 1682. Mezi stěnami kazatelny, ozdobenými obrazy učitelů církevních, sloupky s hlavicemi korintskými, uprostřed dříků vyřezávané hlavy andělské. Na pažení schodů postavy sv. Anežky a Rosary. Na příklopu socha sv. Václava. Na podstavci v obraze sv. Řehoře signatura malíře *Samuela Gindtera*:

S. G. A 1682.

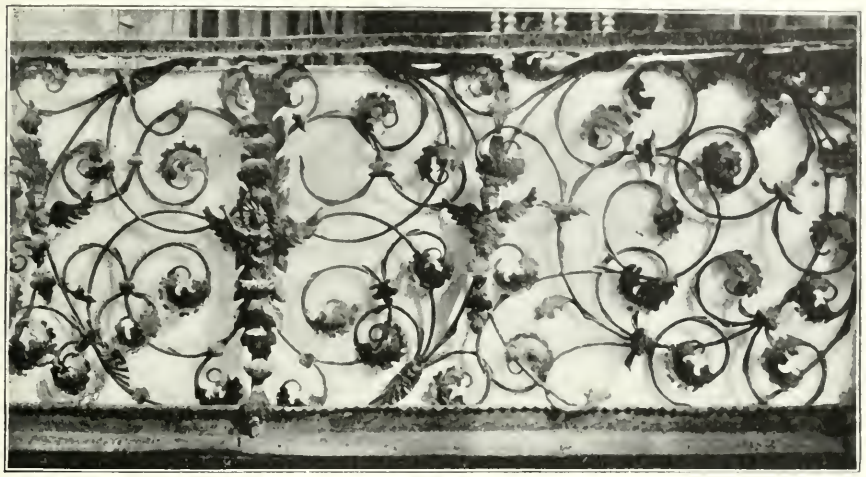

Obr. 80. Chrudim. Kostel sv. Michala; mříž u hlavního oltáře.

Oltář poboční na straně levé s řezbami téhož rázu jako na kazatelně; po stranách oltáře sochy sv. Jana Křtitele a sv. Rocha (?), na vrcholi oltáře sv. Michal, po stranách andělé se štíty, na nich monogrammy Krista a Marie. Na obraze oltářním postavy sv. Šebestiána a Rocha, nad nimi v oblacích sv. Rosalie s liliema v ruce, kol ní vznášejí se andělé. Pod obrazem na desce nápis:

„Hoc altare erectum est pro honore
Dei et S. Rosaliae tempore pestis
implorandae Anno 1673“.
S. W. H. D. C.

(t. j. Samuel Wenceslaus Hattaš Decanus Chrudimensis).

Řezba místy obhroublá, stavba a ornamentální část oltáře charakteristické pro díla Hattašem pořízená. Malba tvrdých forem a suchého koloritu nepochybně od *Gindtera*. Antipendium oltáře současné, plátěné s malovanými květy v rázu znárodnělém.

Na protějším pobočním oltáři obraz Krista v okovech, v řezaném rocailovém rámci z XVIII. stol., jehož motivy složeny z tvarů hřebenovitých a listů.

Postraní oltář sv. Václava, s oválním obrazem sv. Václava klečícího před obrazem Matky Boží boleslavské; zajímavé znázornění,

obstojná malba z konce XVII. neb poč. XVIII. věku (druhdy v kostele hlavním).

Náhrobek Krištofa Roupovského, oltářovitý, mramorový vezděný na levé stěně lodi. Mezi dvěma sloupci velká kartuše s nápisem, po její stranách andělé s troubami; v dolení části odznak: šíp, kol něho had otočený; po stranách odznaku postavy andělské. V soklu kartuše, s nápisem. Po stranách sloupů orlové; na trámoví, spočívajícím na sloupech čelo z volut složené. Výška 3·25 *m*, šířka 1·80 *m*. Nápis:

»PIO ET GRATO AFFECTU. PRAESTANTI AG INTEGERRIMO VIRO D. CHRISTOFORO RAUPOVINO CIVI AC SENATORI CHRUDE. FELICIS MEMORIAE. DE ARIS ET F. DE RE ITE P. OPTIME MERITO PACIS ET TRANGUILLITATIS MUTUAE ASSERTORI EX HAC FATALIS AEVI INTEMPERIE ABSOLUTO FRAGILIS VITAE NAVIGIO IN PORTUM AETERNAE SALUTIS EXPOSITO PROGENITORI DULCISS. IN PERPETUAM MEMORIAM.

SEBASTIANUS ET DANIEL FRATRES GERMANI RELICTI FILII F. F ET CONSECRARUNT.

AN. DM. MDXCV DIE XVI FEBRU. HORA XXIIII FATO SUBLATUS IN PONTUM VITAE APPULLIT.«

Po stěnách kostela rozvěšeno hojně obrazů a epitafů.

Obraz Panny Marie s Ježíškem a sv. Janem, v širé krajině; krajinové partie dosti zdařilé. Tvar obrazu (visícího nad dveřmi vedoucími do sakristie) polokruhový. Rámec výborně řezaný, prolamovaný, skládající se z listů a květů; XVIII. stol. 1. pol.

Obraz smrti Panny Marie, obdélný (sešlý) v dobrém rámci vyřezávaném. XVII. stol. konec.

Obraz sv. Petra, poprsí, se sepjatýma rukama (sešlý), upomíná na lepší práce *Cercgettiho.*

Epitaf Marty Boleslavské z Kočic. Na tabuli dřevěné znázorněno vstání z mrtvých; uprostřed mezi kostrami, mrtvolami a nahými postavami vstalých z mrtvých kráčí prorok Ezechiel. V popředí na pravo klečící postava Marty, s výraznou hlavou; šat tmavý; pás řetízkový, při něm stříbrný ozdobný toulec; před ní děcko v peřince; naproti čtyři klečící postavy manželů. Nad a pod obrazem nápisy, nad tabulí znak. V 1·93 *m* (bez znaku) Š. 1·28.

Nápis nad obrazem:

Effigies quatuor maritorum ordine succedentium honestae optimaeque moratae matronae dominae Marthae Boleslawsky exhibens: pio et grato memorique in mente recondito erga singulos affectu ab eadem domina Martha cum iisdem hic ad vivum delineata, erecta a. d. 1610.«

Pod obrazem:

Ordine qui Marthae tres decessere mariti,
Hic ars pictoris cernere quemque dedit.

Obr. 81. Chrudim. Sv. Michal; epitaf V. Lípy 1587.

Z Kochanku Burian (primus fuit ille) Kochanek
Caesarei munus Judicis obtinuit.
Alter pone subit thalamos renovatque Johannes
Cui vacua a publico munere vita Niemecz
Inque thorum sese Johannes miscet eundem
Proculus hic Primas officio aequus erat.
Succedit tribus his Naxera quartus
Qui propior vivae nunc quoque vivus adest.
Non minimam certe hinc laude Matrona mereris,
Quae nubis tantis atque tot una viris.
Sic illos olim QVATVOR rediviva videbis,
Illi VNAM sic te QVATVOR adspicient,
Interea illorum clarescat posthuma Fama
Et tibi perpetuum perstet in orbe decus.

Epitaf Václava Lípy. (Obr. 81.).

Tabule dřevěná, v obraze na pravo klečící postava Lípy před Kristem na kříži; za skupinou touto pohled na chrám s otevřeným renaissančním portálem; v pravo čtyry klečící postavy manželek Lípových; v levo dům dvoupatrový s arkadami, mezi tímto a chrámem ulice vedoucí ku bráně; před domem skupiny znázorňující rozdávání darů chudým, chorým a žáčkům.

Část pohledová, jak se zdá, ideální; obraz, přemalováním znešvařený, patří k nejzajímavějším a nejcenějším celé řady. Výška celého epitafu 2·26 *m*, šířka 1·33 *m*. Nad obrazem nápis:

EXIMII VIRI AC DE SCHOLA PATRIA OPTIME MERITI WENCESLAI LIPA PIE IN CHRISTO 28 AUGUSTI A. 1587 DEFUNCTI.

Pod obrazem panegyrika v řeckém a latinském jazyku. (Viz Rybička ČČM. 1848. S. 430. Životopis Lípů od téhož ve Zprávách kr. č. uč. společnosti. 1883. O erbovních a patricijských rodinách atd. 22.

Epitaf Salomeny Kuboňové.

Tabule dřevěná, uprostřed obraz znázorňující matronu, ana klečí před krucifixem, k němuž anděl poukazuje. Malba dobrá, ale sešlá. Nápisy a odznak složený z kotvy, písmeny S a M. Výška 1·60 *m*, šířka 1·05.

Nápis zní:

PIAE ET HONESTAE MATRONAE SALOMENAE KUBONIAE, QUAE IMPROVISA MORTE DECESSIT XXVIII JANUARII AN . M . D . LXXXII.

EPIGRAMMA AENIGMATICUM.

Ter centum lector bis octo concipe lustra
Pectore, quae senis mensibus adde quater
Reperies annum Salomen quo falce Simonis
Rozilii uxorem mors inopina metit.

ALIUD NUMERALE A DAVIDE CRINITO SCRIP:

Ut brevis et sit vita fugax incerta Simonis
Rozilii consors hic sita testis erit,
Quae non proviso sublate ē funere, Janus
Septenas quater ut sparsit in orbe faces.

Jak jest krátký čas života našeho,
Jest nejistý běh a skončení jeho,
Má každý člověk w své paměti míti
Chceli w pobožnosti z světa wyjiti.

Epitaf Eustachia Landeka z Traunsteina.

Dřevěná tabule, po stranách kanelované polosloupy, hoření římsa ozdobena vejcovcem. Obraz »Z mrtvých vstání Krista«; zbrojenci, hlídající hrob, ozbrojení jsou cepem a vidlicí. V dáli modravá krajina s městem Jerusalemem. V předu klečící postava Landekova, s límcem krajkovým; v levo podoby dvou manželek.

Nápis nad obrazem:

EPITAFIVM NOBILITATE GENERIS ANIMIQVE VIRTVTE EXIMII VIRI DOMINI EVSTACHII LANDEK a Traunstein olim ad appellationes regni Bohemiae notarii nec non incolae reipublicae CHRVDIMENSIS dignissimi 16. Februarii ano 1606 ex hac vita in coelestem patriam vocati. Positum a LVDMILLA conjuge sua dum vixit fidelissima in perpetuum fidei maritatis et amoris conjugalis monumentum.

Pod obrazem verše

Eustachii Landek prostrati funere saevo,
Effigiem in vivis, aspice qualis erat,
Ejus post mortem conjunx LVDMILLA superstes
Quam cernis SIGNUM hoc struxit amoris opus.
Dum vixit GENERE et multa VIRTVTE valebat,
Excellens animi dotibus ingenui:
Nunc licet exanimum jaceat sub cespite corpus,
Non tamen est hujus FAMA sepulta viri;
Coelo anima at corpus putrida tellure quiescunt,
EFFIGIES TABVLA NOMEN IN ORBE viget.

Epitaf Michaela a Henrica de Alvernia.

Malba na plátně v řezaném barokním rámci. V hoření části Panna Maria, po stranách andělé a sv. Ludvík (na levo) a sv. Bonaventura (na pravo). Pod oběma patrony na levé straně klečící postava muže v plném brnění, na pravo holobradého mladíka v kroji šlechtice.

Při nich nápisy:

S. Ludovice

O. P. N.

Anno Dom. 1678 19 Aug: Obiit in Dno. Illustrissimus D. Domin$_s$ *Michael Ludovic*$_s$ *Marchio de Aluernia aeta: suae 71 cuius anima requiescat in pace.*

S. Bonaventura

O. P. N.

Anno Dom. 1686 30 Novemb. obiit in Domino Illustrissimus D. Dominus Henric$_s$ *Maximilianus Bonaventura Marchio de Aluernia fili*$_s$ *ejusdem aeta: suae . 27 . cui*$_s$ *anima requiescat in Pace.*

Malba dosti jemná; maloval (dle Rybičky) *Jiří Vojtěch Kubata*, malíř chrudimský. Výška (bez rámu) 1·24 *m* Š. 0·93 *m*.

Kromě těchto nacházely se zde druhdy (v letech čtyřicátých): epitaf Doroty, dcery Krištofa Soukeníka (nyní v městském museu); řezaná archa Nanebevzetí Panny Marie (nyní v hlavním chrámě); dvě křídla s příbuzenstvím Ježíšovým (nyní v městském museu).

Lavice kostelní, s postranicemi vyřezávanými, motivy laločnaté, čela pořadí lavic malovaná; květy v znárodnělém rázu a monogramy Krista a Panny Marie. XVII. stol. 2. pol. Doba děkana Hataše.

Kruchta hudební, dřevěná; pažení částečně gotické, na dolním okraji ozdobené prolamovaným, liliovitým gotickým obroubením; lišty s gotickými profily dělí pažení v jednotlivé pole s pozdějšími obrazy svatých. Zajímavé, svého druhu jediné pažení jest současné se stavbou (XVI. stol. 1. pol.), malby nynější, jež as kryjí malby původní, pocházejí z konce XVII. stol. (Obr. 82.)

Varhánky s pěkně řezanými lupenovými ozdobami, nad nimi postava anděle. XVIII. stol.

Kristus na kříži, dřevěný; kříž černý, plochý; tělo Kristovo na pravo mírně vybočeno, ruce napjaté, hrudí poněkud vyklenuté, boky úzké, nohy hubené, s koleny vyčnělými; chodidla skřížená. Hlava Kristova podlouhlá, vlas a vous černý, brada špičatá; nad zavřenýma očima silně

Obr. 82. Chrudim. Sv. Michal; kruchta.

vyznačené obočí; kol čela trnová koruna; kol kyčlí roucho s drobnými záhyby (zlacené). Typická řezba, poněkud tvrdá a plochá; ráz celkem gotický. XVI. stol. 1. pol. (Obr. 83.).

Malba na skle v okně strany levé; dva zbrojenci, mezi nimi terč; oděni jsou v brnění, bílé a černě stíněné, na přilbách chocholy; figura znaku

Obr. 83. Chrudim. Sv. Michal; krucifix dřevěný.

vyražena; půda horem modrá s filigranovými ornamenty, dole fialová; pod pravým zbrojencem zelená bylina. Pod obrazem číslice (počátek letopočtu, ostatek vyražen). § 1 § 5. XVI. stol. 1. pol.

Jiné dva fragmenty maleb na skle nyní v městském museu.

Náhrobky zevně ve zdi kostelní zasazené (srovnej Šolta, Nápisy na kamenných tabulích náhrobních na hřbitovech chrudimských. Časopis sp. přátel star. VI. 1898 str. 54 a násl.).

1. Ve výklenku pod schodištěm, vedoucím na kruchtu: náhrobník pískovcový, po stranách karyatidy, mužská a ženská, nad nimi nad římsou hodiny přesýpací (v levo) a umrlčí lebka (v pravo); mezi nimi ve vlysu páska s nápisem:

ETIAM VENI DNE JESU.

Na dolním kraji pod římsou štít, v něm šíp hadem ovinutý. Vnitřní plocha náhrobníku v podobě roucha, na něm deska s okraji kartušovými; nápis:

Sſebeſtyan Kryſtoff Kateřině Roſowy, Manželce ſwy tuto po dokonanj zijwota gegiho w Kryſtu Pánu odpocziwagiczij na pamatku laſky Manželské poſtawiti dal XXII dne Mieſice Čerwence Letha Pa: MDXCIII.

2. Deska vedle předešlé zasazená, z tvrdého pískovce, dobrá kamenická práce; v hoření částí kartuše s nápisem v gotické minuskuli, obsahující průpověď: »Vím že Vykupitel můj žiw jeſt« atd.; v dolní části v oválním věnci znak; na helmu kamzík s korunkou. Nápis úmrtní na okraji až na některá obvyklá rčení otřen. Značka kameníka v dolním pravém rohu:

GHK.

3. Deska pískovcová, čásť otřená, v dolní části odznak. Nápis:

Leta Pa^e MD. — ten patek po ſwatym M . . . umrzel geſt ſlowutny p^a Waczlaw Beranek Mieſſtenin Mieſta Chrudimě tuto odpocziwa oczekawage ſlawneho z mrtwých wſtání a dogiti ziwota wiečneho ſkrze zaſluhy Pana Ježiſſe Kryſta.

V dolení části odznak.

4. Deska z bílého mramoru, otřená, se znakem, v něm kozorožec. Nápis otřený:

Letha Panie 1610 w neděli druhou poſtní . . .

5. Deska pískovcová; nápis:

Leta Páně 1589 na den ſwa° Sťaſtnyho slowutna pani Lidmila manzelka ſlowutneho pana Krištofa Saukeníka meštěnina a primaſa to° čaſu me° Chru(dimě) žiwoth swug u wiře w Syna božiho dokončila a tuto jeſt pochowana očekawajic w jiſté naději weſelého wzkřiſſení a žiwota blahoſlawene°.

V dolní části pod nápisem věnec, v něm hrot spojený s písmenami K (na hoře), a S (dole).

6. Deska pískovcová, v hoření části relief neuměle tesaný: Kristus na hoře olivetské se skupinou tří apoštolů; v dolení části znak Franců z Liblic; nápis:

Leta Panie MvlXII w tu nedeli pred S. Waclawem umrela jeſt urozena panna Eliſka, dcera urozeneho pana Waclawa Francze z Liblic,

7. Deska pískovcová; v hoření části renaissanční kartuše s nápisem. v dolení věnec s písmenami W. B. Nápis:

Leta 93 w auteri po S. Tomaſſi umřela poctiwa p. Dorota manzelka ſlowutneho p. Walentina Brzezowſkeho toho czaſu J. M. C. rychtarze w mieſtie Chrudimi mage wieku ſweho 67 leth, Kteraz ſaucz ziwa ſobie Smrt czaſnou przedpokladage k nij se hotowila w te nadegi a prawe wirze zie w den nejpoſlednieyſſi przi wzkrziſſeni mrtwych pro zaſluhy Syna Boziho a ſkrze wiru gi bude dan zimot wieczny.

8. Kámen pískovcový, v dolní části znak Svěchynů z Paumberka; nápis:

Letha Panie 1593 ten patek po Swatym Gabriele Urozeny P. Petr Swěchyn z Paumberka mieſſtenin mieſta Chrudimi proſtredkem Smrti ciaſne od pana Boha wſſemohaucziho z toho Bydneho audoli gſuc powolán u wyrze Pana Jezijſſe Kryſtapo bozny a krzeſtanſky zimot ſwuy dokonal gehozto tielo tuto pochowano geſt.

9. Kámen pískovcový, v hoření části čtverhraná deska s ozdobnými kartušovými okraji, v dolení části kartuš s okrouhlým polem, v něm domácí značka, šíp s dvěma příčkama, po stranách písmena I. B. Nápis:

Letha 99 w ſobotu den S. Fabiana a Sſebeſtyana uſnula w panu porzitwa pani Salomena manzelka Slowutneho pana Jana Brzezowſkého meſſtenina mesta Chrudime a tuto pochowana geſt ozzekawage | blahoſlaweneho wzkrziſſeni w den neyppoſledneyſſi.

Následuje ještě na desce horní kartuše průpověď z Eklesiastika XVIII. kap. (Obr. 84.).

10. Kámen piskovcový, 1·80 *m* v., 1·40 *m* š. s podobami tří dítek v dlouhém rouchu; (obr. 84.) největší postava dívčí, prostovlasá s vínkem na hlavě; hlavy spočívají na okrouhlých poduškách umístěných v obloukových výklencích; nad nejmenší postavou vyryto jméno »Danyel« mezi oblouky hlavy andělské. Nápis na okraji:

Slowutneho P. Petra S .... Danyel Syn Starzi XI Leth Letha 1597 na den S° Medarda. Item Letha 1599 Anna dcera w XVI Letech w Sobotu den Pb. P. Marye a Ja(n) ſy(n) druhy w L. 14 w auteru d. S° Ondrzege.

Mezi prvními dvěma postavami:

A tuto pochowany gſou.

11. Deska pískovcová, v hoření části kartuše, v dolení oválni věnec, v něm na oválním poli obklopeném kartuší kříž, obvinutý hadem; nad křížem písmena I. P. (Jan Písecký). Nápis na okraji, pokračující v kartuší:

Leta Paně 1591 u ſobotu po prowodni nedieli dokonala ziwot ſwug Pani Anna Slowutneho Pana Jana Piſeckeho manzelka a tu geſt pochowana oczekawage w nadiegi | Budauczijho blahoſlaweneho wzkrziſſenij. Amen.

Obr. 84. Chrudim. Sv. Michal; náhrobky (č. 9. a 10.).

12. Deska pískovcová, v hoření části kartuše, v dolení věnec, v něm na štítu značka rodová: šíp, na jeho spodu W a po stranách dříku W B (Valentin Březovský). Nápis na okraji rytý:

Letha 98 w pátek po s. Witu umřel w Pánu Slowutný měštěnin Chrudimſký Walentin Březowſký w letech wěku ſweho 75, jehožto tělo tuto odpočíwa očekáwaje blaženého wzkříſſe(ní) w de(n) ſou(dný).

V kartuši průpověď z knihy Jobovy, 19. kap.

13. Náhrobek pískovcový se znakem ptačí hlavy ve štítě i nad přilbou. Nad ním nápis:

Leta od narozeni Syna božího MdlXVI umřel urozený pan Wáclaw Ludwik z Chlumku w outerý po Hromnicich VIII hodin na noc. Tuto jeſt pochowán. Pán Bůh rač byti miloſtiw jeho duši.

14. Náhrobek pískovcový, v dolní části značka osobní ve tvaru čtverky nahoře zavřené, jejíž vodorovná čára vybíhá v hrot; uprostřed kolmice, jež spočívá na oblouku, leží hvězda. Nápis v latinské majuskuli:

ANNO ULTIMI TEMPORIS CIƆIƆXXCII, XI APRILIS PIUS, HONESTUS ET DOCTUS VIR D. JOANNES CRACOVIUS PRAGENUS CIVIS CHRUDIMEN:

POST GRAVES DOLORES ET LONGAS VITAE MOLESTIAS INTER PIA SUSPIRIA EX HOC FLUCTUOSO ET INFIDO MARI IN PORTUM AETERNAE SALUTIS APPULIT.

15. Náhrobek pískovcový, porouchaný; nápis:

Letha 1599 w patek den s. Hedwiky Tobiass a Gabriel w patek po s. Wácl. synowe slowut. pana Jana Kozáka měšť. . . . . swěta wykročili a tuto odpočiwaji, očekawajic weselého wzkřišeni z mrtwých.

V kartuši latinská průpověď z knihy Jobovy 19. kap.

16. Náhrobek pískovcový; v hoření části kartuše, v dolení značka Březovského jako u č. 12. Nápis na okraji:

Letha 99 w pondeli XXV dne mesice čijna u wiře S. božiho mage wěku sweho 46 ziwot swug dokonal slowutny pan Jan Březowsky měštěnin chrudimsky a tuto gsa pochowan očekáwa blazeneho wzkřisseni w den posledni.

V kartuši věta z knihy moudrosti III. kap.

17. Náhrobek pískovcový s podobou prostovlasé dívky, neuměle tesanou; u noh dívky dva štíty s odznaky a písmenami L. P. a G. X. spojeno s radlicí (?). Nápis na okraji:

Leta Bozi 1562 we crtwrtek den s. Ffilipa Jakuba umrzela gest panna Mandalena Dcera Marty Ssichowy a tuto gest pochowana Oczekawage wzkrysseni blahosla°.

18. Náhrobek pískovcový; okraj z lupenovitých tvarů složený; v hoření části nápis, v dolení relief: anděl okřidlený v rouchu jahnovském mává pravicí mečem, v levici drží kříž, kterým zažehnává draka; nad hlavou andělovou štít, v něm hrozen s lupenem. Nápis končí po obou stranách reliefu:

LETA PANIE 1562 WE CTWRTEK PRZED S. HAWLE W MOR UMRZEL G MLADE CIPRIAN SI WARHANÍKA CHRUD. JANA. TUTO ODPOCZIWA OCEKAWAGE BLAHOSLAWENEHO WZKRZISSENI. TEZ OD WANOC AZ DO S. MARTINA POCHOWANO GET LIDU WSSEHO V TETO OBCI CHRUDISKÉ SUMA XVIIIC A X.

19. Náhrobek z červeného mramoru; levý hořejší roh uražený; v hořejší části kartuše, pod ní monogramm IHS v paprskové září; pod ním srdce, do něhož vraženy tři hřeby. Nápis na okraji s různými zkratkami a spojkami.

. . . . Augusti žiwot swuj w P. Bohu po porodu vz synaczke dokona Pocztiwa Matrona P. Kateřyna Manželka Slowutne° P. Danyele Sstastnyho Toho czasu Prymatora Ma Chrudimě, Gegižto Tělo tu° položene blahoslaweného wzkrzisseni oczekawa, Modlete se za dussi gegi Panu B°.

V kartuši nápis s chronogramem 1629:

AVgVstI bIs Dena poLIfax aethere fVLget Et pVer et Mater, regna beata sVbIt.

20. Náhrobek pískovcový, s podobou dívky neuměle tesanou. Nápis na okraji:

Leta 1562 w sobotu po S. Michale umrzela jest panna Regina dcera slowutneho pana Jirzika Bilka a tuto pochowáno tělo jeji očekawaje wzkrisseni blahoslaweného.

21. Náhrobek pískovcový, malého rozměru, (V. 1·00 *m*, š. 0·63 *m*) s postavou dětskou.

Nápis:

LETA PÁNĚ TISICI° PIETISTE° XCIII DEN S. KATEŘINY UMŘEL . . . . SYN PANA DANYELE ŽITAVSKÉHO.

Obr. 85. Chrudim. Kostel sv. Kříže.

Následují četné fragmenty a celé kameny namnoze otřené, celkem ke 20 kusům; z nápisů zachovány jen počátky s letopočty (1604, 1610 a j.), jména křestná a jiná slova. Na některých jsou postavy, tak na jednom fragmentu poprsí mladé dívky prostovlasé, na jiném spodní část postavy dítka se štítem, v něm čepice; dvě postavy dívek prostovlasých. Na některých kamenech jsou znaky se znamením ptáka, zajíce; jeden setřený erb má na přilbě tří péra v toulci. Poslední kámen se znakem, rovněž otřeným, nese letopočet: 1562 | v autery po svatym Matieji Apostolu panie.

KOSTEL SV. KŘÍŽE.

Lüssner, Kostel sv. Kříže v Chrudimi. Památky VIII. 495. — Svoboda, Dodavky o kostele sv. Kříže v Chrudimi. Památky IX. (1873) 929. — Lábler, Dějiny kostela sv. Kříže v Chrudimi. Chrudim 1898. — Šolta, Nápisy na kamenných tabulích atd. Časopis sp. př. st. č. VI. 1898.

Kostel, nyní hřbitovní, byl původně farním pro předměstskou osadu, která, pokud se rozkládala v nejbližší blízkosti kostela, zanikla. Na hřbitově, krom nálezů praehistorických, nalezeny stříbrné denáry Vratislava (1061—1092) a Vladislava (1110—1125).

Dle zběžného nápisu z r. 1596 na arše (chované nyní v museu) postaven chrám r. 1291; jest to však zpráva pozdní a neurčitá (»Tento chrám Bozij gest stawen v lethu 1291«) a není nepochybno, zda archa nepřišla sem odjinud, snad z kostela děkanského. První bezpečná zmínka pochází z r. 1349 a 1350 (»in suburbiis ejusdem oppidi parochialis ecclesia S. Crucis«). Podací měl klášter břevnovský; fara zanikla v bouřích husitských. Kostel opravován v století XVI., pak za děkana Hataše a v době novější Fr. Schmoranzem počínajíc r. 1865.

Ve zdi hřbitovní starý portál hřbitovní, nyní zazděný, k němuž vedla bývalá cesta, nyní dráhou přerušená. Ostění pískovcové, polokruhem uzavřené s gotickými lištami. Vedle na levo výkleneček s baldachinem o třech nízkých fiálách (dvě po stranách, jedna uprostřed), v něm krucifix; vše z pískovce. Konec stol. XV. neb poč. XVI. Výška výklenku 0·90 *m*, šířka 0·45 *m*. Nyní působením času a povětrnosti sešlé, detaily nezřetelné.

Kostel jednolodní, orientovaný, zděný, pilíře, obruby a ostění z pískovce. (Obr. 85.) Presbyterium s trojbokým závěrem. Na průčelní straně síňka na sloupcích, pocházející v nynější podobě z doby opravy. Průčelní vchod gotický, v lomeném oblouku, rovněž vchod postraní na straně severní do lodi vedoucí. Pískovcové ostění obou jednoduché, šikmo oseknuté, nese stopy polychromie. Pilíře o jednom sestupu a podvalu. Okna v lomeném oblouku zavřená nově upravená. Na pravo od postraního vchodu vně kostela kazatelna (nynější jeji podoba zánovní, z doby opravy).

Presbyterium klenuté; loď měla původně dřevěný strop jednoduše kasetovaný a malovaný.

Délka (vnitřní) lodi 13·40 *m*, presbyteria 7·50; oblouk triumfální 0·70; šířka lodi 7·20 *m*, presbyteře 5·60 *m*.

Sanktuarium ve zdi na levé straně choru, čtyrhranné, nad ním štít trojhranný vyplněný slepými arkádkami a kružbou; na bocích štítu krabole. XV. stol.

Vnitřní zařízení a paramenty nové; ze skládacích oltářů, jež zde se nacházely, jeden umístěn nyní v kostele hlavním (Matka Boží se sv. Kateřinou a Barborou); druhý (se Vzkříšením Páně a Zvěstováním P. M.) v městském museu; tamtéž epitaf Martina Petráska z r. 1616.

Náhrobky:

1. Uvnitř kostela na levo v presbyteriu velký náhrobek z jemného pískovce s plastickými postavami; na levo mladík, na pravo menší pachole; oba v rubáši s límcem nabíraným; v rukou drží knížku; u obou dole u noh znak řeznický v oválním věnci; mezi nimi hnáty a lebka, z níž vyrůstají lilie; nad nimi vznáší se anděl, držící v levé ruce nad hlavou pacholete květiny; hlavy obou mladíků se zajímavými účesy, výborně tesané; hlava většího mladíka porouchaná. Stopy polychromie. Nápis na okraji a ve vnitřním poli:

Letha 1599 Na den S. hawla 2. hodijn na nocz w letech 23. zijwot swug dokonal P. mladeck Ge m Jakub Syn Slowut: Pa Martija Petraska

Rze . A souseda Města Chruy Teiž Waczlaw we czt· P° Sm . Lu^y w 10 h^o . 13 leth dokonal.

Tiela geg wtoto mistě odpocziwa oczekawage wes . wzkrzisseni k we . —

Výška náhrobku 1·85 *m*, šířka 1·30 *m*.

Obr. 86. Chrudim. Kostel sv. Kříže; náhrobek synů Petráskových.

Na průčelí kostelním zevně.

2. Deska mramorová, nápis:

LUDOVICA COMITISSA A SPORCK NATA BARONA : A : GAB . KOVEN . AETATIS SUAE MORTUA DIE 22 MARTII 1788.

3. Náhrobek pískovcový s podobami dvou žen, dole znak s příčným břevnem, otřelý. Nápis otřelý:

Leta 1600 . . . Pana Magdalena . . . též leta 1608 . . .

4. Náhrobek pískovcový se znakem baronů Schmidlů, nápis:

JOANNES NEPOMUCENUS SCHMIDL E. LIBERIS BARONIBUS DE SCHMIDEN NATUS DIE XIII MAY MDCCXXXXVIII MORTUUS DIE XII APRILIS MDCCCV.

5. MARIA ANNA E. LIBERIS BARONIBUS DE SCHMIDEN NATA 30 OCTOB. 1798 MORTUA 28 JANU AN . 1801.

6. FRANCISCUS SALESIUS SCHMIDL LIBER BARO DE SCHMIDEN NATUS DIE 31 OCTO MORTUUS DIE 20 DECE AN . 1793.

7. Fragment pískovcový:

. . . tu nedieli před Sw. kržijžem umřela gest Katerzina . . . Pauchobradskeho manzelka . . .

Krom toho jiný fragment.

Na presbyteriu:

8. Náhrobek pískovcový, v hoření části kartuše s nápisem, v dolení znak řeznický (lev); nápis na okraji částečně otřený:

Letha Panie 1592 . . . Matiege . . . umrzel . . . ny Pan m . . . Br . . . pochowan gest oczekawagicze przisstij syna Božiho k saudu.

V kartuši:

Ty kameni sau wloženi nakladem Jana Brachaczka gich wobou wlastního syna; pod tím značka (kameníka?) W. G.

9. Náhrobek pískovcový; v hoření části kartuše, pod ní věnec; uprostřed tohoto nůžky postřihačské, po obou stranách těchto štětky, dole značka domácí; po obou stranách nůžek písmeny I. H.

Nápis na okraji:

Leta 95 w středu po sw. Voršile(?) žiwot swug dokonal Slow. P. Jakub Hanata.

V kartuši věta z knihy Jobovy: Vím zajisté atd.

10. Náhrobek pískovcový, se znakem Svěchinů z Paumberka; pod ním nápis rytý:

GEORGIO SWIECHINO A PAUMBERK VIRO PACIS ET CHARITATIS CHRISTIANAE STUDIOSISSIMO. QUI MORTUUS EST ANNO DOMINI 1553. DIE 3 SEPTEMBRIS JOANES GABRIEL MATIAS FILII HOC PIUM AMORIS OPUS CREERUNT.

11. Náhrobek se znakem Zapských ze Zap (trojúhelník ve štítě; helm s křídly rozpjatými).

Nápis rytý, setřený; jen místy zachovaný:

LETA MD . . . UR . . . NA PANA JOH . . . A ZAPSKA Z ZAP A TU POCHOWANA GT. PAN BUH RACZ B . . . MILO . . .

12. Náhrobek pískovcový; kartuše s nápisem, pod ní znak Vorelských ze San (dvě skřížená pušťadla).

Nápis částečně otřený:

Letha 1599 we czwrtek po Swatym Wacžlawě urozeny pan Jan Worelsky ze San . . . zywot dokonal a tielo geho tuto pochowane odporziwa ocžekawagicz wzkržisseni.

13. Náhrobek pískovcový; podoba ženy v dlouhém rouše, na hlavě kukli; ruce spjaté. Nápis:

Letha Panie . . . w tu strzedu Przed Swatym Martinem umržela gest Slowutna Katerzina Brachacžkowa gegižto tielo tuto pochowano gest ocžekawagic przisšti Syna Bozieho su (t. j. súdu).

14. Fragment náhrobku se znakem; ve štítu kolo, v něm stejnoramenný kříž (či 4 paprsky kola?). Nápis s části otřený:

»umržela gest panna Girzena dcera . . . Ssymona . . . Pouchobradského, tuto g . . .«

15. Fragment se znakem: v štítu hlava srnce(?), nad helmem obrněná ruka s parůžkem.

16. Fragment s poprsím dívky dosti zdařile tesaným; na hlavě vínek, kol krku okruží.

Nápis porouchaný:

Leta Panie 1595 w strzedu po pamatrze seslani . . .

KLÁŠTER KAPUCINSKÝ řádu sv. Františka, založený r. 1656 primatorem kutnohorským Jiřím Vykročilem z Bilenberku; posvěcený r. 1665, 25. července biskupem Mat. Ferd. Bilkem z Bilenberka.

Kostel klášterní sv. Josefa zaujímá západní část budov klášterních, položen směrem od jihu k severu. Prostá stavba jednolodní se čtverhranným presbyteriem. Chrám uvnitř dlouhý 33·50 *m*; šířka lodi 10·30 *m*, presbyteria 5·70 *m*. Průčelí jednoduché, se slabou sochou sv. Josefa; pod ní letopočet 1702. Na prostranství před klášterem sochy pískovcové Bolestné Panny Marie a Ecce Homo; na podstavci tohoto štít s křídlem a písmena W : W : R. V. K.

Hlavní oltář zaujímá celou zadní stěnu presbyteria; dřevěná architektura se sloupy obklopuje rám velkého obrazu znázorňujícího Útěk do Egypta. Panna Maria a sv. Josef kráčejí v před vedouce uprostřed Ježíška, vedle Josefa anděl s oslíkem. V pozadí krajina s nízkým horizontem, na levo strom, na pravo skála. Panna Maria v sivém, řasnatém rouchu s modrým pláštěm; ušlechtilá, imposantní a zároveň graciosní postava. Nad Ježíškem holubice, v hoření části obrazu oblaka s andílky a Bohem otcem v žlutavé záplavě. Zdařilé dílo z konce XVII., poč. XVIII. stol., mistr neznámý.

Nad rámem císařský orel, nesoucí na prsou znak rodu Gonzagů Mantuanských; znak ten a nápis pod nim umístěný:

6 · ROM · IMPERATRIX

vztahuje se patrně k Eleonoře, manželce Leopolda I.

Postranní oltáře v lodi, sv. Františka a Antonína; dřevěné, barokní, částečně vyřezávané; malby nové, v nástavcích nad těmito starší obrazy sv. Václava a sv. Floriana z XVIII. stol.

Vedlejší oltář sv. Felixe, barokní; obraz původní, slušný, po stranách dřevěné postavy sv. Vavřince a Štěpána. Antipendium malované nápodobí látku s květy. XVIII. stol. poč.

Oltář P. Marie s obrazem dle *Heintsche*; podobné dřevěné sochy slabší práce.

Oltář sv. Jana Nepomuckého s řezanou sochou světce; na antipendiu obraz znázorňující mrtvolu sv. Jana s andílkem XVIII. stol. poč. Nad oltářem oratorium s obrazy sv. Václava a Víta ve způsobu *Gindterově*.

Na straně protější, západní, oblouk vedoucí ke kapli loretanské, přistavené ke kostelu; pod obloukem na nárožích sochy Panny Marie a anděla Páně (Zvěstování).

Na tumbě oltářní přistavené ku kapli loretanské obraz znázorňující vstoupení v řád kapucínský; kněz u oltáře dává šlechtici klečícímu v čele průvodu řeholní roucho. Kol obrazu květinová malba. XVII. stol. konec.

Svítilny závěsné, dvě, mosazné, stříbřené, prolamované, s tepanými květy (před kruchtou) XVII. stol. Ostatní pozdější.

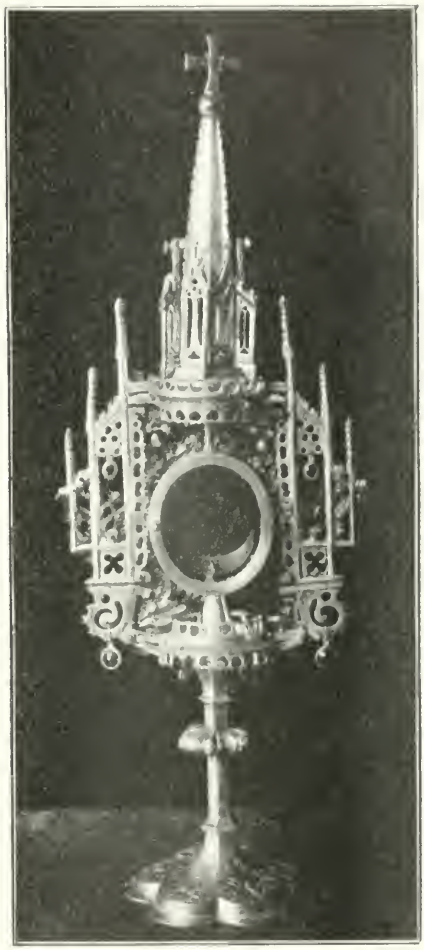

Obr. 87. Chrudim. Klášter, monstrance.

Kaple loretanská, čtverhranná, kol ochoz; stěny zevní ozdobené freskami. Na stěně (průčelní), do kostela obrácené, malba al fresko: Uprostřed P. Maria na zeměkouli, otočené hadem; kol ní vznášejí se andělé s emblemy litanie loretanské; nad nimi Bůh Otec. Na stěnách postranních po třech obrazech, oddělených točenými sloupy; na straně severní: Narození Panny Marie, Uvedení ve chrám a Zasnoubení; na jižní straně: Navštívení Panny Marie, Obětování Krista a Přenesení kaple loretanské. Malby dekorativního rázu, hbitě malované, místy nesprávné, částečně porouchány. Pod Obětováním nápis:

Pinxit Jos. Ceregetti

17 . .

Poslední čísla letopočtu smazána.

Modlitebna za oltářem hlavním; k zadní straně tohoto přiléhá veliký obraz sv. Trojice; v hoření části obrazu Bůh Otec a Kristus s křížem, na levo klečí Panna Maria, kol andělé a hlavy andělské; celá skupina v zářné záplavě; v dolejší části skupina svatých: sv. Antonín klečící, vzhlížející vzhůru; sv. František, Bonaventura, na levo sv. Rosalie, sv. Helena a dvě jiné svaté. Uprostřed před sv. Antonínem monstrance s paprsky a lilie. Výborný obraz silného koloritu v charakteru španělské školy z konce XVII. stol. Šířka 2·60 *m*. Uprostřed modlitebny pult dřevěný, o dvou etážích; jedna pohyblivá. XVII. stol. konec.

Obr. 88. Chrudim. Klášter, kalich.

Sakristie, na západ od modlitebny. Kol do kola dřevěné skříně, s vyřezávanými mušlovitými nástavky. V ní chovají se bohoslužebné předměty.

Monstrance, noha cínová, vrch stříbrný; podstavec šestilaločný, šestistraný hladký dřík, nodus šestidílný; lunula měla původně válcové pouzdro, nynější upravena v barokní rámec; nad ní věžka šestistranná, s prolamovanými stěnami a plnou stříškou; po stranách gotická architektura s fiálami. Gotické tvary XVI. (?) st., s barokními námětky z XVIII. st., mezi nimi figurky sv. Jana N. a sv. Vojtěcha. Výška 0·67 *m*, šířka 0·27 *m*.

Monstrance stříbrná (obr. 87.), noha šestidílná, s rytými květinovými ozdobami pozdní gotické stylisace; dřík šestidílný, štíhlý, nodus silně vyčnělý; lunula měla původně válcové pouzdro s liliovitým ozubím; nad ní věžka šestistranná, s prolamovanými arkadami, stříška plná, křídla postranní o třech fiálách, postupně snížených; spod křídel vybíhá v zátoč.
Gotické dílo XVI. stol. s námětky barokními. Výška 0·60 *m*, šířka hoření 0·21 *m*; průměr nohy 0·14 *m*. Značka: LG

Kalich stříbrný (obr. 88.), noha má široký okraj zohýbaný a vykrajovaný; na ploše nohy tři tepané medailony ovální, v nich poprsí sv. Josefa, Františka a Antonína; mezi medailony lupenové tvary; nodus hruškovitý, hladký, krytý v dolní a horní části prolamovaným pokrovem,

kupa má v dolní části koš prolamovaný složený z pásek a lupenů. XVIII. st. Výška 0·26 *m*, průměr nahoře 0·098 *m*, dole 0·175 *m*. Značky:

Kalich stříbrný; na noze tři pole, dělená vysoce tepanými pruhy a mušlemi; v polích po dvou hlavičkách andělských; nodus třídílný; spod vyboulené kupy podobně zdoben jako noha; na okraji vyryto: IWI 1747. Výška 0·265 *m*, průměr nahoře 0·10 *m*, dole 0·15 *m*. Značky:

Kalich, noha mosazná, šestidílná, na stěnách prolamované krytiny stříbrné; rovněž na spodu kupy. Nápis na dně dolním:

J : C : F : D : Anno 1758.

Výška 0·025 *m*, průměr nahoře 0·098 *m*, dole 0·155 *m*.

Kalich, kupa stříbrná, na spodu jejím tepaný koš, tři andělské hlavy a mezi nimi páskový ornament s lupeny. XVIII. st. Průměr kupy 0·094 *m*.

Žaltáře tištěné, benátský z r. 1656 a mohučský z r. 1667.

Refektář na jižní straně kostela, prostranný; staré, prosté stoly; hodiny na závaží ve vysokém dřevěném stojanu, vykládaném, XVIII. stol. Četné obrazy. Hlavní obraz na plátně, zaujímající jednu užší stěnu znázorňuje: Poslední večeři Páně; rozsáhlé večeřadlo se sloupy a draperiemi, uprostřed mosazný lustr, na levo u podlouhlého stolu apoštolové; před stolem, pokrytým ovocem a pokrmy, dva hošíci se svícemi; na pravo znázorněno mytí noh; dva muži v kroji XVII. stol. zdají se býti podobami příznivců kláštera; na levo v pozadí vstupují v síň dva sluhové, jeden s pochodní. Obraz dobře komponovaný, silného koloritu, tonů temných. XVII. stol. konec. Výška 1·85 *m*, šířka 3·35 *m*.

Panna Maria a sv. Jan Evang., dva obrazy na plátně, v pozadí krajiny. Ruka podobná jako v obraze večeře Páně. V. 1·35 *m*, šířka 0·70 *m*.

Ecce Homo; obraz na plátně. Kristus nah, ruce vzadu svázané, veden pochopem, za ním stojícím; vedle skupina s P. Marií, klesající mezi Magdalenou a sv. Janem, za nimi žena. Pěkné postavy, výraz ušlechtilý; světlý kolorit, roucha měňavá. Způsob malby upomíná na dobu Rudolfinskou. Výška 0·665 *m*, šířka 0·51 *m*.

Patroni řádu, z cyklu obrazů věnovaných různými dárci v letech 1755—1762. Nejlepší z obrazů sv. František; v jeskyni před křížem; otvorem padá světlo na hlavu světce; bledý, asketický obličej s očima krví podlitýma. Výška 1·30 *m*, šířka 1 *m*. Na rubu obrazu nápis obnovený (přepsaný?):

Benefactor
Josephus Cerregeti (?) pictor
in Cuttenberg
1762.

Sv. Antonín; příbuzná ruka; nápis:

Benefactor
Prae . D . Josephus Beranek
Senator
Chrudimii 1755.

Sv. Felix; bez nápisu.

Sv. Bonaventura, jiná ruka, střízlivá malba, suchý kolorit. Nápis

Benefactor
Prae . D . Josephus Antonius Melhardt,
Syndicus Chrudimii.
Lucas Thadeus Kubat inv. et Pinxit 1755.

Ostatní obrazy této suity na chodbě v I. poschodí; sv. Klára, s monstrancí v ruce. Nápis:

Benefactor
Prae . D . Adalbertus Rubrici
Oeconomiae Director
in Przestawelk 1755.

Světec řádu, s krucifixem a růžencem; hlava výrazná. Nápis v zadu:

Benefactor
Wenceslaus Sebastiani
1755

Ostatní obrazy tohoto cyklu namnoze slabší a rentoilované.

Sv. Jeronym a sv. Magdalena, pendanty; ztemnělé barvy, široká energická technika ve způsobu *Brandlově*. Výška 1·15 *m*, šířka 0·90 *m*.

Sv. Ludmila, ve světlých tonech, povrchní malba ve způsobu *Raabově*.

Sv. Kateřina (v depositu), kopie *Cereghttiho* obrazu z kostela sv. Kateřiny. Na rubu obšírný nápis z r. 1767 se seznamem žáků klášterních.

Čtyři učitelové církevní; (v zimním refektáři) od *Jiřího Kubaty* v rámcích vyřezávaných. Malba stejného rázu jako apoštolové hlavního kostela od téhož; poškozené a částečně přemalované.

V kapli Panny Marie lourdské: dva obrazy s reliquiemi; Zvěstování Panny Marie a Svatá noc; malby na pergamenu; rocailové rámy vyřezávané. XVIII. stol.

V křížové chodbě přízemní zbytky fresk; čtyři otcové církevní, stigmatisace sv. Františka a sv. Felix. V pozadí krajiny neb rozsáhlé architektury; malba hotová, dekorativní. Na obraze sv. Řehoře nápis:

Josep : Cereg :

Pod kostelní budovou podzemní kostel s chodbami, tak zvaný »Boží hrob«. Ve schodišti, předsíni a po stranách kostela podzemního dřevěné postavy a skupiny, znázorňující výjevy z Kristova utrpení ve způsobu pa-

šijových her. Pocházejí z XVIII. st., pro značnou sešlosť opraveny a doplněny neb vyměněny novými. Stará práce řezbářská celkem obhroublá, živá a charakteristická. Veškeré sochy naturalisticky omalovány. Na hlavním oltáři Kristus na kříži mezi lotry, pod křížem Panna Maria a sv. Jan. Největší a nejzajímavější skupina, s četnými postavami (nyní namnoze novými) znázorňuje soud Krista před Pilátem.

Obr. 89. Chrudim. Kaple špitálská; řezba z oltáře skládacího.

KOSTELY ZRUŠENÉ A KAPLE.

Klášter dominikánský s kostelem P. Marie, uvedený r. 1350, rozbořený r. 1421 po dobytí Chrudimě Žižkou, stával na severní straně hradební poblíž fortny pardubské. Fragmenty stavby, pozůstávající ze dvou gotických oblouků lomených, zazděny do zdiva krajského soudu směrem k valům. Oblouky jsou zbytky buď lodi střední a pobočné, nebo chodby křížové; na širším oblouku zachováno částečně nasazení oblouku podélného; užší přiléhal k širšímu as pod stupněm 45%. Výška cca 5 *m*, rozpjetí širšího oblouku 3 *m*, užšího 1·20 *m*. Krom toho fragment podvalu, s třístrannými basemi přípor.

Sv. Antonín; příbuzná ruka; nápis:

Benefactor
Prae . D . Josephus Beranek
Senator
Chrudimii 1755.

Sv. Felix; bez nápisu.

Sv. Bonaventura, jiná ruka, střízlivá malba, suchý kolorit. Nápis

Benefactor
Prae . D . Josephus Antonius Melhardt,
Syndicus Chrudimii.
Lucas Thadeus Kubat inv. et Pinxit 1755.

Ostatní obrazy této suity na chodbě v I. poschodí; sv. Klára, s monstrancí v ruce. Nápis:

Benefactor
Prae . D . Adalbertus Rubrici
Oeconomiae Director
in Przestawelk 1755.

Světec řádu, s krucifixem a růžencem; hlava výrazná. Nápis v zadu:

Benefactor
Wenceslaus Sebastiani
1755

Ostatní obrazy tohoto cyklu namnoze slabší a rentoilované.

Sv. Jeronym a sv. Magdalena, pendanty; ztemnělé barvy, široká energická technika ve způsobu *Brandlově*. Výška 1·15 *m*, šířka 0·90 *m*.

Sv. Ludmila, ve světlých tonech, povrchní malba ve způsobu *Raabově*.

Sv. Kateřina (v depositu), kopie *Ceregettiho* obrazu z kostela sv. Kateřiny. Na rubu obšírný nápis z r. 1767 se seznamem žáků klášterních.

Čtyři učitelové církevní; (v zimním refektáři) od *Jiřího Kubaty* v rámcích vyřezávaných. Malba stejného rázu jako apoštolové hlavního kostela od téhož; poškozené a částečně přemalované.

V kapli Panny Marie lourdské: dva obrazy s reliquiemi; Zvěstování Panny Marie a Svatá noc; malby na pergamenu; rocailové rámy vyřezávané. XVIII. stol.

V křížové chodbě přízemní zbytky fresk; čtyři otcové církevní, stigmatisace sv. Františka a sv. Felix. V pozadí krajiny neb rozsáhlé architektury; malba hotová, dekorativní. Na obraze sv. Řehoře nápis:

Josep : Cereg :

Pod kostelní budovou podzemní kostel s chodbami, tak zvaný »Boží hrob«. Ve schodišti, předsíni a po stranách kostela podzemního dřevěné postavy a skupiny, znázorňující výjevy z Kristova utrpení ve způsobu pa-

šijových her. Pocházejí z XVIII. st., pro značnou sešlost opraveny a doplněny neb vyměněny novými. Stará práce řezbářská celkem obhroublá, živá a charakteristická. Veškeré sochy naturalisticky omalovány. Na hlavním oltáři Kristus na kříži mezi lotry, pod křížem Panna Maria a sv. Jan. Největší a nejzajímavější skupina, s četnými postavami (nyní namnoze novými) znázorňuje soud Krista před Pilátem.

Obr. 89. Chrudim. Kaple špitálská; řezba z oltáře skládacího.

KOSTELY ZRUŠENÉ A KAPLE.

Klášter dominikánský s kostelem P. Marie, uvedený r. 1350, rozbořený r. 1421 po dobytí Chrudimě Žižkou, stával na severní straně hradební poblíž fortny pardubské. Fragmenty stavby, pozůstávající ze dvou gotických oblouků lomených, zazděny do zdiva krajského soudu směrem k valům. Oblouky jsou zbytky buď lodi střední a pobočí, nebo chodby křížové; na širším oblouku zachováno částečně nasazení oblouku podélného; užší přiléhal k širšímu as pod stupněm 45%. Výška cca 5 *m*, rozpjetí širšího oblouku 3 *m*, užšího 1·20 *m*. Krom toho fragment podvalu, s třístrannými basemi připor.

Kostel sv. Jana, dle něhož nazváno podměstí svatojanské, více neexistuje. Uvádí se již ve stol. XVI.; za děkana Jana Václ. Pecolda znovu zřízen, zavřen a zrušen byl za Josefa II. Nacházel se v místech, kde stojí nyní museum.

V kapli špitalské sv. Filipa a Jakuba, nové (z r. 1857) oltář skládací s řezbou, představující Nanebevzetí Panny Marie; Pannu Marii, vznášející se nad hrobem, drží dva andělé; P. Maria v pozlaceném rouchu, volných záhybů, na hlavě koruna; hrob postříbřený s gotickými arkadami, kolem apoštolové. XVI. st. poč. (Obr. 89.) Výška reliefu 1·30 *m*, šířka 0·96. Křídla nepřináležela původně k této řezbě; jsou z předu po výšce dělena na dvé polí, s malbami temperovými.

V levo: Zvěstování Panny Marie a Narození Krista; v pravo: Navštívení P. Marie a příchod sv. Tří králů. 1. Na obraze Zvěstování Panna Maria, v pravo klečíc u pultu, obrací hlavu k levé straně proti andělu; tento v červeném plášti, s kadeřavou hlavou. 2. Při Navštívení Panna Maria prostovlasá, s Alžbětou, jež hlavu má v plenu zavitou, ruce si podávají; v pozadí architektura.

3. Ježíšek nah, leží na ošatce, za ním tři andělé, v rouších a s křídly různých barev; Panna Maria klečí s rukama sepjatýma; za ní vůl a osel. Pozadí tvoří chýš zděná, kvadrovaná, za ní dva pastevci. 4. Na pravo Panna Maria, na hlavě roucho, přes čelo závoj; Ježíšek nahý; před ním klečí král se skřínkou; za ním král s nádobou kulovatou; v levo král černoch, v bílém šatě, na turbaně korunu. Výplně vysoké 0·71 *m*, široké 0·44; celé křídlo i s rámem, ozdobeným tlačenou, kadeřavou lištou, vysoké 1·54 *m*, široké 0·59 *m*.

Na straně zadní po celou výši křídla postavy Panny Marie a Krista. Panna Maria za pultem, tento na vysokém šroubovém stojanu; hlava ovinuta vrchním rouchem a plenou, pěkná s určitými tahy, rovný nos, plné rty, oči sklopené, pleť snědá; v pozadí pruh tapetový s velkým vzorem. Kristus stojí zpříma, ruce a nohy zbodané; přes bedra bílé roucho, v levici drží hůl s křížem, pravicí žehná. Hlava vážná, zasmušilá, vysoké čelo, dlouhý nos, brada krátká. Postavy poněkud neobratné, místy skreslené; barvy silných tonů, šťavnaté, vynikají leskem a tmelem. XV. stol. konec. (Křídla tato nacházela se druhdy v kostele sv. Kateřiny.)

Sestavení celé archy nové; zakončení středu s novým obrazem Křtu Krista v Jordáně.

Obraz Krista pod křížem, s nápisem:

Franc. Mik. Morav. Wallendorfen. nat. pinx.

Malba z počátku našeho věku, nevalné umělecké ceny, nacházela se dříve v kostele sv. Kříže na hlavním oltáři.

Kaple nová v nové budově gymnasiální. Obraz zřízení škol chrudimských. V barokní architektuře kněz podoby sv. Jana Nepo-

muckého (arcib. M. G. z Manderscheidu?) odevzdává třem klečícím mladíkům listy; na jednom napsáno: »Fiat« dole v pravo:

Pinxit Joseph Cerregetti.

Pod obrazem nápis:

A. D. 1762 die 19 Apr. FAUSTISSIMIS AVSPICCIIS CELSISSIMI PRINCIPIS MARITII GUSTAVI DEI GRATIA ARCH: EPI: PRAGENSIS Nec non IN . . . REPRÆSENTATIONIS REGIÆ Confirmatum et pro Tribus Classibus CHRUDIMII introductum studium est Praeside et Protagogo Ad Mũm Rdõ Honorab: Doctiss: ac Praecell: Domino P. Francisco May Patriota et Chrudimensi Capellano bene merito inchoatum est ut Sequitur (následují jména žáků). Výška 1·80 *m*, šířka 1·10 *m*.

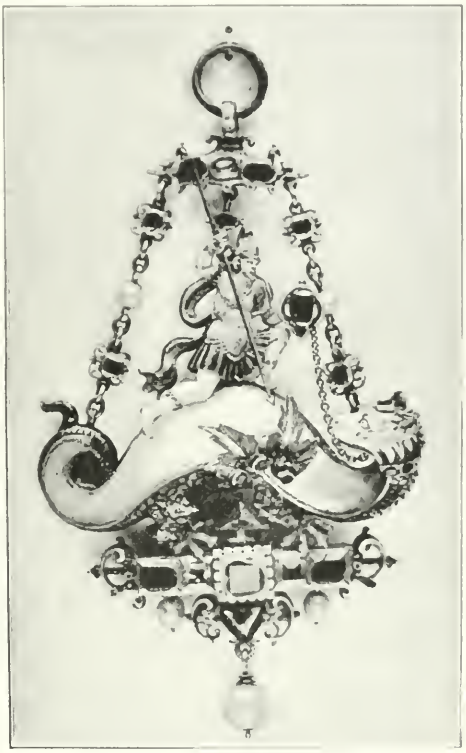

Obr. 90. Chrudim. Závěsek zlatý, emailovaný.

Obraz sv. Salvatora se sv. Janem Nep. a sv. Vojtěchem, z r. 1771, nalezený v domě č. 65—I., nevalné ceny umělecké.

RADNICE. Budova slohu barokního o dvou poschodích; façada dělená po výšce čtyřmi pilastry, pokračujícími skrz obě poschodí; štít uprostřed prohnutý, po stranách segmenty; na rozích a uprostřed vásy. Dům na levo sousedící připojený k účelům radnice, přizpůsoben jejímu slohu novější dobou.

Veškeré starobylé předměty, pečetidla a archivalie, druhdy na radnici chované, odevzdány do musea městského. Toliko v důchodu chová se nyní závěsek zlatý emailovaný (obr. 90.). Sv. Jiří klečí na draku, do něhož bodá kopím; tělo draka z perleti. XVI. stol. z pol. neb poč. XVII. stol. (Labler: Závěsek zdobený soškou sv. Jiří v Chrudimi. Časopis společnosti př. st. V. 17.).

RADNICE STARÁ, nyní soud delegovaný; budova slouživší původně za radnici, postavená v nynějším rozsahu v XVI. stol. (kolem r. 1560), upravená ve stol. XVIII. (Obr. 91.).

V levé části průjezd, vedoucí do ulice ku fortně pardubské. Vchod průjezdu ze XVI. stol. sklenut do oblouku polokruhového s plochým gotickým profilem. Přízemí, schodiště a síň v patře zachovávají disposici XVI. stol. Façada barokní. Nad portálem, vedoucím do vnitř budovy, me-

dailon se znakem města, štítem s orlicí; kol štítu nápis s chronogramem z r. 1721

CHRVDIMENAE CIVITATIS ROBVR ET INSIGNE.

Obr. 91. Chrudim. Stará radnice.

Nad okny přízemí vytesán nápis:

HAEC DOMUS
ODIT AMAT PUNIT CONSERVAT HONORAT
NEQUITIAM PACEM CRIMINA JURA PROBOS.

Na barokním štítu sochy: Justitia a Caritas. Věžka čtyřboká nese jakožto korouhvičku podobu orlice.

SOUKROMÉ DOMY. Vzdor požárům a častým přestavbám zachovalo se hojně domů, jichž založení, částečně i některé součástky sahají do doby gotické, jmenovitě ve městě vnitřním a na podměstí kateřinském. Zdivo stavěno bylo z opuky, ostění vchodů a oken vytesáno z pískovce. Domy tyto byly většinou jednoduché, jako dům na náměstí č. 9., snesený r. 1898, jenž měl gotický portál s lomeným obloukem, o několika lištách, jež spočívaly na patkách šroubovitých a jež na ohybu z přímé linie v zakřivenou byly kryty lupením. Okno, jehož ostění při bourání objeveno, bylo čtyřdílné, s třemi pruty. Součástky uloženy v městském museu.

Obr. 92. Chrudim Gotický vchod domu ve Filištinské ulici.

Podloubí či podsíně zachovány v ulici Štěpánkově a při č. 12 na náměstí.

Dům č. 2. na náměstí; v založení pochází z doby gotické; na boční straně do ulice Štěpánkovy tři opěrné pilíře o jednom ústupu; vedle domu vchod do dvorka s gotickým jednoduchým ostěním. Průčelí o vysokém štítu změněno v XVI. stol.; hlavní vchod do domu z náměstí kamenný, renaissanční; vchod do polokruhu klenutý, kolem rám čtverhranný; rohy vyplňuje listový ornament. V tesané obrubě uprostřed domácí značka, v srdcovém poli písmena P I M; po stranách trigliffy, sekery a antikysující ornamenty. XVI. stol. 2 pol.

Dům č. 12. na náměstí (Rozvodovský), s podsíní (viz obr. 95); vchod starý, gotický, lišty spočívají na šroubovitých podvalech; v chodbě uvnitř na levo gotické ostění; druhý vchod renaissanční. Průčelí domu ve způsobu empirovém, s reliefy a hlavami v medailonech.

Dům č. 7. v Břetislavově ulici, gotický portál v lomeném oblouku, profilovaný.

Dům č. 37. v ulici Filištinské; vchod má pískovcové ostění gotické, do čtverhranu zavřené, v hořeních koutech nosy; profily složené ze žlábků

a prutů; tyto na nožkách šroubovitých; na hořením prahu skřížené pruty. XV. stol. 2. pol. (Obr. 92.)

Dům č. 3. v ulici Střelecké; vchod podobný předešlému.

Dům č. 8. na Žižkově náměstí; vchod gotický, futra se žlábky, pruty a nožicemi šroubovitými.

Dům č. 10. v Havlíčkově ulici »u tuplovaného jelena«; vchod gotický, nyní odstraněný. Na nároží hlava jelena, plastická, společná tělům po obou stranách rozloženým. Pod jeleny nápisy, obnovené, dříve v gotické minuskuli:

„Jesuď, nebudeš sauzen."
„Ty mne saudis giny tebe, deg gen pozor sam na sebe."

Na střeše korouhvička plechová s jelenem.

Obr. 93. Chrudim. Gotický portálek na domě »děkanského dvoru«.

Portálek gotický na domě při dvoře děkanském na podměstí kateřinském; čtyřstranný s pěknými profily, složenými z prutů, v hoření části se protínajících. Šířka 1·15 *m.* (Obr. 93.) Stával v staré budově děkanského dvora; *Fr. Schmoranzem* umístěn v nové stavbě, provedené r. 1854.

Při č. 46. v Kateřinské ulici vjezd nádvorní s rozměrným obloukem, o gotických profilech; nad ním štít členěný ve tři větší a tři nižší polookrouhlé štítky. XVI. stol. 1 pol.

Dům Mydlařovský, v ulici Břetislavově č. 4. (Rybička, Památky I. 68.) postavený nákladem měšťana chrudimského Matěje Mydláře v letech 1573—1577. (Obr. 94 a 95.) Na stranu uliční o třech poschodích; v přízemí vchod, obroubený bossážemi; na polokruhovém vchodu štítek; uprostřed šípovitá značka, po stranách písmena M M (Matěj Mydlář); nad štítkem nápis:

Ma laska gest, kdo przebywa
w lasce, w bohu

przebywa a Buh w niem
leta panie 1 · 5 · 7 · 3.

Hoření patra vystupují v před do ulice otevřenými pavlačemi; nejspodnější spočívá na krakorcích; jelikož neposkytovaly dostatečnou bezpečnost, opatřeny v novější době železné sloupky v přízemí, jimiž vystupek pode-

Obr. 94. Chrudim. Mydlářovský dům, pohled do ulice.

Obr. 95. Chrudim Mydlářovský dům; pohled k náměstí s domem Rozvodovským.

přen. První dvě poschodí mají loggie o pěti obloucích, jež spočívají na čtyřech hladkých sloupcích a dvou krajních polosloupech; galerie třetího patra dřevěná, nese hoření římsu domovní. Na pažení prvního patra plastické ozdoby; na čelních stranách krakorců rosety, podoby sůvy, šaška, býčka,

monogram Krista IHS a štít znakový. Nad tím na dolní obrubě pažení táhne se po celou šířku domu nápis, nyní místy porouchaný, počínající slovy: Suma zakona božího ga sem pan Buh twug . . .

Na stylobatech sloupů přímo stojící postavy allegorické: zbožnosť, spravedlnosť (váhy a meč); opatrnosť (zrcadlo a had) a síla (se sloupem); mezi těmito v oválních polích pažení: mír, válka, láska, poctivosť a moc. V patře druhém zábradlí balustrové. Na zadní straně domu jest tak zvaná hvězdárna, věž válcová nahoru se súžující, se zakončením podoby minaretu; za ní věž nižší, prostrannější, se základnou šestiúhelnou. (Obr. 96.)

Obr. 96. Chrudim. Mydlářovský dům; zadní část t. zv. hvězdárna.

Dům sousední č. 6., renaissanční; první poschodí vystupuje do ulice a spočívá na krakorcích, ozdobených rosetami. (Viz obr. 95.)

Dům č. 5. na náměstí, renaissanční z 2. pol. XVI. stol; portálek nyní zahražen; v poschodí okna s vystouplými chambranlami; štít o třech stupních, římsy opřeny volutovými konsolami; na vrcholu štítu šišatý nástavek.

V domě č. 25. na náměstí (lékárna) v chodbě zazděny součástky portálu hliněného; ostění s renaissančním vzorem stoupajícím a trojboký štít se znakem pernštejnským. Stejné tvary jako portál, pocházející z Pardubic, nyní v zemském museu v Praze chovaný. XVI. stol.

V domě č. 26. na náměstí (Beseda) síň prostorná, nyní předělená, s klenutím sklípkovým, bez žeber; z 1. pol. XVI. stol. Ve schodišti téhož domu zazděna deska kamená, s nápisem v gotické minuskuli obsahujícím žalm G. XV.

Dům č. 22. na náměstí barokní; portál kamený, tesaný, ze XVII. stol. nyní větším dílem zakryt; vysoké průčelí do náměstí členěno pilastry, pokračujícími skrze všecka poschodí; štít se sochou Panny Marie; na pobočni straně portálek s reminiscencemi slohu empirového.

Dům č. 26. (55. staré) na podměstí janském, někdy Kuchynkovský; budova o jednom poschodí, nověji přestavěná; vjezdy do zahrady v barokním slohu: na nároží vásy tesané z pískovce, na středu poprsí imperatorů.

SOCHY A SLOUPY.

Sousoší na náměstí (t. zv. štátev), z pískovce, ve způsobu oblakového sloupu se sochami a kašnami (Obr. 97.) Přičinění u děkana Lachmanna založeno r. 1724 nejprve vedením sochaře *Bulla*; vlastní sochařskou

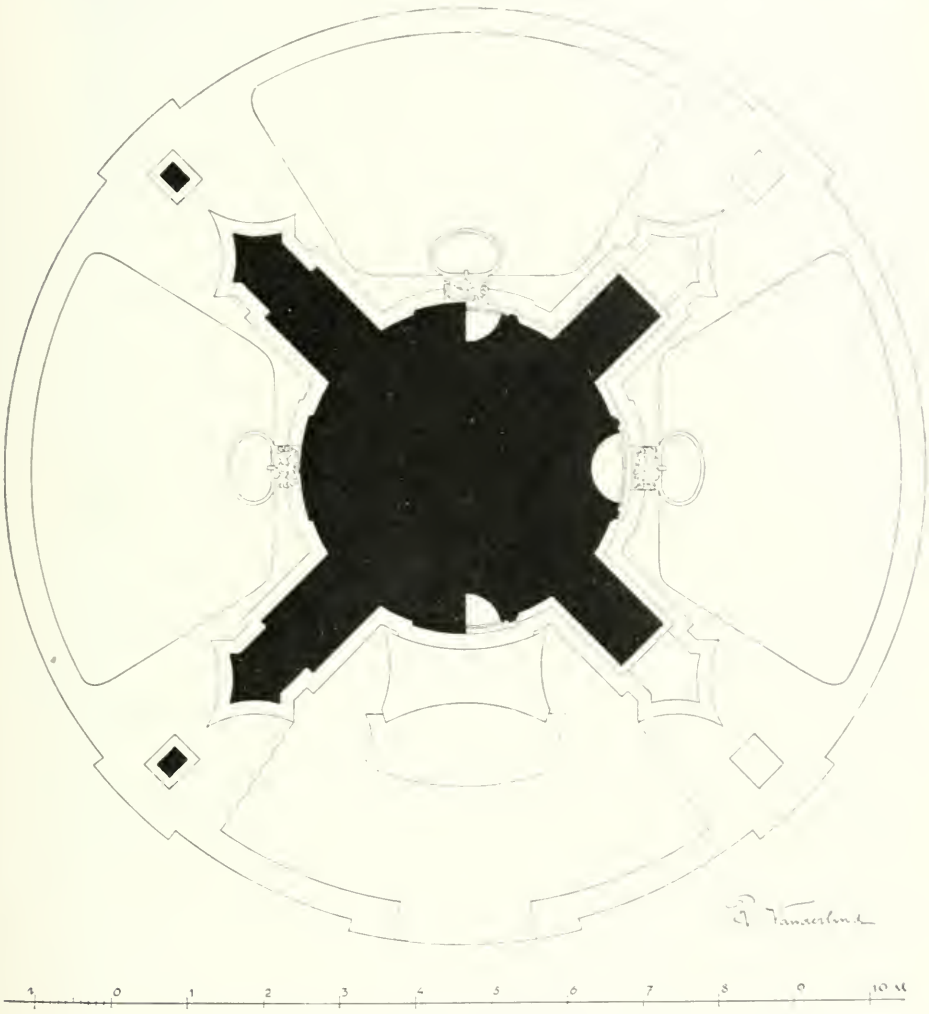

Obr. 97. Chrudim. Půdorys sousoší s kašnami na náměstí.

práci provedl *Jan Pavel Čechpauer*, sochař v Chrudimi usedlý, jenž přibral si k ruce *Ignáce Rohrbacha;* tento po smrti Čechpaurově († 1728), dokončil dílo r. 1734. Na průčelní, západní straně oltář, na třech ostatních nádržky pro vodu; nad oltářem ve výklenku socha Panny Marie na nebe vzaté, stojící na měsíci; pod sochou orel císařský, na prsou štít se lvem, držícím půlkruh (písmena C?). (Obr. 98.) Ve výklencích na ostatních třech stranách sochy živě pohnuté, sv. Michala, sv. Kateřiny a sv. Šebestiána, přivázaného ke stromu. Na nárožích, vystupujících mezi výklenky, sochy sv. Jana Nepo-

muckého, sv. Vincence de Paula, sv. Dominika a sv. Aloisia. V další řadě nad nimi menší postavy sv. Františka de Paula, světce s knihou v ruce, sv. Antonína a sv. Františka Xaveria.

Obr. 98. Chrudim. Sousoší na náměstí.

Nad architektonickou spodní částí skála a oblak, vystupující do výše, se znázorněním Proměnění Krista. Na skále odpočívají tři apoštolové; v oblaku postava Kristova, po stranách Isaiáš a Mojžíš a podoby andělské; nad Kristem holubice a postavy a hlavičky andělské, na vrcholu oblako-

vého sloupu Bůh Otec. Celé dílo imposantní, bohatě členěné, malebné v seskupení a v kontuře.

Sloup svatováclavský na Novém městě při silnici týnecké; kamenný; na podstavci čtyřstranném vysoký sloup, ozdobený šroubovitě vinoucími se ratolestmi vinnými s lupeny a hrozny; na abaku postava sv. Václava, pod ní letopočet:

1641.

Nápisy na čtyřech stranách podstavce:

1. Značka měšťana chrudimského Jana Maje, nad tím:

Letha panie.

2. 1641 Tato Pamatka Umuzeni Panie postawena ke czti a Bohu dywale S nakladem miesstienina Pana Jana Mage

3. S Wazlaw Letha 1702 sstiastnie wyzdwizeny a k wiessi ozdobie Tez ke czi a dywale Bozi (znak se dvěma lvy, mezi nimi strom)

4. Od Anny Bergkmanowe z Lyndenbergku dcery Pana Jana Mage postaweny.

S Wazlawe Orodug za nas.

Sochy z bývalého parapetu děkanského chrámu, postaveny se součástkami zábradlí při kašně novoměstské. Vše pracováno z pískovce; sochy provedl většinou (dle Rybičky) *Jan Pavel Čechpauer.*

Zábradlí barokně zprohýbané; na nároží urny (pozdější) ve slohu Ludvíka XVI. Na pilířcích pod urnami a sochami znaky dárcu. Pod pravou krajní urnou znak se třmenem, letopočet 1727. Světec v helmici a pancéři v dlouhém rouchu; celá postava, živá v pohybu, spjata řetězy. Na podvalu dva štíty, jeden s baziliškem, druhý (Harachovský?) s třemi péry. Letopočet 1719(?). Sv. Eustach, v kroji rytířském, klečí před jelenem; skupina dosti zdařilá. Na podvalu znak s orlicí. Sv. Anna, slabšího provedení; znak hrabat Buttlerů s letopočtem 1728. Panna Maria, menší ostatních, zlacená; pod ní štít čtvrcený.

Světec s knihou opírá se o kotvu; postava zdařilá. Na podvalu znak Kaučů z Kauču, štít s křídlem a písmena:

W W
K Z K
1727.

Sv. Jiří v brnění, potírá draka, slabší práce; na podvalu znak: tuří hlava s prstenem. Písmena CATVS.

Sv. Jan Nepomucký kleče na oblaku drží medailon s Pannou Marií boleslavskou; v levici drží kvadrátek; postava dosti zdařilá. Na podvalu složitý znak.

Pod sv. Janem v zadu na římse parapetu písmena H. W., snad značka některého z umělců.

Socha sv. Antonína Paduanského z bývalého parapetu na mostě, vedoucím k ulici Martiniově; tamtéž socha sv. Jana Nepomuckého a Pietà, prostřední práce barokní; sochy sv. Vojtěcha a Václava, z doby novější od *Linna*.

Socha sv. Václava z bývalého parapetu u mostu svatokateřinského; na podvalu štít s kolem o čtyřech paprscích; sv. Václav v plném brnění, s korouhví. Jakožto pendant tamže socha sv. Jana, slabší práce barokní.

Sochy sv. Jana na sloupech na Novém městě a při č. 86. na podměstí svatokateřinském; tato z r. 1707.

V okolí četné kříže polní, namnoze barokní z XVIII. stol.; při poli »nad vinicí« u cesty, vedoucí od kostela sv. Kříže k Podhůře, kříž stejnoramenný, tak zvaný cyrillomethodějský.

Obr. 99. Chrudim. Museum; zbytek ostění.

PRŮMYSLOVÉ MUSEUM císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy, chová četné památky lokální. Publikace musea o předmětech chovaných ve sbírkách: Šolta, Památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních z Chrudimska 1896. — Chytil, Český graduál literátů chrudimských 1898. — Šolta, Kancionály psané vesnickými kantory z Chrudimska 1899.

Nálezy praehistorické z Chrudimi při stavbě místní dráhy (u Sklepů), při stavbě průmyslové školy, nález na Ostrůvku, u Vestce, u Markovic a z Úřetic (z cihelny p. Kopisty). — Nálezy od Chocně (pod Hemží) a u Trsic blíže Olomouce.

Středověké hliněné nádoby vykopané na různých místech v Chrudimi. Nález mincí na Podhůře.

Fragmenty stavitelské z Chrudimi a okolí; z Kostelce u Heřmanova Městce (románské hlavice a křtitelnice), z Podlažic (fragmenty profilovaných pilířů a kružeb okenních); ostění dveří a oken z domu Všetečkovského; vlys dveřní (z Chrudimi), s nápisem; XVI. stol. 1. pol.; uprostřed terč s kohoutem (obr. 99); na levo:

KDO § MA § MIESSIECZ § PRAZDNI §
NECHOD § DO § TOHO § DOMU § ZIADNI. §

Na pravo (kus uražen):

KDO § MA § PENĚZ (dosti)
VITAM § VAS § M(ilé hosti).

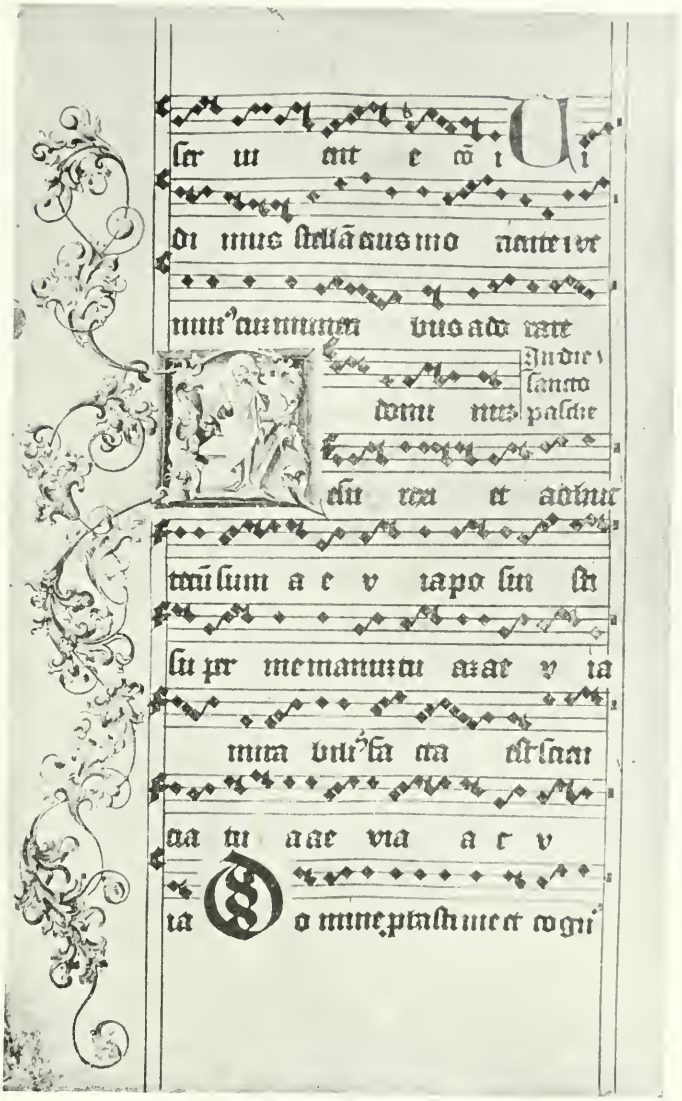

Obr. 100. Chrudim. Museum; kancionál latinský.

Památky písemnictví, výsady cechovní; *Ceregettiho* historie chrudimská s kresbami kolorovanými.

Kancionály dva, na pergamenu psané, s miniaturami.

1. Latinský graduál, starší; vazba kožená, tlačená, z 2. pol. XVI. věku; kování mosazné, prolamované z 1. pol. XVI. věku. Registra gradualu ozna-

čena na konci značkou *Jana Táborského* a letopočtem 1530; uspořádání zpěvu a ráz drobnomaleb poukazuje k době o něco starší. Initialy malované na čtvercovém poli, s ozdobami kadeřavými vinoucími se po okraji listů. Komposice figurální umístěné v initiálách jednoduché; kresba určitá, provedení pečlivé; celkem 14 miniaturních maleb na listech 2, 25, 48, 53, 55, 56 (obr. 100), 59, 61, 63, 65, 69, 73, 81, 137. Výška 0·59 *m*, šířka 0·39 *m*.

Obr. 101. Chrudim. Gradual český; vzkříšení Kristovo.

2. Graduál český z let kol r. 1570 (tento letopočet na listu 53.). Vazba kožená, tlačená, současná; kování mosazné na nároží a uprostřed. Značný počet listů vyřezán; začátek schází. Malby miniaturní v initiálách a na okraji; initiály ve čtvercových polích; malby na okrajích z části ornamentální, většinou figurální; komposice složité, scény živé; v pozadí krajinomalby; provedení maleb většinou pečlivé, jen podřízenější initiály malovány zběžně.

Hlavních maleb celkem na 19 listech, a sice na listu 2, 48, 53 (s letopočtem 1570), 59, 74, 81, 85, 114, 143, 149 (v initiále Vzkříšení Krista; obr. 101.), 161, 170, 176, (s pohledem na Chrudim; obr. 23.), 181, 184, (se znakem Svěchynů z Paumberka), 188, 202, 218, 277. Při výzdobě působilo, soudíc dle slohu maleb, několik umělců. Výška listů 0·595 *m*, šířka 0·38 *m*.

Pečetidla:

Pečetidlo městské, železné, hrubší ryjecká práce ze XVII.(?) stol. V okrouhlém poli orlice; opis:

✠ SIGILLVM MAIVS : CIVITATIS CHRVDIMENSIS ✠

Průměr 0·046 *m*.

Pečetidlo městské, železné, dosti jemná ryjecká práce z XVIII. stol. 1. pol. v okrouhlém poli kartuše s oválním štítem, v něm orlice. Opis

SIGILLUM REGIAE AC DOTALIS URBIS CHRUDIMENSIS ✠

Průměr 0·042 *m*.

Pečetidlo stříbrné, cechu koželužského; plocha okrouhlá; štít obklopený kartušovými ozdobami; v něm rohy hovězí, mezi nimi růžice; opis:

✠ PEC . PO ✠ RZEMESLA ✠ KOZELVHSKEHO . M . CHRVDIME ✠ 1615.

Průměr 0·038 *m*.

Pečetidlo mosazné, soukenické, jemně ryté; okrouhlá plocha; štít čtvrcený s odznaky: 1. obrněná ruka; 2. lev se štítem, nad tím písmena L; 3. nůžky a smyčec; 4. hřeblo; na štítu helm s přikyvadly; na helmici podoba svatého v biskupském rouše se smyčcem. Opis:

✠ PECZET . SAVKENIKVW . MIESTA . KRAYSKYHO . CHRVDIMIE ✠ 1661

Průměr 0·045 *m*.

Pečetidlo stříbrné, krejčovské ze XVII. st. 2. pol. Plocha okrouhlá; v kartušovém rámci ovální štít, v něm rozevřené nůžky, mezi nimi pětihrotá koruna. Opis:

✠ PECZ . POC . PORZAD . KREG . KRAL . WIEN . MIESTA . CHRVDIMIE.

Průměr 0·037 *m*.

Pečetidlo mosazné, okrouhlá plocha; uprostřed tři skřížené háky provaznické a letopočet 1733. Opis:

✠ CRALOVS . CRAG : VIENI : MIEST : CHRVDI ✠

Průměr 0·035 *m*.

Pečetidlo mosazné; okrouhlá plocha; štít s odznaky (kružítko, šroub a pravídko) a letopočet 1740. Opis:

✠ PECET· CECHV : TRVHLARZVW . V KRAL : MESTE . CHRUDIMI ✠

Průměr 0·037 *m*.

Pečetidlo mosazné, ovální plocha; štít s nůžkami. Opis:

PETCET PO : CE : KREG . MESTA CHRVDIMIE 1749.

Osy: 0·024 *m*, 0·021 *m*.

Pečetidlo mosazné, cechu mlynářského z r. 1749, s odznaky (kolo v něm kružítka, sekera a pravídko).

Průměr 0·039 *m*.

Druhé též mosazné z r. 1764, ovální; nad štítem s odznaky obraz sv. Salvatora.

Osy: 0·05 *m*, 0·044 *m*.

Obr. 102. Chrudim. Museum; křídla archy z kostela sv. Kříže.

Pečetidlo měděné, kovářů a zámečníků, oválné, s odznaky a německým opisem z r. 1786.

Pečetidlo železné, chirurgů, okrouhlé, se znakem; opis:

SIGILLVM MAIUS GREMY CHYRURGICI CIRCULLI CHRUDIMENSIS.

Průměr 0·042 *m*.

Obrazy tabulové.

Křídlový oltář, z kostela sv. Kříže; na desce prostřední Vzkříšení Páně: nad hrobem Kristus z příma stojící v rouchu červeném; kol hrobu čtyři pochopové odpočívající, přední z nich na levo v plném brnění z počátku XVI. stol., s cepem a pavezou, o niž se opírá. V pozadí krajina se skálou. Nad deskou štít o vypjatém oblouku; v něm Kristus na duze, nah, v červeném plášti; po stranách klečí Panna Maria a sv. Jan Křtitel. Šířka desky 1·15 *m*, výška 1·38 *m*, výška štítu 0·75 *m*.

K tomu křídla, jichž licní strany jsou poškozeny; zachovány cele jsou jen na křídlu levém, děleném po výšce na dvě pole; nahoře sv. Petr a Jan, dole sv. Jakub a Filip; krátké postavy, pozadí v dolní části zelenou oponou zastřené, ostatek zlaté. Ve štítu poloviční postava sv. Mikuláše. Z druhého křídla zachován fragment: vzkříšený Kristus v bílém plášti a sv. Maří Magdalena. Rub křidel nese obraz Zvěstování Panny Marie (obr. 102.);

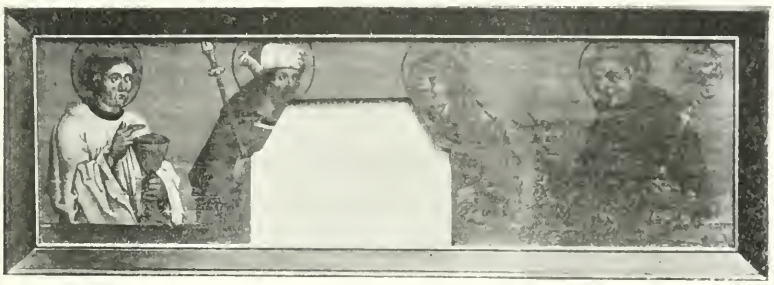

Obr. 103. Chrudim. Museum; predella.

malba poněkud hrubá, se silnými rázovitými konturami. Ve výplních štítových podoby proroků, krále Davida a Habakuka. Na predelle k tomu náleževší (obr. 103.) postavy sv. patronů českých, Husa (?), sv. Václava, Lidmily a Prokopa; půda šedá; délka 1·27 *m*, výška 0·38 *m*.

Predella s obrazem příchodu sv. tří králů: postavy do půl těla první král, stařec, klečí; druhý drží pohár, třetí, černoch, nese dvojnásobný zlatý pohár, puklovaný. XVI. stol. poč.; délka 1 *m*, výška 0·30 *m*. Křídla s příbuzenstvem Ježíšovým, výše popsaná (viz obr. 42.).

Epitaf Doroty, dcery Krištofa Soukeníka z r. 1582, z kostela sv. Michala (obr. 104.). Dřevěná deska. Postava Krista vzkříšeného v světelné záplavě; kol hrobu uděšení, neb ještě spící pochopové; v pozadí Jerusalem; v pravo dvě ženy klečící. Pod obrazem nápis:

Wěčný syn Boží z sweho božskeho a nestihleho uložení powolati rařil z tohoto sweta poctiwau a šlechetnau pannu Dorotu, dcerku slowutneho pana Kristofa Saukenika, měštěnina a spoluradniho města Chrudimě w jejim mladém a spanilém wěku. Neb mila byla jemu duše jeji, protož pospisil ji wywésti z prostředku neprawosti, aby byla aučastna sprawedlnost skrze smilowani jeho a pokoje, jemuž nebude konce na weku

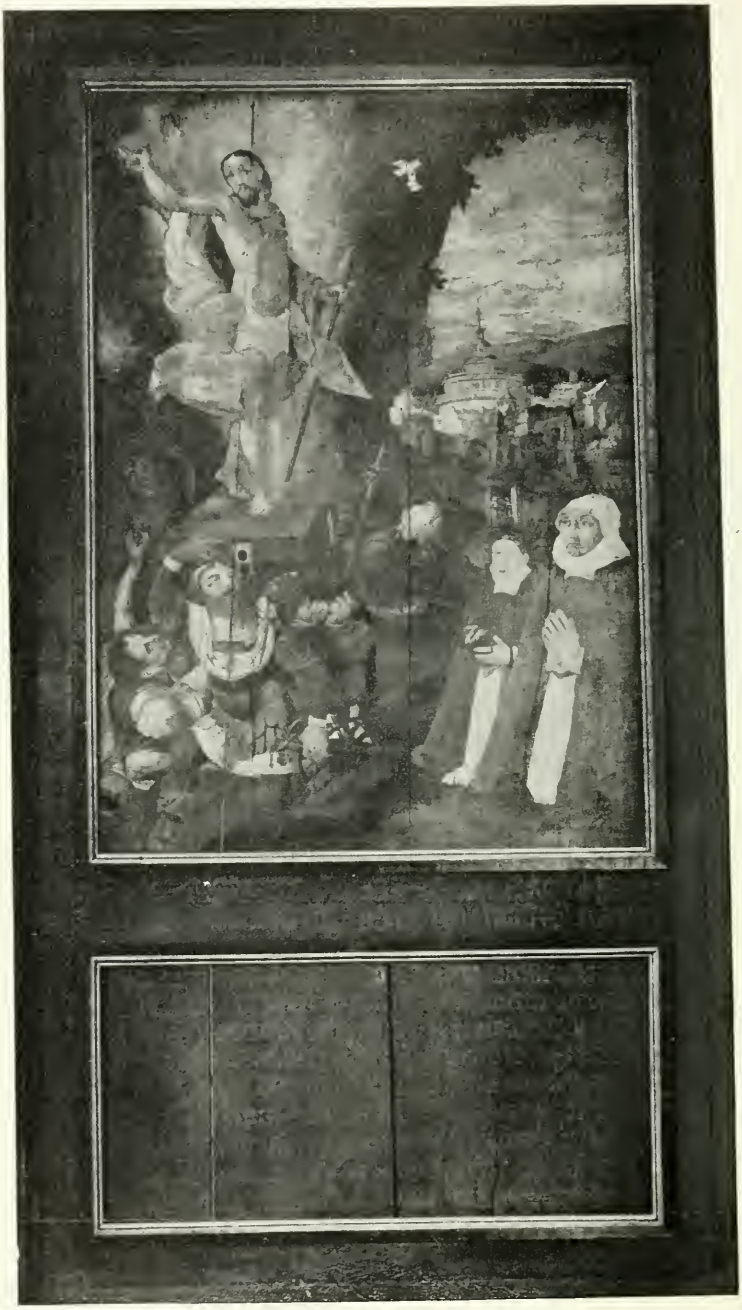

Obr. 104. Chrudim. Museum; epitaf Doroty, dcery Krištofa Soukeníka z r. 1582.

Na rámě zlacené ornamenty. Výška 1·65 *m*, šířka 0·905 *m*.

Epitaf Martina Petráska z r. 1618 z kostela sv. Kříže. Obraz vzkříšení Krista; kol hrobu pochopové živě pohnutí; malba hrubá. Epitaf zřízen nákladem Marty, manželky Petráskovy. Výška 0·94 *m*, šířka 0·75 *m*.

Epitaf neznámé měšťanky z poč. XVII. stol. Kristus na kříži, při něm sv. Jan a Panna Maria; vedle klečící postava ženy. Malba slabá, porouchaná.

Obraz sv. Magdaleny (z kostela v Pochobradech); na plátně, v černém širokém, původním rámci. Svižná postava v širokém, částečně přilehavém rouchu měňavých barev. XVII. stol. 1. pol. Ve způsobu *Jiřího Smilipacusa*. Výška (bez rámu) 0·93 *m*, šířka 0·395 *m*.

Malby na skle dvě, z kostela sv. Michala; znak lazebníků, ve věníku papoušek s prstenem v zobáku, rovněž nad ním; půda modrá, filigranovaná (obr. 105.). Šířka 0·32 *m*, výška 0·76 *m*. Jakožto pendant znak sladovnický.

Obr. 105. Chrudim. Museum; malba na skle z kostela sv. Michala.

Kasule s vyšívaným křížem; z kostela v Kočím (obr. 106.); látka modrá s bílým vzorem granátového jablíčka; v pruhu prostředním strany zadní na zlaté půdě vyšívání hedvábím; Ukřižovaný na stromu kříže, zeleném, se suky; po stranách ramen sv. Petr a Pavel; nad křížem Bůh Otec; pod křížem ženy; nejdoleji sv. Šebestián (?). Strana přední, chatrná, nese v hoření části korunování Panny Marie Kristem a Bohem Otcem. XV. st. Výška 1·07 *m*, šířka 0·69 *m*.

Kasule bílá, z kostela v Honbicích, zeleným hedvábím vyšitá; motivy květinové: tulipánu, čtyřlistu, mečíku a j. V prostředním pruhu monogramy Marie a IHS. XVII. stol.

Kasule ze Svinčan, modrá, stříbrem vyšitá; v prostředním pruhu vzor stoupající, na postranicích zátoče. XVII. stol.

Obr. 106. Chrudim. Museum; kasule.

Kasule ze Žumberka, hnědá sametová, vzor stříbrem vyšitý, podobný předešlému. XVII. stol.

Kasule, zelená látka s házenými květy; pruh střední, bílý, vyšitý aplikací; dole znak Harrachovský. XVII. stol.

Kasule, postranní pruhy bílé, vyšívané, zelený vlnitý vzor se čtyřmi velkými aplikovanými květy. XVII. stol.

Ornáty a jich součástky z Jezbořic, z hlavního kostela v Chrudimi, pally různobarevně vyšívané a četné ukázky vyšívek lidových z okolí chrudimského i z ostatních krajin Čech a Moravy.

Koberce orientální, hedvábné; půda červená neb zelená, vyšívání aplikací. XVII. stol. (dle podání ukořistěné po obležení Vídně r. 1683).

Řezby dřevěné a fragmenty oltářů barokních, zrušených a odstraněných z kostela hlavního; mezi nimi součástky oltáře čtrnácti pomocníků; poloviční postavy svatých v kalíších květů.

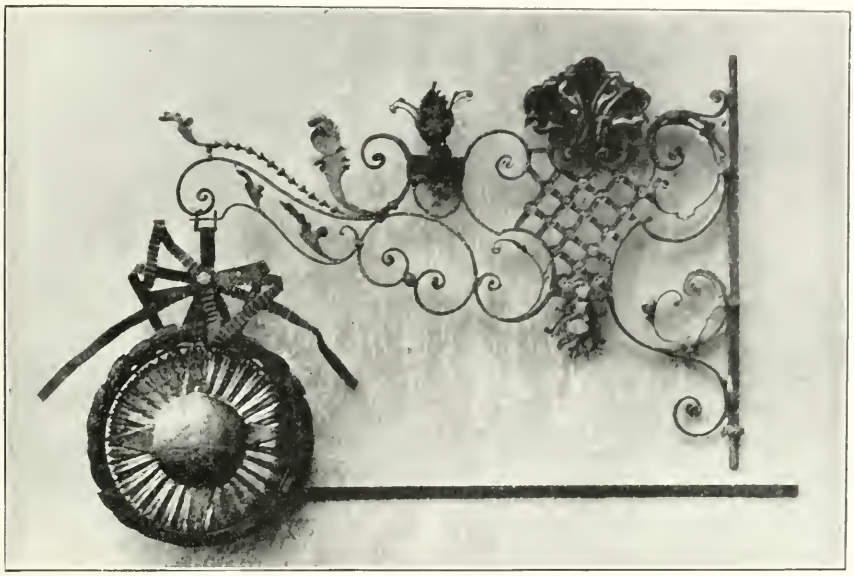

Obr. 107. Chrudim. Museum; železné rameno vývěsní.

Nábytek vykládaný z XVIII. st. z měšťanského majetku v Chrudimi; jarmary malované z okolí.

Kamna z Hlinska a okolí; sbírka kachlů nalezených jednak v Chrudimi, jednak v Hoře Kutné.

Kříže kuté, náhrobní, z okolí chrudimského; XVIII. stol.

Rameno vývěsní, železné, kuté, z hostince »u slunce« v Chrudimi. XVIII. st. 2. pol. (Obr. 107.)

Zámky a kování; předměty mosazné a cínové.

Sv. Jiří (Tři bubny).

Samota o několika staveních, obecně »u tří bubnů« zvaná; ve stol. XIV. »Kaplice větší«; příslušná spolu s hřbitovem k vesnici Vorlí (Orel).

Široké návrší kol kostela jest opatřeno, jmenovitě na straně východní a jižní, umělými náspy a příkopy, jež zřízeny byly dle podání r. 1778 za války o dědictví bavorské.

KOSTEL SV. JIŘI, hřbitovní, filiálný do Chrudimi; r. 1350 plebánie (Kaplice major). Budova orientovaná, o dvou presbyteřích (obr. 108.) a jedné lodi, v průčelí věž; z presbyterií jest severní větší a delší; jižní, kratší vybočuje o tloušťku zdě z linie lodi; závěry o třech bocích, s přípornými pilíři; okna gotická (obr. 109.).

Uvnitř obě presbyteria klenutá; klenby skládají se z jednoho křížového pole a paprskové závěrní klenby o šesti žebrech; v této svorník, který nese v pravé (jižní) lodi štít. Žebra po stranách dovnitř prokláká k spodu súžená. (Obr. 110.)

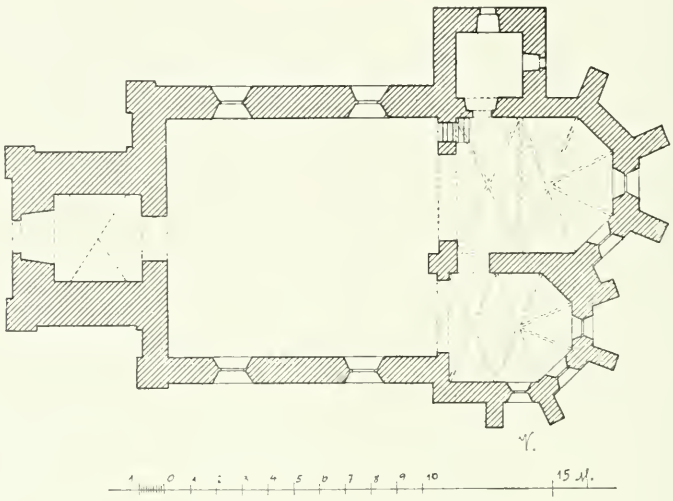

Obr. 108. Sv. Jiří u Chrudimi.

Šířka presbyteria severního 5·25 *m*, délka 7·08 *m*, presbyteria jižního 4·34 *m*, délka 5·48 *m*; oblouk triumfální (severní) 0·75 *m* široký; šířka lodi 9·57 *m*, délka 10·75 *m*. Věž uvnitř 3·25—3·34 *m* široká, 3·50 *m* dlouhá; zeď vchodu věže do kostela 1·50 *m* tlustá. Vnitřek nově upraven a zařízen.

Hlavní oltář, bývalý; pěkně řezané dřevěné rámování, složené z ratolestí s rožni a vinnými listy; větve révy vyvinují se z kořene, dole umístěného. V rámci býval obraz sv. Jiří. XVII. stol. 2. pol.

Náhrobní kameny, zazděny při posledních opravách ve vnitřní zdi presbyteria a pod kruchtu, v místa, namnoze nedostatečně osvětlená.

V jižním presbyteriu:

1. Leta od narozeni Syna Bozijho 1579 w autery przed swatau Katerzinau . . . hodinu na noc urozena pani Anezka Janowska z Auffawy zywot swug w panu dokonala a tuto pochowana gt. Se znakem.

2. Kámen setřelý.

Obr. 109. Sv. Jiří u Chrudimi.

3. Dvě desky s nápisy vedle sebe:

a) Leta panie 1652 dokonal ziwot swuj urozeny a stateczny rytirz Karel Kustoš z Zubrziho a z Lípky a na Lípce jehozto tielo w tomto chramie panie odpocziwa oczekawaje blahoslaweneho wzkrzisseni.

b) Urozena pani Kateřina Kustossowa rozena Hamzinka Borzkowna z Zabedowicz a na Lipce ziwot swuj w panu dokonala . . Decembris letha 1650. Pod nápisy znaky Kustošů a Zábědovských.

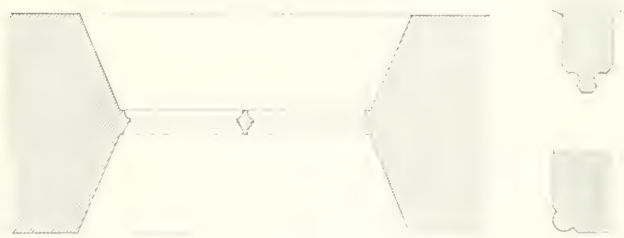

Obr. 110. Sv. Jiří u Chrudimi; profily oken a žeber.

4. a 5. Dva kameny otřené, jeden se znakem.

V severním presbyteriu:

6. Kámen s dvojím znakem (nevhodně, obráceně zazděn).

7. . . . . Krystyna (?) z Sautic manzelka urozene . P. Jana Kekule ze Stradonic a na Worli a tulo pochowana. Znak Soutický.

8. Leta MV. LVII ten patek po sw. Wacławie umrzel geſt urozeny P. Petr Janowsky ſyn urozeneho pana Alſſe Janow . . . a tuto pochowan, gehozto duſſi P. Buh raczi byti miloſtiw. Se znakem.

9. Leta panie 1562 ten pondely po sw . . . . Janowsky ze Sautic . . . . odporziwa tielo geho ocekawajic wzkrzisſeni blahoſlaweneho. Se znakem.

10. . . . Bukowska a Jan na Libanicich. Se znakem.

11. Letha panie 1574 (?) umrzela geſt urozena panie . . . . yna Janowska . . . po ſwatym Petru . . . tuto pochowana jeſt. Se znakem.

12. Letha panie 1590 w ſtrzedu po Swatem Simonu umrzel . . . pan Hradecky z Bukowan . . . ocekawage prilſtiho wzkrzisſeni. Se znakem.

Pod kruchtou zazděny tři otřelé náhrobky, dva se znakem Janovských ze Soutic, třetí o štítu s břevnem příčním, v němž tři ptáčci se spatřují. Veškeré náhrobky zhotoveny z pískovce.

Věž druhdy cibulovitou bání krytá, nyní přeměněná.

Zvony na věži, tři, malých rozměrů:

1. Alto Mautar Joanes Brida 1740.

2. Goſſ mich Ignacius Drack in Königgrätz 1784.

Kamenice Trhová.

Sommer V. 271. — Rybička, Památky II. 191 a IV. 2, 39. — Sedláček, Hradv a zámky I. 167.

Kamenice Trhová byla v XV. věku v držení rodu z Kocurova; Kocurov leží v blízkém sousedství na Čáslavsku; r 1499 uvádí se Kamenice jako městečko. R. 1628 prodána Františkovi de Couriers a tento připojil ji k panství Nasavrckému, jež přešlo v držení Schönfeldů a dědictvím pak na rod Auerspergů. R. 1835 vyhořelo městečko kromě kostela a fary.

KOSTEL SV. FILIPA A JAKUBA (farní); uvádí se r. 1350; v XVII. stol. patřil ku faře skutečské, pak do Bojanova; fara opětně zřízena r. 1712 působením Frant. hraběte ze Schönfeldu a faráři vykázán

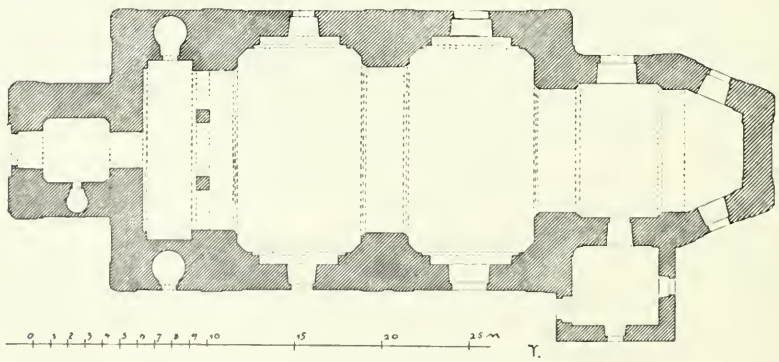

Obr. 111. Kamenice Trhová. Kostel sv. Filipa a Jakuba.

někdejší zámeček panský jako obydlí. Nový kostel jal se stavěti Josef František Schönfeld r. 1737; toho roku zemřel a stavba vázla, až r. 1747 dokonána (Pamětní kniha ab anno 1735 rukopisná na faře). R. 1874 shořela věž a znovu zřízena. Budova kostelní, orientovaná, zděná, omítnutá, leží na svahu, jejž zaujímá podélné náměstí; jest jednolodní, před průčelím věž, presbyterium třema boky uzavřené (obr. 11.). Průčelí rozčleněno jest vystupující věží o jednom patře; po stranách této na bocích průčelí výklenky; nad hlavní římsou, silně vyčnělou, štítové segmenty, ozdobené kulemi pískovcovými. Vchod věží do předsíně jednoduchý, čtverhranný, nad ním letopočet 1747. Dvéře železem pobité nesou staré barokní kování (přítuhy a kliku). Vnitřek prostranný, úměrný; loď pilastry dovnitř silně vystupujícími na dvě části dělená; na pilastrech podvojné leseny; hlavice a pásy štukové, složené z akanthu a vaječníku; na nárožích poloviční postavy andílků; na bocích šikmo sříznutých poloviční postavy čtyř evangelistů a sv. Filipa a Jakuba. Římsa silně vyložená.

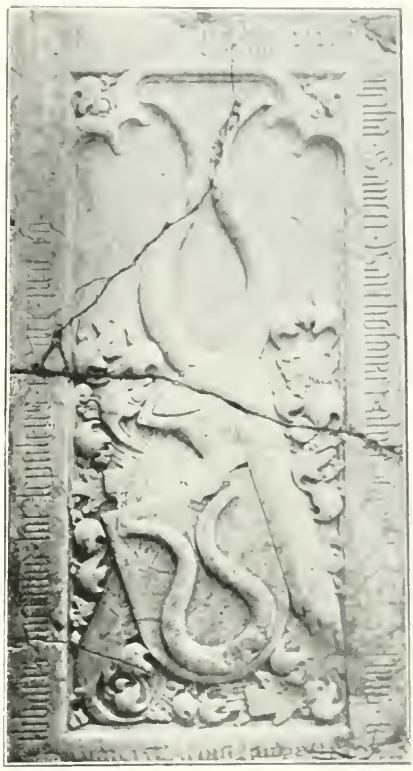

Obr. 112. Kamenice Trhova. Náhrobek Beneše z Kocurova.

Délka lodi 20·86 *m*, šířka od okna k oknu 13 *m*; šířka od pilíře k pilíři 9·50 *m*; presbyterium: délka 11·50 *m*, šířka 7·50 *m*; délka boku 4·50 *m*; věž: délka a šířka 3·80 *m*.

Vnitřní zařízení zánovní; křížová cesta z XVIII. st. 2. pol., částečně dle křížové cesty děkanského chrámu v Chrudimi od *F. Ceregettiho.*

Kalich, kupa stříbrná, spodní obal kupy prolamovaný a tepaný s třemi oválnými medailony; nodus hruškovitý, rytý; XVIII. stol.; noha měděná, zlacená, pozdější. Výška 0·225 *m*, průměr nahoře 0·09 *m*. Ciborium, jednodušší práce z konce XVIII. stol.

Náhrobek, nyní vedle kostela ve zdi zazděný, z červeného mramoru; ve vnitřním poli plastický znak s helmem kolčím; ve štítu dva rohy bůvolí; rovněž na přilbě (obr. 112.). Na okraji nápis, rytý:

Anno domini M°CCCC † X † IX vigilia . sancti . Bartolomei . obiit . famosus . Benessius . de . Kocurow . pater . Przibislai . Abbatis . Lucensis . hic sepultus . orate . pro . eo.

(Viz Rybička, Památky II. 191.)

Zvony na zvonici dva nové, »lité r. 1875 nákladem Vileminy z Auerspergu rozené z Colloredo-Mansfeldu po vyhoření kostela a věže následkem blesku, při čemž se zvony rozlily, od zvonaře *Jos. Schneidera* r. 1875 v Hradci Králové.«

Staré zvony měly následující nápisy:

1. L. m. CCCCC°XVIII. Ve meno bozi tento zvon gest udielan ke czti a chwale bozi a panie mariji . mistr gira chrudimi mne udielal panum kamenicz zlil.

2. Ad laudem sancte marie anno milesimo CCCC decimo (?) sexto . lucas † gohanes † marcus † matheus.

3. Goss mich Ignatzius Drack in Königgrätz 1791.

Obr. 113. Kameničky. Monstrance.

OBECNÍ ÚŘAD, stavení barokové s vížkou dřevěnou o cibulovité báni.

Kameničky (u Hlinska).

Brychta, Památky I. 174. — Adámek JUDr. Sborník 51. — Týž, Památky XV. 473.

KOSTEL SV. TROJICE (farní), uvádí se co farní r. 1350; v XVII. věku po r. 1620 filiálný do Hlinska, r. 1786 zřízena lokalie, r. 1855 fara. R. 1763 starý kostel stržen, r. 1764—66 postaven nový v nynějším rozsahu nákladem Filipa hr. Kinského.

Budova kostelní při okresní silnici, se hřbitovem, zděná, jednolodní, věž v průčelí, čtyrhranné presbyterium, za ním sakristie.

Vnitřní zařízení zánovní (obraz sv. Trojice od *Voříška* z r. 1842, obraz sv. Josefa od *Umlaufa*). Lavice kostelní s nápisem z r. 1775 (vyzdvižená nákladem Václava Tumy z Hlinska).

Monstrance stříbrná, (obr. 113.) noha šestilaločná, nodus šestistranný, s tvary zídek; lunula zlatá, kol válec skleněný, spjatý dole i na hoře liliovitým ozubím, nad ním šestiboká věžka; po stranách po dvou arkádkách gotických vybíhajících dole v zátoč lupenový, nahoře v štít trojboký,

v podobě vimperků. Vzácná práce XV. st. Na jednom laloku na noze vyrytá písmena (jméno dárce?).

M . P . T . P . Z . P
I . I . P . M . S .
1652.

Pod tím na okraji IBMPL. Výška 0·68 *m*. Šířka 0·25 *m*. Průměr dole 0·19 *m*.

Kalich, kupa a nodus ze stříbra zlaceného, noha (pozdější, nahražená) z mosaze; kol dolení části kupy prolamovaný kryt; tři tepané medailony s odznaky umučení; mezi nimi ornamenty s květy čtyrlistými a kalichovými. Pěkná práce XVIII. stol. 1. pol. Výška 0·22 *m*. Průměr (hoření) 0·08 *m*.

Kalíšek stříbrný, nezlacený, jednoduchý, hladký, pěkného tvaru; štíhlý dřík. Pochází z kaple karlštejnské; XVIII. stol. Výška 0·22, průměr hoření 0·07, dolení 0·115 *m*.

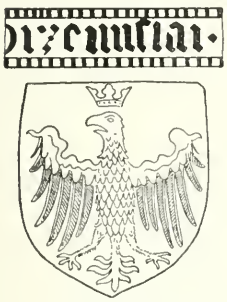

Obr. 115. Kameničky. Znak na zvonu.

Zvony na věži (Adámek K., Památky XV. 473).

1. Průměr 0·73 *m*, výška 0·54 *m*.

PROKRZIKUYTE HOSPODINU WSSICKNI OBYVATELE ZEMIE SLUZTE HOSPODINU SWEU. SL. IM

Nápis jednořádkový, pod tím akantový vlys; letopočet 1600, pod ním krucifix, sv. Jan a Panna Maria.

2. Průměr 0·54 *m*, výška 0·40 *m*.

Nápis kol koruny, minuskule gotická, písmena přeházená; (obr. 114.); pod nápisem štít s orlicí, nad touto trojzubá koruna; nad štítem nápis: »Przemiſlai«, vztahující se snad k některému z Přemyslů slezských. (Obr. 115.)

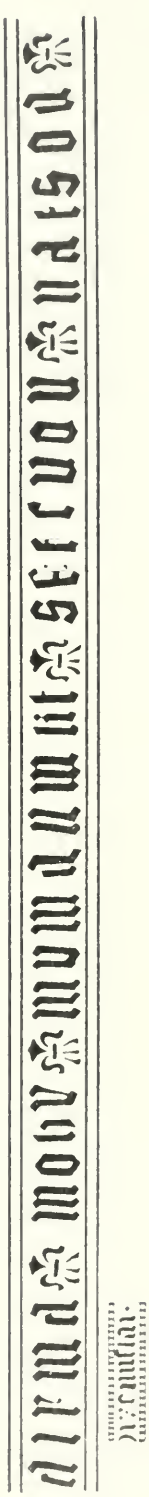

Obr. 114. Kameničky. Nápis na zvonu.

Karlštejn.

ZÁMEK LOVECKÝ.

Schaller, XI. 176. — Sommer, V. 253. — Brychta, Památky I. 174. — Adámek, Sborník 53.

Zámek vystaven Filipem hrabětem Kinským, jenž od r. 1763 byl majitelem panství rychmburského, k němuž

pozemky zdejší náležejí. Jako rok založení udává se 1776 (Sommer 1837 — vor beiläufig 60 Jahren). Leží v lesích na návrší. Budovy rozloženy kol prostranství obdélného (obr. 116.). Přední budovy přízemní sloužily účelům hospodářským; mezi nimi z předu vjezd, k němuž vedla přímá cesta lesem; mezi trakty předními a zadními zeď s dvěma urnami pískov-

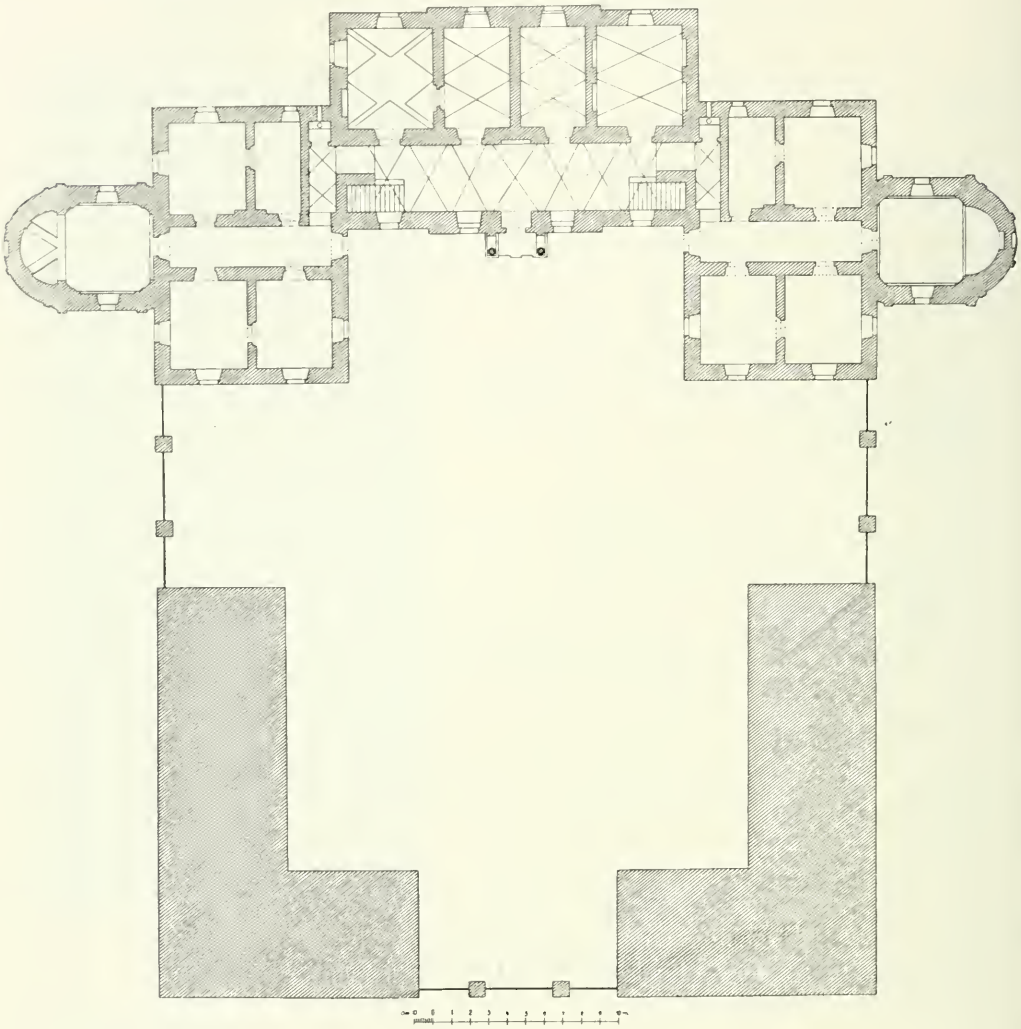

Obr. 116. Karlštejn. Půdorys loveckého zámku.

covými, rocailových tvarů, v traktu zadním střední část obytní obdélníková, o jednom patře; po obou stranách nižší křídla; k levému připojuje se kaple sv. Jiljí (obr. 117.), k pravému kuchyně.

KAPLE SV. JILJÍ; oltář svěcen 20. IX. 1708 opatem kláštera hradištského. Čtyrhrané stavení s polookrouhlou apsidou; nad střechou dřevěnou věžka; v presbyteři dvě oválná okna. Vnitřek pilastry a silně

Obr. 117. Karlštejn. Pohled na lovecký zámek s kaplí.

vyloženými římsami rozčleněn; v lodi kruhová klenba. Šířka lodi 4·50 *m*. Kaple v nynější podobě a úpravě z doby Filipa Kinského. Strop malovaný, rocailová ornamentika, uprostřed monogram Panny Marie.

Oltář, na tumbě dřevěné sošky sv. Jiljí, Huberta a Eustacha v malebném uspořádání; nad nimi obraz představující Pannu Marii, jakožto

Obr. 118. Karlštejn. Vjezd a průčelí zámku.

orodovnici, jež béře pod plášť Adama a Evu; v pozadí lesní krajina. XVIII. stol. 2. pol.

Budova zámecká, v středu, jednopatrová, zděná, stěny ovržené s bílými pásy; střecha sedlová, dvojdílná (obr. 118.). Po stranách vchodu prosté sloupy hladké; na nich spočívá balkon prvního patra s kutou mříží;

tato složena z čtyrhranných prutů a stáčených ozdob v podobě C a S. Z dolní předsíně rozloženy schody na obě strany; v prvním poschodí v předu prostranná síň, ostatek komnaty. Dveře na veskrz dubové; zámky, štítky klíční, kliky a závěsy železné kuté, rocailových tvarů.

Obr. 119. Karlštejn. Kamna v zámku.

Kamna hliněná (obr. 119.) v síni prvního patra; zeleně polévaná, trojboká, umístěna do rohu; tvary rocailové; linie vypnuté a zakroucené, bohatě členěné profily; v čele výplň s rocailovou kartuší, v ní relief: dívka, která spočívá na podobě lidské, vedle pes a pyramida; jiná postava podává jí korunu. Na vrchu krbu plně modelovaná postava Turka sedícího s nohama skříženýma; tvář začerněná. Výška celku 2·20 *m*. Šířka 0·80 *m*. Naproti v rohu podobný Turek, menší, práce slabší; části urážené.

Karlštejn starý či Zkamenělý zámek.

Adámek, Sborník o. h. 54. — Týž, Hradiště Zkamenělý zámek u Hlinska; Památky XIX. 27. (Přiložené obrazy vyňaty z tohoto pojednání.)

»Zkamenělý zámek« leží na vrchu na jihovýchod od vesnice Karlštejna; hradiště se stopami osídlení staršího a osídlení z doby knížecí. (Obr. 120. až 122.). Běžný název »starý Karlštejn«, jest původu novějšího a vznikl patrně po založení loveckého zámku Karlštejna.

Klešice.

Řadové hroby z doby křesťanské (bronz. andělíček) u potoka na hranicích jesbořických.

Kočí.

Rybička, O starožitnostech a umělcích chrudimských Čas. Č. M. 1848. — Týž, Kočí a Vlčnov v Památkách III. 124. — Nechvile, Method 1882 st. 83. — Šolta, Český Východ 1896 č. 52. — Zíbrt, dřevěné kostelíky v českých zemích. Český lid. 1895. 139.

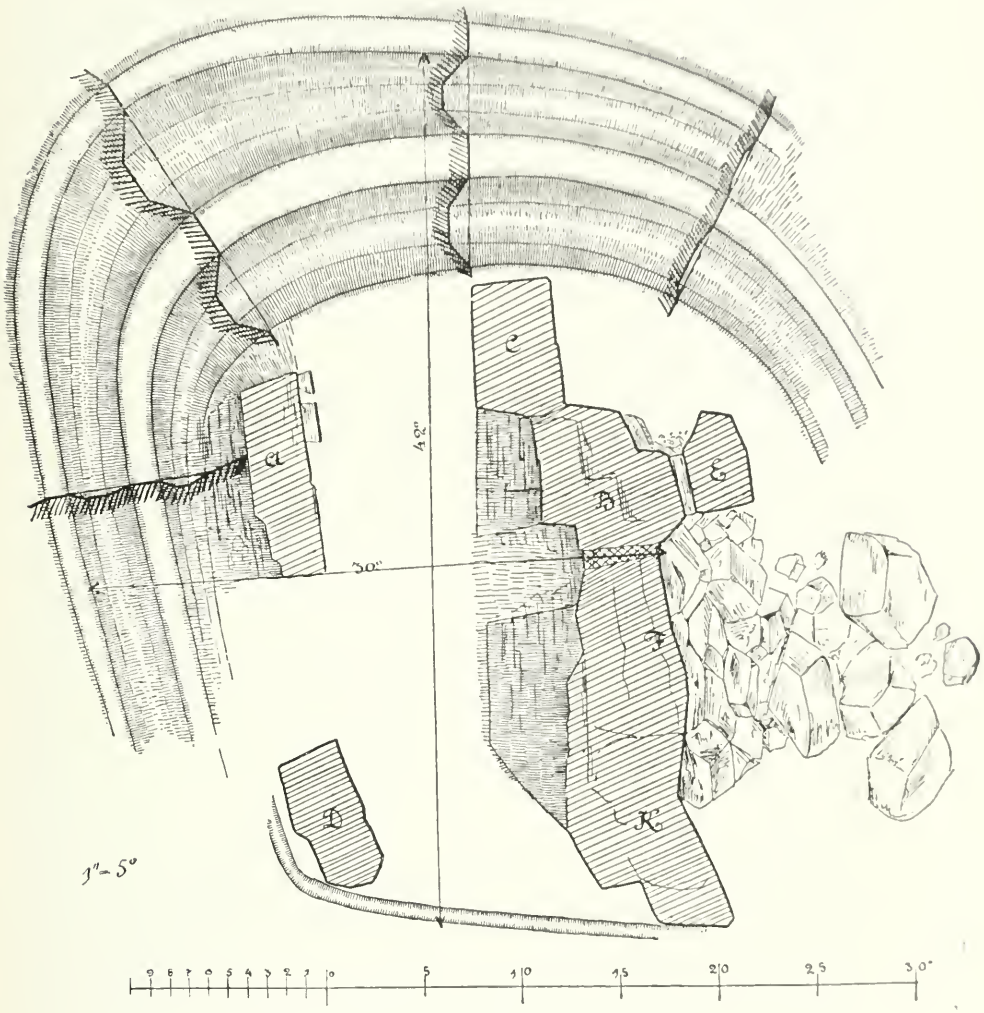

Obr. 120. Karlštejn starý. Hradiště »Zkamenělý zámek«.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE (filiálný), založen od královny Žofie, druhé manželky krále Václava IV., listem daným dne 28. února 1397. Obec Kočí byla v držení města Chrudimi, kamž dosud přináleží kostel jako filiálný.

Budova orientovaná, zděná, s dřevěnou věží a mostem; stojí uprostřed obce na rozsáhlém prostranství v středu hřbitova; tento jest vyvýšen a obehnán dřevěným roubeným plotem, krytým stříškou. Kol návrší příkop

Obr. 121. Karlštejn starý. Výkopy ze »Zkamenělého zámku«.

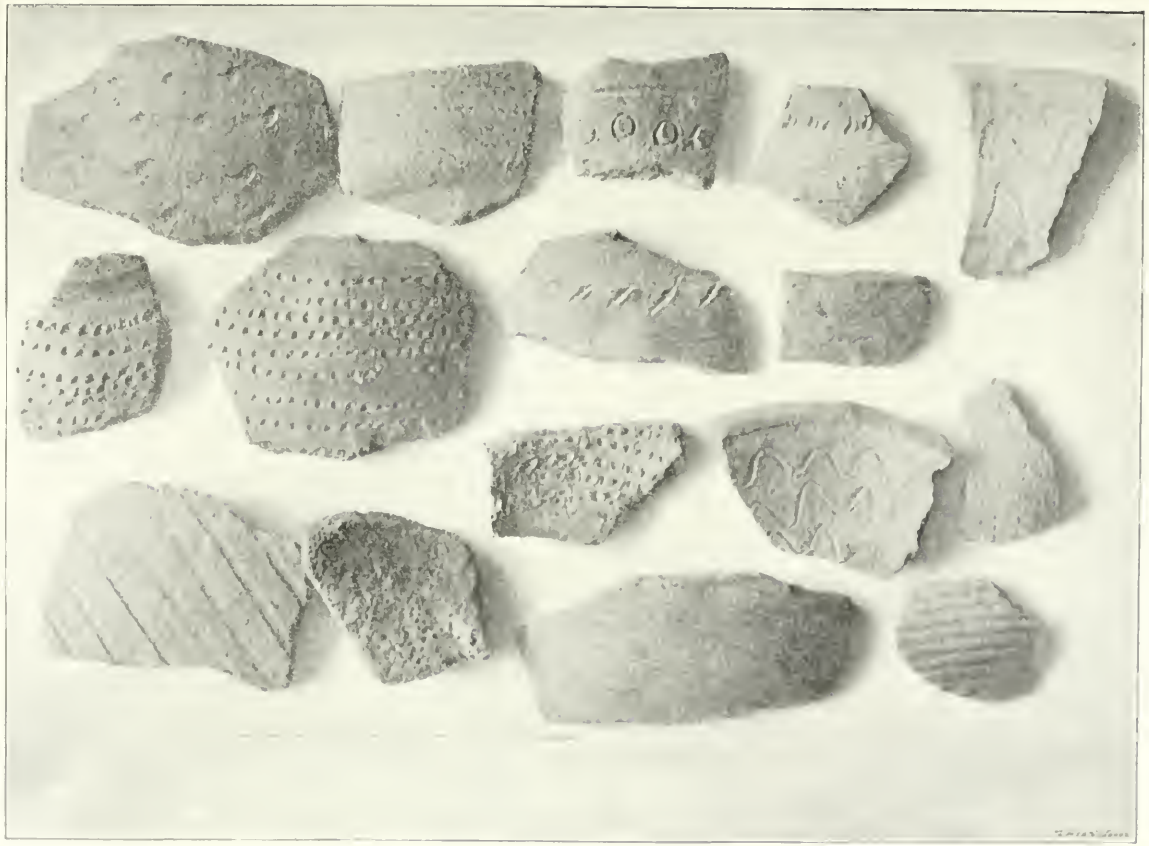

Obr. 122. Karlštejn starý. Výkopy ze »Zkamenělého zámku«.

a potok (obr. 123.); přes tento vede most dřevěný, spočívající na dvou pískovcových pilířích; z předu stupně pískovcové, na nichž spočívá čelo mostu (obr. 124.). Most skládá se z osmi oblouků, chodba kryta v dolní části brlením, nad mostem střecha sedlová (obr. 125.).

Na příklopu mostní brány nápis:

Ad Majorem IHS Dei gloriam
Wyzdwižen tento most Przi tomto chramu Paně
w letu 1721 dne 1. Auguſta Nakladem Zadussi
S. Bartoloměje.

Vedle:

. . . wystawen od Jana Teplyho . . .

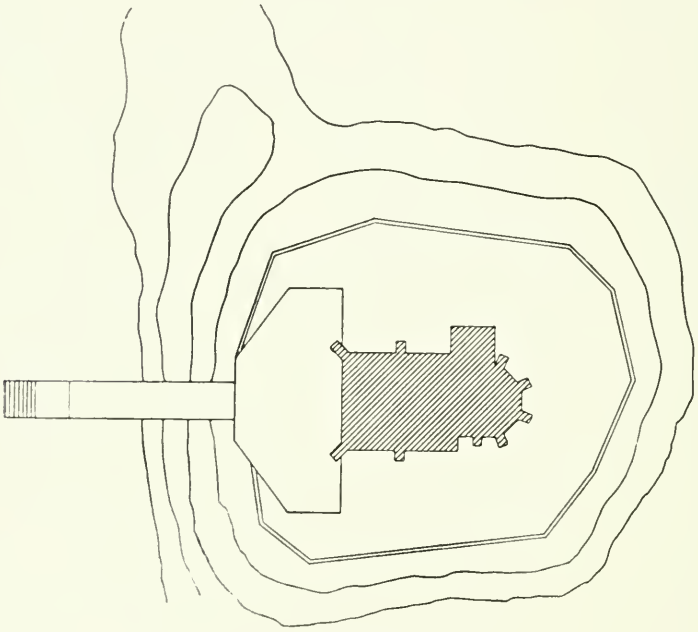

Obr. 123. Kočí. Situace kostela.

Most vede do věže, před průčelím chrámu umístěné (obr. 126. a 127.); tato jest úplně ze dřeva, zevně až k zemi šindelem kryta; dolení část tělesa věžního široká, pěti boky zavřená; věž zúžuje se do výše a nese jehlanec, jenž ze čtverce přechází v osmistěn. Na trámu levé strany v přízemí vyřezáno: Leta Paně 1666; k tomu připsáno hrudkou: MATC Za povinosti Waclawa Borowce kosteiníka postaveno.

Kostel (obr. 128.) má presbyteř třemi stranami uzavřenou, na nároží a v polovině strany jižní pilíře o jednom ústupu; loď na průčelí a uprostřed podélných stran rovněž opřena pilíři; okna gotická tři v závěru, dvě v jižní straně presbyteria a dvě v jižní zdi lodní; v jednom jednoduchá kružba čtyřlistá. Podval, pilíře a ostění oken z pískovce. Nad presbyteří dřevěné

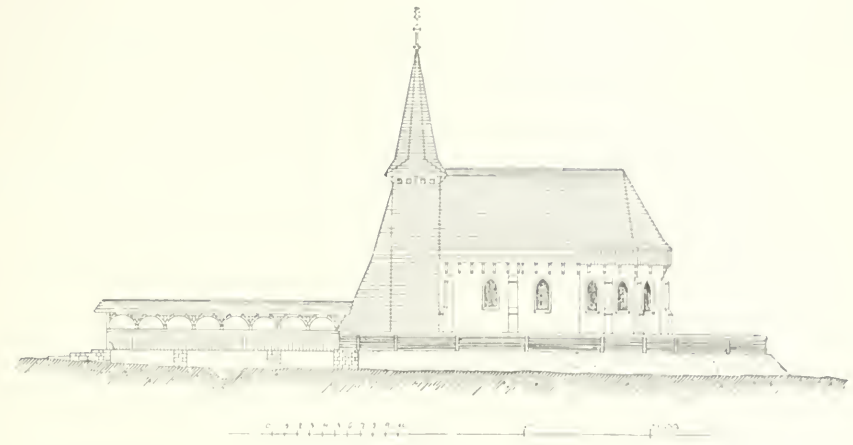

Obr. 124. Kočí. Kostel s mostem.

roubení ve způsobu podsebití, nad tímto a nad lodí dřevěná střecha šindelem krytá spočívající na krokvicích dřevěných (obr. 129.).

V průčelní zdi kostela pod zvonicí, která tvoří předsíň, portálek gotický, šikmo seseknutý o jednom hlubším žlábku; nad vchodem vytesaný rok založení 1397. Před vchodem na trámoví součástky bývalého hlavního oltáře, ozdoby a sošky dřevěné. Dle nápisu zřízen oltář r. 1682 za děkana S. W. Hataše.

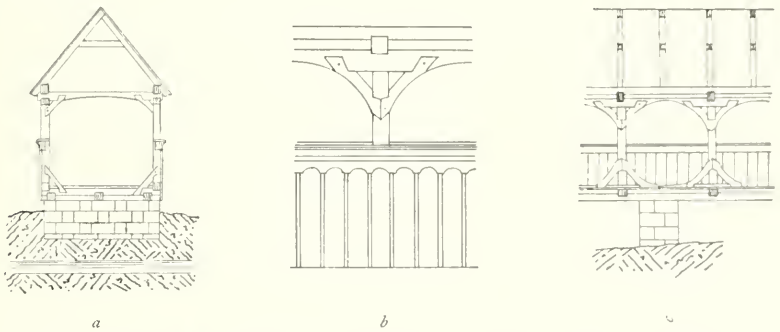

a *b* *c*

Obr. 125. Kočí. Most kostelní; *a*, *c* řez příční a podélný, *b* pažení a vazba trámů.

Vnitřek kostela s části nově upraven. Presbyteř klenutá, klenba gotická s pasy vybíhajícími od prostých konsol; svorníky okrouhlé, na jednom prázdný štít. V presbyteři i lodi bývaly malby nástěnné. Strop v lodi prkenný, jednotlivé pruhy ozdobeny květy, tulipánky, jiřinkami, mečíky a pod. (obr. 130.). Kruchta stejně vyzdobená; obojí z r. 1678. Nápis na stropě: Leta 1678.

Sakristie čtverhranná, s křížovým klenutím, na východní straně gotické okénko; vchod do sakristie z kostela čtverhranný gotický, hoření kouty prohnuté.

Délka presbyteria 6 *m*, šířka 5 *m*, šířka strany závěru 2·15 *m*; délka lodi 9 *m*, šířka 7 *m*; šířka předsíně pod zvonicí 18 *m*; délka 8·50 *m*.

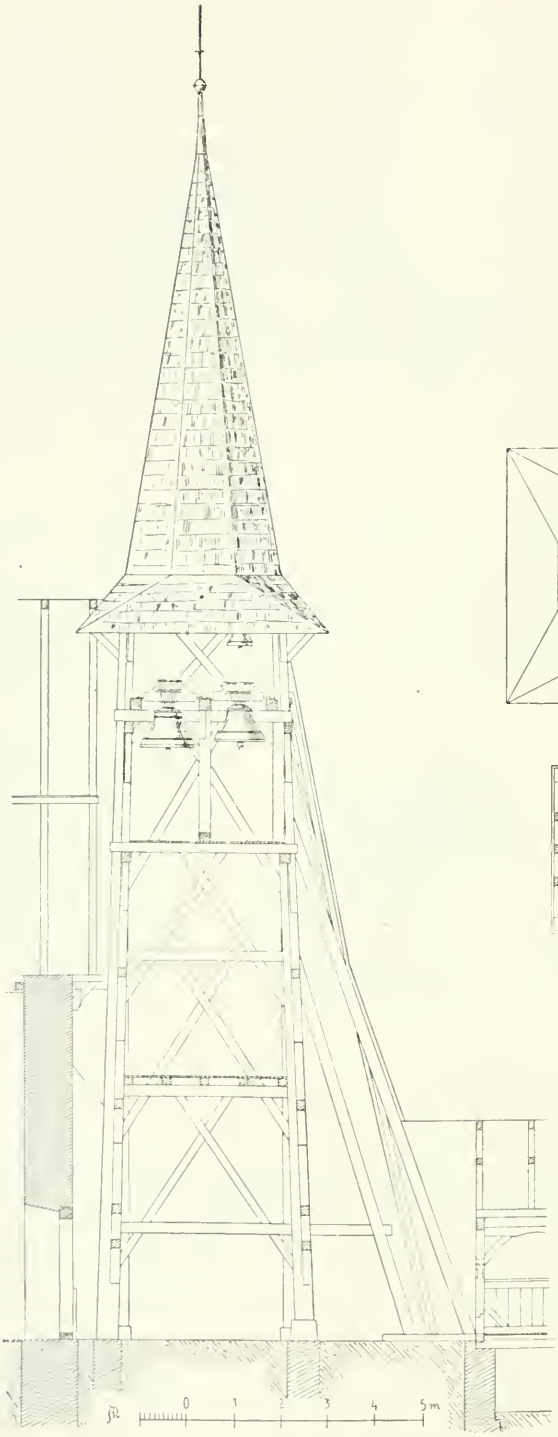

Obr. 126. Kočí. Vazba věže kostelní.

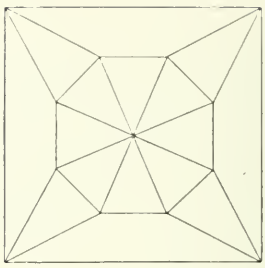

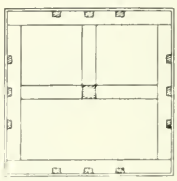

Obr. 127. Kočí. Půdorys zvonice a krytby věže.

Sanktuarium na straně evangelií, kamenné, čtverhranné, se štítem a postraními fialami; ve štítu vybíhajícím v kříž kružba; po stranách štítu dvě růžice. V. 1·32 *m*, š. 0·67 *m* (obr. 131).

V lodi odkryty r. 1899 malby nástěnné. Nad obloukem triumfálním Kristus na kříži; u kříže Máří Magdalena; na levo postava Panny Marie v rouše červeném a svrchním šatě modrém; na pravo Jan Evan-

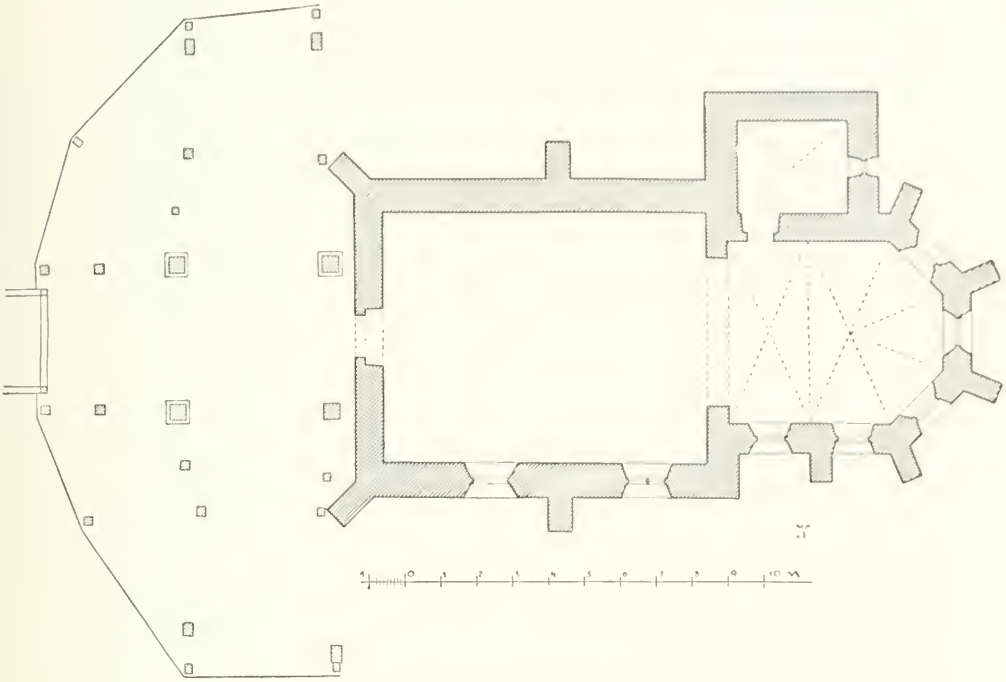

Obr. 128. Koči. Půdorys kostela s věží.

gelista. Sličné tváře; svěží barvitost. XVI. stol. Po stranách oblouku na levo velká postava sv. Vojtěcha, pod ní nápis:

Swaty Wogtech patron cesku,

na pravo postava biskupa a nápis:

Swaty Gothard biskup Hyldensky
patroń proti Hromu a krupobiti a zlemu wětru.

Na levé (severní) stěně lodi postavy a skupiny svatých: sv. Magdalena, opřená o lebku, v levici drží kříž; kartuš barokní s nápisem:

Tiechto zagiste gest kralowstwi Nebeske geż pohrdaly żiwotem Swieta a przyssly k odplatie kralowstwi a umyly roucha swa w krwi Beranowě.

Vedle sv. Rosalie, dále zavraždění sv. Ludmily, kterouž dva vrahové, každý po jedné straně, škrtí; nad tím:

Swata Lydmila Bohu i lidem mila pro wiru krzestianskau usskrrena byla.

Pod obrazem:

Nákladem Ludmily Teply z Topole R. 1743.

Svatá Dorota, s nápisem:

Nákladem Doroty Zemanowy.

Obr. 129. Kočí. Pohled na kostel.

Mezi svatou Rosalií a Ludmilou stopy starších maleb doby gotické; ruka s nožem, ležící nahá postava (sv. Bartoloměje) a pod tím hlava muže.

Obraz korunování Panny Marie (obr. 132.) na desce prkenné, na níž napjato plátno s křídovým podkladem; v dolejší části otevřený

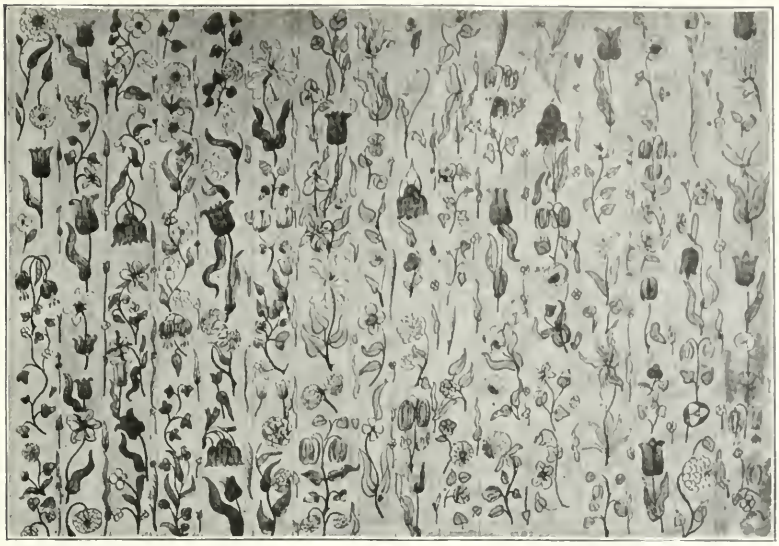

Obr. 130. Koči. Dřevěný strop lodi kostela 1678.

hrob, kol něho apoštolové; v hoření části Panna Maria v rouše zeleném, s bílou plenou na hlavě, mezi Bohem Otcem a Synem sedícími na duze; Kristus v červeném rouchu, s korunou na hlavě, drží žezlo a jablko; Bůh Otec s korunou císařskou; nad nimi holubice. Půda zlatá. V levém rohu značka

I F S Z Z

(vykládaná též za rok 1522 neb 1572). Obraz z poč. XVI. stol., nyní silně přemalován *J. Papáčkem*. Výška 2·10 *m*, šířka 1·50 *m*.

Obraz posledního soudu; v hoření části Kristus na duze sedící, zahalen v červené roucho, pod nohama má zeměkouli, u hlavy po jedné straně lilii, po druhé meč; po stranách troubící andělé; níže klečí po obou stranách Panna Maria a sv. Jan Křtitel, tento v rouše žíněném. V dolní části anděl s čer-

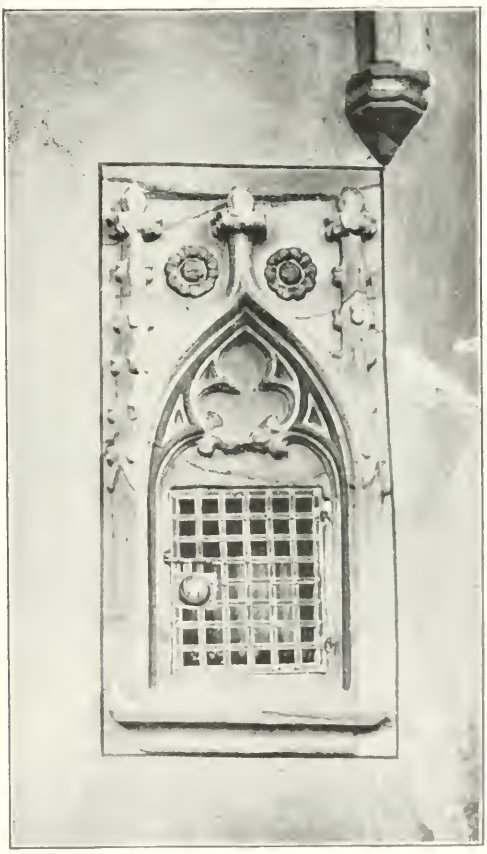

Obr. 131. Koči. Sanktuarium.

venými křídly odděluje spravedlivé od hříšníků, jež čerti zahánějí do otevřené tlamy; na křídlech postavy svatých s kleštěmi a sekerou (sv. Fabián a sv. Matěj?), při nich nápisy:

Buoh saudit przigde s starci lidu sweho i
knizigaty g° Isai: III. a
Wierzim tiela vzkrzisseni i žiwot wieczny.

Obr. 132. Kočí. Obraz tabulový.

XVI. stol. 2. pol., ve způsobu mistrů epitafií. Přemalováním utrpěl obraz na charakteru a jemnosti. Výška 1·36 *m*, šířka středu 0·96 *m*, křídel 0·48 *m*.

Obraz tabulový, Ukřižovaného; Kristus visí na kříži, označeném deskou INRI; na levo Panna Maria oděná v modrý šat, v pravo

sv. Jan, s rukama sepjatýma (nohy bosé); pod křížem Magdalena; v pozadí krajina s modrými vrchy, po cestách jezdci. Malba tvrdá, obhroublá, z první polovice XVI. stol. Výška 1·45 *m*, šířka 0·94 *m*. Obraz byl skryt a připevněn nad obloukem triumfálním.

Obraz na plátně, sv. Bartoloměj, z původního oltáře hlavního; nad světcem anděl s nápisem: S. Bartolomaeus 1680. Signatura S. G. 1680 svědčí *Samueli Gindterovi*, malíři chrudimskému.

Obraz umučení téhož světce; na plátně; světec uprostřed mezi třema pochopy; nad ním anděl s palmou. Dobrá, poněkud brutální malba z 1. pol. XVIII. stol. opravena r. 1881 *J. Papáčkem*.

Poboční oltář z r. 1676, z doby Hatašovy; obnovený zánovně; kazatelna z r. 1681 s podobami evangelistů ve způsobu *Gindterově*.

Korouhve poutní, s malbami. XVIII. stol.

Svícen železný (obr. 133), tabulka s nápisem:

Tento Swicen obietowan gest ke czti a chwale bohu wssemohaucímu a sw. Bartolomegi A. 1732.

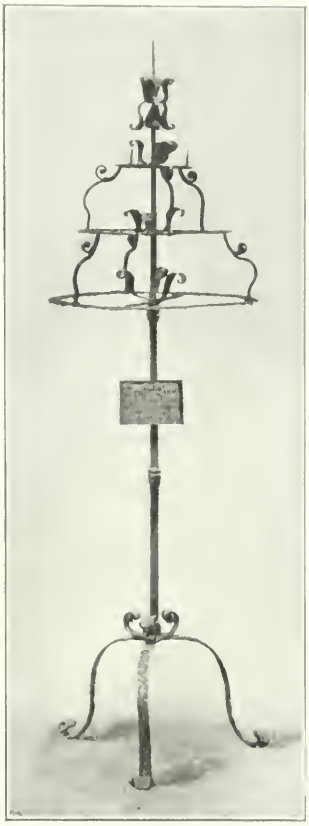

Obr. 133. Koči. Kovaný svícen, 1732.

Svícny dřevěné, dva, renaissanční; dřík soustruhovaný, na něm kotlík, zdobený po stranách ornamenty, nad tímto oblouky nesou vlastní mísku. V. 1·50 *m*.

Svícny cínové, lité, dobré práce, s letopočtem 1669 a písmenami: J. L. W. B. a G. D. J. H.

Kaditelnice měděná, vrch prolamovaný. XVI. stol.

Kasule s pruhem vyšívaným nyní v museu v Chrudimi.

Zvony na věži:

1. Průměr 1·05 *m*, výška 0·78 *m*:

anno domini mcccclxxxxvi hec campana fusa est ad honorem dei omnipotentis et beate marie virginis ac beati bartimi.

Nápis jednořádkový; pod ním po jedné straně znak, na druhé světec.

2. Průměr 1·02 *m*, výška 0·75 *m*.

LETA ✠ MDLXII ✠ TENTO ✠ ZWON ✠ SLIT ✠ GEST ✠ KE ✠ CZTI ✠ A CHWALE ✠ PANU ✠ BOHU ✠ WSSEMOHUCZIMU ✠ DO ✠ VSY ✠ KOCZIHO ✠ SKRZE ✠ WACZLAWA ✠ KONWARZE. ✠

Nápis ve dvou řádcích, pod ním liliový vlys; pod tím na jedné straně tabulka s nápisem v gotické minuskuli:

S Korzilho richtarz Gan Honk, s Topoli Wawrusska
Wanirzek, Klimess, Matouss Korrick, Barton, Hemerka.

3. Nejmenší bez letopočtu. Nápis:

+ Pane bozye day swobodu + tyem + ktoz + tye milugy. Kuchynka + pan wladarz.

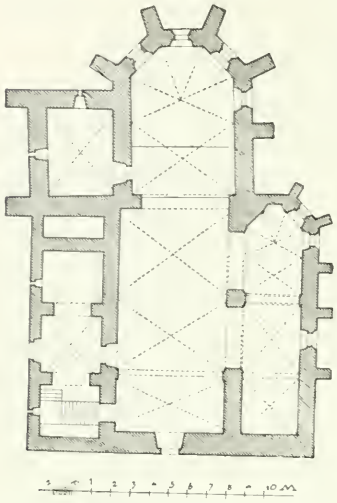

Obr. 134. Kostelec u Městce. Kostel sv Petra a Pavla.

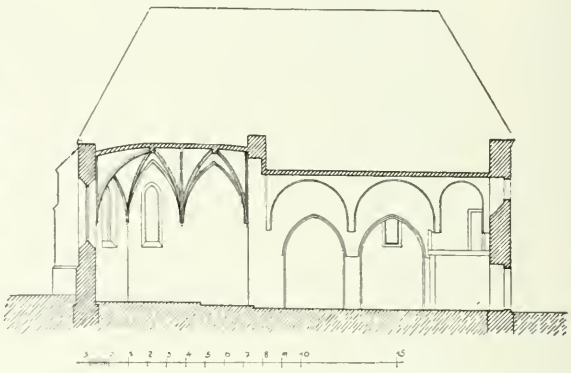

Obr. 135. Kostelec u Městce. Kostel sv. Petra a Pavla; řez podélný

Kostelec u Městce Heřmanova.

Heber, Burgen III. 222. — Schaller XI. 28. — Sommer V. 24. — Adámek, Chudimsko. — Sedláček, Hrady I. 177.

Naleziště železných předmětů středověkých.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, (filiální), byl r. 1350 farním; stával však již v XIII. stol., soudě dle zbytků románských; r. 1318 jest již zmínka o Heřmanovi z Kostela. Od XVI. stol. ves s kostelem přináležela k panství Heřmanova Městce.

Kostel se hřbitovem stojí na návrší a jest kol do kola obklopen valy umělými; tyto jsou na některých místech téže výše jako zeď hřbitovní; mezi valy dvé příkopů navzájem spojených, do nichž prý rourami hliněnými voda se vpouštěla; zeď hřbitovní z kamene lámaného.

Budova kostelní orientovaná (obr. 134.), zděná, má dvě lodi a dvě presbyteria; presbyterium větší, hlavní, zavřeno třema boky; na nároží a v prostřed zdi jižní pilíře opěrné, pískovcové, o dvou ústupech a podvalu; na jižní straně přiléhá presbyterium menší dvěma boky a přechází bokem podélným v loď pobočnou; na obou nárožích pilíře, na zdi podélné pilíře tři. Na straně severní sakristie a sínec, v tomto bývala prý poustevna.

Obr. 136. Kostelec u Městce. Sanktuarium.

V presbyteři okna gotická; jedno, v středu presbyteria, má částečně původní kružbu, končící čtyrlistem.

Presbyterium větší i postranní a loď pobočni jsou klenuty. (Obr. 135.) Klenutí v presbyteři křížové se žebry, má dva oddíly; loď boční spolu s presbyteří tři oddíly a závěr; svorníky kruhové, na některých rosety; žebra velkého presbyteria sbíhají na konsoly. Mezi lodí vedlejší a hlavní dva oblouky gotické nesené jednoduchým pilířem s přiseknutými hranami.

Délka presbyteria 7·90 *m*; šířka 5·40; výška 8 *m*; délka boční lodi s presbyteriem 11·50; šířka 3 *m*, výška 6·70. Vchod do sakristie gotický, o třech žlábcích a dvou lalocích; sakristie čtverhranná, s křížovým klenutím se žebry.

Sanktuarium na straně evangelií (obr. 136); čtverhranné se štítem trojhranným; obruba kamenná, profilovaná, o hlubokém žlábku a dvou zářezech. Dvířka dřevěná, zevně pobitá železem (nyní v museu v Chrudimi). Na vnitřní straně namalován klečící anděl s dlouhými křídly; silně konturované obrysy; půda černá. XIV. stol. konec, XV. stol. poč.

Hlavice románské a patky sloupů, které se zde druhdy nacházely, nyní v museu v Chrudimi. (Obr. 137.)

Oltář dřevěný, vyřezávaný, s obrazem sv. Šimona, v osmihraném rámci; nad tímto ovální rámec; obrazy podřízené ceny; rámování bohatě vyřezávané a prolamované skládá se z lupení do výše se vinouciho. XVII. stol. 2. pol.

Malby nástěnné, nyní zabílené, nacházely se v presbyteriu; na straně epištol vyobrazeno bylo dvanáct rytířů klečících, úplným brněním oděných; při nich štít s listem leknínovým zeleným v poli bílém. Nad nimi byl nápis:

Rod urozenych a statnych panu rytířů Hermanů.
⁓ a. d. 55 R a d 1694.

(poslední znamená as: a. d. 1355 (?) Restauratum (?) a. d. 1694.)

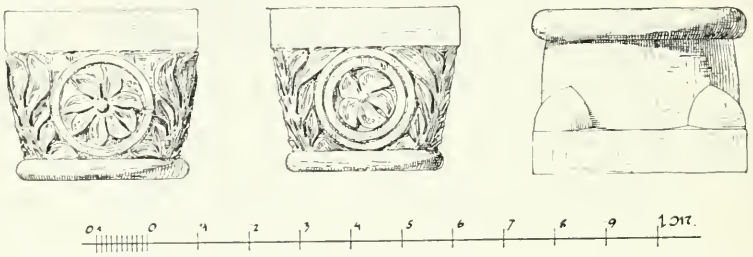

Obr. 137. Kostelec u Městce. Romanské hlavice a patka, nyní v museu chrudimském.

Nad nimi byly obrazy: mrtví vstávající z hrobů, čert honící hříšníky a kotel v průřezu s hříšníky, nad nimi kostel. Na straně protější byla vyobrazení: večeře Páně; nad ní Kristus se zeměkoulí v ruce, u hlavy slovo: pax; vedle večeře Páně kruh se zvířaty; pod ní postavy svatých, jmenovitě sv. Pavla.

Malby pocházely, jak se podobá, ze XIV. stol.

Krom maleb byly zde nápisy, mezi nimi celé desatero Božích přikázání.

Křtitelnice kamenná, druhdy na hřbitově vedle vchodu pobočního, nyní v museu v Chrudimi; podoby polokoule; bez ozdob.

Zvony na dřevěné zvonici.

1. Průměr 0·95 *m*, výška 0·77 *m*.

her campana fusa est ad laudem dei omnipotentis et beate marie virginis et sancti petri patroni ecclesie villa vocatur costelecz. anno domini MXX per magistrum jacobum dictum ptaczek in montibus cutnis. en ego campana nunquam prommrio vana.

Nápis dvouřádkový, pod ním postavy Panny Marie a sv. Petra.

2. Průměr 0·79 *m*, výška 0·62 *m*.

nenij ✠ ziadneho ✠ gmena ✠ podevssim ✠ nebem ✠ skrze niezby ✠ mohl ✠ prziditi ✠ spaseni ✠ nez gmeno ✠ pan ✠ gezijss 1551.

Nápis jednořádkový, pod ním postava sv. Petra.

3. (Malý). Ga hlas ✠ volagiczijho ✠ na paussti ✠ spravte ✠ cestu ✠ panie.

Kostelec (Vrbatův) u Chrasti.

KOSTEL SV. HAVLA OPATA, (farní); připomíná se r. 1086; r. 1349 byl farním, později filialním do Žumberka; r. 1787 zřízena zde lokalie, r. 1853 fara. Osada pojmenována dle Vrbaty, zakladatele kláštera Podlažického.

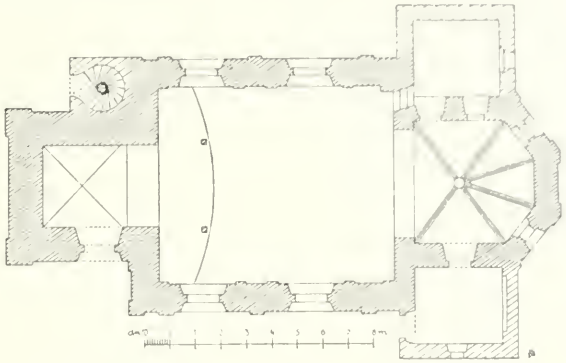

Obr. 138. Kostelec Vrbatův. Půdorys kostela sv. Havla.

Stavení orientované, zděné, jednolodní s věží v průčelí (obr. 138.); chor gotický, třema stranami uzavřený bez opěrných pilířů; presbyterium uvnitř klenuté, jednoduché pasy vybíhají od prostých konsol v podobě jehlanců špičkou dolů obrácených (obr. 139.). Loď a věž v nynější podobě z XVIII. stol.

Loď dlouhá 9·3 *m*, šir. 7·8 *m*; oblouk triumfální 0·8 *m*; presbyterium dlouhé 4·7 *m*, široké 4·9 *m*.

Obraz sv. Františka ležícího na kříži; obličej a ruce jemně malovány, v pozadí krajina. Ve způsobu *Balkově;* XVIII. stol. Pochází dle podání ze zrušeného kláštera v Sedlci.

Kalich stříbrný (na faře chovaný), gotický (obr. 140.); noha šestilaločná, okraj plochý, okolek prolamovaný ve tvary čtyrlistů a plamenů; na plochách laloků rýsované lupenové a plamenové ozdoby; na jedné straně štít terčový, v něm křížem přeložená kladívka; noha vybíhá ve tvar zídek, mezi těmito a ořechem nápis maria; nad ořechem ihesus; ořech s puklemi, na nich nasazené hlavy andělíčků; pod hladkou kupou liliový vlys. Gotická perioda XV. stol., konec. V. 0·21 *m*. Průměr nahoře 0·11, dole 0·142 *m*. Dle podání věnován kalich od havířů bítovanských; na zboží Včelákovském, k němuž Kostelec patřil, dobývaly se vůbec v XV. a XVI. st. rudy železné a sirné; hory ty však zašly na zač. XVII. st., neb ku konci XVI. st. (Rybička, Památky VII. 354. p. 26.)

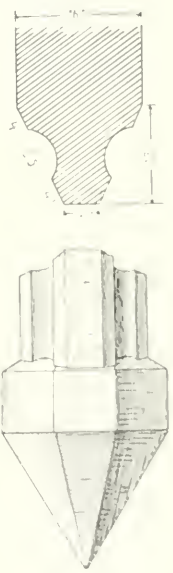

Obr. 139. Kostelec Vrbatův. Profil žebra a konsola.

Zvony na zvonici:

1. Průměr 0·95 *m*, výška 0·73 *m*.

Leta bożiho 15XXXIX tento zwon slit gest ke czti bohu wssemohuczimu do rychnova skrze iakoba ptaczka na horach gun. ✠

Nápis kol koruny.

2. Průměr 0·62 *m*, výška 0·47 *m*.

AVE MARIA GRACIA PLENA O LUCAS MARCUS JOHANES MATHEUS.

Nápis kol koruny.

Zbytky náspu, jakožto opevnění kostelního u východní strany kostela na svahu ku potoku Žejbro.

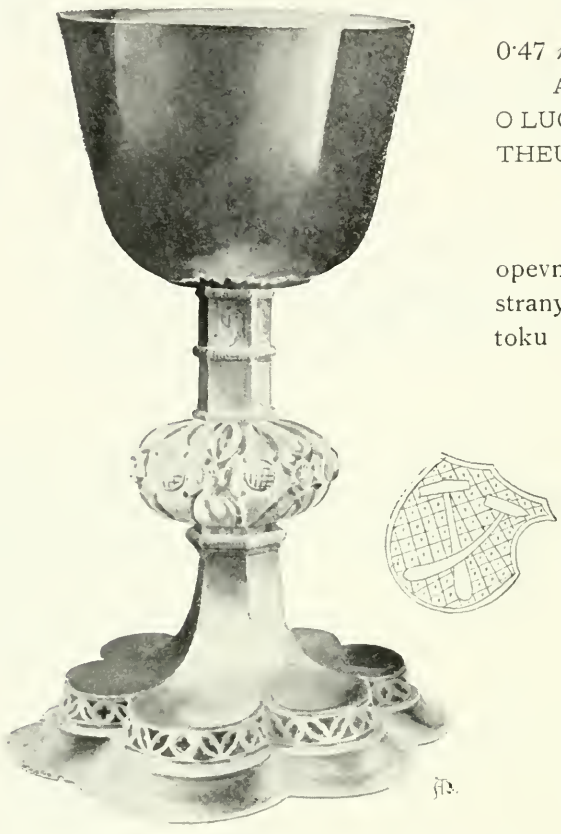

Obr. 140. Kostelec Vrbatův. Kalich gotický; štítek se znakem hornickým.

Kozojedy.

Schaller XI. 194. — Heber's Burgen V. 153. — Rybička, Památky I 271. — M. L.(üssner), Památky II. 191. — Sedláček Hrady I 188.

TVRZ, jež stávala u Pochobrad, blíž mlýna nazvaného Červenec; náspy z tvrze pozůstalé rozkopány a rozvezeny r. 1857. Vlacheň z Kozojed připomíná se roku 1318, rod z Kozojed v stol. XV.; vymřel 1454. Při kopání r. 1847 a 1857 učiněny různé nálezy; předměty železné, sekera, hroty, střepy z nepálené hlíny a polovice paty románského sloupu s lupeny v rozích.

Licibořice (Lucibořice).

Sommer V. 267.

KOSTEL SV. MICHALA, (farní), byl r. 1350 farním; později filiálním do Bojanova; r. 1780 zřízena zde lokalie, r. 1853 opětně fara. Kostelní budova orientovaná, zděná, malebně položená, mezi návršími a lesy. Presbyterium gotické (obr. 141.), třemi boky osmihranu uzavřené; na nároží

a v prostřed zdi jižní pilíře pískovcové o jednom ústupu a podvalu. Ve středním a dvou jižních bocích polygonu okna gotická, dělená vertikálním pruhem, ozdobená nahoře kružbou, skládající se ze dvou polotrojlistů a tvarů plamenitých, úhledně pracovaných (obr. 142.). XV. st. konec neb poč. XVI. st. Na severní straně presbyteria sakristie obdélná; dlouhá loď, do níž vede na jižní straně sínka, v nynější podobě z XVIII. stol.

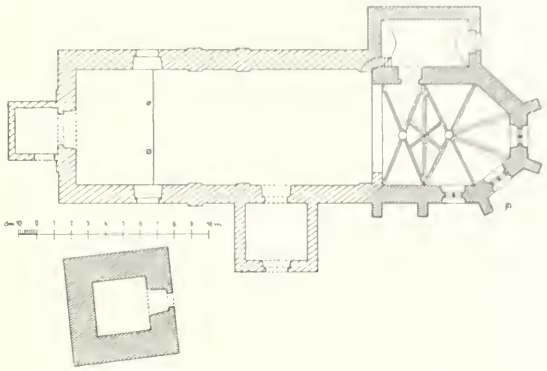

Obr. 141. Licibořice. Půdorys kostela sv. Michala.

Presbyterium klenuté, o dvou oddílech, v polygonu pět hlubokých kuklí; pole před ním ležící má křížové klenutí, obě partie spojeny navzájem křížícími se pasy; tím nabývá klenutí tvar hvězdový.

Žebra pískovcová mají proláklé profily a vybíhají od konsol hráněných dolů zahrocených, uprostřed proláklých (obr. 143.); kruhové svorníky ploché. Původní stav pozdní gotiky celkem dobře zachován. Pozdější loď má plochý strop rákosový.

Presbyterium: délka 7·30 *m*, šířka 5·80 *m*, strana polygonu 2·80 *m*. Loď: délka 16·90 *m*, šířka 6·70 *m*.

Obr. 142. Licibořice. Kružby oken kostela.

Oltář hlavní s obrazem sv. Michala zápasícího s drakem; maloval *Jan Kokeš* 1842.

Křtitelnice pískovcová, válcového tvaru, víko cínové.

Monstrance mosazná, zlacená, noha tepaná, kol lunuly tepaný rámec, stříbřený, ozdobený nasazenými imitacemi drahokamů ze skelné broušené hmoty. XVIII. stol Výška 0·40 *m*.

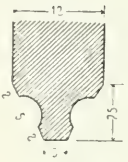

Věž kostelní, vedle kostela o sobě stojící, zděná; o jednom patře, s bání dřevěnou cibulového tvaru. Vchod do věže čtyrhranný, pískovcová obrubeň gotická, s lištami. Nad vchodem zazděn kámen s postavou dětskou a znakem nezřetelným.

Zvony ve věži:

1. Průměr 0·93 *m*, výška 0·78 *m*.

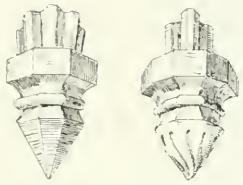

Obr. 143. Licibořice. Profil žeber a konsoly.

FIAT MISERICORDIA TUA DOMINE SUPER NOS. ANNO 1714.

Nad a pod nápisem ornamentovaný pruh, pod ním festony; na plášti reliefy, postavy dvou svatých a dvou světic; tyto obklopeny věncem.

2. Průměr 0·68 *m*, výška 0·60 *m*.

Tento zvon starý od roku 1714 přelitý byl v Praze od Karla Bellmanna c. k. dvorního zvonaře r. 1837 a nazvaný jest Michal.

3. Malý zvonek r. 1861.

Lipka.

Rybička, Památky IV/2. 38. — Rieger, Památky X. 737. — Sedláček, Hrady I. 163 a násl.

TVRZ někdy rodu Kustošů ze Zubřího a na Lipce; blíž Brádla (sklárny) nad levým břehem Chrudimky na kamenitém návrší, starými lipami osázeném. Stará tvrz rozšířena za Jana Kustoše († 1588). R. 1715 Marie Alžběta Kustošová, provdaná Milesimo, prodala Lipku Frant. Jos. hraběti ze Schönfeldu. R. 1737 koupena pro rod Schönfeldů (po druhé) a spojena s panstvím nasavršským.

Zámek Jana Kustoše o dvou poschodích do čtverhranu postavený, s arkádami do vnitř otevřenými a vížkami ozdobený v první polovici našeho věku částečně odklizen; hoření patro sneseno a křídla pobočni odbourána. Nyní jest to stavení prosté o jednom poschodí, obdélné, s křídlem postraním, kolmo k němu postaveným. Zevně na hlavní části jednoduchý vchod renaissanční, nyní nepoužívaný; v prvním poschodí řada šesti oken čtverhranych; v části do dvora obrácené v přízemí prostranná síň klenutá a schodiště.

Hrobka Kustošů opodál dvora; zřízena byla spolu se sborem bratrským, od Jana Kustoše. Po sboru neostalo památky, leč název »u kostelíka«. Náhrobky Kustošovské, zcela otřelé, částečně travou zarostlé v ohradě, již spolu se křížem kamenným zřídila Vilemina kněžna z Auerspergu. Popis náhrobků, nyní až na nepatrné obrysy nezřetelných, podal Rybička l. c. r. 1861. Čitelný tehdáž byl náhrobek Doroty Kustošové ze Šanova na Lipce z r. 1586.

Lukavice (Velká, též Velké L.).

Heber, Burgen V. 153. — Rybička, Památky II. 40. — Sedláček, Hrady I. 169.

Lukavice byly původním sídlem rodu Lukaveckých z Lukavic. R. 1318 vyskytuje se Radslav z Lukavic. Od XVI. stol. spojeny byly se statkem Žumberským. Tvrz, která stávala v lesích mezi Lukavičkou a Žumberkem v místě, jež nazývají Hrádek, též Kočičí Hrádek, byla již v XVI. stol. pustou (1616 se připomíná ještě jako pustá). U Lukavic byly již v dávných dobách doly, v století XVII. často se uvádějí. V XVIII. stol. bývaly pronajímány, až koncem století Jan Adam z Auerspergu převzal je ve vlastní vedení a zvelebil je.

ZÁMEK, o jednom poschodí, přízemí rustikované; v průčelí štít trojboký, v něm znak s odznaky hornickými. XVIII. stol. 2. pol.

Markovice.

Rybička, Památky. — Nechvíle, Method 1882.

KOSTEL SV. MARKA (filiálný); druhdy též pod jmenem »Kaplice minus« uváděný; r. 1350 byla zde plebanie, která zanikla; 1676 byl filiální do Chrudimi; podací měla Eva z Valdštýna, která je prodala hrab. Frant. Jos. ze Schönfeldu.

Budova kostelní orientovaná, zděná, stojí o samotě se hřbitovem na mírném vršku blíž osady Markovic; jednolodní s apsidou polookrouhlou, při ní na straně jižní sakristie čtverhranná, zvenčí na podélné straně kostela opatřená barokním štítem; zevnějšek kostela prostý, okna čtverhranná, v hoření straně mírně vypnutá; vnitřek úměrný, a pokud architektury se týče, jednotného rázu, upomínajícího na stavby hrabaty ze Schönfeldu v 1. pol. XVIII. stol. provedené (Bojanov, Kamenice Trhová). Presbyterium klenuté s třemi kuklemi, dělenými širokými pásy, jež spočívají na pilastrech, jež nad úzkým hrdlem mají silně vystupující římsy; před závěrem obdélné travée s křížovým klenutím; oblouk triumfální stlačený na pilastrech; loď s plochým stropem na rákos; v koutech a mezi okny pilastry až pod samý

strop jdoucí (po každé straně dva poloviční v koutech a dva celé po stranách). Na západní straně kruchta. Presbyteř vnitř: délka 8·45 *m*, šířka 5·95 *m*; výška 6·32 *m*; loď: délka (i s kruchtou) 14·91 *m*, šířka 8·30 *m*; výška 7·44 *m*.

Oltář sv. Marka, kol nového obrazu (od *Papáčka*) široké rámování, plastické a prolamované, z lupení složené; figurální část sv. Barbora, sv. Kateřina a andělé slabé práce, část ornamentální velmi dobrá. XVIII. st. poč.

Oltář sv. Antonína, na straně epištol; dřevěný ve slohu pozdní renaissance; XVII. st.; některé části, vlys a hoření nástavek řemeslně provedeny; obraz sv. Antonína na plátně malovaný, pozdější, z XVIII. stol.

Zvonice zděná, stojí opodál kostela; základ čtverhranný; nad vchodem okno gotického tvaru; zvon z r. 1846 od *Paula* v Hradci Králové.

Obr. 144. Medlešice. Pohled na zámek.

Medlešice (Mezilesice).

Rybička, Památky I 271.

Jméno původní, Mezilesice, přichází r. 1229; dle místa jmenoval se vladycký rod Hrochů z Mezilesic. Panství, přináležející nyní rodu z Wiederspergů, skládalo se z několika dvorů poplužních, různým majitelům náleževších. Ve válce třicetileté vpády švédskými tvrz i dvory vydrancovány a spuštěny. Tvrz znovu vystavěna za Evy Kustošové ze Zubřího, rozené z Glouchova (kol. r. 1660); v rodě Kustošů ostaly Mezilesice do r. 1716. R. 1722 koupila je Terezie Rašínová z Rizemburka, rozená Straková z Nedabylic, po smrti její 1725 připadly dceři její Marii Terezii provdané za Václava svob. pána z Vernieru. Z doby té pochází stavba nynějšího zámku; kaple domácí používáno r. 1730.

Obr. 146. Medlešice. Oltářík v domácí kapli; střední relief snětí Krista s Kříže.

Budova zámecká, slohu barokního, zachovala celkem svou podobu, až na věž, cimbuřím opatřenou, nově přistavenou. (Obr. 144.) Jednoduché obdélné stavení o jednom poschodí s výstupkem, v němž nachází se vchod ke schodům. Na nárožích pilastry; široká fronta, obrácená do zahrady, má

ozdoby štukové; okna mají štíty střídavě trojhranné a polookrouhlé. Střecha mansardová s okny.

Uvnitř v prvém poschodí ploché stropy se štukaturami, tvořícími obrazce se silně profilovaným rámováním.

KAPLIČKA DOMÁCÍ, zasvěcená sv. Rodině Kristově, vedle schodiště, malých rozměrů, podoby obdélníka s dvěma výklenky. Obraz na oltáři nový, od *F. Papáčka.*

Obr. 147. Medlešice. Kalich v domácí kapli zámecké.

Oltářík ze želviny (obr. 145. Příl. VI.) se stříbrnými součástkami, o třech etažích, sloupky stříbrné, po celém dříku tepané květy; tepané stříbrné reliefy; dole kladení Krista v hrob; uprostřed Snětí s kříže (obr. 146.) dle motivu připisovaného *Michelangelovi;* nahoře Kristus na kříži mezi Marií a Janem; po stranách voluty, na nich podoby andělů; navrchu nástavek s podobou srdce a soškou anděla s křížem. XVII. st. Výška 1·05 *m*, šířka 0·42 *m*.

Kalich stříbrný, tepaný (obr. 147.); noha trojdílná, s medailony, v nich znamení umučení, mezi medailony rocaillové nádory, nodus trojdílný;

Obr. 145. Medlešice. Oltařík v zamecké kapli: ze želviny a stříbra. Augsburska práce. XVII. stol.

spod kupy tepaný, na třech stranách znamení umučení Kristova, mezi nimi nádory s klasy.

Na noze vyryto A. I. O 1760. Značka: štít, v něm lev, po stranách 1760. V. 0·275 *m*, průměr dole 0·165, na hoře 0·095.

Kropenka závěsná, plechová s emailovanými námětky; miska z rubínového skla; po stranách postavy Arona a Mojžíše: deska se Zvěstováním Panny Marie. XVII.—XVIII st.

Krucifix stříbrný, na černém hlazeném kříži dřevěném. XVII. st.

Figurky mosazné, zlacené; dvě; podoby evangelistů; gotická perioda XV. st.

Městec Heřmanův.

Schaller XI. 20. — Sommer V. 21. — Adámek, Chrudimsko. — Pokorný, Stopy průmyslu v Heřmanovu Městci za časů nejdávnějších. Světozor 1874. S. 187. — Pokorný, Heřmanův Městec v letech 1660—1797. Světozor 1874. S. 603. — Pokorný, Zboží Heřmanoměstecké. Světozor 1875. S. 292. — Týž, Městec Heřmanův. Tamže, 1875. S. 429. — Rybička, Městec Heřmanův, město a velkostatek v Chrudimsku. Památky XIV. — Sedláček, Hrady I. 177.

Naleziště starých hliněných hrnků na staveništi nynější pošty.

Jméno a založení Heřmanova Městce (Hermanni civitas) uvádí se ve spojení s vladyky z Mrdic, jichž tvrz ležela mezi nynějším Městcem a Klešicemi; v rodu tom jméno Heřman bylo obvyklé; ve znaku měl lupen leknínový, jejž nacházíme též v erbu Městce; jakožto majitel Městce uvádí se rod ten počátkem XIV. věku. Nynější rozsah a ráz Městce pochodí hlavně z doby, kdy zde vládl rod Šporků; prvním majitelem z tohoto rodu byl Jan Karel svobodný pán ze Šporku a na Lysé, jenž koupil Městec r. 1661 spolu s panstvím Stolanským, zvláště vnuk tohoto Jan Josef (1710—1749) a jeho syn; Jan Václav (1749—1794) zvelebili Městec, onen po požáru jenž r. 1740 Městec úplně zničil, tento jmenovitě vystavěním kostela a zámku. Jan Václav Špork prodal r. 1794 Městec, jenž od r. 1828 jest v držení knížat Kinských.

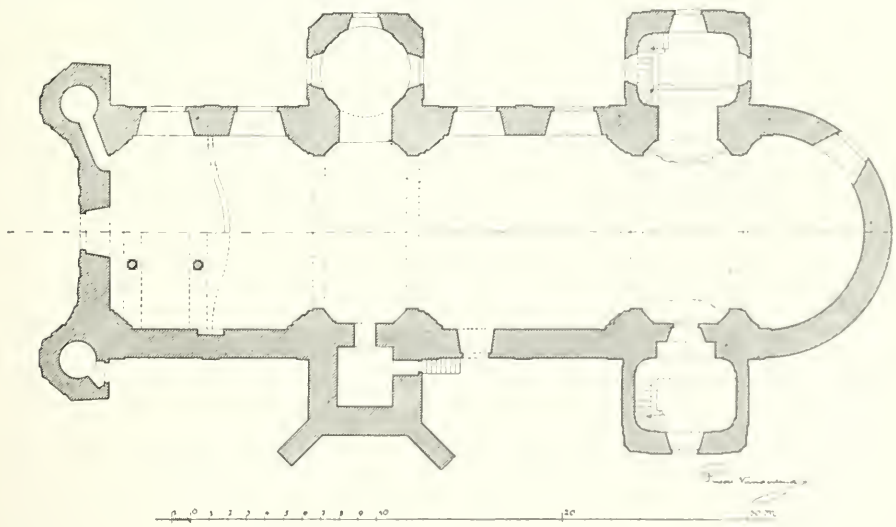

Obr. 148. Městec Heřmanův. Kostel sv. Bartoloměje.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE.

Pamětní kniha rukopisná na faře od r. 1666.

Starý farní kostel vyhořel r. 1740, na novou stavbu pomýšlel již Jan Josef Špork; r 1749 odkázal 1000 zl. na stavbu věže. Ku stavbě nového kostela položen roku 1756 25. června základ Janem Václavem Šporkem, r. 1761 dovršeno průčelí osazením soch. R. 1762, 10. listopadu dokonána malba druhé klenby *Josefem Balkem*. Stavbu provedl stavitelský mistr *Jedlička*.

Obr. 149. Městec Heřmanův. Pohled na kostel sv. Bartoloměje.

Budova kostelní orientovaná, o jedné prostranné lodi (obr. 148.); na straně jižní vybočuje věž na základně čtverstranné; vypíná se o třech poschodích; ve výši druhého poschodí pavlač na krakorcích spočívající; nad ní sůžené poslední patro; báň cibulovitá s lucernou; základ věže starší ostatního kostela; na nárožích dva gotické pilíře opěrné o jednom sestupu a podvalu. Façada rocaillová se štítem nad silně vyloženou římsou; nároží façady vystupují ve tvaru tří stran osmiuhelníka, na bocích pilastry; ve středu façady dva pilastry, mezi nimi portál (obr. 149.). Pilastry po celé

budově vesměs na nízkém podvalu; hlavice rocaillové, s volutami, pod nimi mušlový tvar; mezi volutami vypíná se nad hlavicí tvar hřebínkovitý; pod hlavicí na krku pilíře rovněž mušle nahoru obrácená. Břevnoví prosté o pěti deskách; mezi ním a hlavní římsou prostý vlys přerušený pasy, jež jsou pokračováním pilastrů.

Vchod čtyrstranný, nad ním znak Šporkovský z pískovce tesaný; po stranách vchodu pilíře nesoucí vásy; nad vchodem polokruhové okno se silně vyloženou barokní, vypjatou a sprohýbanou římsou nadokenní; plocha mezi oknem a římsou vyplněna štukovou kartuší.

Štít ohraničený pilastry nese uprostřed ve výklenku sochu sv. Bartoloměje; nad štítovým obloukem pískovcová socha andělíčka držícího kříž (víra) V zadu na podstavci sochy nápis (z věže čitelný)

CAJETANVS
BEVTHL ME
Fecit 1761

Po obou stranách sochy na rozích středního štítu pískovcové urny. Nároží façady spojena se středním štítem segmenty; na podstavcích ve tvaru volut sedí andílkové, jeden s kotvou (naděje), druhý se srdcem (láska).

Jižní strana členěná pilastry a okny polokruhem zakončenými, k ní přiléhá věž a sakristie; na straně druhé kaple a oratoř; závěr presbyteria polokruhový.

Presbyterium uvnitř dvěma stupni od lodi oddělené (obr. 150.); po jeho stranách hluboké výklenky, v nich oratoře ve způsobu pavlačí se železným kutým zábradlím. Loď na délku trojdílná, dělená mohutnými do vnitř vystupujícími pilíři se silně vyloženou římsou, hlavice pilířů (štukové) skládají se z akantů, vaječníků a volut, jež nad akanty spočívají. Podobné pilíře též v presbyteři; mohutná římsa probíhá na veskrz, přerušena pouze okny do vnitř se šířícími; nad okny a na plochách mezi okny štukové rocaillové ozdoby. Na straně západní kruchta hudební (obr. 151.); spočívá na klenutí široce rozpjatém, jehož nízký, stlačený oblouk opřen z předu o dva sloupy. Zábradlí kruchty, která do vnitř kostela mírně vzedmutým obloukem vystupuje, má čtyři železné kuté výplně tvarů mušlových a hřebénkových. Na římse kruchty uprostřed štuková kartuš, v ní housle; na klenbě pod kruchtou kartuš s rohem a troubou.

Malby al fresco zdobí zadní plochu presbyteře a veškeré plochy klenutí. Za tumbou hlavního oltáře vymalována složitá architektura oltářní uprostřed stojí sv. Bartoloměj s anděli; nad ním kartuše s nápisem:

ALTARE PRIVILEGIATUM
PRO OMNI DIE.

Nad nápisem sv. Václav, po jeho stranách andělé, vedle sloupů na nároží dolení částí po jedné straně sv. Petr, po druhé sv. Pavel.

V klenebním poli nad oltářem obraz sv. Bartoloměje, modlícího se uprostřed andělů.

Nad okny znaky: v levo znak Šporků, v pravo znak manželky Šporkovy Eleonory kněžny Clary-Aldringen.

V obloukovém poli nad oratoří obraz sv. Trojice a andělé držící kříž.

V lodi v prvním oddílu, presbyteriu nejbližším, okrouhlé pole s Umučením sv. Bartoloměje (vyčistěno a částečně přemalováno). Uprostřed sv. Bartoloměj na čakanu; před ním kat a pes, jenž líže krev se světce

Obr. 150. Městec Heřmanův. Pohled do presbyteria chramu sv. Bartoloměje.

se řinoucí; za ním pacholek. Na levo brána (tvar gotisující s cimbuřím), v ní dva zbrojenci, z nichž jeden odpočívá a řetěz od rumpálu drží; na pravo věž (gotisující); před ní muži v kroji orientálním; opodál velitel na koni s jinými v hovoru. Nad skupinou anděl se vznáší a podává palmu sv. Bartoloměji; jiný anděl drží okovy. Na pendentivech vásy s květinami.

Pole druhého oddílu ornamentováno; na okrajích květy.

Obr. 152. Městec Heřmanuv. Malba al fresco
Maloval J. Balko r. 1762.

Obr. 151. Městec Heřmanův. Chrám sv. Bartoloměje; pohled na kruchtu.

Pole třetího oddílu, okrouhlé; uspořádání podobné jako u prvého. Malba dobře zachovaná (vyčištěná, nepřemalovaná), (obr. 152., příloha VII.). V partii obrácené k hlavnímu oltáři postava sv. Bartoloměje, an káže, stoje na mostě; za ním chrám antický, nad ním andělé s křížem. Na pravo skupina orientálů naslouchajících; v levo drží poloobnažený muž kozelce, chystaje se ho skolit před sochou bůžka; za tímto kněz pohanský, vedle, mezi ním a sv. Bartolomějem, třínožka s pánví obětní. V partii nad kruchtou anděl drží knihu s nápisem »Evangelium« a před ním klečí dívka v bohatém kroji, vedle ní muž; za ní chlapec a starý Číňan. Jakožto krajinová stafáž kol do kola různé stavby, pyramida, věž, mezi tím keře a různé stromoví. Kolorit jemný, barvy stlumené a zamlžené; krajinomalba poněkud theatrální. Na pendentivech vásy s květinami. Malby nástropní jeví stejný charakter; jako autor posledního pole a tudíž i ostatních zjištěn *Balko* (Josef?).

Poboční oltář sv. Jana Nepomuckého, v presbyteriu, na straně pravé; dřevěný, vyřezávaný; světec kleče na oblacích drží palmu, níže andělé s lilií a palmou. Nad sv. Janem baldachin, na něm andílci, pelikán, lev a nejvýš anděl s troubou. Celek výborně uspořádán; zdařilá práce, současná se stavbou kostela.

Pobočni oltář v lodi, s obrazem sv. Rodiny (malba ceny podřízené); rámec vyřezávaný, ozdobený mřížováním, na něm andělé v letu, nahoře křest v Jordáně. XVIII. st. 2. pol.

Kazatelna (obr. 153.) dřevěná, bohatě vyřezávaná a místy zlacená; postavy bíle natřené. Na spodu andílek jakožto konsola; nad ním hlavy anděle a vola (symboly evangelistů); na dolním okraji sedící postavy Mojžíše a Arona; zpředu zlacený relief v rocaillovém rámci: Kristus mezi evangelisty. Střecha v podobě baldachinu s visutými lambreguiny; na ní postavy andělů, orla a lva (symboly evangelistů) a Boha Otce. Zdařilé dílo téže ruky, z které pochází protější oltář svatojanský.

Varhany na kruchtě; dva oddíly v schránkách, vysoko se pnoucích silně vystupující římsy; vyřezávané zlacené ornamenty s mřížkováním. XVIII. st. 2. pol.

Křtitelnice cínová; kotlík spočívá na třech nohách, zakončených nahoře hlavami paniců a vybíhajících dole v drápy. Výška 1·02 *m*, průměr hoření 0·48 *m*.

Nápis, počíná na hořením okraji:

Tato sskrydlnicze dielana gest ke czy a chwale Panu Bohu a Swatymu Bartolomiegi do mies

na dolením okraji: ta miesticze Herzmanowa za Fararze Tehdaz knieze Michala z gicyna Anno M⁰CCCC⁰XXXVI.

Na plášti stopy po oloupaných reliefech. Na víku nápis:

QUI CREDIDERAT ET BAPTHIZATUS FUERIT SALWUS ERIT INOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI.

Svícny cínové, šest kusů, na oltáři sv. Rodiny, nohy třídílné, plasticky zdobené. XVIII st.

Mříže železné, kuté, barokní, v zábradlí před oltářem, na oratoři a kruchtě.

Náhrobek mramorový, za hlavním oltářem, čtverstranný; s postavou rytíře pod obloukem; po stranách oblouku, v obou rozích hlavy andělské. Postava v plné zbroji má obnaženou hlavu, s plnovousem;

Obr. 153. Městec Heřmanův. Kazatelna v kostele sv. Bartoloměje.

v pravici drží kladívko, jakožto odznak hejtmanský; brnění ozdobeno leptanými ornamenty; u nohou helm a rukavice. Zdařilá kamenická práce XVI. st. 2. pol. Nápisu není. Postava představuje nepochybně některého ze Žerotínů. V. 1·90 *m*, š. 1 *m*.

Náhrobní deska, v sakristii, na ní čtyři znaky. Nápis:

Leta Panie 1594 w sobotu przed pamatkau S. Bartholoměje Pan Buh wssemohuczy urozenemu Panu Panu Janowi Geltzichowi Starssimu z Zierotina s Urozenau Pani Pani Lidmilau Zierotinskau z Kolowrath

Pani Manželkau geho na Tento swet racil wywesti dcerku w 3 hodinu na pul orlogi kterazto yhned po narozeni swē krzest swaty we gmenu blahoslawene a swate Trogicze przigawši gmeno Anna dane sobě magic zywot swug w Panu dokonala a w tomto chramě pochowana wesele wzkrzisseni orzekawagicze.

Výška 0·38 *m*, délka 0·94 *m*.

Skříň dřevěná v sakristii, barokní. XVIII st.

Kalich stříbrný, noha nová; kupa vespod prolamovaná, s 3 medailony a festony ovocnými; v medailonech sv. Petr, sv. Josef a sv. Pavel. XVIII st. Výška 0·22 *m*, průměr nahoře 0·085 *m*

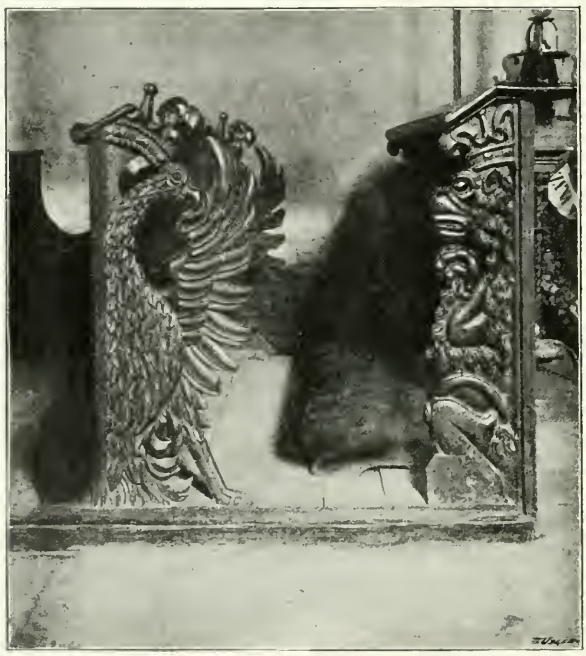

Obr. 154. Městec Heřmanův. Lavice Šporkovská ve hřbitovním kostele.

Hrobka pod kostelem nyní zasypaná; v ní nacházela se rakev s nápisem z r. 1606, svědčící Lidmile Žerotínské, rozené Lybšteinské.

Zvony (na věži):

1. RVRSVS CONFECIT QVI ME DESTRVXERAT IGNIS

Nad a pod nápisem ornamentální pruh; pod dolním festony; na plášti po jedné straně Kristus na kříži a pod ním emblem zvonařský; Panna Maria, sv. Josef. Průměr 1·24 *m*, výška 1·05.

2. Nápis:

PAVCE TECTA DOLENS GAVDEBO SONANDO
FUDIT ME JOANNES GEORGIUS HÜBNER PRAGAE 1770.

Nad nápisem rocaillový ornament; pod ním festony; kol dolního okraje rovněž ornamentální pruh. Na plášti krucifix a postavy svatých v reliefu. Průměr 0·82 *m*; výška 0·66 *m*.

3. Přelit v Jihlavi r. 1865; 4. z r. 1878.

FARNÍ BUDOVA, jednoduchá stavba, současná s kostelem.

V jednom z pokojů kamna baroková, hnědě polévaná.

Podobizna Rudolfa hrab. Šporka, biskupa světícího a probošta staroboleslavského. Zdařilá práce neznámého mistra.

KOSTELÍK HŘBITOVNÍ ZVĚSTOVÁNÍ PANNY MARIE. Zevnějšek prostý, hrubé pilíře opěrné; façada se štítem; nad vchodem dorský vlys. Vnitř v lodi křížové klenutí, o dvou oddílech, hrubé, bez žeber; po obou stranách po dvou oknech gotickým obloukem zavřených, bez kružeb. Presbyterium čtyrstranné, klenuté. XVI. st.

Na oblouku triumfálním fresko: Svatá Trojice, kol svatí a andělé. XVIII. st. (silně přemalováno).

Pobočný oltář sv. Antonína; kol obrazu podřízené ceny široký rám vyřezávaný, složený z pásek a lupenů. XVIII st.

Obraz sv. Maří Magdaleny; v poli oválním poprsí světice, tvář s bolestným výrazem, ruce spjaté; roucho modré. XVIII. st. 2. pol. (poněkud přemalováno); rámec čtverhranný, vyřezávaný a prolamovaný ve tvaru lupení. Výška (vnitřní plochy) 0·62 *m*, š. 0·48 *m*.

Lavice s klekátky (obr. 154.); první dvě s vyřezávanými pobočnicemi v podobě polovičního orla korunovaného a sedícího lva (součástky znaku Šporkovského); rázovitá práce XVIII. st.

Žerď korouhve poutnické, šroubovitě točená; uprostřed široký prstenec, nahoře ovální medailon. XVII. st.

Epitaf malovaný (v sakristii, přistavené za presbyteří). (Obr. 155.) Po stranách pilastry, v hořením vlysu nápis obsahující větu z Ozeáše proroka, 6. kap.; nad římsou ovální medailon s odznakem (volské rohy, mezi nimi růže, s písmenami G K [nahoře] a letopočtem 1615 [dole]); po stranách medailonu delfini.

Na hlavním poli mezi pilastry obraz (přemalovaný) Vzkříšení Krista; v popředí klečí tři muži a dva chlapci (v levo), žena a 4 dívky (v pravo); před ní a před posledním mužem děcko v peřince. Pod obrazem nápis zlatý na černé půdě:

„Pamatka pohřebnij Slowutnych P. Giřika Wyletiala, den S. Jana Křtitele Let 1593, P. Bartoloměje Krouskyho, w nedieli 8 dne miesyce září L. 1597. P. Giřika Karaska w nedieli před narozenim P. Marye 1615 Miesſtianuw a spolu Radnich Městze Herzmanowcho w pánu y s dietkami zesnulich gakožto Manželuw swych milych od Pani Doroty Karaskowe pozustaly wdowy s dcerkami živeymi zde w tomto mistie nakladem gegiim z lasky a upřimnosti manzelske gest wyzdwižena a odwedena den S. Jana Krztitele Leta 1616.“

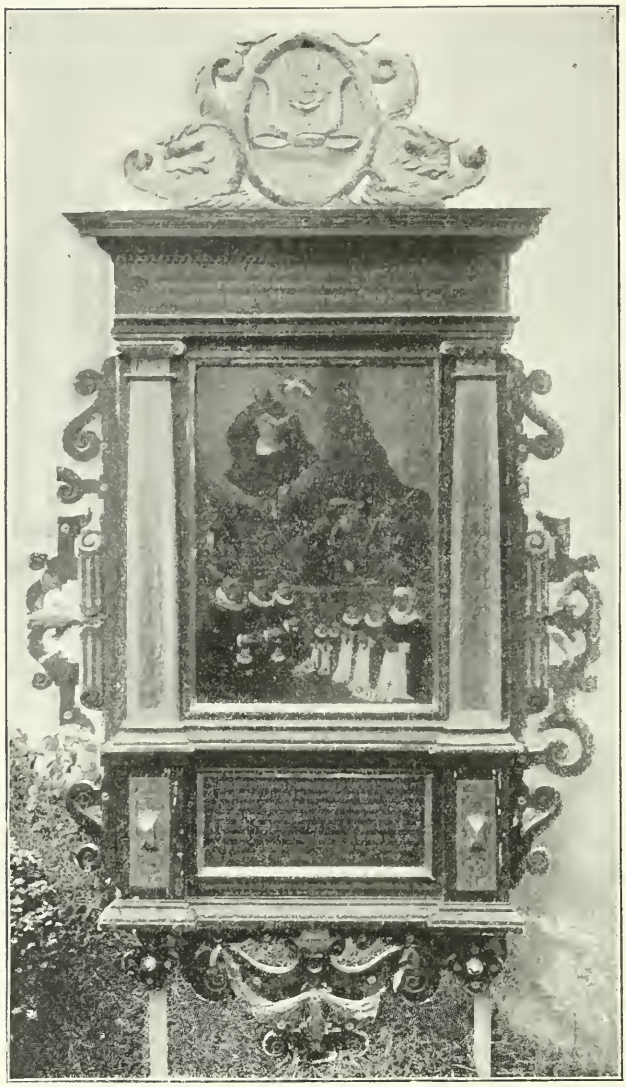

Obr. 155. Městec Heřmanův. Kostel hřbitovní; epitaf z r. 1616.

Dole a po stranách epitafu kartušovité ozdoby, částečně olámané; dobrá práce ve způsobu chrudimských epitafů z dílny *M. Radouše* neb jeho vrstevníků. Výška cca. 2 *m*, šířka cca. 1·30 m.

Náhrobky:

1. Deska pískovcová, v presbyteriu na levo, s postavou ženy, u nohou znak. Nápis:

Anno 1582 Sabbato post Luciae o. hora noctis Dom. honesta matrona Marianna conjux Mathiae . . . .

Štít vodorovně dělený; v hořením poli jakési těleso proražené šípem, nad ním písmena M K.

2. Deska vně kostela zazděná:

„Leta 1586 w patek przed swatym Sſimonem . . . sanseda a obywatele mesta 'miesteze herzmanowa . . pana Jana Smysha (?) . . . a tulo tielo geho.“

Na hřbitově dva náhrobky empirové z parku zámeckého sem přenesené. Jeden s urnou, na pilíři stojící, označen letopočtem 1807 a jménem Sophie Baronne Bogdan. Druhý: postava v antickém rouchu truchlící nad urnou.

Z v o n y na zvonici, stojící o sobě; spod zděný o čtyrhranné základně; na něm dřevěné roubení, na střeše makovice.

1. Nápis ve dvou řádkách:

LETA ✠ 1641 ✠ TENTO ✠ ZWON ✠ GEST ✠ SLIT ✠ OD MARTINA EXNERA ✠ | ZWONARZE ✠ V MIESTIE ✠ HRADCZU ✠ NAD LABEM.

Průměr 0·52 *m*, výška 0·43 *m*.

2. Nápis u dolní obruby:

»GEGOSSEN VON K. W. PAUL IN KÖNIGGRÄTZ 1834.«

Kapličky dvě, na obou koncích města, na straně k Chrudimi i k Cholticům, zřízené v době Šporkovské; ve slohu barokním; kaple směrem k Chrudimi opravena r. 1884.

Obr. 156. Městec Heřmanův. Socha sv. Vavřince z r. 1729.

S o c h y pískovcové. Na náměstí socha sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého. Sv. Václav v šupinovitém pancéři, drží štít s orlicí a korouhev; na podstavci chronogram (1723):

A IOSEPHO COMITE
DE SPORK
EXSTRVCTA FVIT

Na soše sv. Jana v zadu chronogram (1729):

HONORI AC VENERATIONI DIVI IOANNIS
NEPOMUCENI PATRONI POSVIT AFK.

Na silnici Kostelecké socha sv. Vavřince (obr. 156.). Podstavec barokní s volutami po stranách; nad ním sv. Vavřinec klečí na oblaku, v pravici drží rožeň, v levici palmu; hlava obrácená vzhůru k nebesům. Živá postava barokního rázu.

Nápis z předu s chronogramem (1729):

DIVVS
LAVRENTIVS PATRONVS
NOSTER AB IGNE
TEMPORALI ET AETERNO
NOS CONSERVET

Vzadu:

ISTA STATVA EXPENSIS
IOANNIS IOSEPHI COMITIS
DE SPORK ERECTA FVIT.
1729—1892

Obr 157. Městec Heřmanův. Pohled na průčelí zámecké.

ZÁMEK. V nynějším rozsahu zřízen r. 1784 *Janem Václavem Šporkem;* novější dobou upraven; věž zánovní.

Budová zámecká, jednopatrová, obrácena jest dlouhým průčelím do předního rozsáhlého náměstí, obklopuje čtverhranný dvůr a zadní částí čelí do parku malebně založeného. Architektura prostá; okna s těžkými, barokně profilovanými chambranlami; tré středních oken strany do zahrady obrácené ozdobeno kartušemi, ostatní římsami uprostřed do štítu lom nými. Na straně průčelní nad vchodem balkon se železnou kutou mříží. (Obr. 157.) Kol nádvoří vedou síně, za nimiž leží komnaty. V síni přízemní na levo zachovány původní dvéře barokní, vykládané. Tamže u schodiště kamna barokní, zeleně polévaná o podvalu a dvou etážích, na vrcholi urna. XXIII. st. poč. Pochodí z klášterního dvoru Sázené u Velvar.

Úprava a zařízení pokojů novější. K zařízení použito hojně starého nábytku vykládaného, jarmar, sekretářů, truhel a pod. ze XVII. a XVIII. století různého původu. Podobizny rodinné rodu Kinských od *Fügera, Weikerta* a j.; obrazy honební a jízdecké od bratří *Adamů*. Četné předměty porculánové a fayencové.

DŮM č. 179 na Náměstí, barokního slohu, o jednom poschodí s vikýři; vystaven stavitelským mistrem *Jedličkou*, jemuž přináležel.

Archiv městský, v úřadě obecním. Četné archivalie; gruntovní knihy, knihy trhové, smluv svatebních a j. ze XVI. a XVII. st. Majestát Rudolfa II. z 1579 se znakem města, malovaným; ve štítu zelený list leknínový na modrém poli. Právo rychtářské, kožené.

Obr. 158. Městec Heřmanův. Pečetidlo městské.

Museum, v budově školy měšťanské. Pečetidla, druhdy v archivu chovaná; mezi nimi jmenovitě: Pečetidlo stříbrné, městské, závěsné (obr. 158); kroužek v podobě hada, na něm řetízek; na okrouhlé ploše rytý znak městský; opis:

PECT MES[a] MIESCE HERZMANOWA RICHT.

XVI. st. 2. pol. Průměr 0·028 *m*.

Pečetidlo cechu kovářů, kolářů, bednářů a zámečníků, mosazné, z r. 1611.

Pečetidlo mosazné, cechu kožešnického; mlynářského cechu z roku 1706; stříbrné cechu obuvnického z r. 1772; železné cechu soukenického a postřihačského z XVIII st. a j. v.

Artikule cechovní a listy vyučné. Výšivky a jiné památky národopisné.

Sv. Mikuláš viz Rváčov.

Morašice.

Schaller XI. 26. — Heber III. 226. — Rybička, Památky II. 259. — Sedláček Hrady I. 186.

Osada, jihovýchodně od Městce Heřmanova ležící, dávného původu, vyskytuje se již roku 1226. V XIV. st. rod vládycký se jménem z Morašic přichází. V 2. polovině XV. a v XVI. st. drželi Morašice Andělové z Ronovce, od r. 1550 Hamzové ze Zábědovic. R. 1661 koupil je Jan ze Šporku a připojil ku panství městeckému.

KOSTEL SV. VÍTA (farní), uvádí se r. 1350, jakožto plebanie; fara v bouřích husitských zanikla; v XV. a XVI. st. filiální do Rozhovic, pak do Městce Heřmanova; r. 1866 zřízena lokalie, r. 1868 fara. R. 1878 kostel přestaven a upraven v nynější podobu.

Budova zděná, orientovaná, jednolodní s chorem trojbokým (obr. 159.); vedle něho na straně severní věž čtyrstranná, zděná, která druhdy měla dřevěný nástavek, na krokvicích ve způsob podsebití, s nízkou, dřevěnou stříškou. Presbyterium bez opěrných pilířů, má v závěru tři úzká, lomeným obloukem zavřená okna, bez kružeb; na straně jižní jedno širší okno. Loď v předešlém století prodloužená má po obou stranách uprostřed masivní opěrný pilíř; dvoje okna v části u presbyteria byla již původně gotická.

Portál na straně severní, pískovcový, gotický do špičatého oblouku, bohatě profilovaný. Výška 2·60 *m*, šířka 1·50 *m*.

Klenba presbyteria gotická, s hlubokými kuklemi (obr. 160.); žebra silná, po obou stranách dvakrát prolaklá, vystupují od prostých zahrocených konsol.

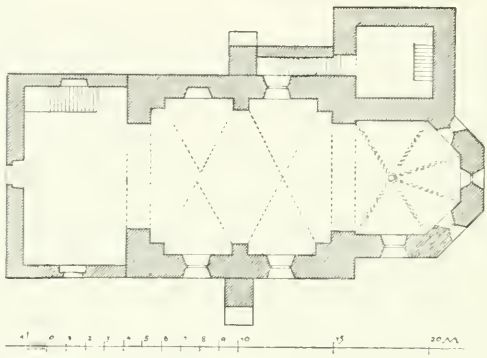

Obr. 159. Morašice. Kostel sv. Víta.

Portál v choru zazděný, na straně epištol, gotický, vybíhá nahoře, v podobu trojlístku.

Podoba a tvary presbyteria ukazují k XIII. st. Loď pozměněna při přestavbě v XVII. neb XVIII. st.; z té doby nynější klenutí; původně loď klenutí neměla. Stěna nad obloukem triumfálným byla ozdobena malbami.

Sakristie pod věží, čtverhraného půdorysu; mohutné zdivo, klenutí valené; na straně východní polookrouhlé okénko; pod ním oltářní tumba kamenná.

Presbyteř délka 5·20 *m*, šířka 5·65 *m*, strana polygonu 2·50 *m* oblouk triumfální 1·15 *m*. Loď: délka (dřívější) 9·20 *m*, šířka 7·80 *m* Sakristie délka 4·60 *m*, šířka 4·15 *m*, zdivo 1·18 *m*.

Sanktuarium kamenné, na straně evangelií v presbyteriu; čtverhranný výklenek s gotickým ostěním, nad ním trojboký štít, vyplněný trojlistem; na bocích kraby, na vrcholi růžice, po stranách boků prázdné štítky. Dvířka tvoří prostá železná mřížka s gotickým zámkem na spoušť Výška 1·23 *m*, šířka 0·53 *m*.

Kazatelna dřevěná; šestihranná na sloupci zdobeném vinnou révou, na nároží korintické sloupky, mezi nimi podoby evangelistů. Řemeslná práce XVII. stol.

Zbytky maleb na štítu nad triumfálním obloukem, nad nynější klenbou lodi na půdě kostelní; toliko na straně pravé (epištolní) zachovalo se několik hlav, s nimbem okrouhlým, za nimi architektura v primitivní perspektivě na způsob sedilií; tato barvy rudé, mezi nimi čtyrhrané prostory jako okna barvy modré. Kresba určitá, tvary obličejů narýsovány hrudkou. XIV. stol.

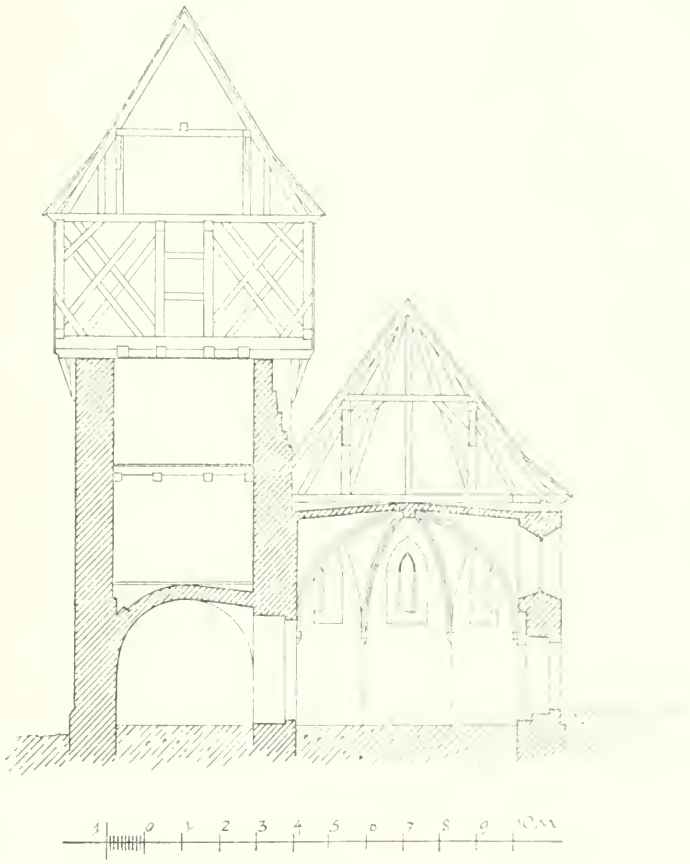

Obr. 160. Morašice. Řez kostela, vazba věže před opravou.

Náhrobky z pískovce, nyní zevně ve zdí kostelní zazděné.

1. LETHA PANIE MDLVII V PATEK PO SVATICH SSIMONU A JUDOVI . . . . . UROZENÉHO PANA PETRA HAMZY Z ZABIEDOVIC PÁNA PANSTVII MQRASSICZKEHO :KTERIZ Z BAZNI BOZI TUTO POCHOWAN GEST GEHOZTO DUSSI PANE BOZIE RACZ MILOSTIW BEITI A NAD NIM SE SMILOVATI.« Uprostřed znak.

2. (Na presbytéři.)

»LETHA PANIE MDLVII W STRZEDU NA DEN POCZETI PANNY MARIE POIAL GEST PAN BUCH S TOHOTO SWIETA PANA BORZKA

SINA UROZENEHO PANA PETRA HAMZI ZABIDOWICZ PANA PANSTWI MORASICZKEHO A TUTO POCHOVAN GEST.« Znak uprostřed. Výška 0·90 *m*, šířka 0·58 *m*.

3. . . . . krzize nalezení Margareta dcera urozeného . . . . . morassiczkého a tuto pochowana gest.“

Malý náhrobek se znakem.

4. Letha Panie 155 . . . . . Marku pogal gest pan . . . . sina urozeneho . . . z Zabiedowic.

5. Náhrobek se znakem orlice, setřený a nečitelný.

Zvony ve zvonici, která jest nyní veskrze kamenná; na schodech ve zvonici letopočet »Anno 1687«.

Zvony dle cedulek na hranici upevněných vysvěceny r. 1725 opatem Ottonem.

1. »Vít«. Průměr 0·95 *m*, výška 0·75 *m*.

LETA ✠ PÁNĚ ✠ MDLVI ✠ TENTO ✠ ZVON ✠ SLIT JEST ✠ KĚ CTI ✠ A K CHVALE ✠ PÁNU BOHU ✠ SKRZE ✠ WÁCLAVA ✠ FARARZE ✠.

Nápis dvouřádkový; v druhé řádce částečně ornament.

2. »Sigmund«. Průměr 0·45 *m*, výška 0·56 *m*; bez nápisu; tvar štíhlý, v hoření části profilovaný. XV. stol,

3. »Ivan«. Průměr 0·42 *m*, vyška 0·32 *m*.

ANNO 1642. TENTO ZVON JEST SLIT ODE MNE MARTINA EXNERA ZVONARZE W HRADCI KRÁLOVÉ NA LABEM.«

4. Umíráček malého rozměru.

Obraz sv. Víta, dříve na hlavním oltáři, nyní na faře; mladistvá postava světce přímo stojící; v pozadí krajina; obstojná malba, přemalovaná. Pod obrazem nápis:

S · VITE EXORA DEVM PRO TVIS CLIENTIBVS (1684).

Epitafium Myslibora Hamzy ze Zabědovic, jež druhdy ve zdejším kostele se nacházelo, nyní v městském museu v Chrudimi.

TVRZ MORAŠICKÁ stávala za nynější farou, kde se nachází štěpnice, zvaná »na hrádku«, kdež dosud viděti jest mírný pahorek, tvaru okrouhlého, na straně východní příkopem obehnaný.

Krom tvrze stával zde u nynějšího panského dvorce zámek, dle starých inventářů a taxací (Sedláček, Hrady l. c) dosti výstavný s pavlačema a ambity; zámek pustnul již v XVII. stol. a nezbylo po něm památky.

Nasavrky.

Sommer V. 257. — Sedláček, Hrady a zámky I. 157.

Město; sídlo panství (allodiálního) nasavrckého.

Poprvé uvádí se Kunrát z Nasavrk; roku 1360 držel zboží Jan biskup Olomoucký, po něm Lacenbokové z Chlumu. Od r. 1595. bylo v držení Zárubů z Hustiřan.

Roku 1623 zakoupil panství František de Couriers, jenž spojil je se sousedními statky (Seč, Bojanov a j.) v jedno velké dominium. Sňatkem přešlo panství na rod ze Schönfeldu a z tohoto r. 1754 na rod Auersperský.

KOSTEL SV. JILJÍ farní; připomíná se r. 1350; později filiální do Bojanovva; r. 1786 zřízena lokalie, r. 1857 fara.

Budova orientovaná, zděná, jednolodní, s věží před průčelím (obr. 161.); presbyterium gotické, třema boky uzavřené, bez opěrných pilířů (schema podobné jako v Pochobradech).

Uvnitř presbyterium klenuté; o závěru a jednom klenebním poli; v závěru pět kápí užších a jedna na šíř mělká; sousedící obdélné pole s jednoduchou křížovou klenbou. Žebra úzká, po stranách uprostřed dovnitř prokláká vybíhají z konsol, namnoze zanešených omítkou; ve čtyrech rozích závěru jednoduché konické konsoly; z konsol žebra, dělícího obě pole klenební má jedna tvar zvířecí, druhá podobu hlavy, nad ní gotické arkády. Století XIV.

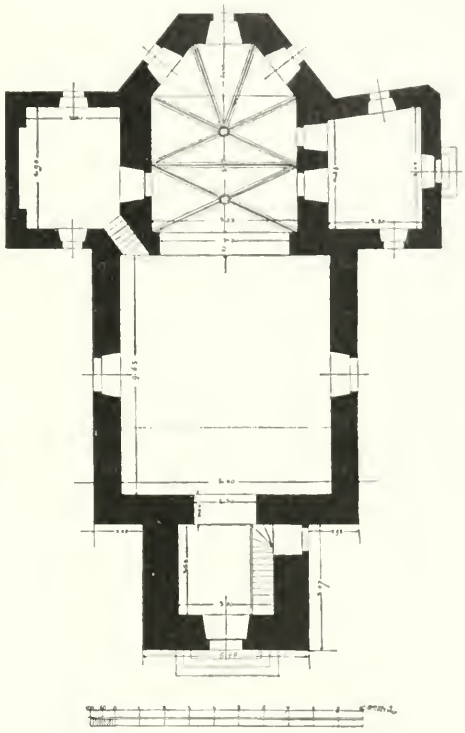

Obr. 161. Nasavrky. Kostel sv. Jilji.

V lodi strop plochý, rákosový.

Šířka presbyteria uvnitř 5·85 *m*, délka 7·80 *m*; šířka lod 8·40 *m*, délka 9·65 *m*; síň věžn 3·80 *m* široká, 3·63 *m* dlouhá.

Hlavní oltář, prostý, se slušným obrazem sv. Jiljí s laňkou; vedle oltáře sanktuarium kamenné, čtverhranné.

Nábytek: lavice v presbyteři, vykládané, s hvězdou, lidová práce z XVIII. stol.; v sakristii skříň na registra, dřevěná, vykládaná, barokní; XVIII. stol.

Zvony na věži, oba se stejným nápisem:

„Tento zwon nakladem kolatury nasaberske přelity jest Roku 1822 za duchowny zprawy T. C. Antonina Husara. Franc Wanich zwonař w Slaupnici."

ZÁMEK za kostelem, postavený na straně východní a jižní nad svahem, pne se na těchto stranách nad celou okolní krajinou. Jednoduché renaissanční průčelí obráceno k prostranství za kostelem.

V přízemí prostranná síň, klenutá, uprostřed roseta; nad dveřma vyložené římsy, nesené volutami. V prvním poschodí rovněž prostranná síň, strop

nový; dvéře ve schodišti mají podobné ostění jako hlavní vchod. XVI stol. konec, XVII stol. počátek, z doby nepochybně Zárubovské. Ostatní místnosti přeměněny.

Oheb a Vildštein.

Heber, III. 142. Zříceniny (s vyobrazením). — Sedláček, Hrady a zámky I. 153.

Naleziště železných předmětů.

Oba hrady k sobě přináleževší leží proti sobě po obou březích Chrudimky blíže městečka Seči; Oheb na pravém, Vildštein na levém břehu. Chrudimka (Ohebka) tvoří zde ohbí.

První známý držitel byl Hrabiše z Paběnic 1289 připomínaný, jemuž opat vilemovský r. 1315 postoupil Oheb. Dle hradu nazýval se rod Hrabišů z Vildšteina. Koncem XV. věku hrad Oheb již pustnul; za Jana Trčky z Lípy r. 1533 uvádějí se oba Oheb i Vildštein jako hrad pustý.

OHEB, rozsáhlejší z obou hradů, jest nyní lesem zarostlý; zbytky příkopů, hradeb i bran zaujímají značné prostranství; polookrouhlé bašty, vše z lámaného kamene, neomítnutého; zbytek velké věže okrouhlé.

VILDŠTEIN menší; stál na homolovitém skalnatém vrchu, nyní holém a pustém; stopy okrouhlé věže, která byla podstatnou částí hradu.

Orel viz sv. Jiří.

Podhůra.

Naleziště většího »pokladu« XVII. věku.

Podlažice.

Dunder, Památky VII. 219. — Rybička, Památky VII. 347. — Bakeš, Method, 1881 VII. 54. — Paulus, Dějiny města Chrasti. — Památky východočeské; Chrudim 1900.

Bývalý klášter benediktinský, založený r. 1159 pánem českým Vrbatou, jemuž krajina okolní přináležela. První opat Hugo připomíná se r. 1160. V XIV. stol. přináležel klášteru mimo jiné okolí Chrastecké hrad Stradov se vsí Svídnicí (sv. Jakub). R. 1421 v měsíci dubnu po vzdání se Chrudimě Husitům část těchto klášter Podlažický dobyla a zbořila. Klášter ostal v ssutinách a nebyl více znovu zřízen. Zboží podlažické, zahrnující v sobě Chrasť, sdílelo pak s touto majitele a osudy. Při zřízení biskupství královéhradeckého 1664 dostaly se Podlažice s panstvím chrasteckým v držení biskupů. Třetí biskup Frant. Krištof z Talmberka pojal myšlénku obnoviti kostel i klášter. R. 1696 dal stavěti nový kostel; při kopání nalezena hrobka a v ní několik sarkofágů. Biskup zemřevší 3. dubna 1698 v kostele zdejším pochován, spolu se sestrou Ludmilou,

provdanou Kolovratovou. Kostel vysvěcen od biskupa Jana Adama hraběte Vratislava z Mitrovic dne 22. září 1721, spolu s velkým oltářem, v němž uloženy ostatky sv. Fruktuosa a Felicity. Ssutiny kláštera ostaly kol kostela částečně ještě do prvé poloviny našeho století; v letech čtyřicátých biskup K. Hanl dal je odstraniti a prostranství vyrovnati. Některé architektonické detaily složeny tehdá v kostele.

KOSTEL SV. MARKÉTY, budova orientovaná, zděná, trojlodní, nachází se na volném prostranství, blíž rybníčka ležícího na straně severovýchodní. Půdorys obdélníkový (obr. 162.). Postranní lodi pokračují za chorem tvoříce přímočárný nízký ochoz, nad nímž vystupuje vysoký chor s trojbokým závěrem, bez opěrných pilířů. V průčelí dvě věže vysoké, vypínající

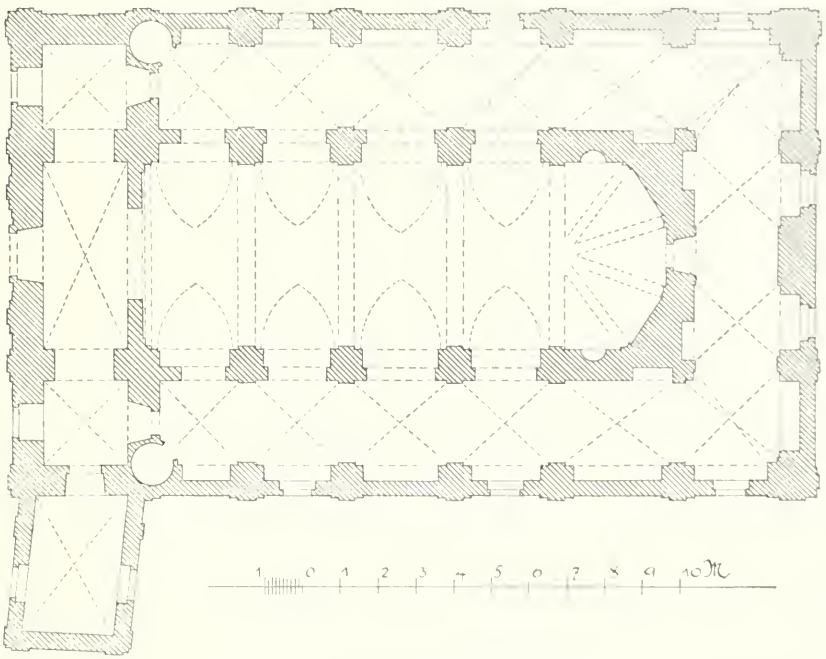

Obr. 162. Podlažice. Kostel sv. Markéty.

se nad výši kostela označenou mohutnou římsou, čtyřmi patry; mezi nimi vysoký štít lichoběžníkem zakončený. Zevnějšek jinak prostý, článkovaný lesenami a mělkými pilíři. Celá stavba nynější pochází z doby po r. 1696; jen v půdorysném založení (jmenovitě závěru) reminiscence na starou stavbu.

Uvnitř chor skládá se z jednoho pole pěti stranami osmiuhelníka ohraničeného a pole obdélného; loď hlavní o čtyrech oddílech, mezi věžemi kruchta; nad nízkými pobočními loděmi chodby, jež se otvírají do hlavní lodi; těžké pilíře, poloobloukyspojené; římsy silně vyčnělé (obr. 163.). Hlavní loď s chorem dlouhá 14 *m*, široká 5 *m*; pobočnílodi s ochozem dlouhé 16·40 *m*, široké 2·30 *m*; šířka ochozu 11·20 *m*; hloubka věží a mezivěží 2·30 *m*.

Hlavní oltář, s obrazem sv. Markéty; kol pěkné, výrazné hlavy světelná záplava, v ní hlavy andělské. Rám čtyrstranný, na rozích do vnitř proláklý; kol něho pásky s květy, v hoření části postavy andělíčků. XVIII. století. 1. pol.

Za hlavním oltářem v ochoze náhrobek biskupa Talmberga. Na pravé i levé straně ochozu oltáře boční.

Oltář Panny Marie Bolestné (na straně pravé), s pěkným obrazem z 2. pol. XVIII. st. Nad Pannou Marií mečem protkanou v oblacích skupina andělů lkajících. Rám rocailový s mřížováním. V. 2 *m*, š. 1·20 *m*. Na tumbě oltáře antependium malované; Panna Maria nad mrtvolou Kristovou, v pozadí skalnatá krajina s červánky. Na straně levé oltář

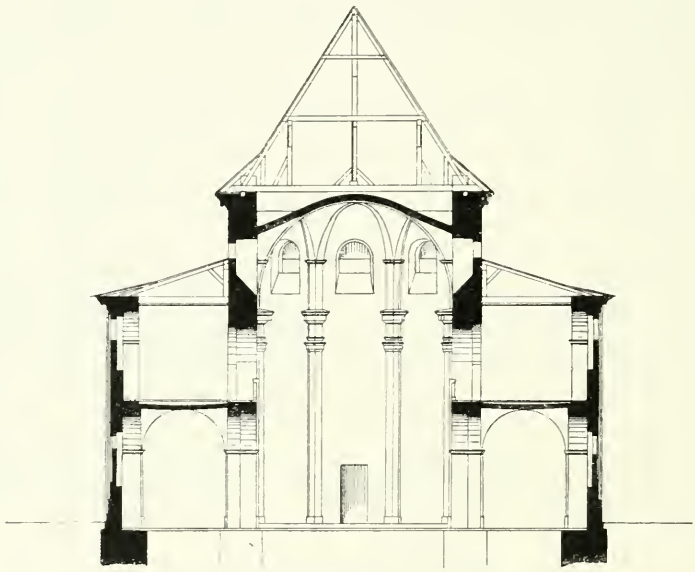

Obr. 163. Podlažice. Kostel sv. Markéty; řez.

podobně upravený s obrazem Ukřižovaného. Na oltáři svícny dřevěné; spod kartušovitý upraven v rámce pro kanonické tabulky; nad ním anděl sedící, jenž drží misky pro svíčky, na vrchu tři misky. XVIII. stol.

Obraz na plátně, sv. Václav, sv. Michal a sv. Leopold (u věže); v kroji a brnění třicetileté války. Rámec ve způsobu epitafů. XVII. stol. Výška (obrazu) 1·30 *m*, šířka 0·98 *m*.

Zvon na věži, těžce přístupné; legenda při nedostatečném přístupu a osvětlení nečitelná; letopočet MDXXXVIII. Průměr cca 0·60 *m*.

V pivováře poblíž kostela síň, sloužící jako humna; stavení zevně jednoduché, mohutnými beztvárnými pilíři opřené; okna malá, čtyrstranná, některá z nich mají gotické ostění o hranách sříznutých. Vnitřek rozdělen po délce čtyřmi sloupy nesoucími klenutí; sloupy, jichž spod s basemi zasypán půdou, jsou válcového tvaru; hlavice označeny na čtyřech stranách hrubými, lupenovitými, rýhovanými cípy, vedoucími ku nároží krycí čtyr-

hranné desky, jejíž strany jsou 0·86 *m* široké; interkolumnia obnášejí 4·80 *m*; délka celé prostory 27·40 *m*; šířka 12·80 *m*. Klenutí valené, s mělkými kuklemi.

Na staveništi bývalého kláštera nalezeny předměty bronzové, kostěné a železné. Mezi nimi krucifix bronzový zlacený (obr. 164.), hlava korunovaná, ruce rozpjaté; kol boku roucho, krátké, nad kolena, s paralelními rýhami, v nich stopy emailu; nohy vedle sebe položené; XIII. stol. Výška 0·072 *m*; šířka 0·06 *m*. Druhdy chován v biskupské residenci Chrasti, nyní uložen v museu v Chrudimi. Tamže fragmenty stavební, gotické, do nedávna v kostele složené; podval pilíře, bohatě profilovaný, 0·52 *m* široký, 0·18 *m* vysoký; součástky kružeb oken ních, z pískovce, s okrouhlými pruty.

Obr. 164. Podlažice. Krucifix bronzový; (nyní v museu chrudimském).

Podol Vápenný.

Sommer, V. 24. — Zap, Památky I. 241. (Lichtenburk).

KOSTEL SV. VÁCLAVA, farní; r. 1785 založena zde lokalie; kostel vystaven r. 1788 nákladem náboženského fondu, dle obvyklého josefinského schema. Před tím stávala zde kaple r. 1716 hrabětem Janem Josefem Šporkem postavená. Nynější kostel zděný, jednolodní, s věží v průčelí, stojí nad údolím podolským, na nejvyšším místě osady.

Vnitřní úprava zánovní.

Kalich, kupa stříbrná, baroková, pěkně tepaná s původním nodem; na plášti tři ovální medailony; mezi nimi květy vysoko vytepané; XVIII století; mosazná noha nová. Průměr kupy 0·09 *m*.

Zvony na věži pocházely z Hrbokova, nyní přelity.

1. Campana ex anno 1501, reconstituta 1871.

2. Tento zvon dělan ke cti a chwale panu Bohu leta Paně MDXXXX Prelyt gest byl od Karla Bellmanna v Praze roku 1833.

LÁZEŇSKÝ DŮM, zřízený 1802; léčivé vody zdejší připomínají se již 1586. Lámání vápence starého původu, odtud jméno Podol Vápenný, vyskytující se již v stol. XVI.

Podskalí u Chrasti.

Paulus V. Z paměti města Chrasti. I.

KAPLE SV. JANA KŘTITELE, obecně též u sv. Vrbaty zvaná.

Kaple založena prý Vrbatou, jenž ve středu XII. stol. založil klášter Podlažický; obec spolu se vsí Skalou přináležela ke zboží láštera Podlažického, jehož osudy sdílela; s ním spolu přešla v majetek biskupů královéhradeckých. Biskup Františe Kr. z Talemberka r. 1696 dal kostelík sv. Jana v nynější podobě zříditi. Kostelík slul též u sv. Vrbaty: účty z r. 1660 jmenují »záduší sv. Vrbaty«

Budova orientovaná, malebně položená v údolí »pod skálou« u potoka Žejbro; zděná, jednolodní, s polokruhovou apsidou; na nárožích průčelí věže šestihranné (obr. 165.).

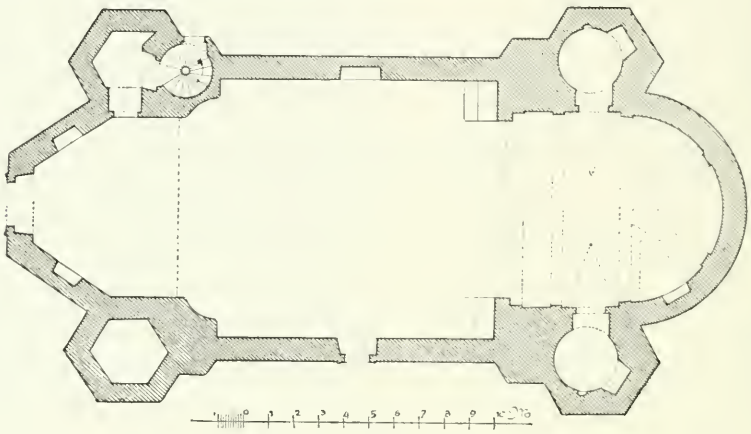

Obr. 165. Podskalí. Kaple sv. Jana Křtitele.

Loď uvnitř 12·30 *m* dlouhá, 10·20 *m* široká; předsíň 5·80 *m* dlouhá, 7 *m* široká; chor 9 *m* dlouhý, 7·70 *m* široký.

Vnitřní zařízení střízlivé; na hlavním oltáři nový obraz sv. Jana Křt.

Oltáře pobočné, s rámci barokními; dřevěnými, vyřezávanými; v nich obrazy sv. Václava a sv. Floriana. Zavraždění sv. Václava; výraz krvelačnosti vrahů přehnaný; v pozadí gotická architektura. Sv. Florian, v oblacích, vedle dva andělé, jeden vylévá z urny vodu na hořící budovy. U obou obrazů snaha po docílení světelných efektů. Signatura *A. Machek* inv. et pi. V. 1·87 *m.* Š. 1·07 *m.* (*Antonín Machek*, narodil se r. 1775 v blízkých Podlažicích)

Polom.

KOSTEL SV. KUNHUTY (filiálný); připomíná se r. 1350 jako farní, přináležel k opatství Vilémovskému; nyní filiálný do Libice u Chotěboře. Budova kostelní stojí na samotě se hřbitovem; orientovaná; o jedné

obdélné lodi s apsidou polokruhovou; prostá stavba nepatrných rozměrů v nynější podobě z konce XVIII. stol. pochodící.

Obraz na hlavním oltáři, představuje sv Kunhutu kráčející přes radlici rozžavenou. Maloval *J. Kokeš* 1847 (patří k lepším jeho pracím).

Zvony na dřevěné, čtverhranné zvonici:

1. Průměr 0·70 *m*, výška 0·56 *m*.

+ EY GA HLAS WOLAGICZIHO NA PAUSSTI PRZYPRAWTE CESTU PANIE LETA 1728.

Nápis táhne se mezi dvěma pruhy ozdobnými; pod tím na jedné straně sv. Jan Křtitel, na druhé sv. Václav pod špičatými baldachiny. Pod sv. Janem Křt. nápis:

SLYT SEM OD JANA PRICQUEY.

Na dolním okraji ornament lní pruh s květy a rohy hojností.

2. Průměr 0·53 *m*, výška 0·48 *m*:

+ Tento † zwon † udyelan † wegmeno † bozy † k swate † kunhutye † adha. (?)

Tvar zvonu štíhlý, nápis jednořádkový. XV. stol.

Kol hřbitova dřevěné roubení plotové se stříškou, podobného způsobu jako u kostela v Kočí.

Pouchobrady (Pochobrady).

Rybička, Památky II. str. 154. — Nechvíle, Method VIII 90.

KOSTEL NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE, (filiálný); r. 1350 byl farní (Duchowrad); po válce třicetileté byl filialní do Chrudimě; r. 1675 opraven nákladem děkana tamního Samuela Václava Hataše. R. 1886 opraven, při čemž přistavena nová věž.

Budova orientovaná, zděná; presbyterium třemi boky zavřené, bez opěrných pilířů; zevnějšek i vnitřek druhdy prostý a znešvařený, nabyl poslední opravou nového vzhledu. Vchod postranní starý, gotický, o dvou žlábcích a třech lalokách; presbyterium má staré gotické klenutí. Presbyterium uvnitř 5 *m* dlouhé, 4·10 *m* široké; loď dlouhá 7·20 *m*, široká 6·20 *m*.

Za hlavním oltářem sv. Trojice nápis:

Capella anno 1675 per Samuelem Hattaš Decanum Chrudimensem et Bartholomeum Franciscum Ossecky parochum Mikolovicensem renovata. anno 1856 novo altari decorata fuit.

Obraz tabulový, nyní na vedlejším oltáři (obr. 166.): Panna Maria, mezi sv. Kateřinou a sv. Barborou. P. Maria v šatě tmavém, sv. Kateřina v zeleném, sv. Barbora v plášti purpurovém se zlatou obrubou; roucha

volná, hlavy sličné, okrouhlé, s plnými tvářemi a drobnými tvary; pozadí zlaté, damaškované. XV. stol. konec.

Obraz na plátně, podoba světice, v rouchu měňavých barev XVII. století. 1. pol. (Pendant k němu nachází se v městském museu v Chrudimi.)

Obr. 166. Pouchobrady. Tabulový obraz v kostele sv. Trojice.

Náhrobek kamený, se znakem, štít vodorovně na dvě půle rozdělený; v hoření části ptáček na příčce stojící, v dolní polovici šikmé břevno. Dle nápisu latinského pohřben zde: nobilis ingenuusque juvenis Samuel Antonius Gregorius Crispinus ex Stradova, poëta Guttenbergensis Složité chronogrammy zdají se poukazovati k r. 1668.

Práčov.

Sommer V. 268. — Sedláček, Hrady a zámky I 160 a 170.

Naleziště bronzových artefaktů a hradiště středověké. (Památky XIV. 45 se situačním plánem.)

Ves na strmém skalním úbočí, nad řekou Chrudimkou, uvádí se též s označením sv. Jakub nad Svídnicí (vesnici položenou níže v údolí).

KOSTEL SV. JAKUBA s lokalií; plebánie r. 1350.

V 2. pol. st. XIV., založil zde Jaroš Lacembok z Chlumu klášter a uvedl do něho kněze z Podlažic; klášter (klášterec) po vzetí Chrudimě Žižkou 9. února 1421 Chrudimskými zbořen a vypálen. Kostel po válce obnoven a na podací jeho činil nárok Jan Horyna z Honbic (1454); klášter ostal v ssutinách; r. 1580 uvádí se »klášter sv. Jakuba zbořený nebo pustý«. Počátkem XVII. věku náležel spolu se Sečí Karlu ml. Zárubovi z Hustiřan († 1616), později připojen k panství nasavrckému. R. 1674 filiálný do Bojanova; r. 1784 zřízena lokalie. Kostel opravován r. 1675, pak 1788 a posléz r. 1851 a r. 1865.

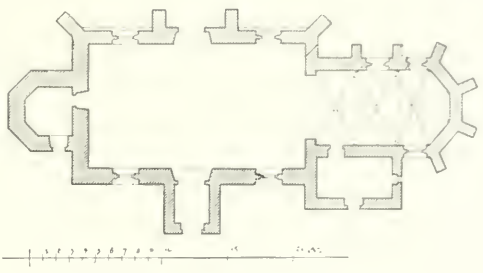

Obr. 167. Práčov. Kostel sv. Jakuba.

Budova kostelní, malebně nad Chrudimkou položená, orientovaná, zděná, se součástkami pískovcovými; jednolodní, s věží před průčelím, jejíž hoření část dřevěná, s cibulovitou bání, založena na osmihranu. (Obr. 167.) Presbyterium třema boky uzavřené, vysoké a štíhlé, má na čtyrech nárožích a dvou místech severní strany vysoké pilíře o jednom ústupu; na severní straně lodi čtyři příporné pilíře; strana jižní, která nemá pilířů, přiléhala nepochybně k někdejšímu klášteru.

Okna v presbyteři tři, vysoká, štíhlá, gotické jich kružby pocházejí z opravy z r 1865. Presbyterium poměrně dlouhé skládá se ze závěru a dvou obdélníkových travée; tato mají křížové klenutí; klenba závěrního polygonu složena z pěti úzkých kápí a přiléhající široké příční kápí; štíhlá okna sahají až ke klenbě. Žebra klenbová pozbyla původního tvaru. Jinak zachoval kostel původní disposici a výšku.

Šířka presbyteria (uvnitř) 5·7 *m*, délka 10·20 *m*; délka stěny závěru 2·20 *m*; šířka lodi 9·50 *m*, délka 16·50 *m*; výška 11·37 *m*; výška oken 3·50 *m*.

Vnitřní zařízení pochází namnoze z doby opravy r. 1675.

Hlavní oltář, s obrazem sv. Jakuba na plátně; malba slušná; sv. Jakub v poutnickém oděvu, v levo houština s hradem, v pravo stětí světce; krajinářská partie zdařilá Oltář, jenž nese znak waldštejnský, zřízen dle obšírného namnoze opadaného (německého) nápisu při opravě kostela, 25. července 1675 Magdalenou Viktorií hraběnkou z Waldštejna.

Z téže doby jednoduchá zpovědnice se znakem waldštejnským a kazatelna dřevěná s vyřezávanými květy rázu polo lidového.

Ornát, s vložkou hedvábnou, modrou, s vyšitými tulipány a karafiáty. XVII. stol. konec.

Druhdy se zde nacházel obraz tabulový, znázorňující bičování Krista u sloupu přivázaného. XVI. stol. počátek; pak kalich stříbrný, zlacený, s nápisem, svědčícím, že věnován byl r. 1604 Karlem Zárubou z Hustiřan.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·59 *m*, výška 0·47 *m* Nápis obráceně vylit:

·OHYMSOW OHETASEDAP OHETSITEP OHYCISYT EINAP ATEL

(Leta panie tysicyho petisteho padesateho wosmyho).

2. Průměr 0·56 *m*, výška 0·45 *m*:

Tento ⁑ zu ⁑ letha ⁑ panie ⁑ tisyczē ⁑ pietistē ⁑ XXX ⁑ slit ⁑ gest ⁑ on ⁑ odemne ⁑ Dioisse. ⁑

3. Průměr 0·275 *m*, výška 0·20 *m*:

J. LISSIAK. 1767.

Rabštejnek, zřícenina hradu.

Heber, Burgen IV 199. (s vyobrazením). — Světozor 1872 str. 472. Zříceniny hradu Rabštejnka. — Sedlá ek, Hrady I. 143.

Hrádek položen v lese nad příkrým svahem, sklánějícím se na sever a západ k roklině. Pozůstatky zdiva; prostora klenutá, která se zachovala, upravena jest novější dobou spolu s okénkem ven obráceným.

Ranná, městýs.

Brychta, Památky I, 175. — Adámek, Sborník okresu hlineckého — Adámek K Kalich z Ranny, Památky východočeské. Chrudim 1900.

KOSTEL SV. JAKUBA, farní; r. 1350 připomíná se co farní; po r. 1620 filialní do Skuče; od r. 1786 farní; loď i zvonice kol r. 1718 přestavěny; v novější době od r. 1873 kostel častěji opravován, posledně r. 1895.

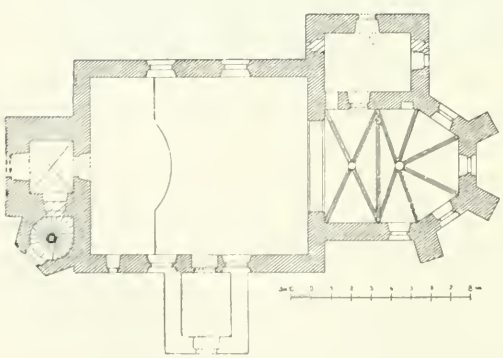

Obr. 168. Ranná. Kostel sv. Jakuba.

Budova orientovaná, stojí na místě povýšeném; zděná se součástkami z tesaného pískovce; jednolodní, se čtyrhrannou věží před průčelím; presbyterium třema boky uzavřené, s opěracími pilíři z pískovce na třech rozích

závěru; k severní straně přiléhá sakristie (obr. 168.); pilíře o jednom ústupu s římsou proláklou; okna gotická bez kružeb. Při lodi na straně jižní předsíň; vedle této malé gotické okénko s nosy tvořícími zakončení v podobě trojlistu.

Do věže a do čela lodi vedou jednoduché gotické vchody o ostrém oblouku hladce přitesaném; postranní vchod do lodi rovněž původní gotický, článkovaný lištou a žlábky (obr. 169.); z presbyteře vede do sakristie gotický vchod vodorovně zakončený. Klenba v presbyteři gotická o dvou částech, v závěru pět kuklí s mělkou kuklí po šíř; přilehlé pole obdélné o křížovém klenutí; žebra jednoduchá s proláklými okraji, mezi nimi pruh; svorníky dva okrouhlé; konsoly žeber nové. Sanktuarium jednoduché (obr. 170.), gotické s mřížkou. V lodi, současné s presbyteří, strop plochý rákosový. Stavba původní z XV. věku. Při opravě přišlo se na stopy maleb, jež však odtlučeny a zatřeny.

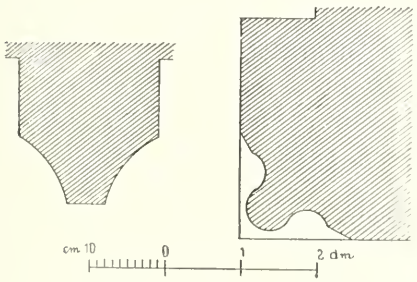

Obr. 169. Ranná. Profil portálku a žeber.

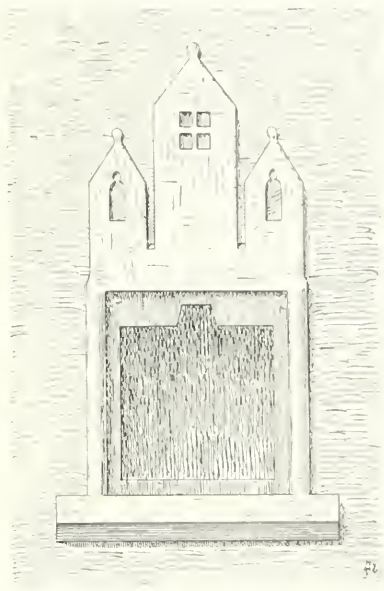

Obr. 170. Ranná. Sanktuarium.

Presbyterium uvnitř široké 6 *m*, dlouhé 6·20 *m*, loď široká 9·5 *m*, dlouhá 10·10 *m*, síň věžní široká 2·7 *m*, dlouhá 2·3 *m*.

Svícny mosazné, gotické, točené s třemi prs'eny; dva větší a dva menší.

Kalich stříbrný (na faře) (obr. 171.); noha šestidílná, okraj profilovaný, plochy ryté, na třech hlavičky andělské (obr. 172.); nodus šestidílný, na třech dílech plastické hlavičky, na třech kartušky. Spod kupy rytý; ozdoby ryté skládají se dílem z kartuší, dílem ze zátoček; na spodu kupy tvary lupenové.

Na spodu nohy současný nápis:

KALICH TENTO GT DIELA DO KOSTELA RANSKEo ZA DRZENIIJ PASTWI RYCHNBERSKY^{O} UROZENE^{O} PANA WACZLAWA BERKY Z DUBEE Z LIPPE^{O} GEOTI CZY^{E} RADDY LETHA 1581.

Obr. 171. Ranná. Kalich.

Výška 0·20 *m*, průměr hoření 0·108 *m*, dolení 0·13 *m*. Patena stříbrná, starobylá z jiného kalichu; na ni rytý znak s radlicí a písmena A W Z.

Zvony na věži. 1. Průměr 0·91 *m*, výška 0·74 *m*.

Nápis na hoření obrubě:

Anno domini m° cccc° lxxxxii° hec campana fusa est ad honorem omnipotents dei et beate marie v'ginis et omnium S.

Pod tím: K wobri wosadi do rani.

2. Průměr 0·75 *m*, v. 0·50 *m*.

LETA ✠ PANIE MDXXXXVI TENTO ZWON SLYT GEST SKRZ WACLAWA W.

3. LETA MDXXXXVII ZWONECZ SLIT V HRADCZI.

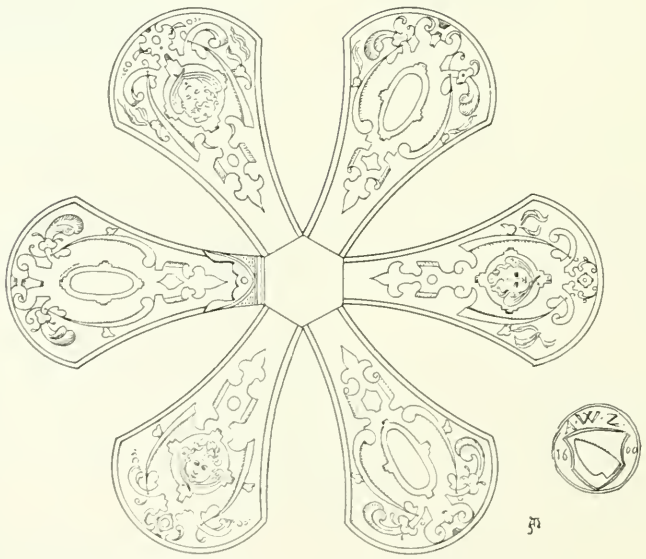

Obr. 172. Ranná. Rytba na noze kalicha a znak na pateně.

Rosice (Vládycké).

Sommer V. 92. — Rybička, Památky arch. VII. Str. 359 a násl. — Sedláček, Hrady I, 220.

Vládykové z Rosic uvádí se roku 1318. Od stol. XV. do r. 1611 drželi Rosice Talackové z Ještětic a roku tohoto koupil je Lev Burian Berka z Dubé, v jehož rodě ostaly do vymření r. 1714. R. 1718 koupil je Václav Norbert Oct. Kinský; rod jeho má je dosud v držení.

KOSTEL SV. VÁCLAVA (filiálný). Prostá nepatrná zděná stavba pochodí v nynější podobě z XVIII. věku; průčelí barokové jednoduché, bez ozdob, o vysokém štítu s proláklými boky. Věže není; zvony umístěny v nízké, prkenné zvonici, stojící o sobě vedle kostela.

Hlavní oltář, s obrazem Zavraždění sv. Václava, barokní, vyřezávaný, dosti zdařilý s podobami andělů a medailonem Matky Boží boleslavské. Obraz sám, silně přemalovaný, upomíná fantastickým krojem a pojetím na způsob *Ant. Machka*.

V lodi oltář, v němž nacházel se obraz sv. Jana Nepomuckého, nyní na zdi zavěšený; sv. Jan modlí se před podobou Krista; dole andílek, držící prst na ústech, nad sv. Janem vznášejí se andělé.

Na druhém, protějším oltáři obraz Nepoškvrněné Panny Marie; v rouchu modrém (svrchním) a bílém (spodním), držíc lilii, stojí na zeměkouli, kol níž had se vine; vedle Panny Marie a nad ní andělé. Malba olejová. XVIII. st. Š. 0·75 *m*. V. 2 *m*. Oba obrazy od jednoho a téhož neznámého mistra.

Na kruchtě obraz Panny Marie Ochránkyně, v popředí papež a císař (v kroji třidcetileté války). Malba na dřevě. XVII. st. střed. Malba umělecké ceny nevalné, avšak zajímavá ikonograficky.

Stojan na svíčky, železný, kutý; s dvěma kruhy nad sebou umístěnými. XVII. st. Na dveřích do sakristie vedoucích zámek a kování s tepanými ozdobami; řemeslná práce XVII. stol.

Uvnitř kostela a zevně ve zdi kostelní náhrobky pískovcové s nápisy a znaky.

Uvnitř kostela:

1. LETA 1567 W PONDIELI PO NEDIELI POSTNI GENZ SLOWE OCULI UMREL GEST WACZLAV SIN UROZENEHO PANA WACZLAWA TALACZKI Z GESSTETICZ A NA WLADIEZCICH ROSICICH A TUTO TELO GEHO POCHOWANO GEST. BU RAČ NAM . . . MILOST . . . Dva znaky, Talackovský (hlava volská) s písmeny: W· T· Z· G· (Václav Talacko z Ještětic) a Zásmuckých (sokol) M· T· Z· T· (Marketa Talacková ze Zásmuk).

2. LETA PANIE 1553 W SOBOTU PRZED PROWODNI NEDIELI UMRZEL UROZENY PAN . . . . Z GESSTIETICZ . . . . . PANE BOZE RACZ BYTI MILOSTIV DUSSI GEHO. Se znakem Talackovským.

3. LETA PANIE 1588 V AUTERY PO PAMATCZE BOZIHO VSTAUPENI UMRZELA GEST UROZENA PANI MAGDALENA ZASMUCKA Z ZALUŽAN A NA HROBOWICICH, GEGIZTO TELO TUTO POCHOWANO A POHRZBENO GEST. Se znakem Zalužanských (půl jelena).

4. LETHA PANE 1584 W STRZEDU V DEN PAMATKY SV. JANA STIETI .... CERA UROZENEHO PANA GINDRZICHA TALACZKI Z GESSTICZ A NA SYNCZANECH ..... Se znakem Talackovským.

5. LETA PANIE 1590 V PATEK PO SV. MARTINIE UMRZEL GEST SYN UROZENE P. GINDRZICHA TALACZKY Z GESSTETIC A NA SYNCZANECH A W NEDIELI PRZED SW. ALZBETAU V ROSICICH ... Se znakem Talackovským.

6. LETA PANIE 1590 PRZED PAMATKOU HROMNIG UMRZELA .... GESSTIETICZ A NA SYNCZANECH W NOCI NA PONDIELI A WE CZTWRTEK TO TYHODNE POCHOWANA. Se znakem Klusáků z Kostelce (dvé veřejí).

7. Leta panie 1603 we cztvrtek prwni postni umrzela ... Gindrzicha Talaczky ... a telo gegi tuto ge pochowano. Se znakem Talackovským. Zvenčí na zdi kostelní:

8. Leta panie 1545 v patek przed strzedoposti umrzel urozeny pan Jan Calaczko z Gesstieticz a na Zestoczich a tuto pochowan gest, pane Bozie racz milostiv byti dussi geho. Se znakem Talacků.

9. Leta panie 1553 v sobotu przed prowodni nedieli umrzela urozena panii Anna Sskrowadska ze Sskrowadu manzelka urozeneho Pana Talaczka z Gesstieticz a na Rosiczich a tuto pochowana gest. Pane Božie racz milostiv byti dussi gegi. Se znakem Škrovádských (půl býka).

10. Leta panie 1610 w patek .... P. Jindrzicha Talaczky z Gesstieticz a na Rosicích a tuto odpocz.

Postava ženská, zdařile tesaná; držící v sepjatých rukou kvítek; v levo v dolním rohu znak Zásmuckých. Vedle značka CK.

11. Leta Panie 1594 den swateho Jana Krtitele umrzel urozený pan Jan Okrauhliczky z Knienicz, gehozto tielo tuto odpocziwa, oczekawagicz prissti syna Boziho a wieczneho ziwota."

Znak Okrouhlických (růžky) a značka W. B. nad znakem.

Ve zdi hřbitovní několik kamenů náhrobních polozapadlých, s nápisy nečitelnými; dva s postavou rytíře, jeden s erbem Talacků, jiný s lovčí trubkou ve štítu.

Na zvonici tři zvony.

1. Největší (puklý) zvaný Doubrava, dle blízkého háje, v němž dle pověsti byl jeden čas ukryt a opět nalezen; o zvonu tomto, jenž patří k největším na celém Chrudimsku, kolují různé pověsti. Dm. 1·37 *m.* V. 1 *m.*

Na hoře trojřádkový nápis:

JAKOŽ MOGZISS POVYSSIL HADA NA POUSSTI, TAK MA POVYSSEN BYTI SYN CZLOWEKA ABY KAZDEY KDOZ WIERI W NIEHO NEZAHYNUL ALE MIEL ZIWOT WIECZNY NEBO TAK BUH MILOWAL SWIET, ZIE SYNA SWEHO GEDNOROZENEHO DAL, ABY KAZDY KDOZ WIERI W NIEHO NEZAHYNUL, ALE MIEL WIECZNY ZIWOT ⁊ NEBT NEPOSLAL BUOH SYNA SWEHO NA SWIET ABY SAUDIL SWIET, ALE ABY SPASEN BYL SWIET SKRZE NIEHO. Po straně: LETHA PANIE MDLXXXXI SLYT GEST ZWON TENTO KE CZTI A K CHWALE BOZI ODEMNE MISTRA ELYASSE ZWONARZE V HRADCI NAD LABEM.

2. Dm. 1·05 *m.* V. 0·82 *m.* Nápis dvouřádkový:

Anno ⁊ domini ⁊ milesimo ⁊ quingentesimo ⁊ decimo ⁊ V ⁊ hec campana ⁊ fusa ⁊ est in laudem ⁊ dei ⁊ atqu ⁊ genitricis ⁊ marie ⁊ sanctae ⁊ fusa eſt hraecz ⁊ super ⁊ albea ⁊ firma ⁊ urbe ⁊ A andre ⁊ in villam rossice ⁊ de ⁊ deus ⁊ felicem ⁊ atqu ⁊ utilem ⁊ faorat ⁊ in laudem ⁊ suam.

Pod nápisem reliefy; na jedné straně krucifix, a IHS, na druhé straně sv. Ondřej.

3. Dm. 0·76 *m.* V. 0·58 *m.*:

Kol koruny: verbum ⁊ domini ⁊ manet ⁊ in eternum ⁊ slowo panie ⁊ zustawa ⁊ na wieky.

Dole: Leta panie ⁊ m ⁊ v ⁊ l ⁊ vii ⁊ tento ⁊ zwon ⁊ slit ⁊ od ⁊ Gana zwonarze ⁊ v miestie hradczij ⁊ nad ⁊ labem ⁊ do dobrzyho ⁊.

ZÁMEK jest rozsáhlé stavení se dvorem a zahradou a někdejší jízdárnou; skládá se ze dvou částí, berkovské, sloužící nyní za sýpku a místnost hostinskou, a křídla s kaplí postaveného 1728 Štěpánem Vilémem hr. Kinským.

Křídlo berkovské ve slohu pozdní renaissance má hlavní vchod se strany nynějšího dvora hospodářského. Parapet se schody vede k jednoduchému portálu renaissančnímu; nad ním znak berkovský v kartuši a písmena

B . F . L . H . B . Z . A Z L .
P . N . R . W R . A SL .

Znamená: Bohuslav Ferdinand L(adislav?) Hrabě Berka Z Dubé (D vynecháno) a z Lipého, Pán na Rychmburce, Wladyckých Rosicích a Slatiňanech.

Bohuslav Ferdinand nastoupil panství 1650 a zemřel r. 1653.

Za vchodem prostranná síň klenutá, místnosti přízemní přestaveny; v poschodí prostranná síň; místností celkem dobře zachované mají stropy ozdobené štukaturami; v jedné z komnat na stropě osmihranná zrcadlová plocha, v druhé čtyřlistá, v třetí uprostřed ovální, v ploše obdélníkové s proláklými rohy; vesměs profily renaissanční s ornamentikou skládající

se z vaječníků, vavřínů a listoví. V jedné z místnosti (v pravo od síně) ostění vlašského krbu; na dveřích vedoucích k půdě znak berkovský.

V křídle pozdějším ku staré části připojeném kaple Nejsvětější Svátosti oltářní; tato má ovální tvar s výklenky na osmi stranách.

Hlavní oltář, barokní rámování; znak Kinských a Dietrichsteinů. Obraz Poslední večeře Páně od *P. Brandla* a *Halwachse*. V místnosti o sloupech sedí Kristus s apoštoly kol kulatého stolu; nad stolem roz-

Obr. 173 Rosice. Vchod bývalé jízdárny z r. 1678.

svícený lustr; dole v popředí stupně, na nich kniha a konvice. Výborný obraz s vervou provedený, s effekty světelnými, nyní velice sešlý a zatmělý. Šířka 2·80 *m*, výška cca 4 *m*. V zadu signatura:

Petrus Brandl & Holbwox
pinxerunt Pragae.

Krom toho nápis:

Sacellum anticum Venerabili Sacramento Sacrum ab Illm. et Excellm. D. D. S. R. J. Comite Stephano Wilhelmo Comite Kinski (následují titule) erectum Ao. 1728.

Krucifix v tabernakulu hlavního oltáře; kříž dřevěný, černý, na něm Kristus mosazný; silně prohnuté tělo, dobře modelováno a ciselováno. XVII. stol. Výška 0·62 *m.*

Svícny dřevěné, vyřezávané. XVIII. stol.

Poboční oltáře; v architektuře mramorované zlacené řezby: kamenování sv. Štěpána a stětí sv. Barbory; na hoře postava sv. Štěpána a na druhém sv. Barbora, po stranách jich andělé (bílí). XVIII. stol.

Cínové svícny.

Obraz Panny Marie, Černé, s Ježíškem, vedle hlavního oltáře na zdi; malba na plátně, upevněném na dřevěné desce; půda zlatá; určité kontury, tvář Panny Marie sličná. Po stranách u hlavy Marie MP Θ Y. Kopie hieratického obrazu; XVII.—XVIII. st. V. 0·36 *m.* Š. 0·22 *m.*

Před zámkem sad, založený nepochybně za doby posledních Berků, v něm salla terrena; za sadem bývalá jízdárna, obdélné stavení, sloužící nyní za skladiště cukru; podélná strana článkovaná 15 plochými pilíři. V průčelí vchod (obr. 173.) mezi dvěma pilastry, poloobloukem sklenutý, nad ním v klenáku ostrve pánů z Dubé; výše hraběcí koruna a nápis:

FRANCIS. ANTON COMES. BERKA
ANNO MDCLXXVIII.

Ve světlíku nade dveřmi mříž kutá, železná, složená z prutů stáčených ve spirály, symetricky rozdělené. Na dveřích (nových) dvě stará kruhová klepátka; podklady s dlouhými závěsy, vybíhajícími v obludné hlavy; detaily provedeny sekanou a rytou prací.

Rozpakov, bývalý hrad.

Sommer V. 25. — Sedláček, Hrady a zámky I. 190.

V lese k Podolu se táhnoucímu mezi Nerozhovicemi a Dolany na skalnatém ostrohu zbytky starého hradu, nyní téměř úplně porostlé. Celková rozloha, rozměrů neznačných dosud znatelná. Jméno Rozpakov, jež v lidu se zachovalo dodnes, uvádí Schaller i Sommer; jinak historicky známo není. Sedláček (l. c.) má hrad tento za tvrz vládyk z Dolan; počátkem XVI. st. držel blízké Dolany Václav Lorecký ze Lkouše, jenž je as 1520 prodal Burjanovi Trčkovi z Lípy, a sice dvůr poplužní a tvrz pustou.

Rozhovice.

Rybička, Památky II. 262.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, filiálný do Městce Heřmanova; připomíná se r. 1350 jako farní; v 2. polovině XVI. věku farní pod obojí; po bitvě bělohorské připojen k Městci. V 1. polovici XVIII. stol. přestaven od Jana Josefa hraběte ze Šporku.

Stavba uprostřed vsi, na vyvýšeném místě, po schodech přístupném; orientovaná, zděná, omítnutá, jednolodní; presbytář třemi boky uzavřen, bez opěrných pilířů; na jižní straně věž, jejíž dolní část jest pozůstatek původní stavby. Se strany opačné vede do kostela sinec (zánovní), do jehož zevní stěny zazděn fragment (hoření část) gotického sanktuaria, přesně pracovaného; skládá se z vypjatého oblouku, vyplněného kružbou vybíhající dovnitř ve dvě lilie, pod těmito štítek erbovní, prázdný, po stranách oblouku, jenž vybíhá v růžici, po jedné fiále, mezi touto a středem oblouku dvě slepé gotické arkády. Výška fragmentu 1·00 *m*, šířka 0·64 *m*. Vnitřek kostela, podobně jako zevnějšek prostý, strop plochý.

Na hlavním oltáři s obrazem podřízené ceny dřevěné sošky sv. Václava a sv. Ludmily z XVIII. stol.

Kazatelna dřevěná, na ni obrazy evangelistů; prostřední práce, z 2. pol. XVII stol.

Svícny cínové, čtyři, noha trojdílná, z plastickými hlavičkami. XVIII. stol.

Sakristie pod věží; čtyrhranná prostora mohutného zdiva s valeným klenutím; okénko uvnitř obloukem uzavřené, zevně čtyřhranné; šířka prostory (na straně okna) 2·75 *m*, hloubka 2·60 *m*; okno vnitř 0·97 *m* široké, zevně 0·35 *m*; tloušťka zdi 1·20 *m*. Ráz románský.

Zvonice nad sakristií, pozdější přístavek, přístupný po dřevěných schodech zevně umístěných. Na hranici, na níž zavěšen zvon, cedulka s nápisem z r. 1725:

Ista CaMpana beneDICta fVerat gVarta IVnII
ab Vno Abbate Ottone.
S. Petrus et Paulus.

Zvon: 1. Průměr 0·76 *m*. Výška 0·64 *m*. Nápis kol koruny ve dvou řádkách:

tento zwon dyelan gest ke czti a dwale panu bohu i swatemu petru skrze mystra zwonarze na horach hutnych.

Pod tím na jedné straně dva otisky medaile na císaře Maxmiliána II. a jeho choť, a tabulka obdélná; rámeček má na vnitřní straně liliovité ozubí; nápis:

snaz nebe zemye
pomyne nezly
slowo panye zahyne
1562.

2. Zvon malý, bez nápisu. Průměr 0·34 *m*; výška 0·28 *m*.

Rváčov (Sv. Mikuláš).

Adámek, Sborník 58. — Adámek, Monstrance ze Sv. Mikuláše u Rváčova (Památky vychodočeské. Chrudim 1900.)

KOSTEL SV. MIKULÁŠE (filiálný); připomíná se r. 1350 (ad s. Nicolaum); od r. 1710 filiálný do Nasavrk; později (před r. 1770) do Kamenice Trhové. R. 1827 rozšířen, r. 1886 obnoven.

Budova orientovaná, zděná (obr. 174.); stojí poblíž Rváčova o samotě na návrší, uprostřed hřbitova. Tvar obdélníkový; presbyterium čtyrhranné, bez opěr, u něho na sever sakristie. Okna v presbyteriu polokruhová; zdivo silné, jmenovitě na straně jižní (1·54 *m*). Klenutí presbyteře bez žeber: oblouk triumfální polookrouhlý; stavba původně románská; loď s plochým stropem pozdější, obdržela při poslední opravě okna gotického tvaru.

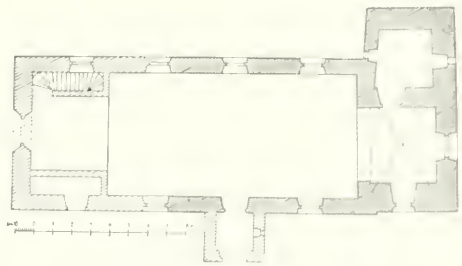

Obr. 174. Rváčov. Kostel sv. Mikuláše.

Šířka presbyteria 3·95 *m*, délka 3·40 *m*, oblouk triumfální 0·63 *m*; šířka lodi 6·05 *m*—6·40 *m*, délka 17·25 *m*.

Vnitřní zařízení nové.

Svícny cínové na postranních oltářích, čtyři; nohy trojdílné s květy. XVII. stol. konec. V. 0·42 *m*.

Monstrance mosazná (obr. 175.), rocaillová; noha ovální, tepaná; nad sanctissimem Bůh Otec, po stranách andělé; skleněné ozdoby, imitující drahokamy; plech dílem zlacený, dílem stříbřený. XVIII. stol. V. 0·47 *m*. Šířka nohy 0·19 *m*.

Kalich; kupa s tepaným a prolamovaným pokrovem. XVIII. stol., 1. pol. Mosazná noha tepaná, pozdější.

Na věžičce (nové) dva zvony; nyní nepřístupné.

1. (Obr. 176.) 4·86 *m* v průměru, 4·04 *m* vysoký, s nápisem (obr. 177.):

✠ CASPAR ✠ MELCH ✠ BALTHIOR.

2. Nápis (obr. 178.):

✠ OREX GLORIE VENI ✠ NOBIS ✠ CVM MA.

Obr. 175. Rváčov. Monstrance.

Řestoky (Žestoky).

Rybička, Památky II. 258. — Nechvíle, Method XI. (1885) 28. — Sedláček, Hrady a zámky I. 223.

Naleziště hliněných nádob u školy a u »Pustého mlýna«.

KOSTEL SV. VÁCLAVA, filiálný do Chrasti; připomíná se již r. 1115 v nadací listině kláštera kladrubského; (Erben, Reg. I. 89); r. 1350

plebanie, která v bouřích husitských zanikla; po válce třicetileté filiální do Skuče, později do Chrasti.

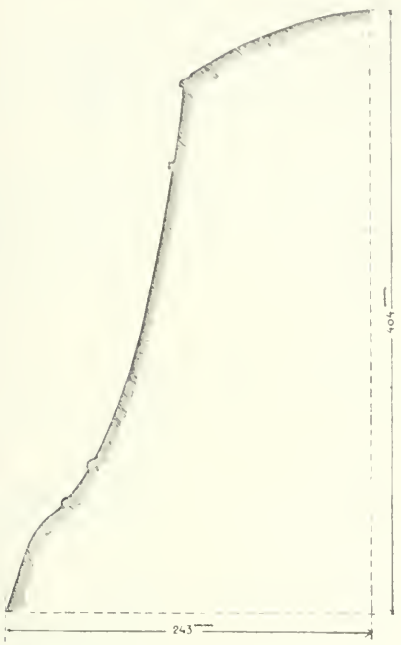

Obr. 176. Rváčov. Zvon č. 1.

Budova orientovaná, zděná; jednolodní s věží; presbyterium quadratické, gotické, na obou nárožích nízké opěrné pilíře pískovcové.

Uvnitř opatřeno presbyterium jednoduchým gotickým křížovým klenutím; žebra silná, pětistranná, na obou šikmých stranách dovnitř proláklá; vybíhaji od prostých hrotitých konsol; svorník kruhový nese tvar štítu prázdného. Loď čtverhranná, se stropem rákosovým; pod věží v sínci křížové klenutí bez pasů. Budova původně románská; presbyterium z XIII. věku.

Obr. 177. Rváčov. Legenda zvonu č. 1.

Hloubka presbyteria 5 *m*, šířka 4·30 *m*; loď 7·80 *m* dlouhá, 6·70 *m* široká; sínec 2·75 *m* dlouhý; tloušťka zdi v sínci 1·15 *m*.

Sanktuarium kamenné, na levo od hlavního oltáře (tento s obrazem sv. Václava, v brnění, vedle lev se znakem; XVIII. stol.); čtverhranný výklenek, nad ním trojboký štít, vybíhající v stejnoramenný kříž; štít vyplněn trojlistem. V. 0·90 *m* šířka 0·50 *m*.

Stopy nástěnných maleb, jež r. 1855 při obnově objeveny, ale většinou zabíleny; místy prorážejí jednotlivé postavy (evangelisté); na straně pravé různé postavy obnažené; hubené, s dlouhými končetinami; některé klečící neb sedící; silně konturované; barvy pobledlé; znázorňují buď vstání z mrtvých neb duše v očistci. XIV.(?) stol.

Obraz sv. Alžběty, udílející peníze; slušná malba, energického rázu; datovaná 1733.

Náhrobní kameny v podlaze, částečně vyšlapané:

1. Postava rytíře v brnění, s kladívkem hejtmanským; u nohou znak Talackovský (hlava telecí); nápis:

LETA 1610 W PATEK DEN MAUDRO . BOZI V PUL 2 HODI . NA . . . TALACKO . . . GEHOZTO TIELO W TOMTO CHRAMU POCHOVANO GT . . . (etc.)

(Jest to nepochybně náhrobek Adama Talacka z Ještětic.)

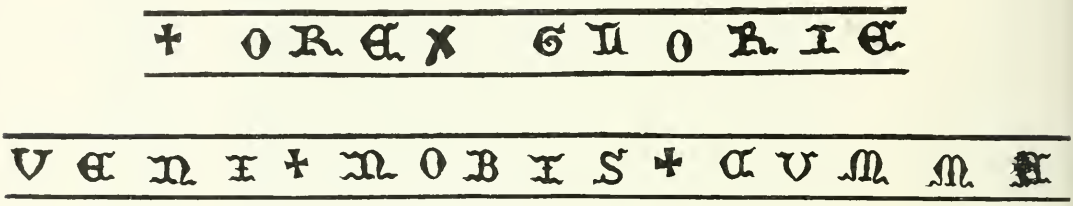

Obr. 178. Rváčov. Legenda zvonu č. 2.

2. Znak Talackovský, nad ním tabulka s nápisem:

LETHA 1601 UMRZEL GEST GINDRZICH SYN UROZE: A STATECZ: RYTIŘE ADAMA TALACKY Z GESSTIETICZ A NA ZIESTOKACH, BIEH ZIWOTA SWEHO DOKONAL V NEDIELIJ PRZED SV. KATERZINAU O 6 HODINACH NA NOC GEHOZTO TIELO TUTO POCHOWANO GEST.

3. Podoba dvou dítek, se znakem:

LETA PANIE 1598 GOHANKA DCERA . . .

Kotlík cínový, šestistranný, prostý, s letopočtem 1671.

Monstrance mosazná (v sakristii), gotická; noha šestilaločná, nodus šestidílný; hoření část architektonicky upravena, s válcovým středem; podloha válce má liliovitou obrubu dolů i nahoru obrácenou; rovněž vrch, vybíhající v šestiboký jehlanec, ozdobený krucifixem; po stranách pilířky s fialami, obě křídla vybíhají dole v lupenovitou volutu. XV. stol.

Výška 0·55 *m*; šířka 0·18 *m*, průměr nohy 0·15 *m*.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·67 *m*, v. 0·54 *m*:

Leta boziho tisiciho cztyrsteho devadesateho druheho slit gest tento zvon . amen!

2. Průměr 0·47 *m*, v. 0·37 *m*. Bez nápisu; tvar zvláštní, v podobě kotle.

3. Malý, bez nápisu.

Seč; městečko.

Sommer V. 265. — Sedláček, Hrady a zámky I. 154.

Sídlo vladyk ze Seče; r. 1318 Svěnek ze Seče; v XVI. stol. do r. 1583 městečko Seč i dvůr byly v držení Trčků z Lípy; 1596 zakoupil je Karel Záruba z Hustiřan; r. 1628 od Jana Záruby koupil je František de Couriers a spojil s panstvím nasavršským.

KOSTEL SV. VAVŘINCE, farní; plebanie r. 1350; v XVII. a XVIII. st. filiální do Bojanova; r. 1787 zřízena lokalie, 1854 fara. Kostel postaven nákladem Karla Záruby z Hustiřan; r. 1620(?) dostaven.

Budova zděná, orientovaná, stojí na prostranném náměstí; skládá se z dlouhého presbyteria, třemi boky osmiúhelníka zavřeného, a lodi, zevně čtverhranné; před ní věž (obr. 179.); kol do kola běží římsa renaissanční; pilastry nárožní kvádrované ve způsobu renaissančním; v presbyteriu velká polokruhem zavřená okna (obr. 180.). Postranní vchod okrouhle sklenutý, po jeho stranách znak Zárubovský (Karla Záruby z Hustiřan) a Waldštejnský (Anny manželky jeho, rozené z Waldštejna).

Vnitřek kostela až na částečně novou malbu úplně zachován v původním stavu; loď tvoří uvnitř osmihran, nad ním plochá kuple, s hlubokými kuklemi; následují tři travée v podélném pokračování lodí; vlastní presbyteř skládá se z jednoho pole a závěru; na klenbách jakési imitování starých hvězdových klenutí, jehož útvary vyznačeny jsou silnými obrubami štuko-

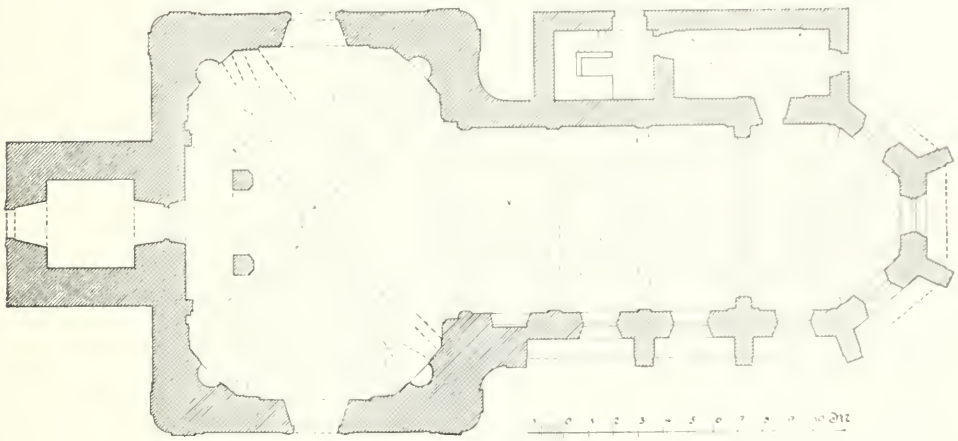

Obr. 179. Seč. Kostel sv. Vavřince.

vými. Římsy silně profilované na lesenových pilastrech. Na čelní straně osmihranu kruchta, po obou stranách výklenky. Na stranách protilehlých oltáře sv. Antonína a Panny Marie; ploše řezané rámy barokové.

Délka kostela 38 *m*; délka lodi uvnitř 10·5 *m*; šířka 14; délka choru se závěrem 18·3 *m*; šířka 7·5 *m*.

Kazatelna rocaillového tvaru, zeleně a hnědě natřená; na ní bíle natřené sochy víry, naděje a lásky. XVIII. stol.

Křtitelnice cínová (obr. 181.), šestihranná, na nohou vybíhajících v drápy, horem hlavy; jednotlivé stěny křtitelny i víka ohraničeny ozubím liliovitým, charakteru gotického; před ním dole a nahoře lišta renaissanční. Na dvou stěnách plastické lví hlavy, na dvou ryté znaky Schönfeldovský a Waldštejnský; na ostatních dvou nápis:

Diesen Taufkessel haben machen lassen in das Gotteshaus der Hoch undt Wohlgebohrne Herr H. Rudolf Wentzel Graf von Schönfeldt undt dero Fraw Ehegemahlin Fraw Fraw Victoria Magdalena Gräfin von Schönfeldt

geborne Gräfin von Waldstein Herr und Frau auf Saulun Lombringen, Schönwaldt, Kain, Prodlitz, Setsch und Netlucks.

Datum den 1. Januarius Anno 1669.

Výška bez víka 0·87 *m*, víko 0·70 *m*, šířka 0·70 *m*.

Dvéře do sakristie vyřezávané, renaissanční, s kováním. XVII. století počátek.

Obr. 180. Seč. Kostel sv. Vavřince.

Kasule atlasová, bílá, s květy a větévkami vyšívanými tamburirováním. XVIII. stol.

Zvon na věži:

Průměr 1 *m*, výška 0·75 *m*.

GEGOSSEN VON SCHNEDER IN KÖNIGRAETZ 1828 UNTER DEN LOKALISTEN H. JOSEPH CZASTEK.

Reliefy sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriana.

Dva menší zvony z téže doby.

Socha sv. Jana Nepomuckého blíže kostela; sv. Jan stojí, drže kvadrátek v ruce, před ním anděl s křížem. Na podstavci znaky Schön-

Obr. 181. Seč. Křtitelnice cínová.

feldovský a Michnovský. (Josefa Fr. a Kateřiny, rozené Michnové z Vacinova). XVIII. stol. poč.

HŘBITOVNÍ KOSTELÍK SV. ŠTĚPÁNA za městem; jednoduchá stavba, presbyterium čtyrhranné; vnitřek prázdný.

ZÁMEK BÝVALÝ, nyní sloužící za sýpku; se dvorem; sídlo nové zřídil Václav Záruba z Hustiřan již před r. 1577; v nynější podobě pochází zámek z doby Karla Záruby.

Do dvorce vede prostranná brána kvádrovaná; na pravo hospodářské stavení, na levo někdejší zámek, obdélné stavení s výstupkem na straně

zadní; do zámku vede portál pískovcový, poněkud sešlý, dobře tesaný (obr. 182.). Po stranách vchodu polokruhem zavřeného sloupy kanelované, v dolní části v kanelurách lišty; na sloupech kladí, nad tímto tympanon polookrouhlý, korunovaný uprostřed nahoře dvouhlavým orlem; po stranách

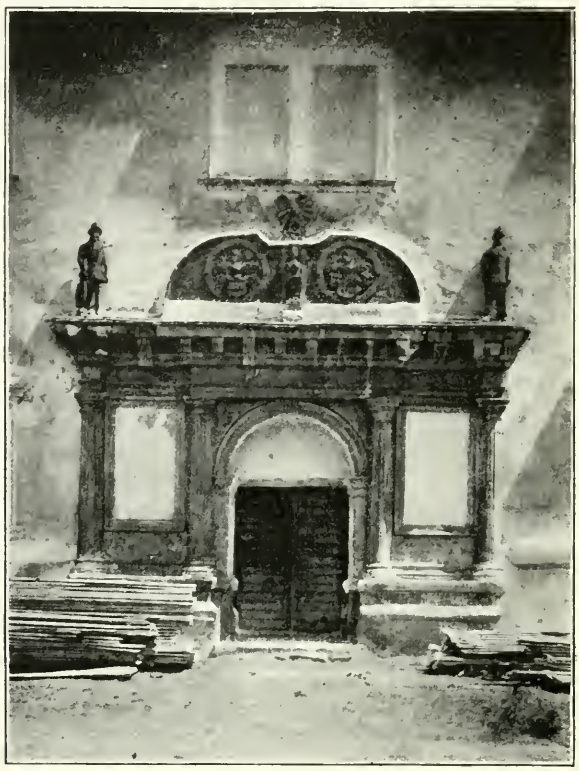

Obr. 182. Seč. Portál zámku.

postavy rytířské; v tympanonu rozděleném hermou dva znaky Zárubovský a Waldštejnský s opisy:

KAREL ZARUBA Z HUSTIRZAN
A SEDCZI G. M. CZISARSKE 1610.
ANNA ZARUBOWA ROZENA Z WALDSSTEINA
A SEDCZI 1610.

Vnitřek spustlý; klenutí propadlo, ostění vlašských krbů, jež zde bývaly, vylámáno.

Slatinany.

Schaller, XI. 17. — Sommer, V. 269. — Heber, Burgen IV. 195. — Rybička, Památky I. 213. — Sedláček, Hrady I. 147.

Jakožto majitel zboží přichází v XIV. stol. rod zvaný ze Slatinan; v letech 1525—1547 bylo v držení obce chrudimské; od r. 1575 byl majitelem Bohuslav Mazanec

z Frimburka, v jehož rodě ostaly Slatinany do r. 1594. V XVII. stol. vystřídala se řada majitelů, až r. 1732 Josef hrabě Schönfeld připojil Slatinany k panství nasavršskému.

KOSTEL SV. MARTINA, farní, uvedený r. 1350; po bitvě bělohorské filiálný do Chrudimi; od r. 1801 farní. Budova zděná, orientovaná, druhdy jednolodní, s věží; presbyterium trojboké, druhdy bez opěrných pilířů.

Opravy v r. 1769 a 1845; v letech 1891—1892 dle plánů *Fr. Schmoranze* přestaven, rozšířen a zvýšen a přeměněn v trojlodní. Délka presbyteria 3·35 *m*, šířka 4·75 *m*; délka lodi 12·25 *m*, šířka (původní) 6·50 *m*.

Vnitřní úprava nová.

V presbyteři zazděny náhrobky:

1. Náhrobek pískovcový se znakem; nápis rytý:

LETA PANIE 1596 W NEDELI PO HROMICZIJCH UMRZEL PAN PAWEL RACHMBERK SYN UROZENEHO PANA ALBRECHTA RACHMBERKA Z RACHMBERKU A TUTO JEST TIELO GEHO POCHOWANO GEHOZZ DUSSI PAN BUH RACZ MILOSTIV BÝTI.

Konec nápisu na kartuši v prostřed umístěné.

2. Náhrobek z bílého mramoru, s podobou ženskou a nápisem:

Leta .... w auterey před swatym Girzim umrzela g urozena panij Anezzka Kapaunowa z Libiechowa ...

3. Náhrobek z pískovce; nápis na okraji setřelý, pokračování na desce střední, pod touto znak vysoce plastický Škopků z Otradovic.

.... icz a na ... ijch ... gegizzto tielo tuto odporziva ozzekavage veselehо z mrtwych vzkrzisseni.

4. Náhrobek z červeného mramoru uměle pracovaný; v hoření části deska s nápisem:

LETHA 1580 TUTO LEŽÍ A POCHOVANI SAU SINOVE UROZENE° WLADIKI PANA BOHUSLAWA MAZANCZE Z FRIMBURKU NA MIMONI A SLATINANECH, PISARZE MENSSICH DESK ZEMSKICH V KRAL. CZESKEM 1 VILIM STARZI 4 LET A 36 NEDELI. 2. LETA 82 VE CZVRTEK PO S. RZEHQRZI VILIM TOHO GMENA 2. STARZI TRZI SSTWRTI LETA A 3. TIHOZZ LETA V PATEK PO SV. DIWISSI ADA STARZI 21 NE A 3 DNI DITKY UTESSENE. P. BŌ ZAS DANE.

Pod nápisem výborně tesaný znak ve věnci vavřínovém.

5. Náhrobek pískovcový se znakem Malviců z Malvic a nápisem rytým:

Leta 1577 w patek po sw. Girzij bieh zziwota swehо dokonala urozena pani ..... Budowrzowa manzelka urozeneho Pana Woldrzicha Malvice z Malwic gegizzto dussy Pan Buh racz milostiw byti.

6. Náhrobek pískovcový se znakem Lhotských ze Zásmuk a nápisem:

Leta Panie 1578 w druhau strzedu postni dokonala zziwot swug urozena Panij Anna ... urozeneho pana Hermana Lhotskeho ze Zasmuk.

7. Náhrobek pískovcový s podobou ženskou; tato má plenu na hlavě; kroj se vzedmutými rukávci.

Nápis setřelý: Leta .... Libiechowa ...

8. Náhrobek z bílého mramoru s podobou ženy, hrubě tesanou, držící v náručí děcko zavinuté. Nápis:

Leta lxvii v ſobotu na nedieli trzetij adventi Urozena pani Katerzina Benedowa z Libiechowa umrzela geſt przi dietatku a tuto pochowana geſt, gegizto duſſij Pan Buh racz miloſtiw byti.

Zevně zazděno do zdi kostelní několik menších náhrobků a fragmentů vesměs pískovcových; zejmena štít s nezřetelným znakem, fragment s reliefem, znázorňujícím vyzvědače s rožněm vína; malý náhrobek s děckem, spočívajícím na hlavě umrlčí, vedle přesýpací hodiny; podobný kámen (na presbyteři) s andělem při umrlčí hlavě, vedle znak se lvem. Letopočet 1647; pod tím kámen s letopočtem 1631.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·705 *m*; výška 0·60 *m*.

Nápis:

GOSS MICH IGNATCIUS DRACK IN KÖNIGRÄTZ 1791.

Po obou stranách nápisu pruhy s rokokovými ornamenty; na plášti na jedné straně relief sv. Václava; na druhé Kristus na kříži, pod nim Marie.

2. Průměr 0·60 *m*, výška 0·50 *m*.

Nápis na horním okolku:

PRZIPRAVUGTE CESTU PANIE. HLAS VOLAGICIHO NA PAUSSTI 1781; dole: V VISOKIM, MEGTIE.

Na plášti po jedné straně krucifix, na druhé kartuše s nápisem:

FUDIT IOANNES ZEGDA ALTO MAUTAE 1781.

3. Průměr 0·54 *m*; výška 0·44 *m*.

Pruh s nápisem:

+ tento † zwon † dielal † mie † on † menem † gira † dobriho † dila.

4. Umíráček, na plášti reliefní obraz sv. Václava.

ZÁMEK knížete z Auerspergů, s parkem, na mírném návrší nad Chrudimkou, zaujímá místo někdejší tvrze. V XVI. stol. rozšířena stará tvrz v zámek, který se skládal z prostého obdélného stavení a dvou postranních křídel. Dobou novější zámek opět rozšířen, opatřen branou, věží a věžičkami a nově upraven. Ve schodišti a komnatách četné podobizny; starobylý nábytek vykládaný XVIII. stol.; skleněné nádobí, namnoze broušené, XVIII. stol., fayence a pod. V tak zvané Švýcarně v parku fayencové nádobí, a židle s lenochy vyřezávanými.

SLOUP se sochou Spasitele, na silnici u cesty, vedoucí ke kostelu; vysoký dřík, hlavice korintská, na ní postava Krista žehnajícího; na podstavci nápis:

HONORI AETERNO OMNIPOTENTI SALVATORI MAGNO SALUTIS DEO ET DOMINO NOSTRO EX VOTO STATUAM PRAESENTEM AMBO CONJUGES ERIGERE JUSSIMUS DIE 6. FEB. ANNO MDCLXXXIII. SALVAS NOS DOMINE QUONIAM SPERAMUS IN TE.

Sloup zřízen nepochybně na paměť moru a k uctění sv. Salvatora.

Sloup s obrazem P. Marie, (*Schmoranz*, Posel z Východních Čech 1874 č. 11.) nad Slatinany a Škrovádem, poblíž silnice k Nasavrkům, gotického slohu, postavený r. 1852. Obraz P. Marie malovaný na plotně z červeného mramoru, čtyrhranné, vrchem polookrouhlé; Panna Maria s hlavou nachýlenou, má ruce přes ňadra složené. Na zadní straně desky 0·95 *m* vysoké, 0·75 *m* široké, letopočet 1444. Obraz nalezen prý ve sboření kláštera Gamingu v Dolních Rakousích.

Sobětuchy.

Žároviště posud neprozkoumané.

Smrček.

Sedláček, Hrady a zámky I. 170.

KOSTELÍK SV. ANNY filiálný (do Žumberku); r. 1350 farní.

Stavba zděná, omítnutá, orientovaná; jednolodní, před lodí věž čtverhranná; presbyterium třema boky uzavřené, původně gotické, bez opěrných pilířů. Schema kostelíka podobné jako v Pochobradech a Nasavrkách

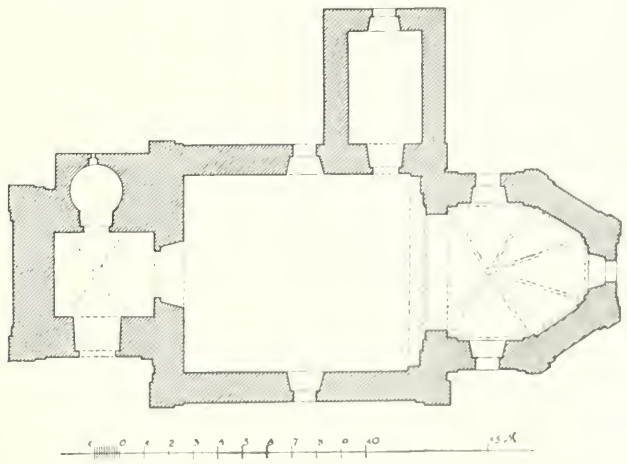

Obr. 183. Smrček. Kostel sv. Anny.

(obr. 183.). Zevnějšek s mírně vystupujícími pilastry, tvar oken i dveří z XVIII. stol.

Uvnitř presbyterium má z části původní gotickou klenbu o silných žebrách jednoduše na hranách přiseknutých; konsoly, k nimž žebra sbíhala, jsou odstraněny; nyní opírají se o leseny v XVIII. stol. zřízené; závěrník okrouhlý prostý. V lodi strop prkenný.

Délka lodi uvnitř 6·55 *m*, šířka 5·40 *m*; délka presbyteria 4·50 *m*, šířka 3·84 *m*; tloušťka zdí 0·80 *m*.

Hlavní oltář, dřevěný, s obrazem sv. Anny, ceny podřízené, pochází dle letopočtu za oltářem z r. 1669.

Zvony na věži, oba s nápisem: ME FUDIT ANTONIUS SCHÖNFELDT ANNO 1700 VETERO PRAGAE.

1. Průměr 0·48 *m*, výška 0·35 *m*; *2.* 0·42 *m* : 0·30 *m*.

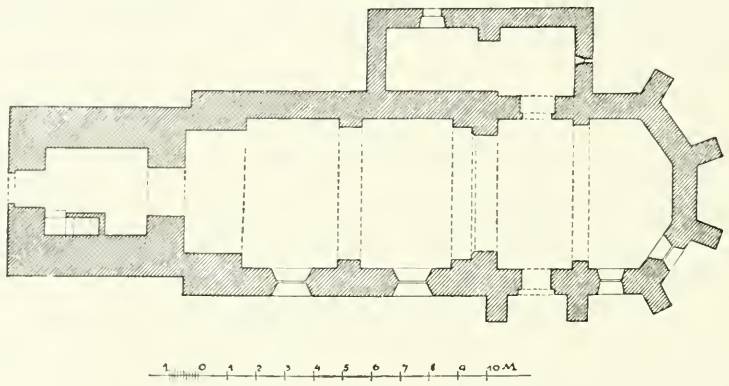

Obr. 184. Stolany. Kostel sv. Mikuláše.

Stolany.

Heber, Burgen III. 222. — Rybička, Památky 1857 II. str. 155. — Sedláček, Hrady a zámky I. 188.

Nejstarší zpráva z r. 1228 v listu Přemysla Otakara I., jenž potvrzuje a rozhojňuje nadání Benediktinům kláštera v Opatovicích; mezi jinými věnuje ves Stolany s příslušenstvím (Erben Reg. 338.). Do zboření kláštera r. 1430 přináležely Stolany Benediktinům, i pak ostávaly při zboží opatovickém. Okolo r. 1530 jsou již samostatným sídlem s tvrzí, a přináleží pánům Andělům z Ronovce. Počátkem XVII. stol. staly se majetkem komory královské; r. 1608 prodal je Rudolf II. Ladislavovi Berkovi z Dubé, jenž je spojil s panstvím Heřmano-Městeckým.

KOSTEL SV. MIKULÁŠE BISKUPA (filiálný); stavba zděná, orientovaná; se hřbitovem, obehnaným příkopem a zbytkem náspu. Skládá se z presbyteria, lodí a čtyrhranné věže, sloužící zároveň za předsíň (obr. 184.). Závěr presbytéře trojboký, s masivními sešikmenými pilíři na hranách; v severovýchodní části opatřen opěrnou zdí. Okno s hrotitým obloukem bez kružby jen na třetí jihovýchodní a jižní straně závěru; loď opatřena

(dvěma) okny jen na straně jižní. Věž (obr. 185.) v hořením patře má prostá gotická okna; patro zakončeno cimbuřím, o pěti zídkách na každé straně, jimž odpovídá patero obloučků na dolní straně cimbuří; na nárožích chrliče, z pískovce tesané, zvětralé, v podobě skrčených oblud. Nad cimburím čtyřboký jehlanec do špice cele vyzděný. Podobná věž nachází se v Opatovicích; stavba věže i kostela pochází ze XIV. věku, kdy Stolany klášteru

Obr. 185. Stolany. Pohled na kostel.

Opatovickému náležely. Do věže zazděno několik obloučků drobných, pocházejících nepochybně z obloukové římsy původně románského kostela, jenž před tím zde stával.

Vnitřek kostela prostý; předsíň věže a sakristie na severní straně se nacházející klenuté; strop kostela rákosový, plochý, zřízený r. 1795 na místě staré klenby. O tom svědčí nápis na tabulce druhdy za oltářem se nacházevší: Anno InqVo EheV Is fornIX TeMpLI Beatl NICoLaI In VICo StoLan Lente CasV Ira Cassata taLIter faCta fVIt. Sub praenobili D. Directore

Dominii Josepho Kosel, Curato territorii D. Antonio Franc. Melzer cum libera industria D. Ioannis Ondraczek consulis civitatis Heřmanoměstensis. Na zadní straně: 1795 dne 16. Maje.

Věž dlouhá 6·11 *m*, široká 5·96 *m*; zdivo 1·26 *m* tlusté; prostora chrámová uvnitř 16·90 *m* dlouhá, 5·27 *m* široká.

Na levé straně v presbyteři sanktuarium kamenné s dvířkami železnými; horem ukončené sploštělým vypjatým obloukem, po stranách pilířky šroubovitě točené, XVI. stol., počátek. Šířka 0·96 *m*, výška 1·40 *m*.

Obr. 186. Stolaňy. Křtitelnice kamenná.

Kámen náhrobní s nápisem

Leta Panie Tisyce° petiste° cztr... cate° devate° umrzela pani Dorota urozene° pana Achylesa Andela z Ronovce manzelka tu nedeli przed swatym Martinem.

Uprostřed znak s podobou zvířete.

Svícny cínové, 6 větších a 2 malé, nohy plasticky zdobené; dříky soustruhované. XVII. stol.

Ornát vyšívaný aplikací, červené a modré barvy, kontury obšívané XVIII. stol.

Zvony na věži:

1. Nápis v gotické minuskuli. Průměr 0·83 *m*, 0·62 *m*.

Anno ✢ domini ✢ milesimo ✢ cccc° ✢ septuagezimo ✢ sedo ✢ hec campana ✢ fuza est ✢ ad laude ✢ dei ✢ nūs ✢ xps — marya

2. Průměr 0·61 *m*, 0·47 *m*.

Anno domini m cccc lxxxviii hec campana fusa es ad laudem dei omnipotentis.

Na trámech cedulka plechová s nápisem z r. 1725.

Ista CaMpana beneDICta fVerat qVarta IVnII ab Vno abbate Ottone.

Křtitelnice pískovcová (obr. 186.), na hřbitově, o nízké noze, kalichovitá, 0·82 *m* vysoká, 0·74 *m* široká v hořením průměru.

DVŮR se staveními obytnými a hospodářskými; na zadní straně zdi nádvorní brána jednoduchá, renaissančního slohu, na ní dva znaky: štíty terčové s helmy a fafrňochy; v jednom štítě podoba zvířecí (zajíc?), v druhém obrněná rukavice. Znaky přináležejí Václavovi Plesovi Heřmanskému ze Sloupna a manželce jeho rozené Andělové z Ronovce.

Strádov, zřícenina.

Rybička, Památky II. 41. — Sedláček, Hrady a zámky I. 159 (plán polohy).

Hrad zdejší spojen býval se zbožím nasavršským; dle něho sluli majitelé »ze Stradova«; r. 1457 uvádí se jako zbořený (munitio diruta Stradov). Leží na svahu, nyní lesem zarostlém, na pravém břehu Chrudimky, napříč proti Pračovu. Na rozvalině nevelkého rozměru znatelna mimo jiné zbytky kamenného zdiva spodní část čtverhranné budovy (věže?).

Svratka, město.

Sommer V. 251. — Brychta, Památky I. 174. — Adámek JUDr., Sborník o. h. 68. — Týž, Svratka město, Časopis spol. př. st. č. IV. Znaková příloha. — Týž, Kostel ve Svratce. Čas. sp. př. st. č. V. 126.

V XIV. věku přináležela Svratka k panství Richmburskému. V XV. stol. uvádí se jakožto městečko; r. 1867 povýšena za město.

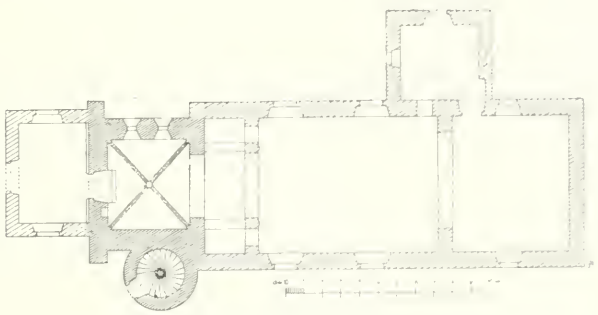

Obr. 187. Svratka. Kostel sv. Jana Křtitele.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE, (farní); jako farní uvádí se r. 1350; po r. 1620 byl filiálním do Hlinska, r. 1737 zřízena fara. Kol r. 1788 byl kostel rozšířen a celkem v nynější podobu uveden (obr. 187.).

Budova kostelní zděná, jednolodní, obrácena jest presbyteriem k západu. V nynější předsíni (obr. 188.), na straně východní ležící, zachována součást původního kostela; prostora čtyrstranná, s klenutím gotickým; čtyři pasy, bez konsol a podpěr, prosté, na hranách seseknuté, sbíhají se v hladký, kruhový svorník. Nynější vchod zřízen při rozšíření kostela; ve zdi na levo od vchodu dvě polookrouhlá okna románského rázu; ve stěně vedle vchodu na pravo prosté sanktuarium obdélné, nahoře dvěma boky trojúhelníka zavřené; železná mřížka z prostých křížících se pruhů. Přechodní doba XIII. stol. 1. pol. Délka 4·30 *m*, šířka 4·80 *m*. Nad předsíní umístěna kruchta. Ostatní kostel v střízlivém slohu z konce XVIII. stol. Oltáře a utensilie z tohoto století.

Obr. 188. Svratka. Vnitřek staré části kostela.

Křtitelnice kamenná (obr. 189.) v bývalém presbyteři u vchodu pod sanktuariem; nyní slouží za kropenku; podstavec čtverhranný, štíhlý, hrany částečně seseknuté; tvar gotický, na něm spočívá nádržka podoby polokoule; kol pláště tesané ozdoby plochého reliefu; z předu znak, štít terčovitý, kolmo rozpoltěný; v něm půl orlice a tři vodorovné pruhy; po obou stranách štítu lupenové zátoče. XVI. stol. 1. pol. Výška podstavce 0·57 *m*, šířka a délka 0·31 *m*; nádržka výška 0·27 *m*, průměr 0·41 *m*.

Křtitelnice železná, litá, ve tvaru cínových, kotlík na třech nohou, v staré presbyteři ve výklenku.

Svícen železný, kutý, nástěnný (vedle kruchty), pohyblivý na kolínku, o třech kruzích nad sebou seřaděných. XVIII. stol.

Na hřbitově při kostele náhrobek rodiny Konrathovy z r. 1849; železná litina, forma antické stely.

Zvony na zvonici, stojící nedaleko průčelí kostela (obr. 190.).

1. Průměr 0·82 *m*, výška 0·54 *m*.

TENTO ✠ ZWON ✠ GEST ✠ DIELAN ✠ CHWALE ✠ K WOLANI ✠ SLOWA ✠ BOZIHO ✠ ADAM ✠ W MEZRIC.
1561.

Nápis jednořádkový kol koruny, ucha ozdobná, na srdci vytloukané ozdoby.

2. Průměr 0·70 *m*, výška 0·50 *m*.

anno ✠ domi ✠ I ✠ cccc ✠ lxxx ✠ fecit ✠ me ✠ magister ✠ georgius ✠ de ✠ brunna

Nápis jednořádkový kol koruny, pod ním reliefy: 1. Zvěstování Panny Marie, 2. Šat

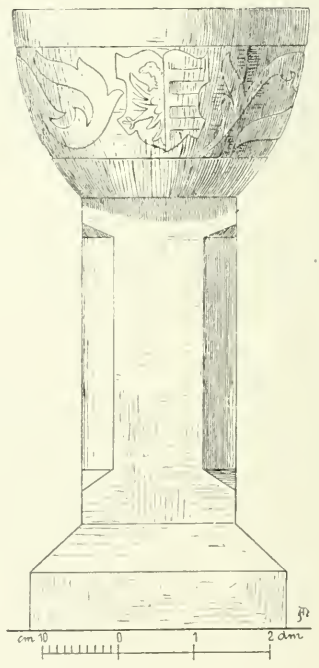

Obr. 189. Svratka. Křtitelnice kamenná.

sv. Veroniky s hlavou Kristovou držený dvěma anděly, 3. Pieta: Panna Marie s Kristovým tělem na klíně.

3. Přelitý r. 1872 *K. Paulem* v Hradci Králové míval nápis (dle p. k. f.): »Friedricus Schönfeld hat mich gegossen in der Altstadt Prag 1682. Tento zwon gest slytej k czti a chwale swateho Jana Krztitele nalezegyczy a nakladem chudyho zadussy miesteczka Svratky Letha Panie 1602.«

4. Sanktusník na vížce kostelní (dle Brychty l. c.). Kaspar Ulrich von Glatz goss mich 1638.

FARNÍ BUDOVA poblíž kostela, z doby barokní; matrika z r. 1737; pamětní kniha z r. 1836.

Obr. 190. Svratka. Pohled na kostel a zvonici.

Svratouch.

Adámek, Sborník 72.

KOSTEL EVANGELICKÝ se hřbitovem, r. 1783 postavený (matrika od r. 1781); čtyrhranná budova obdélná, se štítem a zaokrouhlenou zadní částí. Vnitřek prostý; uprostřed stůl s nápisy na všech stranách, nad nimi ozdoby lambrequinové. Nápisy (výňatky z písma sv.; viz Adámek l. c.) literou gotickou, začáteční písmena zdobena květinami (růže a pod.) ve způsobu lidových písařů kněh modlitebních. Pod jedním z citátů připsáno:

Psal Karel Gregor, učitel školní. L. P. 1822 za času do. c. hod. Pan. Joh. Ssediwyho.

Kruchta, práce venkovských truhlářů a řezbářů, zeleně a hnědě mramorovaná.

Kalich mosazný, s vysokou nohou neozdobnou, patří k nejstarším předmětům protestantského kultu v celém okolí. Z doby založení; XVIII. stol. konec. V. 0·27 *m*. Průměr hoření 0·10 *m*.

Kalich hliněný, černá glasura, kupa široká, noha a nodus ozubovaný. Domácí výrobek z konce XVIII. stol. V. 0·20 *m*. Průměr hoření 0·13 *m*. (Porouchaný.)

Trojovice.

Nechvíle, Method 1882 VIII. 94. — Sedláček, Hrady a zámky I. 216.

KOSTEL SV. MICHALA ARCHANJELA (filiálný); uvádí se r. 1350 jako farní; farním byl do r. 1704, kdy přenešena fara do Týnce Hrochova působením Anny Beatrice Zellerové z Rosenthalu; od té doby jest filiálným do Týnce. Manžel Anny Beatrice Jan Václav Zeller odkázal r. 1705 Trojovice spolu s panstvím Týneckým Praemonstratům kláštera Hradiště na Moravě. Za posledního opata Pavla Václavíka, jak ze všech okolností souditi lze, kostel v nynější podobu přestaven a upraven.

Budova kostelní, zděná, orientovaná, jednolodní; s věží čtverhrannou před průčelní stranou; prostá, střízlivá stavba z 2. polovici XVIII. stol. Nad vchodem vedoucím věží do kostela pěkně tesaný pískovcový znak podvojný; v pravém štítu postava sv. Norberta, v levém vévodská čepice a hvězdy; nad znakem infule s kloboukem prelátským. Začáteční písmena P. W. A. G. (Paulus Waclavík Abbas Gradicensis).

Na hlavním oltáři obraz sv. Michala, podřízené ceny; dřevěné sochy sv. Petra a Pavla a andělé po stranách tabernakula, obstojné řezbářské práce XVIII. stol.

Poboční oltář strany epištolní s obrazem sv. Vojtěcha; tento v biskupském rouše s berlou v ruce stojí na kameně; vedle něho dva andělé, jeden s palmou, druhý s veslem. Na kameně signatura:

Jos. Cerreghetti inv. et. pix. 1765.

Patří k lepším pracím Cerreghettiho. V. 2·20 *m*. D. 1·10 *m*. Protější obraz oltářní, Kristus na kříži se sv. Antonínem slabší práce, as jiného malíře. Na stěnách lodi proti sobě dva rozměrné obrazy:

1. Panna Maria se sv. Augustinem; podává roucho sv. Norbertu; Panna Maria v růžovém šatu a svrchním rouchu modrém; výrazné hlavy sv. Augustina i mladistvého světce praemonstratského.

2. Kristus na kříži; vedle tohoto tři Praemonstrati, nejbližší z nich klečí a drží za křížem kotvu; v levo krajina s vysokou kuplí a postavami poutníků. Bílá roucha Praemonstratů měkce malována, hlavy výrazné. XVIII. stol. Mistr neznámý; nepochybně některý z malířů, kteří zaměstnáni byli v klášteře Hradišti na Moravě za umění milovných tamních opatů. V. (cca) 2·50 *m*. Š. 1·50 *m*.

Zvony ve věži:

1. Průměr 0·78 *m*, v. 0·58 *m*. Nápisy:

Nahoře: CAMPANA PRAESENS REFUSA EST PAULO TERTIO ABBATE GRADICENO REGNANTE.

Dole: IN HONOREM S. MICHAËLIS ARCHAN. S. PAULI APOSTOLI S. STEPHANI MARTYRIS. A. D. 1762.

Nad jmény svatých postavy jejich v reliefu. Kartuše s nápisem: DIESE GLOCKE HAT GEGOSSEN WALLERIUS OBLETTER IN OLMÜTZ AMEN 1762. Nad kartuší odznak, reliefní podoba zvonce.

2. Menší zvon přelit 1859.

PIVOVÁR (bývalý, nyní soukromé stavení), na něm zasazený znak Zellerovský, nad tímto písmena I. W. Z. V. R. (Johann Wenzel Zeller Von Rosenthal); pod znakem letopočet 1681.

Stopy někdejší tvrze poblíž rybníčka.

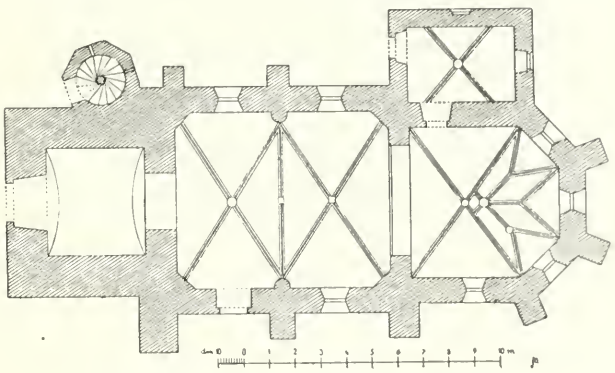

Obr. 191. Tuněchody. Kostel sv. Jana Křtitele.

Tuněchody.

Heber, Burgen Böhmens V. 149. — Rybička, Pam. archaeol. I. 267. — Sedláček Hrady a zámky I. 67.

Předhistorické sídliště a žároviště; z nálezů poblíž Tuněchod v cihelně p. Kopisty chová se bronzová jehlice a velká popelnice ve školní sbírce v Tuněchodech.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (filiálný); r. 1350 farní; nyní filiálný do Chrudimi; r. 1690 opravován; v novější době restaurován zevně a jmenovitě vnitř.

Budova orientovaná, zděná, jednolodní, s věží stojící před průčelím (obr. 191.). Presbyterium o třech závěrných bocích s přípornými pilíři, pískovcovými; loď rovněž opatřena pilíři (obr. 192.); na jednom pilíři znak Tuněchodských z Poběžovic, totiž klobouk se šňůrami pod ním uprostřed v uzel svázanými.

Obr. 192. Tuněchody. Pohled na kostel.

Uvnitř presbytéř i loď opatřeny gotickým klenutím; v závěru presbyteře má klenutí tvar hvězdovitý; loď o dvou polích s jednoduchými klenbami křížovými. Žebra prolákla (obr. 193.); v choru vybíhají od konsol (obr. 194.), z nichž dvě nesou tvary cimbuřovité; v lodi prostřední žebro vybíhá z polookrouhlého pilíře dovnitř obráceného; v rozích směrem k choru opřena jsou žebra o konsoly, na opačné straně vybíhají od pilíře do kouta šikmo postaveného. Svorníky okrouhlé nesou různé ozdoby, na deskách spatřují se jelen hvězda, růžice, znak Poběžovských (obr. 194., 3). růžice. V čtverhranné sakristii křížové klenutí, na svorníku dvě hlavou k sobě obrácené ryby, mezi nimi proutěný keser (obr. 194., 1).

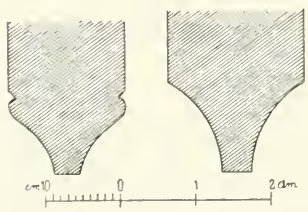

Obr. 193. Tuněchody. Žebra v sakristii a kostele.

Sloh stavby ukazuje ke středu neb 2. polovině stol. XV., ve kteréž době Tuněchodští z Poběžovic byli držiteli statku.

Délka kostela s věží 22·5 *m*; lodi 8·3 *m*, presbyteria 6·5 *m*; šířka lodi 7 *m*, presbyteria 5·9 *m*.

Sanktuarium v presbyteři gotické, kamenné, výklenek čtverhranný, nad ním gotické lupeny a květy. XV. stol.

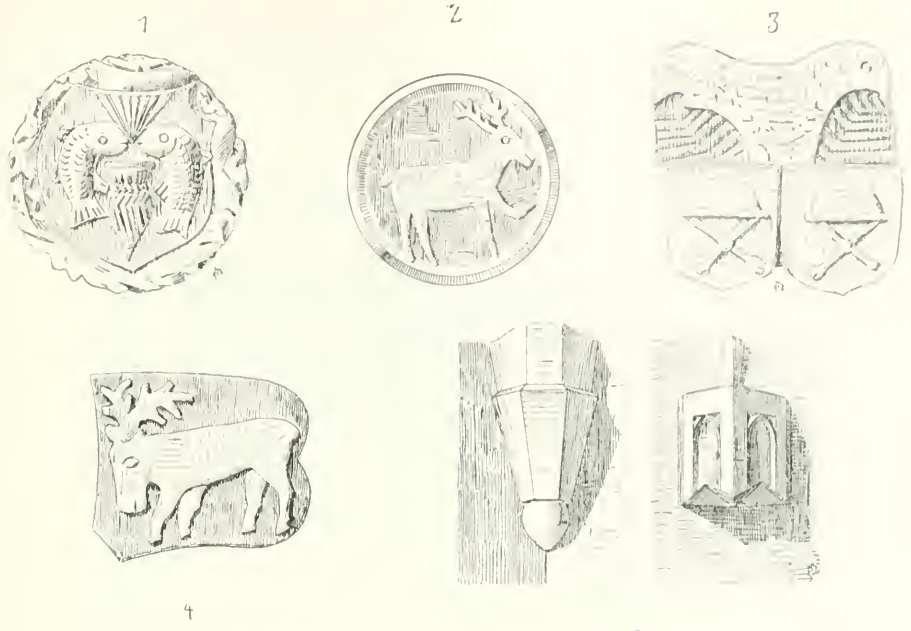

Obr. 194. Tuněchody. Svorníky 1 v sakristii; 2 v presbyteři; 3, 4 v lodi; 5 konsoly v presbyteři.

Zámek železný, gotický, na dveřích sakristie (na straně vnitřní); deska na zevním okraji vykroužená; ústrojí s bludištěm. XV. stol.

Monstrance stříbrná (v sakristii) gotická (obr. 195.); noha šestilaločná, nodus šestistranný; v horní části uprostřed skleněný válec spjatý obrubou liliovitou; nad ním šestistranná vížka; po stranách architektura, skládající se z pilířků a fiál; XV. st.; postavy sv. Jana Nep. a sv. Vojtěcha (?) po stranách umístěné z XVIII. st.; místy porouchaná, doplňovaná. Výška 0·62 *m*; šířka 0·24 *m*; průměr nohy 0·16 *m*.

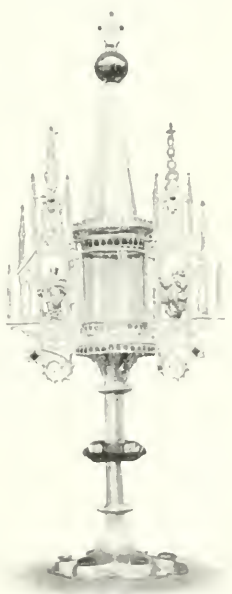

Obr. 195. Tuněchody. Monstrance.

Kasule červená, karmasínová, hedvábná se vzorem granátového jablka; XV. stol. (kříž nový).

Svícny cínové, osm kusů; na noze hiero gramm IHS a ornamenty. XVII. stol.

Křtitelnice cínová (obr. 196.); na třech nohách, jež svrchu mají podobu lidských hlav a dole vybíhají v paznehty; na nich kotel zvonovitý; střední část s nápisem obroubena dole i nahoře gotickými liliovitými obrubami; dole pruh s podobami Adama a Evy v ráji a vyhnání jich z ráje; v pruhu hořením a dolením nápis obsahující žalm:

1. (Nahoře): PSALM XCI CAP. JUSTUS UT PALMA FLOREBIT ET SICUT CAEDR . LIBANI . MULTIPLICABITUR . PSALM XXXVII CUM CECIDERIT . JUSTUS . NON COLIDETUR . QUIA DOMINUS.

2. (Dole): SUPPONIT MANUM SUAM. KDIŽ PRI SPRAWEDLIWI CZLOWIEK PADNE NEBUDET ROZRAZEN NEB PAN PODKLADA RUKU SWU.

Obr. 196. Tuněchody. Křtitelnice cínová z r. 1611.

V prostředním poli, po straně jedné:

3. LETA PANIE MDCXI ZA G. M. C. PANA HEGTMANA GANA GERSSTORFA Z GERSSTORFU Z MALSSWIC NA DRSSTEKRIGICH ZAMKU PARDUBSKEHO TATO KRZITEDLNICE KE TCTI A K CHWALE PANU

BOHU NAKLADEM OBCE TUNIECHODSKE ZA KOSTELNIKU PANA GANA FRAIBERKA, MATIEGE MACKA.

4. (Na straně druhé): XII DNE MIESICE BRZEZNA UDIELANA GEST ODE MNIE PETRA BORZANOWSKEHO Z BITISSKI KONWARZE.

Uprostřed znak, po stranách reliefy a odlitky medailií (obr. 197.)

Obr. 197. Tunčchody. Křtitelnice; boční strana.

Zvony na věži:

1. Průměr 1·07 *m*, výška 0.80 *m*. Nápis v čtverstranné kartuši:

LETA PANIE 1593 ZWON TENTO UDIELAN GEST KE CZTI A CHWALE PANU BOHU VSSEMOHUCIMU NÁKLADEM OBCZE TUNIECHODSKE K KOSTELU SWATEHO JANA ZA SPRAWOWANIJ TI CZIASI UROZENEHO A STATECNEHO RITIRZE PANA WACLAVA CHOTKA Z CHOCZKOWA NA WSSESTATECH; A SKRZIVANIJ GEHO MILOSTI CZISARZSKE HEITMANA A PANA VALENTINA ZIALUDA MISTOHEITMANA NA PARDUBICZICH.

Pod tímto nápisem v got. min.:

Jan wostrzessansky pisarz sirotczij na pardubicích.

Vedle nápisu, po straně jedné znak Žaludův s nápisem WALENTIN ZIALUD a postavy sv. Valentina a Pavla, po druhé straně znak Chotkovský s nápisem: WACZLAW CHOTEK Z CHOCZKOWA a podoba sv. Václava.

Obr. 198. Tuněchody. Zvon z r. 1593.

Na druhé straně pláště zvonu Ukřižovaný, Panna Maria a Maří Magdalena ve vysokém reliefu (obr. 198); vedle na pravo sv. Jan Evangelista a popoba ještěrky, na levo křest Krista v Jordáně a ještěrka. Při krucifixu nápis:

TAK BUH MILOWAL SWIET ZIE SYNA SWEHO GEDNOROZENEHO DAL NA SWIET ABY KAZDY KDOZ W NIEHO WIERZIJ NEZAHINUL ALE MIEL ZIWOT WIECZNY.

Pod tím v dolní obrubě ornamentální, skládající se z akanthového listu a pruhu stuhového, znak se zvonem (obr. 199.) a opisem:

DANIEL TAPINEUS CUTENP ME FECIT.

V hoření obrubě zvonu reliefy opakující se: Herodes a vraždění nemluvňat. Na koruně na straně velkého nápisu znak Kutnohorský; na straně druhé medailon s podobou portretní.

2. Průměr 0·88 *m*, v. 0·70 *m*. (Viz facsimile obr. 200.)

Anno domini mccccc hec campana fusa est ad laude dei et sancto Johanne ad Tuniedjod.

3. Malý zvonek s letopočtem 1586.

TVRZE někdejší stopy (zbytky valův), kde se nachází stodola při dvoře č. 21.; jiná tvrz beze stopy zmizela, stala v místech dvoru č. 34. Dvůr poplužní, za pánů z Pernštejna postavený, s částí zachován v původní rozloze (č. 1.).

Obr. 199. Odznak zvonaře Tapinea a znak kutnohorský na zvonu.

Třibřichy.

V kruhovce předhistorická sídliště (nádoby hliněné, bronzy, nástroje kamenné, kosti atd.); v bývalé bažantnici naleziště bronzových, železných i kamenných nástrojů předhistorických, též středověkých, jelikož zde stávala tvrz.

Týnec Hrochův.

Sommer, V, 84. — Sedláček, Hrady a zámky I, 211. — Nechvíle, Method 1882 VIII, 95.

Městečko, ležící na potoku Ležáku, východně od Chrudimi. Ve XIII. stol. sídlo vladycké; r. 1265 přichází Zumrak z Týnce. Po válkách husitských vládl zdejším zbožím Hroch z Mezilesic, dle něho sluje město Týncem Hrochovým. R. 1623 koupil panství Týnecké Kašpar Zeller z Rozentalu, při jehož rodu ostalo s krátkou přestávkou do r. 1705; toho r. odkázal Jan Václav Zeller panství Týnecké premonstrátskému klášteru Hradišti na Moravě, jenž držel Týnec až do svého vyzdvižení r. 1786.

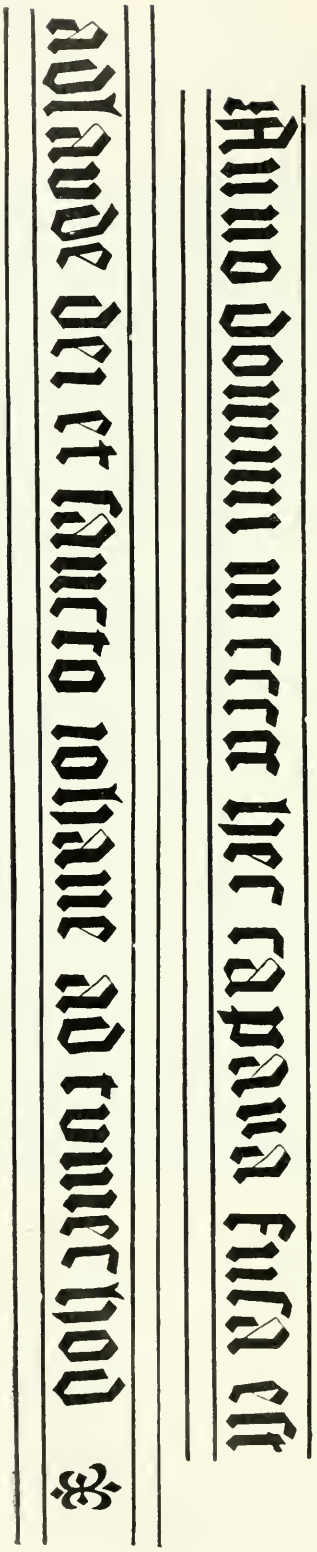

Obr. 200. Tunechody. Nápis na zvonu č. 2.

KOSTEL SVATÉHO MARTINA BISKUPA, farní; r. 1350 připomíná se mezi plebaniemi; v XV. a XVI. stol. utraquistická, pak evangelická fara do r. 1621; na to byl filiálním do Trojovic; přičiněním Anny Beatrice Cellerové z Voděrad zřízena zde fara r. 1704 (dle jiných zpráv 1689). Kostel rozšířen nákladem téže r. 1680 o kapli mariánskou; r. 1723 nákladem hraběnky Markéty z Valdštejna zřízeno nové presbyterium, sakristie a zvonice; r. 1725 kaple sv. Kříže.

Budova kostelní, orientovaná, zděná, omítnutá, s věží nad průčelím, jest zevně úplně jednoduchá; presbyterium polokruhem uzavřeno; v nynější podobě z 1. polovice XVIII. stol.

Průčelí členěno čtyřmi pilíři; nad římsou barokně lámanou štít s výklenkem; průčelní nároží konkávní, boky kostela bez ozdob.

Vnitřek prostý, nečlánkovaný.

Hlavní oltář s obrazem vidění sv. Martina; sv. Martin biskup klečí před Kristem, sestupujícím s kříže a z ran krvácejícím; za sv. Martinem, jenž má výraznou vousatou hlavu, helma; nad ním v pravo andělé s pláštěm a mečem, dole s mitrou a berlou; na pravo znak valdštýnský a černínský; obraz, držený ve světlých tonech, malován hbitě. Zřízen 1723 nákladem Markéty z Waldštejna, rozené Černínové, opraven 1851. Šířka 1·40 *m*. Umístěn v současné barokní architektuře se sloupy a sochami; v pravo sv. Václav, v levo sv. Norbert.

Oltáře vedlejší v lodi: smrť sv. Josefa a smrť sv. Jana Nepomuckého; vedle těchto oltářů na stěnách v kartuších štukových ovální obrazy, slušně malované: sv. Florián, klečící, vedle něho pohled na starý zámek Týnecký a sv. Donát, klečící před sv. Trojicí. Vesměs z doby kol r. 1725. Oba obrazy značně přemalovány.

KAPLE ZELLEROVSKÁ, na straně epištol, blíže hlavního oltáře; nad vchodem znak a nápis:

NÁKLADEM U. PANÍ B. CELLEROWÉ R. PUCHARTKY Z WODĚRAD R. 1680.

Oltář mariánský v této kapli má původní architekturu a rámec barokní vyřezávaný; obraz Panny Marie nový, z r. 1879, od malíře *J. Papáčka* v Chrudimi. Na okrouhlé klenbě fresko znázorňující Boha Otce. Pod kaplí hrobka Zellerovská, v níž pochováni jmenovitě zakladatelka kaple a manžel její Jan Václav Zeller a Karel Ant. Zeller.

Proti této kapli nachází se kaple sv. Kříže; oltář s jednoduchým křížem zřízen 1754.

Náhrobky, které zde druhdy bývaly, se nezachovaly (Method l. c.).

Zvony na věži s cibulovitou bání:

1. Průměr 1·15 *m*, výška 0·87.

Nápis na horním okolku:

ME HOSTIUM IGNIS SUB ANNUM 1643 SUSTULIT; PIORUM FLAMMA IN HONOREM SUMMAE DEITATIS ATQUE DEIPARAE ITERUM EXTULLIT ANNO 1653.

Pod nápisem řaděné akanthové listy, dolů obrácené; ozdoby jemné práce; relief Krista na kříži, dole drobně ornamentovaný vlys. Na plášti nápis:

HERR DAVIDT FLEISCHMANN VON THUMBACH UNDT FRAU GEMALL ANNA KATARINA FLEISCHMANIN GEBORENE VON KNOBLOCH BEIDE ERB HERR UND FRAU AUCH ZU ROCHOVA TEINNITZ, WOYTZ UND FREIHOF ZU LUXSCHAN.

Na dolení obrubě:

HAT MICH MARTINUS SCHRETER VON AHRNAUW ZU NACHOD GEGOSSEN.

2. Průměr 0·92 *m*, výška 0·80 *m*.

Vlys akanthový na hoření obrubě; nápis:

DOMINE AD TE CLAMO, PROPERA AD ME, PERCIPE VOCEM MEAM CUM TE VOCABERO. PSALM. 141.

Na plášti po jedné straně, nápis jako na předešlém:

(HERR DAVIDT FLEISCHMANN ETC.)

Na druhé:

HAEC CAMPANA IN HONOREM SS. JOANNIS ET PAULI MA CONCECRATA EST SUB REGIMINE ADMI AC EXCELLENTISSIMI DD PAULI FERDINANDI CANONIAE HRADICENSIS LVI ABBATIS. ANNO 1767 REFUSA EST.

FUDIT ME JOSEPHUS LISSIACK PRAGAE.

Mezi nápisy reliefy sv. Jana a sv. Pavla.

V depositu (v zánovní hrobce Šlechtů z Hrochova) šest obrazů patronů českých a obrazy sv. Petra a Pavla. Svatí patronové zobrazeni jsou v malebném uspořádání (sv. Vít a sv. Václav; sv. Cyril a Methud;

sv. Ludmila a sv. Ivan), neb v živé akci (sv. Vojtěch). Na obraze sv. Ludmily v zadu nápis:

Anno Domini 1736 sub Inspectoratu Exig ac vener. Dom. Patri Martini Wincler 6 Imagines Patronum Bohemie picte. Item SS. Petri et Pauli ubi et SS. Floriani et Donati renovatae Cooperante Dom. Wenceslao Kaukal illo tempore Curato Hrochow-Teinensi.

Malby jsou dekorativního rázu, světlých tonů; některé motivy poukazují k původu moravskému; jsou to nepochybně díla některého z malířů pracovavších pro klášter hradištský na Moravě. Výška 2·55 *m*, šířka 1·75 *m*.

KAPLE MARIÁNSKÁ, BÝVALÁ; poblíž kostela, u silnice; budova o jednom poschodí; před ní schodiště; zad zaokrouhlený; postavena r. 1718 opatem hradištským Robertem Sanciem, r. 1785 zrušena, náčiní rozprodáno neb jinam odevzdáno. R. 1797 prodáno stavení na zařízení školy. (Hrady a zámky l. c. mylně ji zobrazují jako domělou tvrz.) Sochy, jež stávaly na schodišti, druhdy mnohem rozsáhlejším, byly prodány, dvě nacházejí se v Týnci, jiné v Dašicích a Kunětičích.

FARNÍ BUDOVA, jednoduchá stavba z XVIII. stol., na průčelí znak Praemonstratů Hradištských.

RADNICE; jednoduchá stavba o jednom poschodí, z XVIII. stol. V síni radní: podobizna Zellerova (Jana Václava?); tvář bezvousá, s dlouhým vlasem; v pozadí pohled na zámeček; znak Zellerovský (štít vodorovně rozpůlený; v hořením poli půl orla, v dolením příčná břevna). V. 2 *m*, š. 1·20 *m*.

Obrázek Panny Marie (z kaple mariánské); na zlaté půdě, v zlaté záři, držíc Ježíška, stojí na orlici červeně a bíle šachované. XVIII. stol.

ZÁMEK, jednoduchá, jednopatrová budova, postavená Praemonstraty hradištskými, přestavená v nynější podobu r. 1879. Nad branou, do nádvoří vedoucí, letopočet MDCCXVII., a socha Panny Marie. V zámku prostranný vestibul se schodištěm a jednoduchá kaple Panny Marie. V kapli dobrá starší kopie zázračného obrazu mariánského.

Ve vestibulu podobizny rodu Zellerovského a jiné rodinné portréty.

SOCHY. Socha sv. Jana Nepomuckého v školské zahrádce. Podval barokní, volutami ohraničený; uprostřed hvězda; světec stojí mezi anděly drže palmu a knihu; nápis z r. 1716 na podstavci:

HONORI DIVI IOANNIS NEPOMVCENI
ERECTA DIE 26 SEPTEMBRIS.

Sochy u domu p. Mlýnka; z bývalého schodiště kaple mariánské. Socha světice v životní velikosti (sv. Anna?) s knihou v ruce. Dobrá práce barokního rázu z poč. XVIII. stol. Sv. Josef s nahým Ježíškem v náručí; na podstavci znaky.

Úřetice.

Naleziště starých hlinčných nádob (posud neprozkoumané).

Vejvanovice.

Nechvíle, Method VIII. (1883) 81.

KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE (farní); r. 1350 byl farní (Ivanovic); po válkách husitských byla zde fara pod obojí, pak evangelická; od r. 1623 filiální do Chrasti; r. 1720 založena fara; 1724 postavena farní budova a rozšířen kostel nákladem Štěpána Viléma hraběte Kinského. (Památní kniha farní z r. 1720.)

Budova zděná, orientovaná; presbyterium gotické, třema boky uzavřené, s opěrnými pilíři o jednom ústupu; okna okrouhlá, pozdější; loď zevně z XVIII. stol.; průčelí barokní má štít s volutami; před průčelím nízký sinec přistavený.

Uvnitř v presbyteři zachovala se původní klenba; skládá se z jednoho obdélného travée křížem sklenutého a závěru o pěti klenebních polích; žebra jednoduchá, čtverhranná, široká, na hranách něco málo přiseknutá. Do sakristie, na levo položené, vedou dvéře s gotickým ostěním.

Loď 13·50 *m* dlouhá, 8·90 *m* šir.; presbyteř 6·85 *m* dl., 5·44 *m* šir.; střední stěna závěru 2·30 *m* šir. Schema podobné kostelu v Ranné.

Hlavní oltář; obraz Nanebevzetí Panny Marie a obraz Boha Otce v hořením oválním poli obklopeny jsou dřevěným, vyřezávaným, bohatě prolamovaným rámováním, skládajícím se z listového ornamentu, dosti plochého reliefu. Od téhož mistra, jako oltář v Kostelci u Městce. XVIII. století, 1. pol.

Oltáře postranní sv. Barbory a sv. Antonína Paduánského s obstojným řezaným rámováním barokového slohu.

Stojan na svíčky železný, kutý; noha třídílná; hoření část pro svíčky o třech patrech. XVII. stol.

Svícny mosazné, dva větší a dva menší; točené; dřík se třema prstenci; miska profilovaná. XVI. stol.

Skříň na bohoslužebné náčiní a roucha v sakristii, vykládaná; s postavami sv. Petra a Pavla a andělů; dobrá řemeslná práce z XVIII. stol.

ZVONICE, dřevěná, na čtverhranné základně, nízká, prkenná s plochou stříškou. Zvony tři:

1. Průměr 0·80 *m*, výška 0·67 *m*; nápisy po stranách:

a) HAEC CAMPANA REFUSA EST ANNO 1758 DIE 30 DEC. SUMPTIBUS ECCLESIÆ WEJWANOCENSIS B. V. MARIÆ IN CÆLOS ASSUMPTÆ PER CAMPANATOREM VITUM DIETRICH NEO PRAGENSEM.

b) DOMINANTE SERENISSIMO DOMINO DOMINO PRINCIPE FRANCISCO UDALRICO KINSKI. ANNO 1758 CONSECRATA EST HAEC CAMPANA PER REVDISSIMUM PERILSREM AC AMPLISSIM. D. D. JOSEPHUM WENCESLAUM POKLOP SACRI APLICO-CANONICI ORDIS S. AUGUSTINI CANONI . REGUL . LATRANEN . NEO-PRAGÆ AD S. CAROLUM MAGNUM ABBATEM NEC NON EORUNDEM CANON . REGUL . LATERAN . AD RHENUM IN INFERIORI JNGELSHEIM VISITATOREM SUÆ SACRÆ CÆSARE REGIÆQUE MAJESTATIS ELEMOSUNARIUM PERPETUUM, INCLITI BOHEMIÆ REGNI PRELATUM.

Uprostřed relief: Nanebevzetí Panny Marie; bohaté, silné reliefované vlysy; v hořením andělé hudoucí; v dolením andělé a akanthový list.

2. Průměr 0·78 *m*, výška 0·55 *m*.

a) GOS MICH CHRISTIAN JOACHIM IN IGLAU; *b)* pod tím na jedné straně: JOANN DE MILCIN DNUS A TALMBERG DD EPISCOPUS REGINO HRADEC ME FUDI FECIT 1697; *c)* na druhé straně: JOSEPH ET ANNA SVO PVLSV JOCHIMQVE FVGABVNT HOSTIS SATHANÆ QVAS STRVIIT INSIDIAS.

Reliefy: znak talmberský, Josef a sv. Anna, a sv. Joachim.

3. Průměr 0·64 *m*, výška 0·53 *m*. Nápis:

SANCTE THEODULE PROTEGE NOS A FULGURE ET TEMPESTATE SLIT SEM OD GANA PRICQUEY 1730.

Reliefy sv. Theodula a sv. Jiří.

Zaječice.

Rybička, Památky II. 257. — Sedláček, Hrady I. 167.

R. 1319 Přibík ze Zaječic. R. 1529 uvádí se »tvrz Zaječice s její ohradou«. Po rozdělení zboží v rodu pánů ze Soutic r. 1580 vznikla zde ještě tvrz druhá, nová. Po sloučení celého zboží Josefem ze Schönfeldu r. 1697 obě tvrze opuštěny.

STAVENÍ Č. 64. (Boháčovo, na něž upozornil A. Šolta), z doby gotické, snad někdejší starší tvrz. Budova sama o jednom patře; uprostřed vchod s gotickým ostěním, jež se skládá ze čtyr prutů, nahoře se křižujících. Nad vchodem čtyrhranné okno, ostění složené z dvou prutů, spočívajících na šroubovitých podvalech. Vedle vchodu v přízemí čtyrhranné okno s ostěním jednoduše profilovaným. Vedle stavení brána vrat horem polookrouhlá. Na straně obrácené na dvůr zachovalo se jedno okno staré s jednoduchým ostěním. Uvnitř v sinci pec okrouhle sklenutá. Místnosti na levo od vchodu bývaly klenuté; dle líčení měly klenutí křížové se svorníkem. Celé stavení z lomové opuky, futra z pískovce; zbytky odstraněných ostění na dvorečku.

V zahrádce vedle stavení, sousedící s rybníčkem, bývala hráz.

Gotický ráz zbytků souhlasný se vchody chrudimských domů gotické periody XV. stol. a poč. XVI. stol.

Zámek zkamenělý viz Karlštejn starý.

Zubří.

Heber's, Burgen V. 198. — Rybička, Památky IV. 240.

R. 1556 koupil Zubří Jan Kustoš, měšťan pražský, jejž r. 1558 Ferdinand I. nadal listem erbovním a praedikatem ze Zubřího R. 1709 Vojtěch Ladislav Kapoun ze Svojkova směnil Zubří s Antonínem svob. p. z Puteani, jenž zřídil v Zubří panské sídlo. R. 1741 připojeno Zubří k panství nasavršskému. Někdejší sídlo panské spustlo a bylo rozbouráno.

KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO, založená od Vojtěcha Ladislava Kapouna ze Svojkova; povoleno zasvěcení sv. Janu, tehdáž ještě nekanonisovanému, 5. máje 1704; dne 9. listop. 1705 posvěcena kaple od Daniele z Mayeru, sufragána pražského. R. 1727 a 1737 bullami papežskými uděleny odpustky navštěvovatelům. (Pamětní kniha farní v Trhové Kamenici.)

Kaple na návrší, dominujícím celému okolí, zděná, čtyrhranná, s polookrouhlou apsidou; nad lodi vížka. Stavba prostá, malých rozměrů.

Obr. 201. Žumberk. Sanktuarium.

Žumberk, městys.

Rybička, Památky II. 39. — Sedláček, Hrady a zámky I. 135 a násl.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH, farní; připomíná se r. 1350 jakožto farní; v XVI. a v poč. XVII. st. byla zde fara evangelického vyznání; pak do r. 1662 připojen k faře skutečské jako filiální; fara zřízena 1682 na základě nadání Marie Maximiliany Zárubové z Lišova. (Pamětní kniha na faře; Kniha obsahující v sobě všech čtyi záduší panství žumberského [od r. 1697]; Specifikací a inventaře všech připadností a práv farního kostela v městýsi Žumberce 1735.) Kostel starobylý úplně obnoven r. 1782, věž obnovena 1789; v nynější podobu uveden r. 1880.

Budova orientovaná, zděná, jednolodní, s věží; presbyterium s apsidou polookrouhlou; stavba pocházející v podstatě z konce XVIII. st., upravena při poslední opravě v slohu románském.

Délka uvnitř 24·3 *m*, šířka lodi 6·6 *m*, šířka presbyteria 4·3 *m*.

Uvnitř kostela na levo od hlavního oltáře ve zdi sanktuarium (obr. 201.), kamenné, tesané, zakončené obloukem vypjatým, osazeným krabolemi a vybíhajícím v trojlist. XV. stol. konec.

Křtitelnice kamenná, tesaná, noha nízká, balustrovitá; nádržka v podobě polokoule, zevně na plášti tesané ornamenty lupenové a festony ovocné. Dobrá kamenická práce z konce XVII. stol. (z doby Marie Zárubové). V. 0·82 *m*.

Korouhve cechovní; krejčovského cechu, s obrazy sv. Jakuba a sv. Václava; tesařského cechu, s obrazem sv. Josefa s odznaky řemesla a obrazem poustevníka. XVIII. stol. konec; XIX. stol. poč.

Obr. 202. Žumberk. Znak na kostele.

Svícny korunní, skleněné, dva, s broušenými součástkami. XVIII. století konec.

Ornát zlatohavový; na něm vyšit znak Schönfeldský a knížat z Auerspergů. XVIII. st. konec. Druhý ornát pozdější, se znakem Auersperským z r. 1836.

Náhrobek kamenný ve vedlejší kapli sv. Františka, s nápisem:

REQUIE FRUERE ÆTERNA FELIX SEBASTIANI DE CZASTOLOVIC, QUI FESTO PATROCINII, QUO INVESTITUS ERAT POST ANNOS 17 HIC LOCI SEPULTUS EST.

Felix Sebastiani byl mezi lety 1760—1780 farářem žumberským.

Znak zazděný zevně na presbyteři (obr. 202.); štít, na něm seřaděno šest štítů, tři nejvýše, pod nimi dva, pak jeden. Štíty jednoduché, pouze s erbovními klenoty: křídlo Meziříčských z Lomnice, hřeben p. z Boskovic, hvězda Šternberská, znak kolmo předělený; trojlist Říčanských a štít vodorovně rozpůlený, v dolní půli kolmo dělený. XV. stol. poč.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·98 *m*, výška 0·76 *m*. Původně nesl nápis:

LETA 1536 GA ZWON ZWIESTUGI WOGNU WAM, OD MISTRA JAKUBA PTACZKA.

R. 1865 přelit od *Karla Viléma Paulusa* v Hradci Králové.

2. Průměr 0·65 *m*, výška 0·51 *m*.

JOHANN GEORG KÜHNER IN PRAG. GOSS MICH IN PRAG 1767.

Plastické ozdoby, podoba Ukřižovaného a sv. Jan.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO poblíž kostela; světec drží v ruce obraz Panny Marie Boleslavské, po stranách andělé. Nápis:

DIVO CZECHIÆ THAUMATURGO
REVERENTI PIETATE EXPOSUIT

NE NOS BELLA PREMANT, PESTIS
— QUE, FAMES, MALA CUNCTA,
SUPPLICITER PETIMUS DIVE
PRECARE DEUM.

ZŘÍCENINA HRADU ŽUMBERKA (obr. 203). Malebná zřícenina, stojí opodál kostela a městečka na vyvýšeném ostrohu; vedle ní dvorec v těchže místech, kde stávala stavení dvorská. Hrad se třech stran obehnán hlubokým a širokým příkopem. Pozůstatky brány a paláce, jenž spolu s nádvořím obehnán byl ohradní zdí. Na zevních zdech někdejšího paláce stopy rustiky, nápodobující kvádrování. Plán a pohledy: Hrady a zámky I. 137.—141.

Obr. 203. Žumberk. Zřícenina hradu.

SEZNAM MÍST.

Babáky dolní 1.
Bitovany 1.
Bojanov 3.
Bořice 5.
Bylany 5.
Čelákov 5.
Dvakačovice 7.
Hamry (u Hlinska) 7.
Hamry svobodné 8.
Hlinsko 8.
Honbice 16.
Horka u Chrasti 18.
Hradiště u Nasavrk 19.
Hrbokov 19.
Chlum 20.
Chrast 20.
Chrašice 27.
Chrudim 31.
Sv. Jiří 125.
Kamenice Trhová 128.
Kameničky 130.
Karlštejn 131.
Karlštejn starý 134.
Klešice 134.
Kočí 135.
Kostelec u Městce Heřmanova 146
Kostelec Vrbatův u Chrasti 149.
Kozojedy 150.
Licibořice 150.
Lipka 152.
Lukavice 153
Markovice 153.
Medlešice 154
Městec Heřmanův 157.
Sv. Mikuláš viz Rváčov.
Morašice 169.
Nasavrky 172.
Oheb a Vildštein 174.
Orel viz Sv. Jiří.
Podhůra 174.
Podlažice 174.
Podol Vápenný 177
Podskalí u Chrasti 178.
Polom 178.
Pouchobrady 179
Práčov 181.
Rabštejnek 182.
Ranná 183.
Rosice (Vládycké) 185.
Rozpakov 189
Rozhovice 189.
Rváčov 191.
Řestoky 192.
Seč 194.
Slatinany 198.
Sobětuchy 201.
Smrček 201.
Stádlov 205.
Svratka 205.
Svratouch 207.
Trojovice 208.
Tuněchody 209.
Třibřichy 215.
Týnec Hrochův 215.
Úřetice 219.
Vejvanovice 219
Zaječice 220.
Zámek zkamenělý viz Karlštejn starý.
Zubří 221.
Žumberk 221.

SEZNAM UMĚLCU.

Adam v Meziříčí, zvonař 206.
Adam Benno a Eugen, malíři 169
Andreas v Hradci Králové, zvonař 187.
Andrez Samuel, malíř 61.
Balko Frant. , malíř 149.
Balko Josef (?), malíř 158, 162.
Bellmann Karel, zvonař 3, 152, 177.
Beuthl Kajetán, sochař 159
Bořanovský z Bytyšky Petr, konvář 213.
Brandl Petr, malíř 104, 188.
Bull, sochař 113.
Cerregetti (Cereghetti) Josef, malíř 19, 31, 33, 59, 77, 83, 86, 101, 103, 104, 107, 117, 129, 228.
Čechpauer Jan Pavel, sochař 113, 115
Daniel z Ilory Kutné, zvonař 12.

Devoty Jan, sochař 14.
Dietrich Vít, zvonař 219.
Diviš, zvonař 182.
Drack Ignác, zvonař 23, 128, 130, 200.
Eliáš v Hradci Králové, zvonař 6, 187.
Exner Martin, zvonař 167, 172
Farář Václav, zvonař 172.
Füger Bedřich J., malíř 169.
Georgius de Brunna, zvonař 206.
Georgius Chrudimensis, zvonař 5. (viz též Jíra.)
Gindter Samuel, malíř 79, 85, 101, 145
Gregor Karel, učitel, kaligraph. 207.
Heintsch Jan Jiří, malíř 101.
Holbwox (Hallwachs) Michal, malíř 188.
Hollar Václav, ryjec 32.
Hradecký Václav, malíř 59.
Hübner Jiří, zvonař 164.
Christian Joachim, zvonař 220.
Jakub, konvář 68.
Jan v Hradci Králové, zvonař 187.
Jedlička, stavitel 158, 159.
Jennewein Felix, malíř 44, 59.
Jíra v Chrudimi, zvonař 130. (viz též Georgius).
Jíra (Gyra) Dobrydílo, zvonař 18, 200
Kastner Josef, řezbář 59.
Klement David, zlatník 63.
Kokeš Jan, malíř 27, 152, 179.
Krieger Chr. Fr., ryjec 32.
Kubat Lukaš Thad., malíř 104
Kubata David malíř 62.
Kubata Jiří Vojtěch, malíř 61, 89, 104.
Kühner Jan Jiří, zvonař 222.
Linn Frant, sochař 116.
Lišák, Lissia k Josef, zvonař 182, 217.
Löw z Löwenbergu Nicolaus, zvonař 5.
Machek Antonin, malíř 4, 68, 178, 185.
Max Josef, sochař 31.
Mik Frant., malíř 106.
Mydlař Smilipaeus Jiří, malíř 60, 123.
Palko viz Balko.
Papáček Josef, malíř 11, 154, 156, 217.
Paul K. W., zvonař 154, 167, 207, 222.
Pryguay (Brückweg z Mladé Boleslavi, zvonař 21, 179, 220.
Ptáček Jakub v Kutné Hoře, zvonař 148, 150, 222.
Ptáček Ondřej v Kutné Hoře, zvonař 68.
Raab Ignác, malíř 104.
Rad uš Matouš, malíř 16, 59, 166
Rohrbach Ignác, sochař 113.
Sebald Karel, zvonař 20.
Schmoranz František, stavitel 1, 16, 39, 68, 110, 199.
Schmoranz Gustav, architekt 44.
Schneider Josef, zvonař 130, 196.
Schönfeldt Ant., zvonař 202.
Schönfeld Fricdrich, zvonař 207.
Schreter Martin z Hostinného v Náchodě, zvonař 217.
Smilipaeus viz Mydlář
Obletter Valerius, zvonař 209.
Táborský Jan, písař 118
Tapineus Daniel v Kutné Hoře, zvonař 214, 215.
Tomáš v Kutné Hoře, zvonař 190.
Ulrich Kašpar v Kladsku, zvonař 207.
Umlauf Jan, malíř 6, 130.
Václav Konvář 145.
Václav W, zvonař 184.
Vanček Franc v Sloupnici, zvonař 173.
Weikert, malíř 169.
Willenberg Jan, ryjec 32.
Willmann Michael, malíř 21.
Vorliček (Worliczek) Jan, malíř 11.
Zeida Jan v Mýtě Vys., zvonař 68, 128, 200.

OPRAVY.

Stránka	5.	řádek	21.	shora	čti *Comes* místo Iomes.
»	18.	»	6.	zdola	» *konec* » konce.
»	37	»	3	»	» *obr 29.* » obr. 30.
»	153.	»	16.	»	vlož *IV. 2. S. 41* po slově Památky.
»	176.	»	8	shora	čti *proklanou* místo protkanou
»	179.	»	19.	»	» *v Kočím* » v Kočí.
»	190.	»	9.	zdola	vlož *Tomasse* po slově mystra.
»	191.	»	4.	»	čti *0·486 m* a *0·404 m* místo 4·86 *m* a 4·04 *m*

GETTY CENTER LINRARY
3 3125 00672 2751